

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1918, τεύχος 1—3

μετά 52 εικόνων.

σύνοψις :

A') κείμενον :

α') πραγματεία :

σελίς	
1 - 28	Σκιᾶς· Τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἄντρον τοῦ Πανός (εἰκ. 20).
29 - 33	Χατζῆς· Εἰς Νικοπόλεως ἐπιγραφάς.
34 - 41	Φιλαδελφεύς· Νικοπόλεως ἀνασκαφαὶ (συνέχεια πρὸς ΑΕ 1917 48· εἰκ. 12).
41 - 52	Οἰκονόμος· Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ (εἰκ. 1).
52 - 60	Κεραμόπουλος· Μυκηναίων βασιλικοὶ τάφοι (εἰκ. 5).
60 - 65	» Θηβαϊκὰ Εὐριπίδεια.
65 - 73	Καστριώτης· Τρῳικῆς Ἀσκληπιεῖον (εἰκ. 1).
73 - 100	Λεονάρδος· Ἀμφιάρειον ἐπιγραφαὶ (συνέχεια πρὸς ΑΕ 1917 39 231· εἰκ. 4).
100 - 104	» IG II 455 (εἰκ. 1).
104 - 108	» » 1032 (εἰκ. 1).

β') ἀγγελία :

109 - 110	A') Ἀθηναίων· Περικλείου φιδεῖον ὑπὸ Καστριώτου (εἰκ. 1).
110 - 113	B') Ἀμφιάρειον ὑπὸ Λεονάρδου (εἰκ. 6).

B') πίνακες :

οὐδείς

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (λεωφόρ. πανεπιστημίου 20).

	δραχ.
1. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς (πρὸς πινάκιον τῆς ΑΕ ἐν ΑΕΛ [= Λεύκιωμα τῆς ΑΕ τυπωθὲν τῇ 30 8 12] 1-3): (περίοδος 1η) 1837-1843: τεύχη α'-ιβ', ιγ' (καὶ ιδ'), ιε' (τεῦχος ιε' ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ'-κθ'. 1852 - 1860: τεύχη λ'-νε'. πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α', β', γ', δ', ια', ιβ', ιε', ιζ', ιη' κτλ—κθ', ν', να', νγ', νδ', νε'. τὸ τεῦχος ἕκαστον.....	1.—
περίοδος 2α 1862: τεύχη α'-ιβ' (τὰ τελευταία τέσσαρα ἐξεδόθησαν τῷ 1863)· τὸ τεῦχος ἕκαστον.....	1.—
1869: τεῦχος ιγ'· 1870: τεῦχος ιδ'· 1872: τεύχη ιε' καὶ ιε' (τὸ ιε' ἐξεδόθη τῷ 1873)· 1874: τεῦχος ιζ'· τὸ τεῦχος ἕκαστον.....	3.—
περίοδος 3η 1883 κέ: εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος· τὸ τεῦχος ἕκαστον.....	6.25
2. Εὐρετήριο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς 3ης περιόδου· ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου· τόμος 1ος: ΑΕΕ 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' καὶ στήλαι 550. 1902.....	30.—
3. Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (ΠΑΕ):	
α') Σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τῶν Ἀθηνῶν: 1837-1846/7· ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, μετὰ πίνακος (Ἀνδρονίκου ὥρολόγιον, εἰς σ. 247, πρὸς σ. 318). 1846· δὲν πωλεῖται.....	—
β') Πρακτικὰ τῆς 6ης γενικῆς συνεδρίας τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας: 1841/2. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842· ἐκδοσθέντων καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ βιβλίῳ.....	1.—
γ') Πρακτικὰ τῆς 12ης γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας: 1847/8. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848· δὲν πωλεῖται.....	—
δ') Πρακτικὰ τῆς 13ης γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας: 1848/9. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849.....	1.—
ε') Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας: 1858/9. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' καὶ 43. 1859.....	1.—
Ϝ') Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας· τεύχη ἕνδεκα: 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864), 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 4ον τὸ τεῦχος ἕκαστον.....	1.—
ζ') ΠΑΕ 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ-1905. Σχῆμα 8ον· ὁ τόμος ἕκαστος.. 1906 κέ. » » » » » ..	3.— 5.—
4. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεθθείου ἐπιτροπείας, ἢ Ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεθθείου, γενομένη κατ' ἐντο- λὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας. Σχῆμα 4ον, σελ. 21, πλν. 8. 1853..	1.—
5. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου· φυλλάδια τρία· 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' καὶ 22 καὶ 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον.....	1.—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, ἐκιδόμεναι δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας· φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες 6' καὶ 34, πίνακες 9. 1860.....	1.—
7. Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς (1837) μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος· ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρη. Σχῆμα 8ον, σελίδες Ϝ' καὶ 130. 1879.....	3.—
8. Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἀπὸ τῆς (ἐν ἔτει 1837) ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900· ὑπὸ Π. Καββαδίου. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900.....	3.—
9. Κατάλογος τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου· ὑπὸ H. G. Lolling· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ τῆς ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρ- χαϊκὰ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' καὶ στήλαι 152 καὶ η', μετὰ πίνακος. 1899.....	12.50
10. Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν· ὑπὸ Π. Καββαδίου. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10 ὧν εἰς τοπογραφικός. 1900.....	15.—
10Α. Τὰ τῆς ἐν Ἀντικυθήροις ναυαγίας λείψανα· ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 19 ὧν 8 παρένθετοι..	5.—
11. Comptes rendus du congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905.....	6.—
12. Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτὰ τοῦ τῆς ἀκροπόλεως μουσείου (συντάκται: Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρου- νώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters). Σχῆμα 4ον, σελίδες 6' καὶ στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906.....	25.—
13. Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890· von Prof. Dr P. Canvađias und G. Kawerau—Ἀνασκαφὴ τῆς ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890· ὑπὸ Π. Καββαδίου καὶ Γ. Καββαδίου. Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 καὶ σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7.....	50.—
14. Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμινίου καὶ Σιέσκλου· ὑπὸ Χρήστου Τσοῦντα. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιϜ' καὶ 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908.....	50.—
15. Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν· ὑπὸ Γεωργίου Α. Παπαβασιλείου, γυμνα- σιάρχου. Σχῆμα 4ον, στήλαι 6' καὶ 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910.....	10.—
16. Κατάλογος τοῦ ἐν Λυκοσοῦρᾳ μουσείου· ὑπὸ Κ. Κουρουνώτου. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911.....	4.—
17. Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· ὑπὸ Γεωργίου Π. Οικονόμου· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915.....	4.—
18. Ἀρχαιολογικὰ μελετήματα· ὑπὸ Γεωργίου Κ. Γαρθία· α') Ἑλληνικαὶ τοπωνυμιαί, β') Οἱ Ρῆμοι—οἱ Βέλγαι, γ') Ἑλ- ληνισμὸς καὶ Γαλλία ἐν τῇ ἀρχαιότητι, δ') Οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ε') Ὁ πόλεμος καὶ ἡ Κριμαία, Ϝ') Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ρωσσίᾳ, ζ') Ρωσσία καὶ Ἑλληνισμὸς, η') Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1913. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915.....	1.—
19. Δελφῶν τοπογραφία· ὑπὸ Ἀντωνίου Α. Κεραμοπούλου· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912 1917.....	3.—

Τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἄντρον τοῦ Πανός

κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ἐτῶν 1900 καὶ 1901

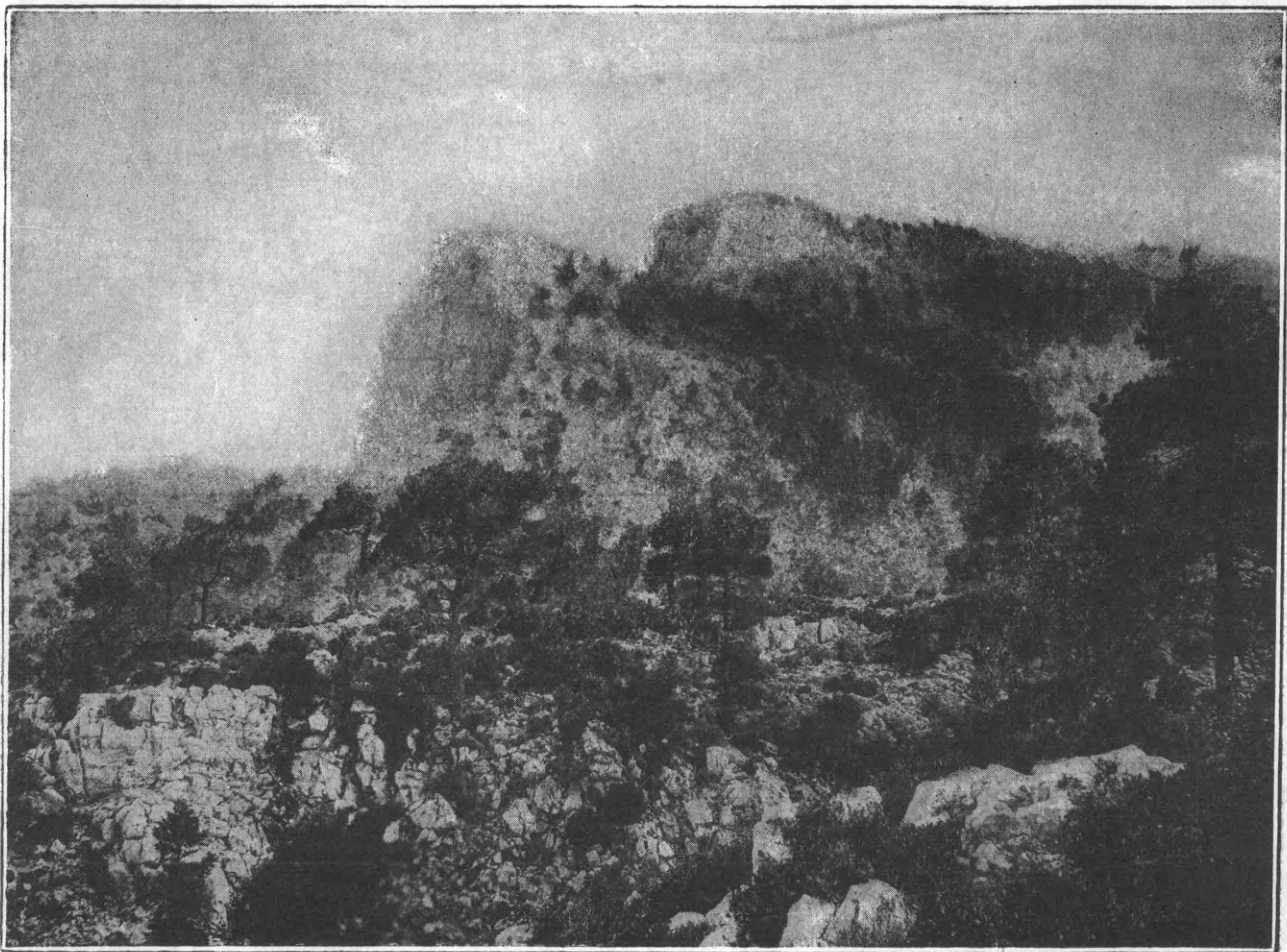
ὑπὸ

Ἀνδρέου Σκιᾶ.

Περὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐν τῷ κατὰ τὴν Πάρνηθα πλησίον τῆς Φυλῆς κειμένῳ ἄντρον τοῦ Πανός ἐκτελεσθεισῶν ἐν ἔτει 1900 καὶ 1901 ἀνασκαφῶν ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ σύντομοι ἐκθέσεις ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν ἐκείνων (1900 σ. 38-40, 1901 σ. 32), τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας εὑρεθέντα γλυπτὰ, μετ' ἄλλα μικροτεχνήματα καὶ

ἀγγεῖα ἐδημοσιεύθησαν ἤδη ὑπὸ Κ. Ῥωμαίου ἐν ΑΕ 1905 σ. 99-158 καὶ 1906 σ. 89-116. Ὅθεν ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἐκτεθῶσι τὰ πορίσματα αὐτῆς τῆς ἀνασκαφῆς καὶ νὰ δημοσιευθῶσιν αἱ κατ' αὐτὴν εὑρεθεῖσαι ἢ ἀκριβέστερον ἀναγνωσθεῖσαι ἐπιγραφαὶ, ὅσαι δὲν κεῖνται ἐπὶ τῶν ἤδη ἐκδεδομένων γλυπτῶν ἢ ἀγγείων.

Τὸ ἄντρον τοῦτο τοῦ Πανός, ὅπερ ἀναμφιβόλως

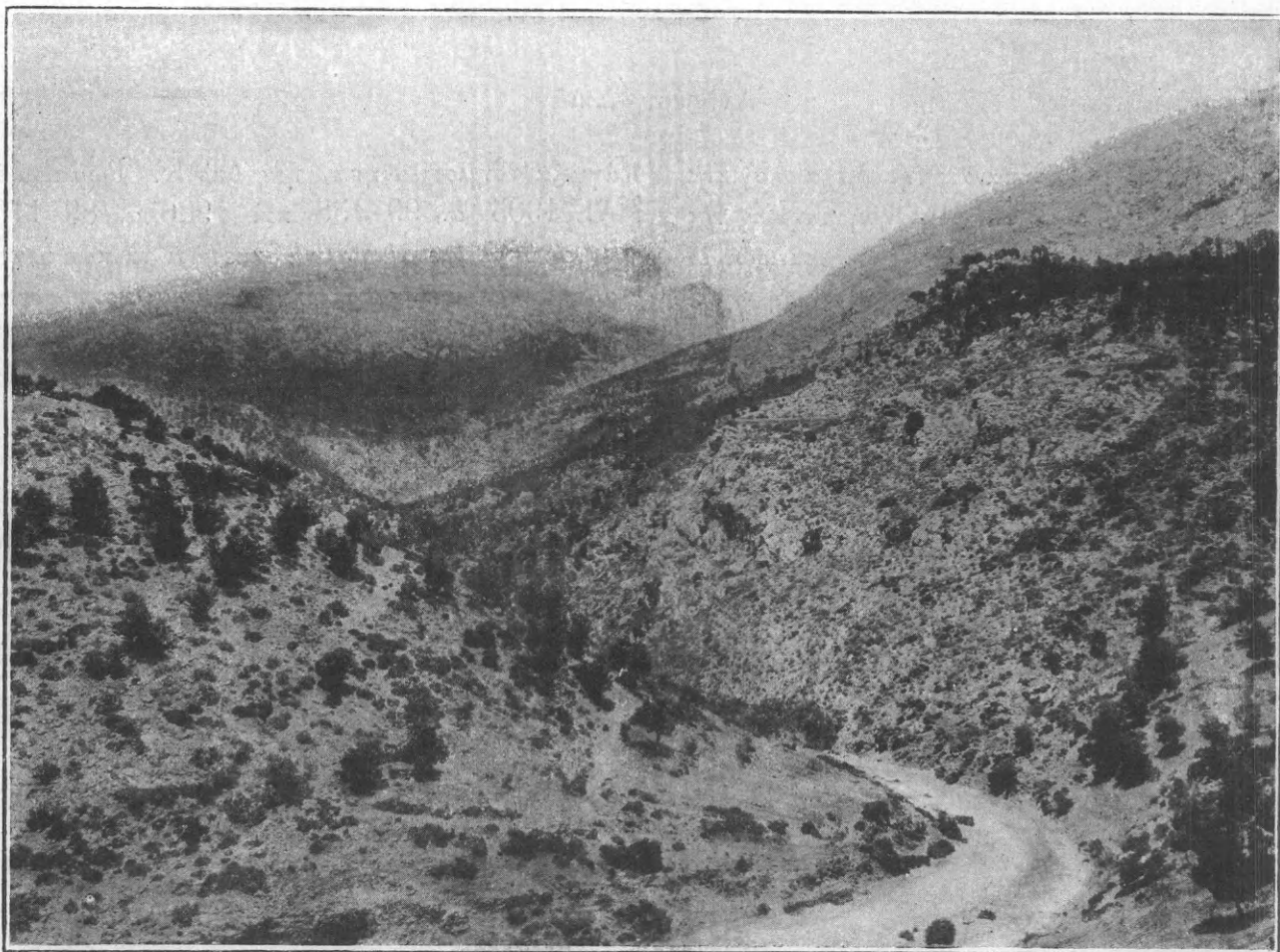

1: ἄπομις τοῦ Ἄρματος ἐκ βορρᾶ (ἐκ Μαρίας).

εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὲρ τοῦ Μενάνδρου κληθὲν *Νυμφαῖον* τῶν *Φυλασίων*¹, κεῖται κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ χειμάρρου τοῦ σήμερον λεγομένου αὐτόθι μὲν *ρεῦμα τῆς Γκούρας*, κατωτέρω δὲ παρὰ τὴν μονὴν τῶν Κλειστῶν καὶ ἐπέκεινα *Γιαννούλα* ἀπέχει δὲ ἀπὸ τοῦ ἀποκρημοτάτου μέρους τοῦ ὄρους τοῦ *Ἄρματος* περίπου 1500 μέτρα².

Τὸ ὕψος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἶνε 773 μέτρα, ἀπὸ δὲ τοῦ κάτωθεν κειμένου μέρους τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου τὸ δάπεδον τοῦ ἄντρου εὐρίσκεται εἰς ὕψος περίπου 35 μέτρων³.

Πρὸ τοῦ στομίου τοῦ ἄντρου ὑπάρχει εὐρὺ πρόθυρον ἐκτεινόμενον ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, ἔχον πλάτος 16,60 μ., βάθος δὲ 10, ὅπερ ἐνιαχοῦ περιο-

2: ἄποιος τοῦ Ἄρματος ἐκ Χασιάς

ρίζεται εἰς 7 μ. μόνον. Σχεδὸν δὲ καθ' ἅπαν τὸ πλάτος αὐτοῦ τὸ πρόθυρον σκέπεται ὑπὸ τοῦ ἄνω-

¹ Ἀποκρατίων ἐν λ. Φυλὴ· *Ἰσοκράτης ἐν τῷ περὶ τῆς Εἰρήνης· δημὸς ἐστὶ φυλῆς τῆς Οἰνηίδος· Μενάνδρος Λυσκόλω· «τῆς Ἀττικῆς νομίζετ' εἶναι τὸν τόπον Φυλὴν, τὸ Νυμφαῖον δ' ὄθεν προέρχεται Φυλασίων».*

² Τὸ ὄρος, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ κρημνὸς τοῦ Ἄρματος, λέγεται σήμερον ὑπὸ Ἀλβανοφώνων κατοίκων τῆς Χασιάς *Σιράτι* (ἤτοι ἐπίπεδον), ὅχι *Καλαμαρά* ὡς σημειοῦται ἐν τῷ Γερμανικῷ χάρτῃ *Curtius und Kaupert· Καλαμαρά* δὲ λέγεται ὁ βραχυῶδες λόφος ὁ κείμενος μεταξύ τοῦ ἐν Πρακτ. τῆς ΑΕ 1900 σ. 43 ὑποσημ. 2 μνημονευθέντος *Καλντεριμίου* καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου δήμου Φυλῆς. Ὁ βράχος τοῦ Ἄρματος λέγεται *Καλιακούδα* (ἢ ἀλβανιστὶ *Ρρέθ-ἰ-Καλιακούδες*), ἢ δὲ πρὸς τὴν μονὴν τῶν Κλειστῶν ἀπόκρημνος στεφάνη αὐτοῦ

θεν εἰς ὕψος 8 μ. περίπου προέχοντος βράχου τοῦ ὄρους, τὸ δὲ στόμιον τοῦ ἄντρου κεῖται κατὰ τὸ πρὸς νότον ἄκρον τοῦ προθύρου. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ προθύρου πλησίον τοῦ στομίου ὑπάρχουσι λελαξευμένα κόγχαι τινὲς πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων καὶ παρ' αὐτάς ἐπιγραφαὶ γνωσταὶ ἤδη.

Παγανέα. Τὸ ἀντικρὺ τῆς Παγανέας ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄχθης τῆς χαράδρας ὄρος λέγεται *Ταμίλι*, ἢ δὲ ὑπεράνω τοῦ ἄντρου κλιτὺς λέγεται τοῦ *Πίνη* ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτητοῦ ἀγρῶν τιῶν ὑψηλότερον κειμένων.

³ Ἀ. Κορδέλλα, Αἰ Ἀθῆναι ἐξεταζόμεναι ὑπὸ ὑδραυλικῆν ἐποψίν σ. 139.

ἀπὸ πολλοῦ ¹, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε ὀμαλόν, καίτοι ὑπάρχουσι καὶ βράχοι τινὲς καταπεπτωκότες ἐκ τῆς ὀροφῆς.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἄντρον ἐκτείνεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, τὸ δὲ στόμιον αὐτοῦ κείμενον πρὸς δυσμὰς ἔχει κάτω πλάτος 1,05, στενούμενον πρὸς

3: τὸ πρόθυρον τοῦ ἄντρον, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐτέρας ὄχθης τοῦ χειμάρρου.

τὰ ἄνω καὶ ἀπολήγον εἰς ὀξείαν γωνίαν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐπομένῃ φωτογραφίᾳ παραχωρηθείσῃ μοι φιλοφρόνως ὑπὸ τοῦ πρώην διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κ. Bosanquet (εἰκ. 4).

Τὸ ἔδαφος δὲ τοῦ ἄντρον ἐκτείνεται περίπου ὀριζοντίως εἰς βάθος 52 μέτρων ἐσωτέρω τοῦ στομίου, ὑπάρχει δ' ἐνδοτέρω καὶ ἕτερος στενὸς θάλαμος βάθους ἐτέρων 10 μ., ὥστε τὸ ὅλον βάθος αὐτοῦ εἶνε 62 μ. ἢ καὶ πλέον· τὸ δὲ μέγιστον πλάτος αὐτοῦ εἶνε 14,40, ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχωσιν, ἰδίως κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν πλευρὰν καὶ μέρη ἀποπεφραγμένα, ἅτινα ἐκφρασσόμενα δύνανται νὰ

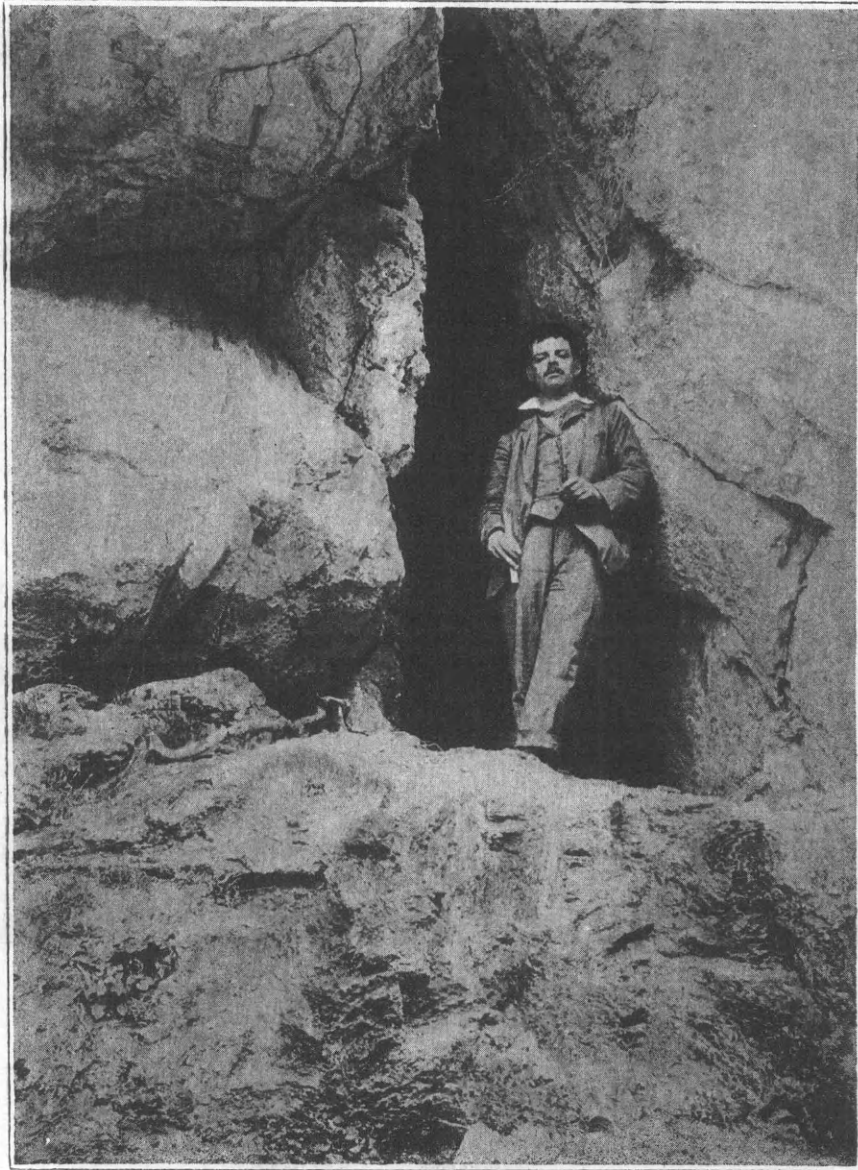
αὐξήσωσιν ἱκανῶς τὸ νῦν φαινόμενον πλάτος. Ἐκ τῆς ὅλης ἐκτάσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σπηλαίου ἐξερευνήθη διὰ τῆς ἀνασκαφῆς μόνον τὸ πρόσθιον μέρος μέχρι ἀποστάσεως 20 μ. περίπου ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 δημοσιευομένης ἐπιγραφῆς, κεχαραγμένης ἐπὶ τοῦ βράχου κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν πλευρὸν τοῦ στομίου· τὸ δ' ὑπόλοιπον μέρος τοῦ σπηλαίου καὶ ὀλόκληρον τὸ πρόθυρον ἔμεινεν ἀνεξερευνητόν, ἐπειδὴ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔνεκα ἀπροόπτου τινὸς ἀνάγκης διέταξεν αἰφνιδίως τὴν παῦσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐκτελουμένων ἀνασκαφῶν. Πρβ. Πρακτ. ΑΕτ 1901 σ. 33.

Ἡ εἰς τὸ πρόθυρον τοῦ ἄντρον πρόσδοδος εἶνε λίαν δυσχερὴς διὰ τὸ ἀπόκρημον τοῦ τόπου, ἔτι

¹ Ἴδε Κορδέλλαν ἐν. ἀν. Lolling ἐν Mitteil. d. d. arch. Inst. Athen V σ. 293.

δὲ καὶ ἐπικίνδυνος ἔνεκα τῶν συχνάκις ἄνωθεν καταπιπτουσῶν πετρῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀπο-

τόμου κλιτύος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου τῆς Γκούρας καὶ περαιτέρω κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ τοῦ λεγο-

4: τὸ στόμιον τοῦ ἄντρον.

μένου Ἀλωνάκι ὁδὸς τεχνητὴ ἄγουσα ἐκ τοῦ κατὰ τὴν θέσιν Ρουμάνι μεσαιωνικοῦ συνοικισμοῦ ¹

¹ Περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου ἴδε Πρακτικὰ ΑΕ 1900 σ. 48 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς. Ἐν τοῖς αὐτόθι ἐρεῖσι εὗρέθη ὑπὸ τινος χωρικοῦ λεπτόν ἀργυροῦν νομισμάτιον Φραγκικόν, ὅπερ ἀγορασθὲν ὑπ' ἐμοῦ εἰσήχθη εἰς τὸ Νομισματικὸν μουσεῖον. Τὸ νομισμάτιον τοῦτο (διαμέτρου 0017) φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψέως εἰκόνα Λατίνου ἱεράρχου ἐν στολῇ, ἱσταμένου ὀρθίου καὶ εὐλογοῦντος, κρατοῦντος δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὁμοίωμα ἐκκλησίας, περίξ δὲ ἐπιγραφὴν RAGVS. | S · BLASIVS, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ὀψέως τὸν Χριστὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀστέρων, περίξ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν SALVS | TVTA.

μέχρις ἄνωθι τῆς πρὸς βορρᾶν πλευρᾶς τοῦ προθύρου, ἔνθα ὑπάρχουσι λελαξευμένοι ὄπαί τινες ἐν τῷ βράχῳ, ἐξ ὧν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπῆρχεν αὐτόθι κλιμαξ ξυλίνη. Σήμερον μὴ ὑπολειπομένου πλέον μηδενὸς ἰχνους τεχνητῆς ὁδοῦ ἢ διὰ τοῦ μέρους τούτου διάβασις εἶνε εἰς ἄκρον δυσχερῆς καὶ ἐπικίνδυνος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Dodwell συμβάντος ἐπεισοδίου ².

² Dodwell, Klass. u. topogr. Reise durch Griechenland,

ἀλλὰ τεχνητὴ ὑπὸ ἀναλημμάτων στηριζομένη ὁδὸς δύναται νὰ κατασκευασθῆ κάλλιον διὰ τοῦτου τοῦ μέρους ἢ δι' ἄλλου τινός. Ὅθεν πιστεύω ὅτι τὸ πάλαι καὶ οἱ παρὰ τὴν ἐτέραν ὄχθην τοῦ χειμάρρου οἰκοῦντες Φυλάσιοι διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ προσήρχοντο εἰς τὸ ἄντρον. Ἐγὼ δὲν ἠδυνήθη νὰ κάμω χρῆσιν τῆς διαβάσεως ταύτης, προσήρχομαι δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος διὰ τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου, κατερχόμενος εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης διὰ τοῦ ῥύακος τοῦ λεγομένου *Μεσονύκτι* ¹, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος διὰ κλιμακώδους καταβάσεως, ἣν κατεσκεύασα προχείρως ἀντικρὺ αὐτοῦ τοῦ ἄντρου ἐντὸς τοῦ καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς ὄχθης ἐκτεινομένου μικροῦ γεωτεκτονικοῦ ῥήγματος, ἐξ οὗ προήλθε καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἄντρου, ὡς θὰ ἐξηγηθῆ κατωτέρω. Ἡ ἀπὸ τοῦ Μεσονυκτίου μέχρι τοῦ ἄντρου πορεία διὰ τῆς κοίτης εἶνε λίαν δυσχερῆς ἕνεκα τῶν πολλῶν βράχων καὶ τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν δινῶν τοῦ χειμάρρου ἐσχηματισμένων βόθρων, ἔτι δὲ καὶ ἐπικίνδυνος ἕνεκα τῶν ἄνωθεν συχνάκις καταπιπτουσῶν πετρῶν. Περὶ τῆς ἐκ Χασιάς διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου πρὸς τὸ ὄρος *Mola* καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Ταμίλι ἀγοῦσης ἀτραποῦ τῆς σημειουμένης ἐν τῷ Γερμανικῷ χάρτῃ ἤκουσα ὅτι εἶνε πολλαχοῦ καὶ μάλιστα πλησίον τοῦ ἄντρου σχεδὸν εἰπεῖν ἄβατος. Ἴσως ὁμοίως ὑπῆρχε καὶ ἐντεῦθεν τεχνητὴ ὁδὸς ἄγουσα ἐκ τοῦ μέρους τῆς νῦν Χασιάς ἢ ἐξ

γερμανικὴ μετάφρασις ὑπὸ Sickler I, 2 σ. 341. Πρὸ καὶ Κορδέλλαν ἐν. ἀν. σ. 139 ἐξ.

¹ Τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Dodwell, ἴσως δὲ ἀρχικῶς ἦτο ὄνομα ἰδιοκτητοῦ τινός κατὰ γενικὴν πτώσιν. Ἀντικρὺ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄχθης ἀναγράφει ὁ Γερμανικὸς χάρτης τὸ ὄνομα *Mesi*, ὅπερ εἶνε ὄνομα πηγῆς (Ἀλβανιστὶ *Krò* ἢ *μὲς* = μεσαία κρήνη). Τὸ παρὰ τὸν ῥύακα τοῦ Μεσονυκτίου καὶ νοτιώτερον τούτου μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Ἄρματος μέρος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου τῆς Γκούρας, εἰς μῆκος τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἐκτεινόμενον, λέγεται Ἀλβανιστὶ *Μαρίσια*, ἧτοι κομαρῶν ἐκ τῶν πολλῶν αὐτόθι φυομένων κομαρῶν. Ἀπὸ τοῦ ῥύακος τοῦ Μεσονυκτίου μέχρι τοῦ ἄντρου βέουσιν εἰς τὸν χειμάρρον καὶ ἕτεροι τρεῖς ῥύακοι κατερχόμενοι διὰ χαραδρῶν λίαν ἀποκρήμων, αἵτινες, εἴτε πᾶσαι εἴτε τινές, ἔχουσι σχηματισθῆ καὶ αὐτὰ δι' ἐγκαρσίων γεωτεκτονικῶν ῥηγμάτων. Τὸ αὐτόθι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων σημειούμενον ἐν τῷ Γερμανικῷ χάρτῃ τοπικὸν ὄνομα *Mali tyeri* εἶνε ἀνύπαρκτον, προήλθε δὲ, ὡς φαίνεται, ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ *Máli γκέρι* (= πλατὺ ὄρος), ὅπερ εἶνε τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν τριῶν ὑψίστων κορυφῶν τῆς Πάρνηθος, ἧτοι τῆς ἐν τῷ χάρτῃ φερουσῆς τὸ ὄνομα *Vardi Vuni*, ὅπερ εἶνε ὅλως ἄγνωστον εἰς τοὺς Χασιώτας, πιθανῶς δὲ εἶνε ἀπλῶς αὐτοσχέδιος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετάφρασις τοῦ Ἀλβανικοῦ ὀνόματος, ἧτοι *Φαροδούνη*.

Ἀχαρνῶν πρὸς τὸ ἄντρον, λείψανον δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶνε πιθανῶς τὰ ἐν τῷ χάρτῃ μεταξὺ τῶν ὀρέων *Keramidi* καὶ *Mália Zónias* σημειούμενα λείψανα θεμελίων (*Grundmauerreste*) ².

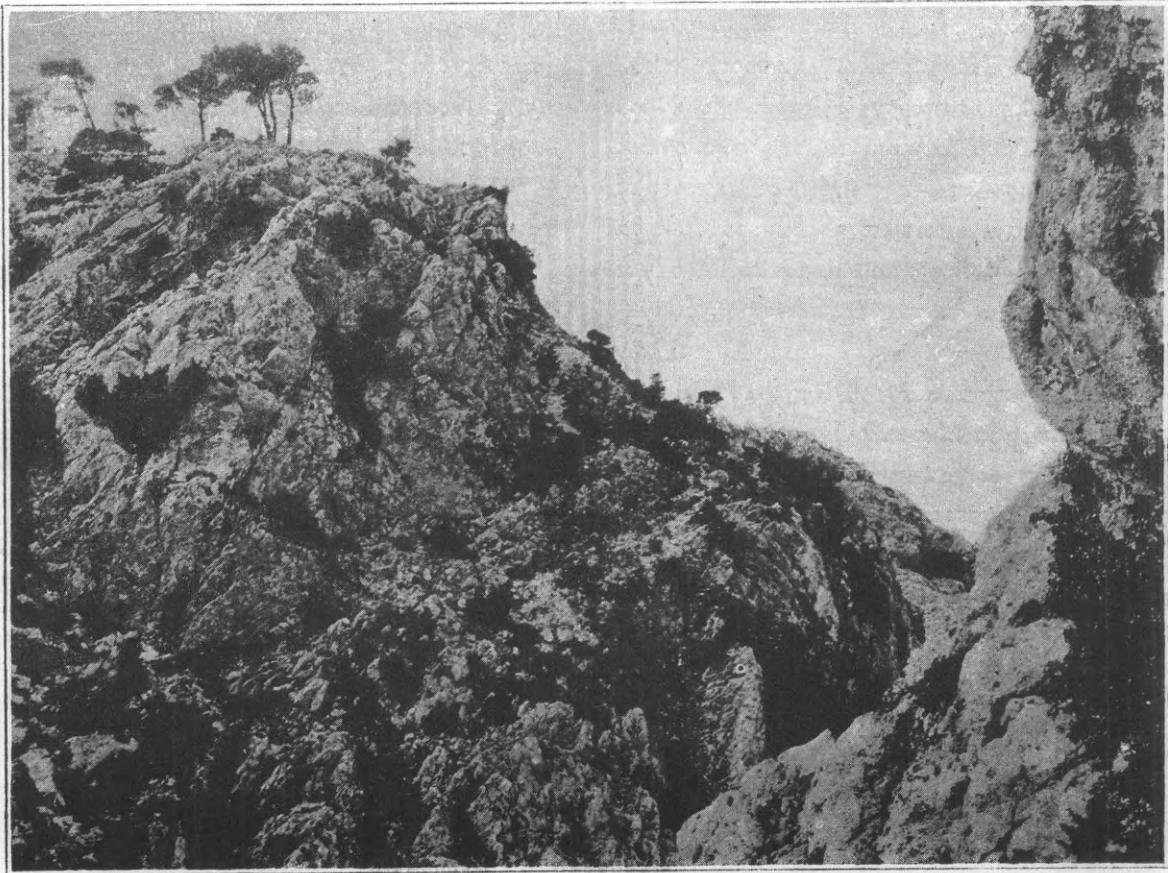
Τὸ ἄντρον, ὡς μοι ἐξήγησεν ἐπὶ τόπου ὁ μακαρίτης καθηγητὴς τῆς γεωλογίας Κ. Μητσόπουλος ³, ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ὑδάτων διαβρώσεως ὄγκου σχιστολιθικοῦ ἐγκεκλεισμένου ἐντὸς τοῦ ἀσβεστολίθου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ ἀνώτατον γεωλογικὸν στρώμα τῆς Πάρνηθος. Ὁ ἐγκεκλεισμένος οὗτος σχιστολιθικὸς ὄγκος ἐξετέθη εἰς τὰς ἐπηρείας τῶν ὑδάτων, ἐπειδὴ αὐτόθι διερράγη ὁ ἀσβεστόλιθος ὑπὸ τε τοῦ μεγάλου γεωτεκτονικοῦ ῥήγματος, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη ἡ στενὴ, ἀποκρημνοτάτη καὶ ἀπὸ τοῦ ἄντρου μέχρι τῆς μονῆς τῶν Κλειστῶν τελειῶς ἄβατος χαράδρα τοῦ χειμάρρου

² Πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τῶν τοπωνυμιῶν τοῦ Γερμανικοῦ χάρτου νομίζω καλὸν νὰ προσθέσω εἰς τὰ προσηρημένα καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ὁρθῶς εἶνε γεγραμμένα ἐν αὐτῷ τὰ ἐξῆς ὀνόματα *Ozea* = Ὄζα, *Klementi* = Κλιμέντι, *Mungultos* = Μουγγουλότος, *Megalo Vuno tis Phylis* (ἴδε Πρακτικὰ ΑΕ 1900 σ. 42), *Kassumbi* = Κασούμπι, *Duskeza* = Ντουσκίτσα, *Phikti* = Φίκτη (= σκατὶ), *Theodora* = Θεοδώρα, *Kakirachi* = Κακὴ Ράχη, *Katzuléri* = Κατσουλιέρι. Διορθωτέα εἶνε τὰ ἐξῆς: *Maska* = Μάσκαρι, *Guritza* = Γκούριτσα, *Schlucht Dendra tu Kurazi* = Ῥέμα τοῦ Γκούριτζ. Τὸ *Pagoni* εἶνε ἄγνωστον εἰς τοὺς ἐπιχωρίους, ἀλλὰ δὲν ἔμαθον τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς κορυφῆς ταύτης. Ἀνύπαρκτον εἶνε τὸ ὄνομα *Vuno tis Chasias*, τὸ δ' ἀληθὲς ὄνομα τοῦ ὄρους εἶνε *Βορνεά*, τῆς δ' ὑπερκειμένης τοῦ Θριασίου πεδίου στεφάνης *Πέτρα τοῦ Ἐβραίου* (*Γκούρ* ἢ *Ὀβραίου*). Τὸ ὄνομα *Mola* (Μόλα = μηλιά) κεῖται ὀρθῶς μόνον ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Ὄζας κειμένης κορυφῆς, τὸ δὲ νοτιώτερον τοῦ ἄντρου ὁμωνυμούμενον, ὅπερ ἐμνημονεύθη καὶ ἀνωτέρω, λέγεται πράγματι *Ταμίλι* ἢ ἀνατολικώτερον αὐτοῦ ἀνώνυμος κορυφὴ ἢ ἔχουσα ὕψος 982 μ. λέγεται *Σουλουνόροθι*. Ἡ ὑπερκειμένη τοῦ ἄντρου δειρὰς δὲν φέρει συνήθως τὸ ὄνομα *Ταμίλι*, ἀλλὰ λέγεται *Ράχη τῆς Καμπέρας*. Τὸ φέρον τὸ ὄνομα *Keramidi* ὄρος λέγεται πράγματι *Κούμπουλας*, τὸ δ' ὄνομα *Κεραμίδι* ἀνήκει εἰς τὸ μεταξὺ ἐκείνου καὶ τῆς Χασιάς ἀνώνυμον ὄρος ὕψους 650 μ. Ἡ βορειοδυτικῶς ταύτης κειμένη ἀνώνυμος δειρὰς ἢ ἀνυψουμένη ἀνατολικώτερον μέχρι 750 μ. λέγεται *Ζάσιανι*. Τὸ ὄνομα *Korifi tis aëras* εἶνε σόλοικος μετάφρασις τοῦ Ἀλβανικοῦ *Máli Ἀέρα*. Τὸ *Karagufolesa* (Καραγκουφολέτσα = τόπος κορακοφωλεῶν) εἶνε ἐν χρῆσει μόνον παρὰ τοῖς Μενιδιάταις, οἱ δὲ Χασιώται ἔχουσι ἀντὶ τούτου τὸ *Ράπθι*. Τὸ βορειοδυτικῶς τῆς Φυλῆς κείμενον μέρος, ἔθνα αἱ ἐκκλησιαὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ αἱ πλησίον δεξαμεναὶ λέγεται *Καφοσίτι*, ὑπῆρχε δ' αὐτόθι ἄλλοτε καὶ χωρίον τι. Ἐσφαλμένον εἶνε τὸ ὄνομα τῆς παρὰ τὴν Γκούραν πηγῆς *Pari*, τὸ δ' ἀληθὲς ὄνομα τῆς πηγῆς ταύτης Ἀλβανιστὶ εἶνε *Krò ἢ Πάνες*, ἀνακριτῶς ἀναφερόμενον καὶ παρὰ Κορδέλλαν σ. 142.

³ Δυστυχῶς ὅτε ἐπεσκέφθη τὸ ἄντρον ὁ μακαρίτης καθηγητὴς, ἡ ἀνασκαφὴ δὲν εἶχε προχωρήσει πολὺ, κατὰ δὲ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, ὅτε ἐξηκριώθη ὁ περίεργος σχηματισμὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ ἄντρου, συνέβη νὰ μὴ εὑρίσκειται ἐν Ἀθήναις μῆτε ἐκεῖνος, μῆτε ἄλλος τις ἐπιστήμων δυνάμενος νὰ μοι προσφέρῃ τὴν ἐκ τῆς γεωλογίας ἐπι-
κουρίαν.

τῆς Γκούρας, ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ὑπὸ ἐνὸς τῶν διασταυρουμένων πρὸς αὐτὴν μικρῶν ἐγκαρσίων ρηγμάτων ¹. Ἐκ τῶν ὑδάτων λοιπὸν τῶν διερχομένων διὰ τῶν ῥωγμῶν ὁ σχιστολιθικὸς ὄγκος ἀπεσαθροῦτο καὶ μεταβαλλόμενος εἰς πηλὸν παρεσύρετο κατ' ὀλίγον εἰς τὴν χαράδραν, οὕτω δ' ἐσχηματίσθη τὸ κοίλωμα τοῦ σπηλαίου. Μοὶ φαίνεται δέ, καίτοι δὲν ἐξηκρίβωσα τοῦτο ἀσφαλῶς, ὅτι τὸ

σχηματισθὲν κοίλωμα ἐξετείνετο κατὰ πρῶτον ἐν συνεχείᾳ μέχρι τῆς χαράδρας τοῦ χειμάρρου τῆς Γκούρας, ἔπειτα δ' ἐπῆλθεν ἐγκατακρήμνις τῆς ὄροφης, ἐξ ἧς ἐχωρίσθη ὑπὸ τῶν καταπεσόντων βράχων τὸ πρόθυρον ἀπὸ τοῦ ἐσωτέρου μέρους τοῦ ἄντρου. Ἡ ἐγκατακρήμνις τῆς ὄροφης φαίνεται καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς δύο ὑπὸ τοῦ κ. Bosanquet παραχωρηθείσαις μοι φωτογραφίαις, ἐν αἷς ἀπεικονί-

5: ἡ ὑπεράνω τοῦ ἄντρου κλιτύς τοῦ ὄρους. Τὸ πρόθυρον φαίνεται σκοτεινὸν δεξιὰ κάτω ἐν τῇ χαράδρᾳ.

ζεται ἡ ὑπεράνω τοῦ ἄντρου κλιτύς τοῦ ὄρους, μάλιστα δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τούτων.

Ἐνῶ ὁμως οὕτω τὰ διερχόμενα ὕδατα παρασύροντα τὸν ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ σχιστολίθου πηλὸν καθίστων ἐπὶ μᾶλλον εὐρύτερον τὸ κοίλωμα τοῦ σπηλαίου, τὰ αὐτὰ ὕδατα παρέσυρον καὶ ἐκ

¹ Ἐξ ἐτέρων ἐγκαρσίων ρηγμάτων ἐσχηματίσθησαν καὶ τινες τῶν χαράδρῶν τῶν εἰς τὸν χειμάρρον εἰσρέοντων βράχων. Ἐν τινι ρηγματι εἰς ἀπόστασιν περίπου 200 μέτρων κατωτέρω τοῦ Μεσονυκτίου ἀφανίζονται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις κατὰ τὸ θέρος τὰ ὕδατα τοῦ βράχου τῆς Γκούρας, ἐνῶ μνημονεύεται ὅτι ἄλλοτε ἔρρεον μέχρι τοῦ Θριασίου πεδίου, ὅπου νῦν μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ῥεῖ ὁ χειμάρρος.

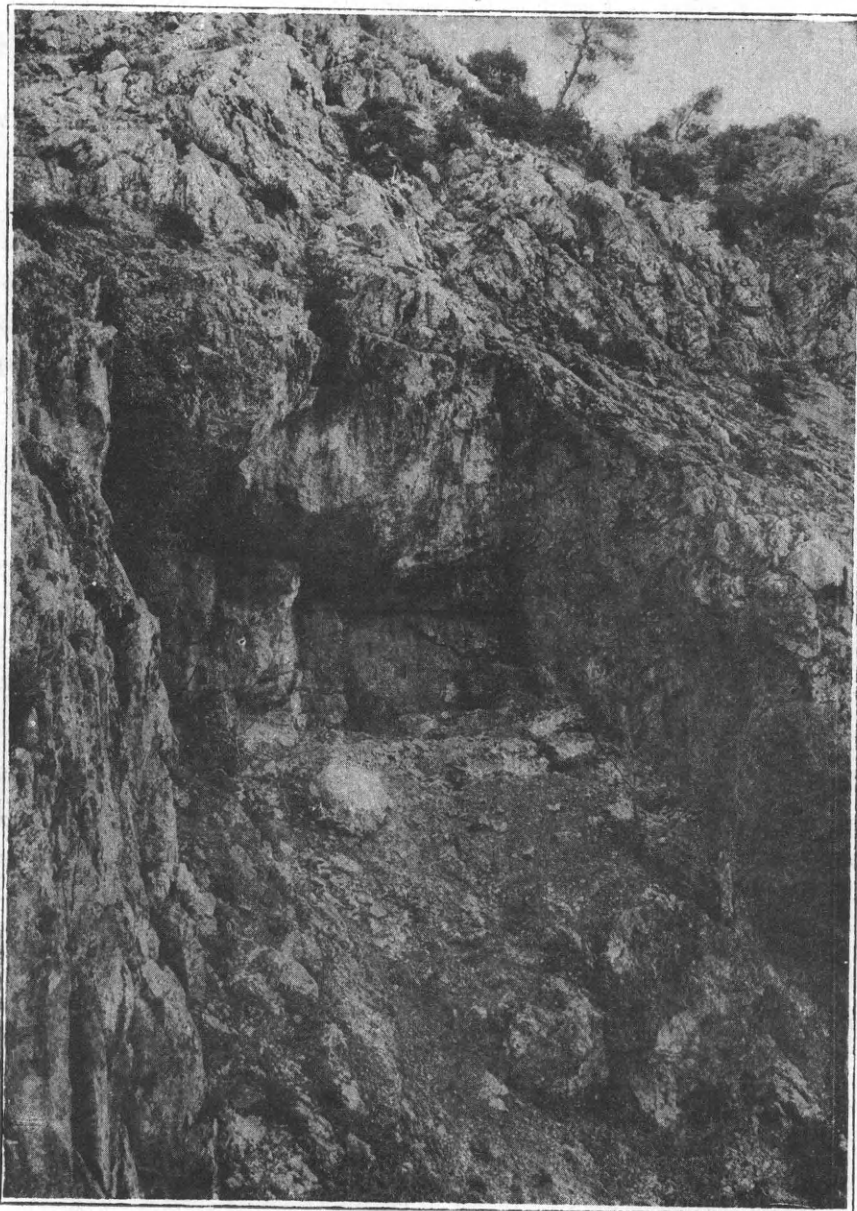
τῶν ὑπερκειμένων βράχων ἀφθόνους ἀσβεστολιθικὰς ὕλας, αἵτινες ἀποτιθέμεναι ἐπὶ τοῦ σχιστολιθικοῦ ἐδάφους ἐπήγγυντο μεταβαλλόμεναι εἰς ἀσβεστολιθικὸν τόφον (τραβερίτην) ἐπικαλύπτοντα τὸ δάπεδον, ὅστις διαρκῶς μέχρι τῆς σήμερον αὐξανόμενος πληροῖ μέρος τοῦ σπηλαίου ². Ὁ ὄγκος

² Ἡ ὑπὸ τόφου ἐπικάλυψις τοῦ ἐδάφους εἶνε, ὡς γνωστόν, ἐνίοτε λίαν ταχεῖα, παράδειγμα δὲ τούτου εἶνε καὶ αἱ ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας πηγαί, περὶ ὧν ὁ Στράβων (ΙΓ' 629,630) μαρτυρεῖ τὰ ἐξῆς: «τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ οὕτω ῥαδίως εἰς πῶρον μεταβάλλει πηττόμενον, ὥστ' ὄχετους ἐπάγοντες φραγμούς ἀπεργάζονται μονολίθους - - - τὸ δὲ τῆς ἀπολιθώσεως καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Λαοδικεῖα ποταμῶν φασὶ συμβαίνειν, καίπερ ὄντων ποτίμων».

δμως τοῦ ὑποκειμένου σχιστολίθου ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἐπιπάγου πάντοτε ἐλαττούμενος ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἀποσαθρώσεως, οὕτω δ' ἐσχηματίζοντο καὶ

ὑποκάτωθεν τοῦ ἐπιπάγου ἕτερα ἐπιγενῆ κοιλωμάτα, καὶ ἐντὸς τῶν κοιλωμάτων τούτων κατέπιπτον μὲν ἐκάστοτε ἐγκατακρημιζόμενα τμήματα τοῦ ὑπερκειμένου στρώματος, μετεκινούντο δὲ συ-

6: τὸ πρόθυρον μετὰ τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ μέρους.

νωθούμενα ἢ ἀπωθούμενα καὶ ἄλλα παρακείμενα μέρη. Ἐκ τῶν τοιούτων ἐγκατακρημιτίσεων καὶ ὠθισμῶν τὸ στρώμα τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ τόφου μετακινούμενον καὶ συμπιεζόμενον ὑπέστη πλείστας συρρικνώσεις καὶ στολιδώσεις, ὥστε τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου κατέστη ἀνωμαλῶτατον διακοπτόμενον ὑπὸ πλείστων δίκην ὀρέων ἐξηρμένων μερῶν καὶ ἄλλων κεκοιλωμένων εἰς σχῆμα βόθρων, διὸ ὁ

12 6 18

Κορδέλλας ¹ μὴ δυνάμενος νὰ γινώσκη τὸ αἴτιον

¹ ἔν. ἀν. σ. 140. Τὴν ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ σχιστολίθου παραχθεῖσαν ἀργιλώδη γῆν, ἣν εἶδεν, ὡς φαίνεται, ἐν τινι ῥήγματι, ἐνόμισεν ὡς ἄλλοθεν μεταφερθεῖσαν. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἄλλως ὁ τραβερτίνης ἔχει στολιδώσεις καὶ καταλείπει ἐν ἑαυτῷ πολλὰ κενά, ἐν οἷς ὕστερον συμβαίνουσιν ἐγκατακρημιτίσεις, ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ ἔκτασις τῶν παρατηρηθέντων κοιλωμάτων ἦτο τόσοσ μεγάλη, ὥστε δὲν πιστεύω ὅτι ἠδύναντο νὰ σχηματισθῶσιν ἄνευ ἀποσαθρώσεως καὶ ἀποπλύσεως τοῦ ὑποκειμένου σχιστολίθου.

τῶν τοιοῦτων σχηματισμῶν τοῦ ἑδάφους ἐνόμισεν ὅτι ὑπάρχουσιν αὐτόθι τάφοι. Συνετέλεσε δ' εἰς ἐπαύξησιν τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ἡ ἐκασταχοῦ διάφορος ὑψὲς τοῦ τόφου, διότι οὗτος, καθ' ἃς ἔλαβον παρ' ἀρμοδίου ἐπιστήμονος πληροφορίας, γίνεται μαλακώτερος μὲν καὶ περισσότερος, ὅταν τὸ ὕδωρ ῥέῃ ἀρθῶνως καὶ ταχέως, σκληρότερος δὲ καὶ ὀλιγώτερος, ὅταν τὸ ὕδωρ εἶνε ὀλίγον καὶ βραδύ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρὰ καταβόθρα γνωστὴ εἰς τοὺς ἐπιχωρίους, ἐν ἧ καταβυθίζεται ὁ ἐκ τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ῥέων ῥύαξ, κατὰ δὲ τὸ ἐξώτερον μέρος τὸ ῥέον ὕδωρ εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον, συμβαίνει ὥστε κατὰ μὲν τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ σπηλαίου σχηματίζεται τόφος ἄφθονος καὶ λίαν εὐθρυπτος καὶ μᾶλλον σομφός, ὅστις ἐξογκούμενος ὡθεῖ πρὸς τὰ ἔξω τὸν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ὀλιγώτερον μὲν, ἀλλὰ πολὺ στιφρότερον καὶ ἐνιαχοῦ συμπαγέστατον. Οὗτος ὁμοίως παρὰ πᾶσαν τὴν σκληρότητα αὐτοῦ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐγκατακρημνίσεων ἐμπόδια, δὲν ἠδύνατο πάντοτε νὰ ἀντίσχη εἰς τὰς ἔσωθεν ὠθήσεις, διότι καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σπηλαίου τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ τόφου εἶνε μαλακά, σκληρὰ δ' εἶνε μόνον τὰ ὑπερκείμενα. Τούτου ἕνεκα φαίνεται μοι ὅτι ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ μικρὰ καταβόθρα δὲν ὑπῆρχεν ἢ δὲν ἐλειτούργει ἐπαρκῶς κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Ε' πΧ αἰῶνος χρόνους, διὸ ὁ τόφος ἐσχηματίζετο πολὺς καὶ μαλακὸς καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τοῦ σπηλαίου· ἔπειτα δὲ ἀφοῦ τὸ πλεῖστον τῶν ὑδάτων εὔρε διέξοδον διὰ τῆς καταβόθρας, ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σπηλαίου τόφος μᾶλλον ἢ ἦττον σκληρός, οἷος εἶνε ὁ ἐπικαλύψας τὰ λείψανα τῆς ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρείας. Πρβλ καὶ Πρακτικὰ ΑΕ 1900 σ. 38 ἐξ. 1901 σ. 32. Αἱ ἀνωμαλῖαι λοιπὸν τοῦ καλύπτοντος τὸ ἑδάφος τοῦ σπηλαίου πωρώδους ἐπιπάγου δὲν προῆλθον μόνον ἕνεκα τῶν ἐγκατακρημνίσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ ὠθήσεων πρὸς τὰ ἔξω, ἐξ ὧν ἀπεφράχθη καὶ τὸ στόμιον μέχρις ὕψους 3 μ. καὶ πλέον, ὥστε ἡ εἴσοδος κατέστη ἱκανῶς στενὴ καὶ δυσδιάβατος, ἐνῶ σήμερον μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν κατέστη εὐρεῖα καὶ ὑψηλὴ, ὡς φαίνεται καὶ ἐν εἰκ. 4.

Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἐφαίνοντο ἐντὸς τοῦ ἀποφράττοντος τὸ στόμιον ἀσβεστολιθικοῦ ἐπιπάγου

δύο στρώματα τέφρας καὶ ἀνθράκων, ἐνῶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἐπιπάγου, τὸ τε ὑποκείμενον καὶ τὸ ὑπερκείμενον ἦτο ὅλως ἀμιγῆς ἀλλοτρίων οὐσιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὄχι μόνον ἐν Ἀρκαδίᾳ, ὁπόθεν εἰσῆχθη εἰς Ἀθήνας ἡ λατρεία τοῦ Πανός μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην¹, ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Πανός, ἐν ᾧ ἔκαίετο πῦρ ἀδιαλείπτως², ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ παρὰ τὴν Φυλὴν Πανείου εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐτελοῦντο ἐν αὐτῷ θυσίαι³, ἦτο εὐλογον νὰ υποτεθῆ ὅτι τὰ δύο ταῦτα στρώματα τῆς τέφρας δηλοῦσι δύο χρονικῶς κεχωρισμένας περιόδους τῆς ἐν τῷ ἄντρῳ λατρείας. Τὸ ἀνώτερον στρώμα εἶχε πάχος σπιθαμῆς, ἕνεκα δὲ μετακινήσεως τοῦ ἐπιπάγου ἦτο κεκλιμένον ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ὥστε ἔκειτο εἰς βάθος 0,50 μέχρι 1,50 κατωτέρω τῆς πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς παρὰ τὸ στόμιον ἐπιφανείας τοῦ ἐπιπάγου· τὸ δὲ κατώτερον στρώμα εἶχε πάχος δύο σπιθαμῶν, ἦτο σχεδὸν ἐπίπεδον καὶ ἔκειτο 1,70 βαθύτερον τῆς αὐτῆς σημερινῆς ἐπιφανείας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 δημοσιευομένη Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφὴ ἔκειτο εἰς ὕψος 1 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐπιπάγου, ὥστε ἄνευ δυσκολίας ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῆ ὑπὸ ἀνθρώπου ἰσταμένου ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου στρώματος τῆς τέφρας, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κατωτέρου, ἐφάνη ἔκτοτε βέβαιον ὅτι τὸ ἀνώτερον στρώμα ἀνήκεν εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, τὸ δὲ κατώτερον εἰς παλαιότεραν περίοδον λατρείας κεχωρισμένην διὰ διαλείμματος ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Προχωρησάσης τῆς ἀνασκαφῆς ἐσώτερον τοῦ σπηλαίου, ἦτοι σχεδὸν 2 μ. ἀπὸ τῆς προειρημένης ἐπιγραφῆς, ἐφάνη καὶ τρίτον στρώμα τέφρας, ἐπίπεδον ἔχον θέσιν, ὅπερ ἔκειτο 0,70 βαθύτερον τοῦ κατωτέρου τῶν προειρημένων δύο στρωμάτων ἢ 2,50 κατωτέρω τοῦ τελευταίου στίχου τῆς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 ἐκδιδομένης ἐπιγραφῆς· κατωτέρω δὲ τοῦ κατωτάτου τούτου στρώματος ὑπῆρχε τόφος ἀμιγῆς. Ἀνεσκάφη δὲ ὁ ἐπίπαγος μέχρι

¹ Ἡρόδ. VI, 105. Πausan. I, 28,4. Περὶ τῆς γνώμης τινῶν ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Πανός ὑπῆρχε καὶ πρότερον ἐν Ἀθήναις, θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

² Πausan. VIII, 37,8. Παρὰ τούτῳ τῷ Πανί πῦρ οὐ ποτε ἀποσβεννόμενον καίεται.

³ Αἰλιανῶς Ἐπιστ. ἀγροικ. 15: «Θύω τοίνυν τῷ Πανί καὶ Φυλασίων τοὺς μάλιστα ἐπιτηδεῖους εἰς τὴν ἱεροουργίαν καλῶ». Τοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν Πανείου μνημονεύονται ἄδρια καὶ βομοί. Εὐριπ. Ἴων. 938.

βάθους 4,50 μ. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στίχου τῆς προειρημένης ἐπιγραφῆς, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἔτι βαθύτερον, ὥστε ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε πάχος 4 μ., παρὰ δὲ τὸ στόμιον 5.

Τὰ τρία στρώματα τῆς τέφρας παρατηρήθησαν καὶ ἐνδοτέρω μέχρι τοῦ τέρατος τῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων συμπίεσεων, συρρικνώσεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων τοῦ ἐπιπάγου εὐρέθησαν ποῦ μὲν ἀνυψούμενα, ποῦ δὲ κεκλιμένα κατωφερῶς, καὶ ὅτε μὲν ἔχοντα μέγα πάχος, ὅτε δὲ μικρόν, πρὸς δὲ τούτοις ἐνιαχοῦ καὶ ὑποδιηρημένα εἰς πολλὰ μικρότερα στρώματα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς ἄλληλα θέσις, ἐπομένως δὲ καὶ ἡ ἀπ' ἄλλήλων ἀπόστασις δὲν ἦτο ἀπανταχοῦ ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ἐκασταχοῦ ἄλλοια. Οὕτω τὰ μὲν δύο ἀνώτερα στρώματα ὑψοῦντο πρὸς τὸ στόμιον, ταπεινούμενα πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ σπηλαίου, τὸ δὲ κατώτατον τούναντίον ὑψοῦτο πρὸς τὰ ἔνδον· ἡ δ' ἀπόστασις τοῦ κατώτατου στρώματος ἀπὸ τοῦ μεσαίου ἦτο πλησίον μὲν τοῦ στομίου 0,70, ἐνδοτέρω δὲ μόνον 0,20. Κατὰ δὲ τὸ τέραμα τῆς ἀνασκαφῆς τὸ μὲν ἀνώτατον στρώμα ἔκειτο 1,40 ὑπεράνω τοῦ μεσαίου, τὸ δὲ κατώτατον 0,80 κατωτέρω αὐτοῦ, ὀλίγον δὲ περαιτέρω μόνον 0,30. Τὸ δὲ πάχος τοῦ μὲν ἀνωτάτου στρώματος ἦτο παρὰ μὲν τὸ στόμιον μιᾶς σπιθαμῆς, ἦτοι μόλις 0,20, εἰς ἀπόστασιν δὲ 8 μ. ἐνδοτέρω ἠὺξάνετο εἰς 0,50· περαιτέρω δὲ εἰς ἀπόστασιν 12 μ. τὸ στρώμα τοῦτο ὑποδιηρεῖτο εἰς τρία μικρότερα ἔχοντα ἅπαντα ὁμοῦ πάχος περὶ τὰ 0,70, καὶ ἐκ τῶν τριῶν τούτων τὸ μὲν κατώτατον ἦτο ἐπίπεδον, τὰ δ' ἀνώτερα ἀνωμάλως συγκεκαμμένα. Τοῦ δὲ μεσαίου στρώματος τὸ πάχος παρὰ μὲν τὸ στόμιον ἦτο δύο σπιθαμῶν, ἦτοι 0,40 περίπου, ἡ δὲ τέφρα αὐτοῦ ἦτο ἄφθονος καὶ ἀνάμικτος μετὰ πολλῆς ἀσβόλης· ἐνδοτέρω ὁμοῦ περιωρίζετο μόνον εἰς 0,10, αὐξανόμενον ἀκολούθως καὶ πάλιν εἰς 0,20. Τὸ δὲ κατώτατον στρώμα εἰς ἀπόστασιν περίπου 5 μ. ἐνδοτέρω τῆς προειρημένης ἐπιγραφῆς ἦτο ὑποδιηρημένον εἰς πάμπολλα μικρότερα, ὧν τὸ συνολικὸν πάχος ἦτο 1 μ.

Ἐκ τῶν ἐντὸς ἐκάστου τῶν τριῶν τούτων στρωμάτων εὐρισκομένων ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἐφάνη ὅτι τὸ μὲν ἀνώτατον στρώμα ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τὰ Μηδικὰ χρόνους καὶ ἐφεξῆς μέχρι

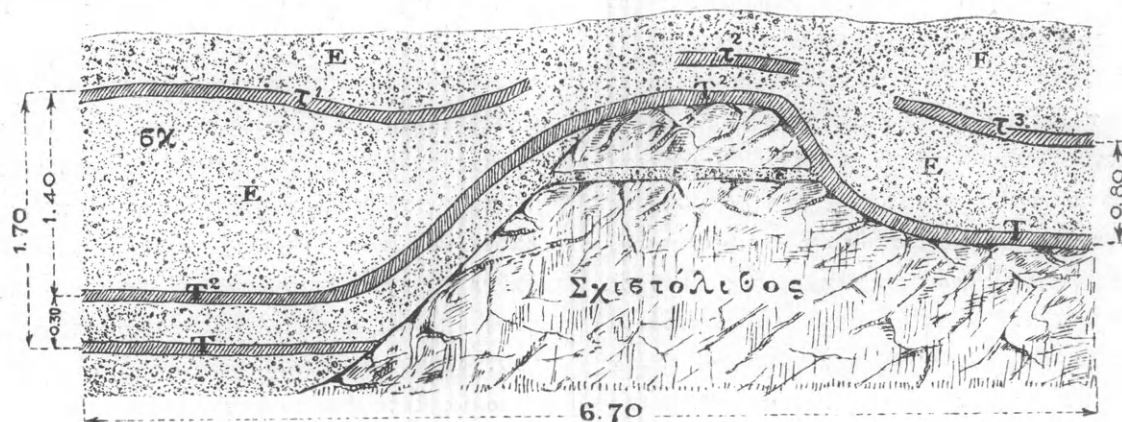
τῶν μεσαιωνικῶν, τὰ δὲ κατώτερα δύο στρώματα εἰς τοὺς Μυκηναϊκοὺς καὶ προμυκηναϊκοὺς χρόνους. Παρὰ πάσας ὁμοῦ τὰς διαφορὰς τῆς κλίσεως καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα θέσεως τῶν τριῶν στρωμάτων, ταῦτα ἦσαν εὐδιάκριτα, ὥστε οὐδεμία σύγχυσις εὐρημάτων διαφόρων χρόνων ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Ἄλλ' ὅτε ἡ ἀνασκαφὴ ἤγγιζε πρὸς τὸ τέραμα αὐτῆς, ἦτοι εἰς ἀπόστασιν 13 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου, αἴφνης εὐρέθησαν ὄστρακα Μυκηναϊκά, ἐν οἷς καὶ τὰ τῆς ἐν ΑΕ 1906 σ. 100 ἀπεικονισμένης πρόχου κείμενα πλησιέστατα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ μετὰ τοῦ ἐν ΑΕ 1905 σ. 155 ἰχθυογραφικῶς ἐπὶ μαρμαροῦ ἀπεικονισμένου τράγου καὶ τοῦ ἐν ΑΕ 1906 σ. 107 μνημονευομένου τεμαχίου ἐρυθρομόρφου ἀλαβάστρου, ὥστε ἐφάνη ὅτι καὶ Μυκηναϊκὰ ὄστρακα ὑπῆρχον ἐν τῷ ἀνωτάτῳ στρώματι ὁμοῦ μετὰ ἔργων τῶν μετὰ τὰ Μηδικὰ χρόνων. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ Ῥωμαῖος πλανηθεὶς ἔκ τινος τότε γεγραμμένου καὶ ἐπὶ τῶν εὐρημάτων ἀποτεθειμένου σημειώματός μου ἔγραψεν ΑΕ 1906 σ. 98 ὅτι τὰ δύο ἀνώτερα στρώματα δὲν διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς. Μετ' ὀλίγον ὁμοῦ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπίφασις ἦτο ἀπατηλὴ, διότι ἐξετάσας ἀκριβέστερον τὰ στρώματα τοῦ ἐπιπάγου εἶδον ὅτι αὐτόθι εἶχεν ἐπέλθει κατὰ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου ἐγκατακρημνίσεις μέρους τοῦ ἐπιπάγου, ἐνῶ ἕτερον μέρος αὐτοῦ κείμενον πρὸς ἀριστερὰν δὲν μετεκινήθη, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ἀνώτατον στρώμα τῆς τέφρας παθὼν συνίζησιν 0,80 κατωτέρω τῆς προτέρας αὐτοῦ θέσεως εὐρέθη κείμενον παραπλευρῶς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ πρὸς τὸ μέρος τοῦ μεσαίου στρώματος τὸ ὑπάρχον ἐκεῖθεν τοῦ ῥήγματος ἐν τῷ μὴ μετακινήθέντι τμήματι τοῦ ἐπιπάγου. Ὡσαύτως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ μεσαῖον στρώμα ἐνταῦθα συνέπεσεν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μετὰ τοῦ κατώτατου.

Ὀλίγον δὲ περαιτέρω, ἦτοι εἰς ἀπόστασιν 17 μ. περίπου ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς κατωτέρω πρώτης ἐκδιδομένης ἐπιγραφῆς, ἀπεδείχθη ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη ἐγκατακρημνίσις, ἣτις ἦτο σπουδαιότερα ἐκείνης, διότι ὁ ἐγκατακρημνισθεὶς τόφος πληρώσας κοίλωμα πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ σπηλαίου ἐσχηματισμένον, ὤθησε πρὸς τὰ δεξιὰ τὸν παρακείμενον ὄγκον τοῦ σχιστολίθου, οὗτος δὲ εὐρῶν ἀντίστασιν ἐκ δεξιῶν ἐπὶ τοῦ πολὺ στε-

ρευτέρου ἀσβεστολίθου τοῦ πρὸς δεξιὰν πλευροῦ τοῦ σπηλαίου ἀνῆλθε πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς ἐπιφανείας διαρρήξας τὸ ὑπερκείμενον στρώμα τοῦ ἐπιπάγου ἐν ἀποστάσει 20 μ. ἀπὸ τῆς προειρημένης ἐπιγραφῆς. Ἐκ τοῦ οὕτω μέχρι τῆς ἐπιφανείας ἐξαρθέντος σχιστολίθου προήρχετο ὁ ἀργιλώδης πηλός, ὃν ὁ Κορδέλλας ἐν. ἀν. σ. 140 ἐνόμισεν ὅτι εἶχε μεταφερθῆ ἀλλαχόθεν. Ἔνεκα δὲ τῆς ἐγκατακρήμνισης τοῦ ἐπιπάγου πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἐσχηματίσθησαν αὐτόθι κάθετα ρήγματα, ἅτινα ὁ τε Κορδέλλας (αὐτόθι) καὶ ὁ Lolling¹ ἐξέλαβον ὡς βαθμίδας τεχνητάς.

Τὸ πρὸς ἀριστερὰν μέρος τοῦ σπηλαίου, ἔνθα ἐγένετο ἡ προειρημένη ἐγκατακρήμνις, ἦτο ἤδη πρὸ τῶν χρόνων τοῦ κατωτάτου στρώματος κοῖλον ἔνεκα μεγαλυτέρας ἀποπλύσεως τοῦ σχιστολιθικοῦ στρώματος, ἐνῶ πρὸς δεξιὰν ὁ σχιστόλιθος διετηρεῖτο εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον. Διὸ εἰς ἀπόστασιν 13 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου, ἔνθα παρατηρήθη τὸ πρῶτον ρήγμα, τὸ κατώτατον στρώμα τῆς τέφρας ἐπίπεδον ἔχον θέσιν ἐπεκάθητο πρὸς δεξιὰν μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σχιστολίθου, πρὸς ἀριστερὰν δὲ ἐπὶ τόφου πληροῦντος τὸ μέχρι τοῦ ὑποκειμένου σχι-

στολίθου κοῖλον μέρος. Περαιτέρω, ἦτοι εἰς ἀπόστασιν 16 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου, ἔνθα ὁ σχιστόλιθος συμπιεσθεὶς πλευρικῶς ἐκατέρωθεν ἐξήρθη πρὸς τὰ ἄνω, ὅχι μόνον τὸ κατώτατον στρώμα, ἀλλὰ καὶ τὸ μεσαῖον παρεσύρθησαν μέχρι 1,70 ὑψηλότερον τῆς προτέρας θέσεως τοῦ κατωτάτου στρώματος, οὕτω δὲ τὸ μὲν κατώτατον στρώμα διεσχίσθη ὑπὸ τοῦ ἀνερχομένου σχιστολίθου, τὸ δὲ μεσαῖον συνανυψώθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἐκυρτώθη ἀνερχόμενον μὲν ἀποτόμως ἐξ ἀριστερῶν, κατερχόμενον δὲ σχεδὸν ἐξ ἴσου ἀποτόμως πρὸς δεξιὰν. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἐκατέρωθεν τοῦ ἐξηρμένου σχιστολίθου δύο κοιλότητες, μεγαλυτέρα μὲν ἢ πρὸς ἀριστερὰν, μικροτέρα δὲ ἢ πρὸς δεξιὰν, αἵτινες σὺν τῶ χρόνῳ ἐπληρώθησαν ὑπὸ ἐπιγενοῦς τόφου, ὥστε τὸ δάπεδον τοῦ σπηλαίου κατέστη περίπου ἐπίπεδον. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου ἐδάφους ἔκειτο τὸ ἀνώτατον στρώμα τῆς τέφρας, ὅπερ ὑστερώτερον ἐκάμφθη ὀλίγον καὶ αὐτὸ ἐκατέρωθεν καὶ διεσπασθῆ δις. Τέλος αἱ οὕτω σχηματισθεῖσαι δύο κοιλότητες ἐπληρώθησαν ὑπὸ νέου τόφου, καὶ οὕτω τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου κατέστη αὐτόθι ἐκ νέου περίπου ἐπίπεδον καθ' ἅπαν τὸ πλάτος τοῦ σπηλαίου, ἦτοι εἰς μῆκος 6,70.

Κλίμαξ 1:50

7: τομὴ κατὰ προσέγγισιν τοῦ ἔδαφους τοῦ σπηλαίου ἐκ Β πρὸς Ν εἰς ἀπόστασιν 16 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου.

E=τοφώδης ἐπίπαγος. ε=λεπτὸν στρώμα τόφου εἰσχωρηθῆσαν ἐκ πλαγίου εἰς τὸν σχιστόλιθον. T=κατώτατον στρώμα τέφρας. T2=μεσαῖον στρώμα τέφρας. T1, T2, T3=ἀνώτατον στρώμα τέφρας διεσπασμένον εἰς τρία μέρη ἐκ καθιζήσεως. σκ=θείαις δύο ἀνθρωπίνων σκελετῶν.

Ἐκ τῶν προειρημένων παρατηρήσεων συνάγε-

1 AM 1880 σ. 292. In der Felswand l. von derjenigen, welche den Eingang in die Höhle enthält, bemerkt man kleine roh eingehauene Stufen, auf denen nur ein gewandter Kletterer fortkommt.

ται ἀσφαλῶς ὅτι ἡ ἐγκατακρήμνις τοῦ τοφώδους ἐπιπάγου καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν αὐτῆς ἔξαρσις τοῦ σχιστολίθου συνέβη, ἐνῶ τὸ μεσαῖον στρώμα τῆς τέφρας ἀπετέλει τὸ δάπεδον τοῦ σπηλαίου, δὲν

ὑπῆρχε δ' αὐτόθι στρώμα τόφου ἐπ' αὐτοῦ. Δηλαδὴ ἐπειδὴ ἐν τῷ μεσαίῳ εὐρέθησαν πολλὰ ὄστρακα ὑστερῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων, ἔπεται ὅτι ἡ ἐγκατακρήμνις συνέβη κατὰ τὸ τέλος τῶν προϊστορικῶν χρόνων. ἐνῶ ἢ ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρεία εἶχεν ἤδη παύσει, διότι ἂν ἡ λατρεία διετηρεῖτο καὶ μετὰ τὴν ἐγκατακρήμνισιν, θὰ εἶχε τὸ σπήλαιον πολλοὺς ἐπισκέπτας περιερχομένους ἐν αὐτῷ, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἄθικτος ἡ κύρτωσις τοῦ στρώματος τῆς μεσαίας τέφρας. καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πρὸς δεξιὰν ἀπότομον κλιτὺν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα τὸ ἱερόν διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔρημον, μέχρις οὗ ἐπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ τόφου τὰ ἐκατέρωθεν κοιλώματα καὶ ἐπεκαλύφθη ὁμοίως ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐξηρημένου σχιστολίθου μέρος τοῦ μεσαίου στρώματος τῆς τέφρας, ἐπὶ δὲ τῆς οὕτω σχηματισθείσης περίπου ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἀπετέθη τὸ ἀνώτατον στρώμα. Τὰ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ στρώματι εὐρεθέντα ἀρχαῖα ἀνήκουσιν ἅπαντα εἰς χρόνους ὑστερωτέρους τῆς μετὰ τὰ Μηδικὰ εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τοῦ Πανός εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὅθεν εἶνε φανερόν ὅτι, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐν τῷ ἄντρῳ τούτῳ ἱερόν, δὲν δύναται νὰ ἔχη ὑπόστασιν ἢ γνῶμη, καθ' ἣν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀττικῇ λατρεία τοῦ Πανός καὶ πρὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ¹. Καὶ ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις αὐτόθι λατρευόμενος θεὸς ἦτο ὁ αὐτὸς ἢ παραπλήσιος πρὸς τὸν Πᾶνα, πάλιν ἢ μετὰ τὰ Μηδικὰ εἰσαχθεῖσα λατρεία τοῦ Πανός δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ συναφῆς πρὸς τὴν προτέραν, διότι οὐδ' ἀνάμνησις ἐκείνης ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐν τῷ μακρῷ χρονικῷ διαλείμματι. Τῆς ἐρημώσεως δὲ τοῦ ἐν τῷ ἄντρῳ τούτῳ ἱεροῦ πρὸ τῶν Μηδικῶν τεκμήριον εἶνε, πλὴν τοῦ μεταξὺ τοῦ μεσαίου καὶ τοῦ ἀνωτάτου στρώματος τῆς τέφρας τελείως ἀμιγροῦς τόφου, καὶ ἡ εὐρεσις δύο ἀνθρωπίνων σκελετῶν ἐγκεκλεισμένων ἐντὸς τοῦ ἀμιγροῦς τόφου ὑποκάτω τοῦ ἀνωτάτου στρώματος τῆς τέφρας κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν μέρος τοῦ σπηλαίου (*ἴδε εἰκ. 7*). Ἰχνος τι ταφῆς ἢ κτέρισμα οὐδὲν ὑπῆρχε παρὰ τοὺς σκελετοὺς, κατέκειντο δὲ ἀμφοτέροι παραπλεύρως ἀλλήλων συνεσταλμένοι, ὁ εἰς δὲ

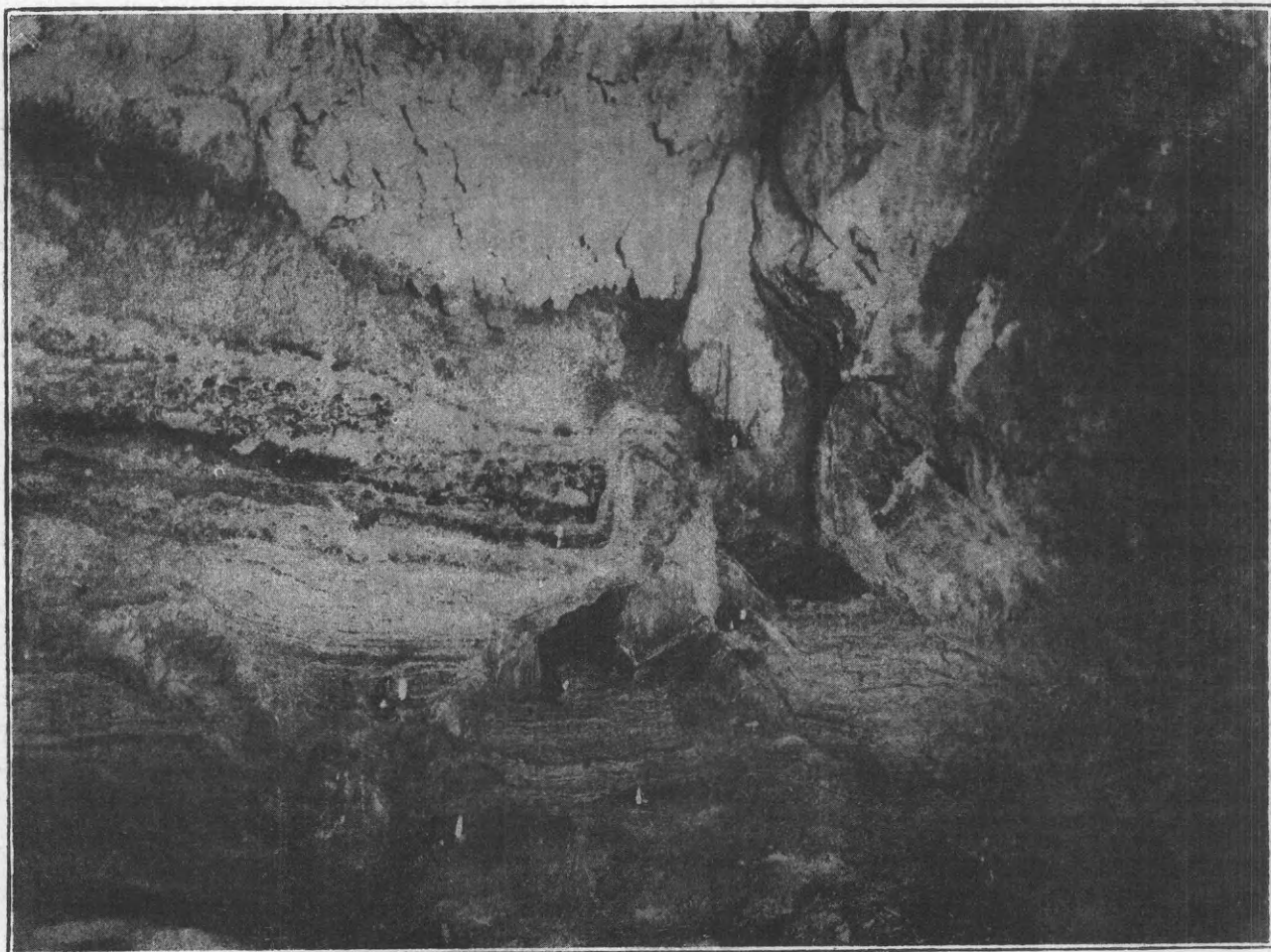
¹ Gruppe, Griech. Mythol. u. Religionsgesch. σ. 1384 ὑποσ. 6.

ἐστήριζε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ πήχεως τῆς μιᾶς χειρός, ὥστε τὸ κρανίον ἐξήχθη ἐκ τοῦ τόφου ἔχον τὰ ὀστᾶ τοῦ πήχεως ἐπικεκολλημένα ἐπὶ τῆς παρειᾶς. Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν παντὸς ἴχνους ταφῆς καὶ ἢ ὅλως ἀσυνήθης κατὰ τὸν Ε' πΧ αἰῶνα τοιαύτη θέσις τοῦ νεκροῦ (διότι τὰ ὀστᾶ εὐρέθησαν ἐλάχιστα ἀπέχοντα τῆς τέφρας τοῦ ἀνωτάτου στρώματος), ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν εἰσῆχθησαν εἰς τὸ σπήλαιον νεκροὶ πρὸς ταφὴν, ἀλλ' εἰσῆλθον ζῶντες καὶ ἐναπέθανον ἐκ συγκυρίας τινός, πιθανώτατα ἐκ τοῦ χειμερινοῦ ψύχους ἕνεκα δὲ τοῦ δυσπροσίτου καὶ τῆς ἐρημίας τοῦ ἄντρου δὲν ἀνευρέθησαν οὐδ' ἀπεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτῶν, ἀλλ' ἔμειναν αὐτόθι κατακείμενοι, μέχρις οὗ ἐκάλυψε τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ὁ ἀσβεστολιθικὸς ἐπίπαγος.

Τὰ στρώματα τοῦ ἐπιπάγου καὶ τῆς τέφρας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φωτογραφῆσθαι κατὰ τὸ μέρος τῆς ἐν τῇ εἰκ. 7 παριστωμένης τομῆς, ἀλλ' ὅτε τὸ πρῶτον παρετηρήθη ἢ πρὸς ἀριστερὰν ἐγκατακρήμνισις (*ἴδε σελ. 9*), καὶ κατόπιν ἐφάνη ἀρχομένη ἢ ἔξαρσις τοῦ ὑποκειμένου σχιστολίθου κατὰ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου, τότε ἐφάνη κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν ἄκρον τοῦ σπηλαίου ἔξαρσις τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἐπιπάγου, ἣτις καὶ ἐφωτογραφήθη (*εἰκ. 8*).

Πάντα τὰ ὑστερώτερα τῶν προϊστορικῶν χρόνων εὐρήματα ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου στρώματος τῆς τέφρας, τὰ πλείονα μὲν ἐγκεκλεισμένα ἐν τῷ ἐπικαλύψαντι αὐτὰ ἀσβεστολιθικῷ ἐπιπάγῳ, ἀλλὰ δὲ καὶ μάλιστα λύχνοι ἐπὶ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας ἐλάχιστα ἢ καὶ οὐδαμῶς ὑπὸ τοῦ ἐπιπάγου κεκαλυμμένα, ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς στολιδώσεως καὶ ἐγκατακρημνίσεως τοῦ ἐπιπάγου ὁ ὑστερώτερον ἀποτιθέμενος τόφος ἐστοιβάζετο μὲν εἰς μέγα πάχος ἐπὶ τῶν κοίλων μερῶν, ἐλάχιστα δὲ ἢ οὐδαμῶς ἐπεκάλυψε τὰ ἐξηρημένα, οἷα ἦσαν ἰδίως τὰ κατὰ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου, ἔνθα καὶ μέχρι τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας ἔχει ἐξαρθῆ ὁ ὑποκείμενος σχιστόλιθος ². Ἐνεκα τῆς ὅλως ἀνίσου ταύτης κατὰ θέσεις διανομῆς τοῦ ὑστερώτερον ἀποτεθέν-

² Οὕτως εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας ὑπὸ λεπτοῦ μόνον στρώματος ἐπιπάγου καλυπτόμενα καὶ τὰ ἐν ΑΕ 1906 σ. 105 ἐξ. εἰκ. 5 καὶ 7 ἀπεικονισμένα ἄγγεῖα, ἐν οἷς μέρος τοῦ ἐπιπάγου ἔχει ἀφελθῆ, ὥστε φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι.

8: ἔγκατακρήμνις καὶ ἔξαρις τῶν στρωμάτων τοῦ ἐδάφους τοῦ σπηλαίου.

Πρὸς ἀριστερὰν φαίνεται τὸ ὄηγμα τῆς ἔγκατακρημνίσεως, κατὰ τὸ μέσον δὲ οἱ δύο κατώτατοι φλέγοντες λύχνοι δεικνύουσι τὴν ἤδη ἀρχομένην ἀνύψωσιν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σχιστολίθου, τὴν δὲ περαιτέρω ἔξαριν αὐτοῦ ἀποκρύπτει ὁ ἐπιπροσθῶν ἀσβεστολιθικός ἐπίπαγος (ἄνωθεν τοῦ πρὸς δεξιὰν κατωτάτου λύχνου). Ὀλίγον τι δεξιώτερον ὑπὸ τὸν μεσαῖον πρὸς δεξιὰν λύχνον, ἐξορυχθέντος τοῦ ἐπιπροσθῶντος ἐπιπάγου φαίνεται ὁ ἐπὶ μᾶλλον ἀνυψούμενος σχιστόλιθος, οὗ τὸ ἀνώτατον μέρος ἀπεπλύθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ δύο ἐπιγενῆ σπηλαιώδη κοιχώματα χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τινος ἀσβεστολιθικῆς πέτρας. Εἰς ταύτην τὴν πέτραν προσκρούσας ὁ ἔγκατακρημνιζόμενος ἀσβεστολιθικός ἐπίπαγος ὑπέστη ὤθησιν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐστολιδώθη, ὡς φαίνεται μεταξὺ τῶν τριῶν ἀνωτέρων λύχνων. Ὁ μέσος τῶν τριῶν τούτων λύχνων, ἦτοι ὁ ἀνώτατος πρὸς ἀριστερὰν, δεικνύει τὸ ἀνώτατον στρώμα τῆς τέφρας, ὁ δ' ἀριστερώτατος τῶν ἄλλων κείμενος δεικνύει τὸ ἔγκατακρημνισθὲν μέρος τοῦ μεσαίου στρώματος.

τος τόπου, ἐπῆλθεν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις μετὰ τὴν τελευταίαν ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ νέα καθίζησις τοῦ ἐπιπάγου κατὰ τὰ δύο πλευρὰ τοῦ σπηλαίου, ἐξ ἧς τὸ ἀνώτατον στρώμα τῆς τέφρας ἐκοιλάνθη ἐκατέρωθεν τοῦ κατὰ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου ἐξηρμένου σχιστολίθου (ἴδε εἰκ. 7). Ὅτι δὲ ἡ καθίζησις αὕτη συνέβη μετὰ τὴν τελευταίαν ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ, ἐβεβαιώθη ἐκ τούτου, ὅτι τὸ στρώμα τῆς τέφρας διεχωρίσθη εἰς τρία μέρη, καὶ τὸ μὲν ἐν τούτων ἔμεινεν ἀμετακίνητον καὶ εὐρέθη κείμενον ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸ μέσον ἐξηρμένου σχιστολίθου, τὰ δὲ ἐκατέρωθεν δύο παρακολουθήσαντα τὴν καθίζησιν ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἐκείνου. Ἄν

ὅμως διετηρεῖτο καὶ μετὰ τὴν καθίζησιν ἢ ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρεία, βεβαίως θὰ ἀπετίθετο νέα τέφρα καὶ ἐπομένως τὰ διαχωρισθέντα διὰ τῆς καθίζησης τμήματα θὰ συνηροῦντο καὶ πάλιν εἰς ἐνιαῖον στρώμα.

Περὶ τῆς κατ' ἰδίαν θέσεως τῶν κυριωτέρων εὐρημάτων τοῦ ἀνωτάτου στρώματος παρατηρῶ ὅτι ὁ ἐν ΑΕ 1906 σ. 89 ἀπεικονισμένος χρυσοῦς τέτιξ εὐρέθη κατὰ τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου εἰς ἀπόστασιν 5-6 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου καὶ εἰς βάθος 0,60 ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐπιπάγου, κατὰ τὸ κατώτατον δὲ μέρος τοῦ ἀνωτέρου στρώματος τῆς τέφρας. Ὅθεν ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως συμβιβά-

ζεται πρὸς τὴν γνώμην, καθ' ἣν οὗτος ὁ τέττιξ εἶνε ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Α', 6) μνημονευομένων. Πλησίον αὐτοῦ καὶ ἐν ἐπιπέδῳ κατὰ 0,10 περίπου ὑψηλοτέρῳ εὑρέθησαν τὰ τρία ἐκ τῶν πέντε τεμαχίων τοῦ ἐν ΑΕ 1905 σ. 101 ἀπεικονισμένου ἀναγλύφου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ αὐτίθι σ. 110 εἰκ. 2, 111 εἰκ. 3, καὶ 118 εἰκ. 4· ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ ὕψους δὲν ἐπιβάλλει νὰ συμπεράνωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ τέττιξ εἶνε ἀρχαιότερος αὐτῶν, διότι ἐνδέχεται νὰ προῆλθεν αὕτη ἐκ στολιδώσεως τοῦ ἐπιπάγου· τοὺς δ' ἔνεκα τῆς στολιδώσεως προερχομένους κυματισμοὺς τῶν στρωμάτων δὲν ἠδυνάμην νὰ παρακολουθῶ, διότι ὁ ἐπίπαγος ἦτο σκληρὸς καὶ διερρηγνύετο διὰ τῆς πυρίτιδος. Ὁμοίως ἀδηλὸς εἶνε ἡ χρονολογικὴ σχέσις καὶ τινῶν πλησίον εὑρεθέντων τεμαχίων ἐρυθρομόρφων ἀγγείων πρὸς τὸν τέττιγα. Μόνον μία χαλκῆ ἱατρικὴ μήλη καὶ δύο χαλκᾶ νομίσματα ἐφθαρμένα, ἅτινα εὑρέθησαν πλησιέστατα καὶ ὑψηλότερον τοῦ τέττιγος, ἦσαν προφανῶς νεώτερα αὐτοῦ, ἀλλὰ τούτων ἡ χρονολογία δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ. Σημειωτέον δὲ προσέτι καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν παριστάμην κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ τέττιγος, ἀλλ' οἱ ἀνευρόντες αὐτὸν ἐργάται, ἰκανὴν πείραν ἔχοντες ἀνασκαφῶν καὶ ἀρχαιοτήτων, ἐβεβαίουν ὅτι ἔφερε καὶ βελόνην ἀργυρᾶν, ἧτις ὅμως, τελείως ἤδη κατιωμένη, διελύθη εὐθὺς εἰς κόνιν (πρβλ ΑΕ 1906 σ. 91).

Πάντα τὰ εὑρεθέντα μαρμάρινα ἀνάγλυφα, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐκ μαρμαρίου ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν συντετριμμένα εἰς πολλὰ τεμάχια κατακείμενα σποράδην ὁμοῦ μετὰ πλήθους λύχνων, τὸ πλεῖστον εἰς ὑστέρους Ῥωμαϊκοὺς καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους ἀνηκόντων. Βλάβη τις ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῆς πυρίτιδος δὲν ἐπῆλθεν εἰς αὐτὰ σχεδὸν εἰπεῖν οὐδέποτε, οὐδ' ὅτε τυχὸν ἦσαν ἐντὸς τοῦ τόφου ἐγκεκλεισμένα, διότι ὁ τόφος παρὰ πᾶσαν τὴν ἰδίαν σκληρότητα δὲν ἦτο πολὺ στερρῶς ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ ξένων σωμάτων ἐπικεκολλημένος, ὥστε θραυόμενος ὑπὸ τῆς πυρίτιδος ἀπεσπᾶτο ἐξ αὐτῶν μὴ συναποσπῶν συνήθως ἀποθραύσματα. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης φύσεως τοῦ τόφου συνέβαιεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἐξάγωνται ἐξ αὐτοῦ θραυομένου τελείως σῶα ἔτι καὶ εὐθραυστότατα πράγματα, ἐν οἷς καὶ ἐν μικρὸν ὑάλινον ἀμφορί-

διον ἐκ τῶν λεγομένων Φοινικικῶν εὑρεθὲν παρὰ τὸ πρὸς δεξιὰν πλευρὸν τοῦ σπηλαίου. Ὁμοίως ἐξήχθησαν καὶ ἰκανὰ μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα τελείως σῶα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνίοτε συνέβαινε νὰ εὑρεθῶσι πολλὰ ἀγγεῖα καὶ μάλιστα λύχνοι κείμενα ἐν σωρῶ καὶ συμπεπηγμένα ἐν τῷ τόφῳ, ἦτο ἀναπόφευκτον καὶ νὰ θραύωνται πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Κατὰ τύχην τινὰ ὅμως συνέβη νὰ μὴ παρατηρήσω που ὅτι ἐθραύσθη τι ὅπως οὐν ἀξιόλογον, τὰ δὲ θραυσθέντα ἦσαν κοινὰ καὶ μᾶλλον ἢ ἤττον ἀσήμαντα. Τὰ ἀξιολογώτερα λοιπὸν τῶν ἀναθημάτων, καὶ ἰδίως τὰ λίθινα, δὲν ἐθραύσθησαν οὔτε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῆς πυρίτιδος, οὔτε πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἐξ ἄλλης τινὸς τυχαίας αἰτίας, ἀλλ' ἦτο φανερόν ὅτι συνετρίβησαν ἐπίτηδες ὑπὸ ἀνθρώπων ἐργασθέντων μετὰ μανίας, ἵνα προξενήσωσιν εἰς αὐτὰ ὅσον ἠδύναντο μεγαλυτέραν καταστροφὴν. Διὰ τοῦτο τὸ ἐν ΑΕ 1905 σελ. 101 ἀνάγλυφον εὑρέθη συντετριμμένον εἰς πέντε τεμάχια κείμενα ἐν δύο διαφόροις τόποις καὶ ὑπεράνω μεταγενεστέρων λύχνων, τὰ δὲ πρόσωπα τῶν μορφῶν αὐτοῦ εἶνε κατεστραμμένα.¹ Ὁμοίως εἰς πέντε ἐν διαφόροις τόποις τοῦ σπηλαίου διεσπαρμένα τεμάχια τεθραυσμένον εὑρέθη καὶ τὸ ἐν ΑΕ 1905 πίν. 3 ἀπεικονισμένον ἀνάγλυφον, ἐν ᾧ καὶ πάλιν παρατηρεῖται καταστροφὴ τῶν προσώπων πασῶν σχεδὸν τῶν μορφῶν.² Προδήλως λοιπὸν τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, ἐξ ἅπαντος δὲ καὶ τὰ ἄλλα εὐμεγέθη ἀναθήματα ἀπεσπᾶσθησαν ἐκ τῶν τόπων, ἐν οἷς ἦσαν ἰδρυμένα, καὶ συντρίβέντα μετὰ μανίας ἐρρίφθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν μεσαιωνικοῖς χρόνοις, διὸ πολλὰ τεμάχια αὐτῶν εὑρέθησαν κείμενα ἐπὶ λύχνων τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ

¹ Πρβλ. καὶ Ῥωμαίων ἐν ΑΕ 1905 σελ. 119. Τοῦ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς εὑρεθέντος ἐνός τῶν τεμαχίων ἔμαθον τὸν τόπον, ἔνθα ἔκειτο, παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀνευρόντος.

² Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ τὸ καλῶς ὅπως οὐν διατηρούμενον ἀνάγλυφον τοῦ Τηλεφάνου, καίπερ ἄλλως τεθραυσμένον καὶ αὐτό. Ἀλλὰ τοῦτο εὑρεθὲν ἐν ἔτει 1846 ὑπὸ τινος ποιμένου καὶ ἐφ' ἰκανὸν χρόνον ἀποκρυβέν δὲν μαρτυρεῖται ποῦ ἀκριβῶς εὑρέθη, ὡς δ' ἔκειτο ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ διαλάβῃ τοὺς ἐπιδρομείς. Ἄνεπαρκεῖς τινὰς εἰδήσεις περὶ τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ παρέχει ὁ Πιττάκης ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1852 σελ. 1082 καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Michaelis, *Annali dell' Inst. του 1863*. Ὁ Παγκαθῆς, *Antiquités Hellen. II* σελ. 745 γράφει μόνον τὰ ἑξῆς: (le bas-relief) fut trouvé dans une grotte du mont Parnès). Βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἴδε παρὰ Friedrichs - Wolters, *Museen zu Berlin. Die Gipsabgüsse* σελ. 721 ἀριθ. 1839.

λατρείας. Ὅθεν εἰκάζω ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἢ λατρεία τοῦ Πανός διετηρήθη πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἑλλάδι, φανατικοὶ δὲ τινες ὁπαδοὶ τοῦ νέου θρησκευματος μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ὑφίσταται ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τούτῳ τόπῳ ἢ λατρεία τοῦ ἀρχαίου θεοῦ, προσελκύουσα ἴσως καὶ χριστιανούς δεισιδαίμονας, ἐπέδραμον κατὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ κατέστρεψαν πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀναθήματα, καὶ οὕτω τὸ ἱερὸν ἠρημώθη ἔκτοτε. Ποῦ ὅμως καὶ πῶς ἦσαν καθιδρυμένα ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τὰ ἀναθήματα, καὶ ἰδίως τὰ λίθινα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω, διότι οὔτε βάρη τινὰ εὐρέθησαν,¹ οὔτε κόγχαι ἐν τοῖς βράχοις φαίνονται πλὴν ὀλιγίστων τινῶν ἔξω ἐν τῷ προθύρῳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὰ πλευρὰ τοῦ σπηλαίου εὐρέθησαν μικροὶ τινες θαλαμίσκοι ἀποπεφραγμένοι ὑπὸ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἐπιπάγου, καὶ μάλιστα ἐν τινὶ τούτων κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν πλευρὸν τοῦ σπηλαίου εὐρέθη ἀποτεθειμένον προϊστορικὸν ἀγγεῖον γαστρῶδες πλῆρες τέφρας καὶ ἀνθράκων, ὅπερ νομίζω ὅτι ἦτο θυμιατήριον, φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐν τε τοῖς προϊστορικοῖς καὶ τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις πολλὰ ἀναθήματα, ἐν οἷς ἴσως καὶ ἀνάγλυφα λίθινα, ἀπετίθεντο ἀπλῶς ἐντὸς τοιούτων θαλαμίσκων, καὶ ἐκεῖθεν ἀφαιρεθέντα συνετριβήσαν καὶ κατερρίφθησαν εἰς τὸ ἔδαφος. Τοιοῦτοὶ δὲ θαλαμίσκοι ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἐξερευνηθέντι μέρει τοῦ σπηλαίου, λανθάνοντες ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιπάγου ἀποφράξεως αὐτῶν. Ὡσαύτως ἐνδέχεται νὰ ἔχωσιν ἀποφραχθῆ ὑπὸ τοῦ σταλαγμίτου καὶ κόγχαι τινὲς κατὰ τὰ πλευρὰ τοῦ σπηλαίου, ἀφοῦ μάλιστα ἕνεκα τῆς αἰφνιδίας διακοπῆς τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔγινεν ἐπισταμένη ἐξέτασις τοῦ βράχου ἐπὶ τούτῳ. Περὶ τῶν μεταγενεστέρων λύχνων ὅμως νομίζω ἀναμρίβολον ὅτι ἀπετίθεντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, διότι τὸ πλῆθος αὐτῶν ἦτο μέγιστον καὶ ἐπεκάλυπτον σχεδὸν εἰπεῖν ἀπανταχοῦ τὸ ἔδαφος, ὥστε θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ ἐξαχθῆ ἐκ θαλαμίσκων τινῶν τοσοῦτον πλῆθος λύχνων, ἀφοῦ μάλιστα προφανῶς δὲν ὑπῆρξε πρόθεσις νὰ καταστρα-

¹ Μόνον ἐν μικρῶν τεμάχιον μαρμάρου μετὰ σιδηροῦ ἡλου φαίνεται ὅτι ἦτο βάσις μικροῦ τινος ἀναθήματος, ἀλλὰ τοῦτο διὰ τὴν σμικρότητα αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ λογισθῆ ὡς κυρίως εἰπεῖν βάρη. Εἰς ὁμοίως μικρὰν βᾶσιν ἴσως ἀνήκε καὶ τεμάχιον πηλίνου κίονος ἰωνικοῦ ἢ κορινθιακοῦ ρυθμοῦ.

φῶσι συντριβόμενοι ἢ ἀπορριπτόμενοι εἰς τὸν παρρρέοντα χεῖμαρρον.

Τὰς ἀξιολογωτέρας τῶν εὐρεθειῶν ἀρχαιοτήτων ἐδημοσίευσεν ὁ Ῥωμαῖος, καθὼς ἤδη προελέχθη· εὐτυχῶς δὲ παρὰ πάσας τὰς δυσχερείας τῆς παρατηρήσεως καὶ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐπιπάγου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τοῦ στρώματος, ἐξ οὗ προέρχονται πάντα τὰ ὅπως οὖν σπουδαῖα εὐρήματα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ὄστρακα τῶν πηλίνων ἀγγείων. Μόνον περὶ μικρῶν τινῶν πραγμάτων, οἷον χαλκῶν τινῶν καὶ ὀστείνων βελονῶν καὶ περονῶν καὶ ἄλλων τοιούτων ὀργάνων, δὲν κατωρθώθη πάντοτε νὰ ἐξακριβωθῆ ἐκ τίνος στρώματος προήρχοντο ἕκαστον, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι τοιαῦτα πράγματα εὐρέθησαν ἐν τε τῷ ἀνωτάτῳ στρώματι καὶ ἐν τῷ μεσαίῳ. Ἰδίας δὲ μνείας ἄξιον κρίνω ὅτι ἢ ἐν ΑΕ 1906 σελ. 96 ἀπεικονισμένη χρυσοῦ κλίνη (καταγεγραμμένη ἐν τῷ οἰκείῳ εὐρετηρίῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 12, 337) εὐρέθη ἐν τῷ ἀνωτάτῳ στρώματι. Ὅμοιος δύσκολος ὑπῆρξεν ἢ ἐξακριβώσις τοῦ στρώματος, ἐν ᾧ εὐρέθησαν πολλὰ λίθινα καὶ πήλινα σφονδύλια ἢ κομβία, ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσι σχῆμα κολούρου κώνου, ὀλίγα δὲ τινὰ πετάλου ἄνθους, ἅπαντα δ' ἄνευ τινὸς διακοσμῆσεως· ἀλλ' ὡς τοῦλάχιστον μοὶ ἐφάνη, προήρχοντο καὶ ταῦτα ἐκ τε τοῦ μεσαίου στρώματος καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρου, καὶ ἐπομένως φαίνεται ὅτι τὰ τοιαῦτα κατεσκευάζοντο ὄχι μόνον ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὑστερωτέροις ἄνευ τινὸς ὡς πρὸς τὴν ὕλην ἢ τὸ σχῆμα διαφορᾶς. Ἄλλ' ἢ παρατήρησις αὕτη ἔχει χρεῖαν ἐπιβεβαιώσεως καὶ ἐξ ἄλλων ἀνασκαφῶν. Ἐκ δὲ τῶν ἀνωτέρῳ μνημονευθέντων μικρῶν χαλκῶν τε καὶ ὀστείνων ὀργάνων τινά, οἷον ὀστέιναί τινες περόναι, ἦσαν προφανῶς κομμωτικά, ἄλλως δ' ἐκτὸς αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ τινὲς ψῆφοι πολύχρωμοι ἐξ Αἰγυπτιακῆς πορσελάνης, ὥστε εἶνε βέβαιον ὅτι εἴτε ὡς ἀναθήματα, εἴτε κατὰ τύχην παραπεσόντα ἢ ἀφαιθέντα ὑπῆρχον ἐν τῷ ἄντρον ὄργανα γυναικείου στολισμοῦ· ἄλλα δὲ τινὰ, οἷον μέγα ὀστέιον ὀπήτιον, πιθανῶς προϊστορικόν, ἦσαν τεχνουργικά. Ἄλλ' εὐρέθησαν καὶ ἄλλα τινὰ ὀλίγα, ἅτινα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦσαν ἰατρικά, ἢτοι χειρουργικά, οἷον μικρὰ περόνη χαλκῆ μήκους 0,10 μετὰ τῆς ἀκίδος κεκαμμένης κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν, βελόνη

χαλκῆ μετὰ δύο τρυμαλιῶν, τεμάχιον χαλκοῦ ἐλάσματος μήκους 0,035 καὶ πλάτους 0,013 φέρον κατὰ τὴν ἐτέραν τῶν κόψεων λεπτοὺς ὀδόντας, ὅπερ φαίνεται ὡς χειρουργικὸς πρίων, σιδηροῦν ἀγκιστροειδὲς ὄργανον ἔχον τὴν ἀκίδα δις κεκαμμένην καὶ τινα ἄλλα. Ἡ εὗρεσις δὲ ἰατρικῶν ὀργάνων ἐν τῷ ἄντρῳ τούτῳ δὲν ἦτο ἀπροσδόκητος, ἀφοῦ αἱ νύμφαι ἦσαν καὶ ἰαματικάι, καὶ ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει πιθανότης ὅτι ἐλατρεύετο ἐνταῦθα καὶ ὁ Ἀσκληπιός.¹ Σημειωτέον δ' ὅτι εὐρέθησαν τεμάχια τινα πηλίνου ἀναθηματικοῦ πίνακος δισκοειδοῦς, ἐφ' οὗ κατὰ τὰ σωζόμενα ἴχνη φαίνεται ὅτι παρίστατο ἔκτυπος ὄφρις, ἠκουσα δὲ παρὰ τῶν ἐργατῶν ὅτι καὶ ἄλλοτε χωρικός τις εὗρεν αὐτόθι «*ἕνα φίδι*».

Τὰ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ στρώματι εὐρεθέντα ἔργα τέχνης εἶνε, ὅπως προελέχθη ἤδη, νεώτερα τῶν Μηδικῶν, καίτοι ὑπάρχουσι πηλινὰ τινα εἰδώλια, οἶον καὶ τὸ ἐν ΑΕ 1906 σελ. 108 ἀπεικονισθὲν γυναικεῖον, ἅτινα διὰ τὴν ἀρχαικότητα τῆς τέχνης ἠδύναντο νὰ νομισθῶσι κατὰ τι παλαιότερα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελεν ὑποτεθῆ ἄληθές τοῦτο, πάλιν ἔπρεπε ταῦτα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνατεθέντα πολὺν χρόνον μετὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, διότι πάντα τὰ λοιπὰ εὐρήματα καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τεκμήρια πείθουσιν ὅτι τὸ ἄντρον ἦτο ἔρημον ἐν τοῖς πρὸ τῶν Μηδικῶν χρόνοις.

Ἐκ τῶν εἰς ὑστερωτέρους χρόνους ἀνηκόντων ἀξιοσημεῖοι εἶνε διὰ τὸ μέγα πλῆθος αὐτῶν οἱ λύχνοι, διότι εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους², μέγα δὲ πλῆθος εἶχεν ἐξαχθῆ καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ὑπὸ τῶν χωρικῶν, πιθανῶς δὲ ἔχουσιν ὑπολειφθῆ καὶ ἄλλοι πάμπολλοι. Τὸ πλῆθος τοῦτο δηλοῖ ὅτι δὲν ἦσαν προωρισμένοι εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς πραγματικῆς χρείας τοῦ φωτισμοῦ, ἀλλ' ὅτι προσεφέροντο ὡς θυσία πρὸς τὸν λατρευόμενον θεόν, ὅπως προσφέρονται σήμερον τὰ καιόμενα ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις κηρία καὶ αἱ κανδηλαί. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους ἀνηκόντων λύχνων, ὅσοι εὐρέθησαν, εἶνε σχετικῶς πολὺ μικρός, δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἀνεφάνη τὸ ἔθος τῆς προσφο-

ρᾶς λύχνων μόλις ἐν τοῖς μετὰ Χριστὸν χρόνοις, οἱ δὲ παλαιότεροι λύχνοι νὰ ἦσαν ἀπλῶς προωρισμένοι πρὸς τὸν ἀναγκαιοῦντα φωτισμόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὄχι μόνον ἀλλαχοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Πανός ὑπῆρχεν ἐν χρήσει τὸ ἄσβεστον πῦρ³, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν τῷ ἄντρῳ τούτῳ λατρευόμενον τὸ πῦρ ἦτο ἤδη ἐκ παλαιῶν χρόνων οἰκεῖον, ὡς ἀποδεικνύει ἢ εἰς παλαιούς βεβαίως χρόνους ἀνερχομένη συνήθεια τῆς τηρήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ Ἄρματος μαντικῶν ἀστραπῶν⁴, ἴσως εἶνε ὀρθότερα ἢ γνώμη τοῦ Ῥωμαίου ΑΕ 1906 σελ. 110 ὅτι τὸ ἔθος τῆς προσφορᾶς τῶν λύχνων ὑπῆρχε καὶ ἐν παλαιότεροις χρόνοις, ἀλλ' ἀνεπτύχθη πολὺ μᾶλλον ἐν τοῖς ὑστερωτέροις Ῥωμαϊκοῖς καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς. Πρότερον ἴσως ἀντὶ τῶν λύχνων ἐκαίοντο μᾶλλον ξύλα, ἐξ ὧν προέρχεται καὶ ἡ καλύπτουσα τὸ ἔδαφος πολλὴ τέφρα⁵. Ἄν ἐγίνοντο καὶ θυσίαι ζῶων ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, φαίνεται ἀμφίβολον, διότι οὐδαμοῦ ἐφάνησαν λείψανα κεκαυμένων ὀστέων⁶. Ἄν λοιπὸν ἐθύοντο καὶ ζῶα, ὡς δύναται νὰ συναγάγη τις ἐκ τοῦ ἀνωτέρω σελ. 8 παρατεθέντος χωρίου τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τῆς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 ἐκδιδόμενης ἐπιγραφῆς, αἱ τοιαῦται θυσίαι πιθανῶς ἐγίνοντο ἐν ἄλλῳ τινὶ τόπῳ κατὰ τὸ τέμενος καὶ ὄχι ἐν τῷ ἄντρῳ. Ὅτι δὲ τὸ τέμενος τοῦ θεοῦ ἐξετείνετο εἰς μεγάλην ἔκτασιν περὶ τὸ ἄντρον εἶνε καὶ ἄλλως πιθανόν, ἐπιτρέπεται δὲ καὶ συναγάγη τις ἐκ τοῦ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως βεβαίως προερχομένου ὀνόματος τῆς κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ χειμάρρου εἰς ἀπόστασιν 3/4 τῆς ὥρας κειμένης πηγῆς τῆς λεγομένης Ἀλβανιστὶ *Κροῦ-Ἰ-Πάνες*, ἣτις νομίζω ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ φέρῃ τοιοῦτον ὄνομα, ἂν δὲν ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τεμένου. Ὡσαύτως καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ λεγό-

³ Πausan. Ε' 15, 9 Η' 37, 8 Ἰδε καὶ ἀνωτέρω σελ. 8.

⁴ Στράβων Θ', 11 (404) Πρβ. καὶ Milchhöfer ἐν τῷ ἐξηγητικῷ κειμένῳ τῶν χαρτῶν τῆς Ἀττικῆς VII-VIII σελ. 14.

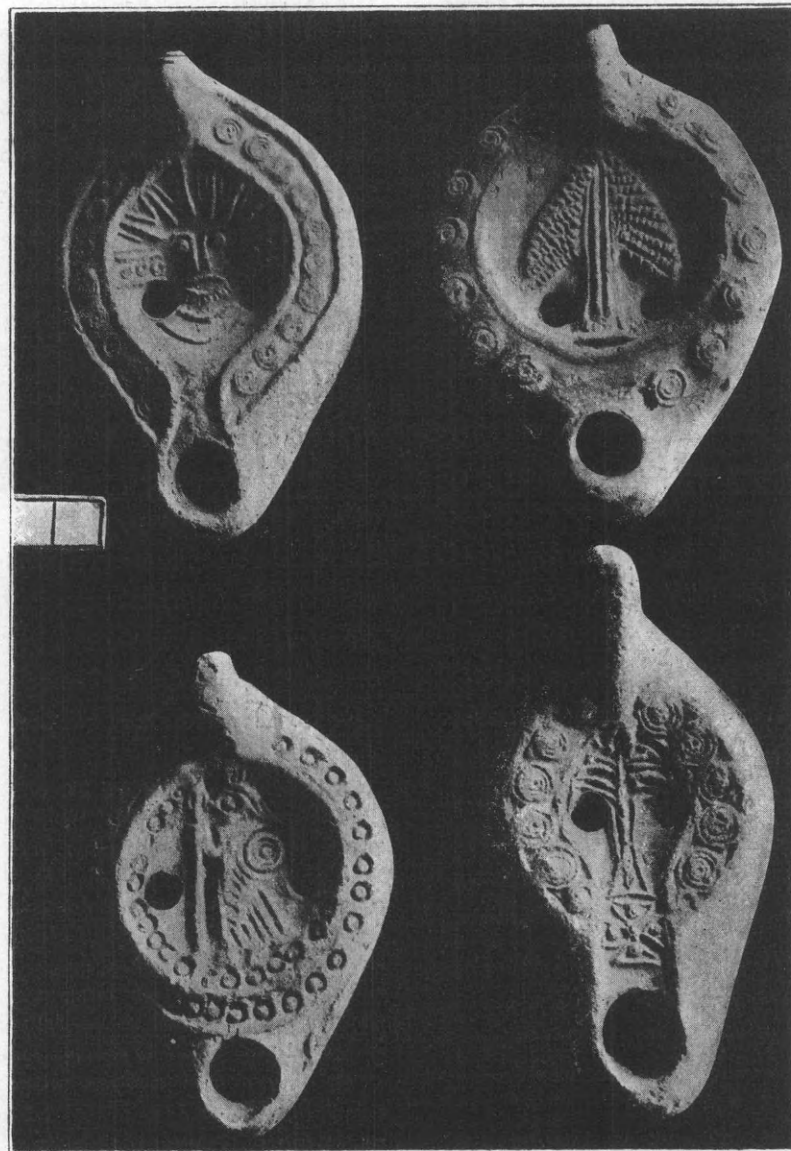
⁵ Πρβ. Πausan. Ε', 15, 9: Ἐν δὲ τῷ Πρωτανεῖῳ παριόντων εἰς τὸ οἶκημα, ἐνθα σφίον ἡ ἐστία, Πανός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐσόδου βωμός. Ἐστὶ δὲ ἡ ἐστία τέφρας καὶ οὕτη πεποιημένη, καὶ ἐπ' αὐτῆς πῦρ ἀνά πάσαν τε ἡμέραν καὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ ὡσαύτως καίεται. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐστίας τὴν τέφραν κατὰ τὰ εἰρημένα ἤδη μοι κομίζουσιν ἐπὶ τὸν τοῦ Ὀλυμπίου βωμόν, καὶ οὐχ ἠκιστα συντελεῖ τῷ βωμῷ τὸ ἀπὸ τῆς ἐστίας ἐπιφοροῦμενον.

⁶ Ἀκαυστα ὀστά εὐρέθησαν ὀλίγα τινά, οἶον κέρατα τράγου, κνήμη ἵππου καὶ ὀστᾶ κυνός, ἀλλὰ ταῦτα ἐνδέχεται νὰ προέρχωνται καὶ ἐκ ζῶων τυχαίως ἐναποθανόντων ἐν τῷ σπηλαίῳ ἢ κατασπαρχθέντων ὑπὸ λύκων.

¹ Ἰδε Ῥωμαῖον ΑΕ 1905 σελ. 128 ἐξ.

² Ὑποτιμᾷ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ὁ Ῥωμαῖος ΑΕ 1906 σελ. 109 γράφει ὅτι «*θὰ ὑπερβαίνουσι τὴν χιλιάδα*».

μενα νομίζω ὅτι δυσκόλως δύνανται νὰ βοηθῶσιν ὡς τελούμενα ἐν τῷ περιωρισμένῳ χώρῳ τοῦ ἄντρου καὶ τοῦ προθύρου αὐτοῦ. Ἡ εὗρεσις ὅμως πολυαριθμῶν λύχνων μετὰ σταυρῶν ἢ ἄλλων χριστιανικῶν συμβόλων νομίζω ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ῥωμαίου (ἐν. ἀν.) ὅτι ἐτελεῖτό ποτε ἐν τῷ ἄντρον χριστιανικὴ λατρεία, διότι οὐδὲν ἄλλο ἴχνος τῆς αὐτῆς λατρείας εὐρέθη. Τούναντίον δὲ ἡ καταστροφή τῶν ἀναθημάτων καὶ ἡ ἐρήμωσις τοῦ ἱεροῦ φαίνονται ἀποδεικνύοντα ὅτι οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ διέκειντο πρὸς τὸ ἱερόν τοῦτο ἐχθρικώτατα. Νομίζω λοιπὸν ὅτι οἱ χριστιανικοὶ λύχνοι εἴτε πωλούμενοι ἀδιακρίτως μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ γοράσθησαν ὑπὸ ὀπαδῶν τῆς παλαιᾶς θρησκείας μὴ σκανδαλιζομένων ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν συμβόλων καὶ προσηνέχθησαν εἰς τὸν πατριον θεόν, εἴτε ἴσως εἶνε προσφοραὶ χριστιανῶν δεισιδαιμόνων ἀπεκδεχομένων μαντείαν ἢ ἄλλην τινὰ ὠφέλειαν παρὰ τοῦ Πανός. Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ Πausanίαν Η' 378 ἐπιστεύετο ὅτι «θεῶν ὁμοίως τοῖς δυνατωτάτοις καὶ τούτῳ μέτεσι τῷ Πανὶ ἀνθρώπων τε εὐχὰς ἄγειν ἐς τέλος καὶ ὁποῖα ἔοικεν ἀποδοῦναι πονηροῖς». Ἄλλως τε τὴν διατήρησιν τῆς παλαιᾶς λατρείας μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων ἀποδεικνύει ἡ παράστασις τοῦ ἐν εἰκ. 9,1 ἀπεικονιζομένου μετὰ μεσαιωνικῆς ἀληθῶς κακοτεχνίας πεποιημένου λύχνου, ἐν ᾧ ἀναμφιβόλως παρίσταται πάνοπλος ἢ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ὡς ἀποδεικνύει ὁ ποδῆρης χιτῶν αὐτῆς, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἄρρην ὀπλίτης.

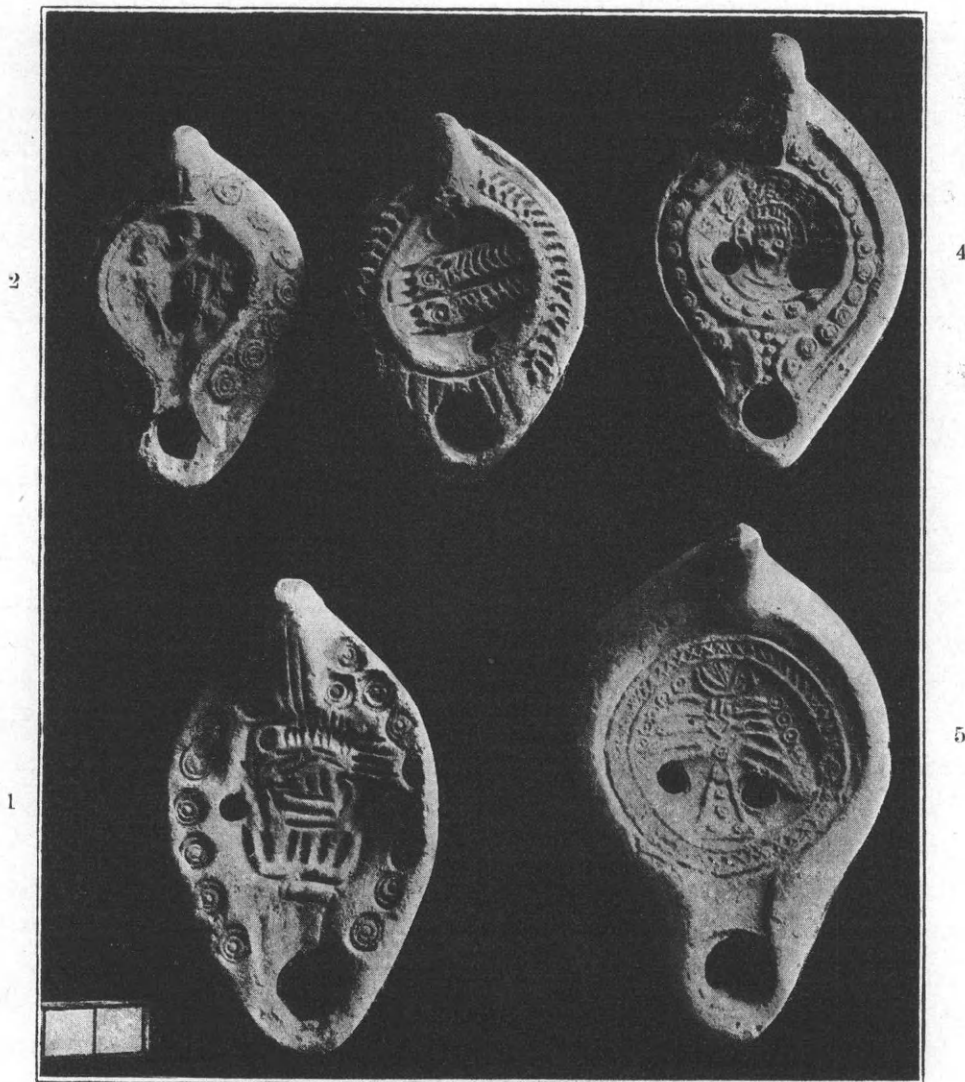
9: λύχνοι κακοτέχνου ἄριθ. 1: ἡ Ἀθηνᾶ πάνοπλος. 2: ἅγιος πωγωνοφόρος μετὰ σταυροῦ καὶ ἀκτίνων περὶ τὴν κεφαλὴν. 3: δένδρον. 4: δένδρον καὶ κάτωθι σταυρός.

Οἱ κακοτεχνότεροι τῶν λύχνων δηλοῦσιν ὅτι ἡ ἐν τῷ ἄντρον λατρεία διετηρεῖτο μέχρι τῶν προβεβηκότων ἤδη μεσαιωνικῶν χρόνων, ἴσως δὲ διὰ γενικωτέρας τινὸς περὶ τῶν ἀρχαίων λύχνων μελέτης εἶνε δυνατόν νὰ ὀρισθῇ καὶ ἀκριβέστερον ἡ χρονολογία αὐτή. Διὰ τοῦτο ἀντὶ τῆς ἀπεικονίσεως

3

λύχνων ἐκ διαφόρων χρόνων, ἦν προετίμησεν ὁ Ῥωμαῖος ΑΕ 1906 πίν. 6, νομίζω προκριτώτερον νὰ ἀπεικονισθῶσιν ἐν εἰκ. 9 καὶ 10 οἱ σπουδαιότεροι τῶν κακοτεχνοτέρων λύχνων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν παρὰ Ῥωμαίῳ.

Τὴν ἐν τῷ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 2 ἀπεικονισμένῳ

10: λύχνοι κακοτεχοί· ἀριθ. 1: μέλισσα ἐπὶ ἄνθους. 2: πτηνὸν ἐπὶ κλάδου. 3: δύο μέλισσαι. 4: ἄγριος ἐν φωτοστεφάνῳ. 5: δένδρον καρποφοροῦν, ἐφ' οὗ πτηνόν.

λύχνῳ προτομήν ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἥλιον, οἷος συχνάκις παρίσταται ἐπὶ λύχνων, ἀλλ' οἱ ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ὑπάρχοντες μετὰ τριῶν ἑκάτερος δακτυλίων κανόνες νομίζω ὅτι δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῶσιν, εἰμὴ ὡς σταυρός, ὁ δὲ σαφῶς δεδηλωμένος πύγων εἶνε ἀνάρμοστος εἰς τὸν ἥλιον. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ ἀκολουθῶν εἰκ. 10 ἀπεικονισμένων πέντε λύχνων οἱ μάλιστα ἀξιοσημεί-

ωτοι εἶνε οἱ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 3, διότι ἐπ' ἀμφοτέρων παρίστανται μέλισσαι, οἷαι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ δύο δακτυλιολίθων μνημονευομένων ὑπὸ Ῥωμαίου ΑΕ 1906 σελ. 97, ὥστε ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι τὸ ἔντομον τοῦτο ἦτο σχετικὸν πρὸς τὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρείαν.¹

¹ Πρβ. τὰ περὶ μελισσῶν ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Δήμητρος γεγραμμένα ὑπὸ P. Foucart, Les mystères d'Éleusis σελ. 215 (Paris 1914).

Ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἐν. ἀν. ἐκδεδομένων τοιοῦτων λύχνων ὁ κακοτεχνότατος, ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τὰ μάλιστα ἀξιοσημειώτος εἶνε ὁ ὑπ' ἀριθ. 11, ἥτοι ὁ προτελευταῖος τῆς πρὸς ἀριστερὰν σειρᾶς τοῦ πίνακος, διότι ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἀπεικονισμένη ἀνδρική μορφή ἢ κρατοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν σταυρὸν φορεῖ ἔνδυμα κατάκοσμον διὰ προσεραμμένων ἱμάντων καὶ κομβίων. Ὁ Ῥωμαῖος AE 1906 σελ. 113 ὀρθῶς ἀνεῦρεν ὁμοιότητα τῆς στολῆς ταύτης πρὸς τὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ ἐπὶ νομισμάτων τινῶν, ὥστε ἴσως καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος τούτου δὲν εἶχεν ἐρημωθῆ τὸ ἐν τῷ ἄντρον ἱερόν. Εἰς τὰς ὑπὸ Ῥωμαίου δημοσιευθείσας ἐπιγραφὰς λυχνοποιῶν πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ἡ ἐξῆς: ΖΗΘΟΥ.

Ἐν τοῖς δύο κατωτέροις στρώμασιν εὐρέθησαν μόνον ἀγγεῖα πῆλινα προϊστορικῶν χρόνων, ἐν οἷς καὶ ἱκανὰ Μυκηναϊκὰ ἐν τῷ μεσαίῳ στρώματι, περὶ ὧν πάντων διέλαβεν ὁ Ῥωμαῖος AE 1906 σελ. 98-100. Ἐν τῷ μεσαίῳ δὲ στρώματι εὐρέθησαν καὶ τινὰ ὄστρακα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ὑπὸ Καθβαδίου ἐν τάφοις ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων ἐν Σαλαμῖνι εὐρεθέντα, ἅτινα ἔχουσιν ἱκανὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ γεωμετρικά. Γνησίῳ δὲ γεωμετρικοῦ ἀγγείου οὐδὲ ἐν ὄστρακον ἠδυνήθη νὰ ἀναγνωρίσω, καίπερ ἐπισταμένως ἐξετάζων τὰ ἐκάστοτε εὐρισκόμενα παλαιότατα ὄστρακα. Ὅθεν ἔκ τε τῆς τελείας ἐλλείψεως τοιοῦτων καὶ τῶν ἀμέσως μετὰ ταῦτα νεωτέρων ὀστράκων καὶ ἐκ τοῦ παχέος στρώματος τόφου τοῦ χωρίζοντος τὸ μεσαῖον στρώμα τῆς τέφρας ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου νομίζω ἀσφαλῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ ἐν τῷ ἄντρον ἱερόν ἦτο ἔρημον ἀπὸ τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τοῦ Πανός μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην. Ὅμοια ἀλλὰ πιθανῶς πολὺ βραχυτέρα διακοπὴ τῆς λατρείας συνέβη καὶ ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, ὡς δηλοῖ ὁ χωρισμὸς τοῦ μεσαίου στρώματος ἀπὸ τοῦ κατωτάτου, ἀλλ' εἶνε τελείως ἀδύνατον νὰ ὀρισθῆ ὅπως ὀδηποτε ἢ χρονικὴ ἀπόστασις τοῦ κατωτάτου στρώματος ἀπὸ τῶν ὑστερωτέρων Μυκηναϊκῶν χρόνων, διότι ἐν τῷ κατωτάτῳ στρώματι οὐδὲν ἄλλο εὐρέθη πλὴν ὀστράκων εὐτελῶν ἀγγείων, ὅποια εὐρέθησαν καὶ ἐν τῷ μεσαίῳ στρώματι, ὥστε δὲν ὑπάρχει διακριτικὴ τις διαφορὰ τῶν δύο στρωμάτων· τὸ δὲ

μεσαῖον στρώμα φαίνεται ἀνήκον ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὑστερωτέρους Μυκηναϊκοὺς χρόνους, ἀλλὰ καὶ εἰς παλαιότερους τούτων. Τὸ εἶδος τῶν εὐρεθέντων προϊστορικῶν ἀγγείων ἔχει περιγράψει ὁ Ῥωμαῖος.

Περὶ τοῦ κατωτάτου στρώματος τῆς τέφρας, ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο εὐρέθη ἐν αὐτῷ πλὴν ὀστράκων εὐτελῶν ἀγγείων, καὶ τούτων ὄχι πολλῶν, δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ἂν τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἄντρον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἱερόν ἢ ἀνθρωπίνη κατοικία. Ἀλλὰ περὶ τοῦ μεσαίου στρώματος εἶνε βεβαίωτατον ὅτι ἀνήκει εἰς ἱερόν, διότι κατὰ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου εὐρέθησαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰσόδου στοιχηθὸν διατεταγμένα ἑκατὸν περίπου γαστρώδη ἀγγεῖα πλήρη τέφρας, ἅτινα ἀναμφιβόλως ἦσαν θυμιατήρια. Ἐν τούτων μετρηθὲν εἶχεν ὕψος 0,13, διάμετρον δὲ 0,14· τὰ δ' ἄλλα ἦσαν περίπου ἰσομεγέθη. Ἦσαν πεποιημένα ἀγροίκως ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ ἐπιχειρισμένου διὰ καστανόχρου ἐπιχρίσματος. Ἔτερα τοιαῦτα ἀγγεῖα εὐρέθησαν καὶ ἐνδοτέρω τοῦ σπηλαίου παρὰ τὸν βράχον κατὰ σειρὰν, ἐν δὲ καὶ ἐντὸς μικρᾶς κόγχης, ἐν ᾗ ὑπῆρχον ἐκτὸς τῆς τέφρας καὶ τινὰ ὄστᾶ μικρῶν ζώων ἄκαυστα καὶ πλησίον ὄστᾶ ἐλάφου. Ὅστᾶ δὲ ἄκαυστα εὐρέθησαν ἐν τῷ μεσαίῳ στρώματι καὶ ἄλλα, οἷον κέρατα τράγων, ὠμοπλάτη βοῦς καὶ ἄλλα. Μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν εἰσόδον εὐρεθέντων ἀγγείων ὑπῆρχε καὶ μία πρόχους καὶ προσέτι δύο ἐπίπεδα κεράμια ὁμοιάζοντα πρὸς ἀναθηματικούς πίνακας. Δυστυχῶς ἅπαντα ἦσαν λίαν ἀτελῶς ὠπτημένα, ὥστε συγκολληθέντα μετὰ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἐπιπάγου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποσπασθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, φωτογραφηθέντα δὲ κατὰ χώραν συγχέονται μετὰ τοῦ ἐπιπάγου, ὥστε εἶνε τελείως ἀδιάγνωστα. Τὰ πολυάριθμα λοιπὸν ἀγγεῖα ταῦτα, οὕτω διατεταγμένα καὶ πλήρη τέφρας εὐρεθέντα, δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε προωρισμένα πρὸς ἄλλον σκοπὸν, εἰμὴ ὡς ὄργανα λατρείας¹. Ἄλλο τι εὕρημα δὲν ἐξήχθη ἐκ τοῦ μεσαίου στρώματος πλὴν τῶν προμνημονευθέντων σφονδυλίων

¹ Ὅμοιος καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρείας μνημονεύονται θυμιατήρια ἐν τινι ἐντεῦθεν προερχομένη ἐπιγραφῇ. δημοσιεύθησιν ὑπὸ Wilhelm ἐν AM. XXI (1896) σελ. 437, ἥτις ἔχει οὕτω:

Σπονδῆς κ[αί] λιβάνου θελι[τή]ρια χάλκεα τεύξας
Πανί τε καὶ Νύμφαις θῆκε φέρων Νομί[κ]ός.

καὶ τινων χαλκῶν καὶ ὀστείνων περονῶν. Σημειωτέον προσέτι ὅτι πλησίον τῶν μνημονευθέντων κεραμίνων πινακίων ὑπῆρχεν ἐν μικρᾷ ἐκτάσει στρώμα ἐρυθρᾶς γῆς πάχους 0,10, ὅπερ πιθανῶς προήρχετο ἐκ κτίσματός τινος πλινθίνου, ἴσως βωμοῦ τινος μικροῦ.

Ἐπιγραφαί. Τὴν πρώτην ἐπὶ βράχου ἐν τῷ προθύρῳ τοῦ ἄντρου κεχαραγμένην ἐδημοσίευσεν ὁ Ross, Königsreisen σελ. 87, κατόπιν δὲ καὶ ὁ Πιττάκης καὶ ὁ Κορδέλλας, ἀκριβέστερον δὲ μετ' αὐτοὺς ὁ Lolling, AM. V (1880) σελ. 293. Ἡ ἐν IG III, 1,210 ἀναδημοσίευσίς στηρίζεται μόνον εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ Ross καὶ τοῦ Πιττάκη. Ταύτην νομίζω καλὸν νὰ δημοσιεύσω ἐκ νέου, ἐπειδὴ ὄχι μόνον ἠυκαίρησα νὰ ἐξετάσω αὐτὴν ἐπανειλημμένως καὶ ἐν περισσοτέρῳ χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκαθάρισα τὸν λίθον προσηκόντως. Τὰ ὑπ' ἐμοῦ ὅμως ἀναγνωσθέντα γράμματα εἶνε κατὰ τι ὀλιγώτερα τῶν ὑπὸ Lolling ἀναγραφομένων, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἐφθάρη ὁ λίθος ἱκανῶς.

1. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ βράχου ἐν τῇ πρὸς δεξιάν πλευρᾷ τῆς εἰσόδου τοῦ ἄντρου ἐπὶ ἐπίτηδες ὠμαλισμένης ὀψωσοῦν ἐπιφανείας, ἐν ἣ κατέχει χῶρον ὕψους 0,38, μεγίστου δὲ πλάτους 0,21. Πρὸς ἀριστεράν συνέχεται πρὸς αὐτὴν τραπεζοειδὲς πεδῖον περιωρισμένον διὰ χαραγμάτων, οὗ ἡ ἐπιφάνεια ἔχει τινὰς ἀνωμαλίας. Ὑψος τοῦ πεδίου τούτου 0,50, πλάτος ἄνω 0,15, κάτω 0,24. Ἴσως ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ ὑπῆρχεν ἀνάγλυφος ἐκ τοῦ αὐτοφυοῦς βράχου ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένη εἰκὼν τοῦ Πανός, ἀφανισθεῖσα ἕνεκα τῆς φθορᾶς τοῦ λίθου. Ὅμοιον ἀνάγλυφον ἐπὶ βράχου παρατηρήθη πρὸ μικροῦ κατὰ τὴν ἀριστεράν ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ παρὰ τὴν λεγομένην Καλλιρόην. Ἴδε AM. XXXVII (1912) σελ. 141 ἐξ.

ΑΓΛΘΗΤ
 ΤΕΛ
 Κ-Λ ΚΕ
 ΛΑΔΟΝΙΑΔΕ
 Δ ΤΕΙ... ΝΛΣ
 ΕΘΑΙ. ΗΝΕΙΚΩ
 ΤΟΥΓΛΝΟΣΟ
 ΘΥΩΝΔΗΝ
 Τ... ΦΙΜΙΑΝΟΣ

β

Ὁ Lolling ἀνέγνωσεν οὕτω·

Ἀγαθὴ Τύχη.
 Τύχανδρος ἐκέλευσε Κελάδοντά δε
 ὃ τέκτονας θέσθαι τὴν εἰκὼν τοῦ Πανός· ὁ θύων δ' ἦν Τροφιμιανός·

φρονεῖ δὲ ὅτι ἐκ τοῦ τοπικοῦ ἐπιρρήματος *Κελάδοντά* δε συναγεται ὅτι *Κελάδων* ὠνομάζετο ὁ παραρρέων τὸ ἄντρον χεῖμαρρος, ἀφοῦ ἡ αὐτὴ λέξις ὡς ἐπίθετον ἀποδίδεται εἰς τὸν Βοιωτικὸν ρύακα Ὀπλίτην ἐν χρησμῶ τινι παρὰ Πλουτάρχῳ, Λύσανδρ. 29.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης τοῦ Lolling δύναται κατὰ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθέντα γράμματα νὰ ἐπιβεβαιωθῶσι μόνον οἱ στίχοι 1 καὶ 6-9, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ στ. 5. Τὸ ὄνομα *Τύχανδρος* ἐν στ. 2 φαίνεται ἀδύνατον, πιθανῶς δ' ἐκεῖτο *Τελεσφόρος* ἢ ἄλλο τοιοῦτον. Ἐν στ. 3 τὸ *ἐκέλευσε* εἶνε ὄλιως ἀβέβαιον, τὸ δ' ἀκόλουθον *Κελάδοντά* δε φαίνεται μὲν ἀποδεκτόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἀντὶ τοῦ Τ ἀνεγνώσθη ὑπ' ἐμοῦ Ι, ὅπερ μοι ἐφάνη βέβαιον.

Πλησίον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ ὑψηλότερον αὐτῆς ὑπάρχουσι μεμονωμένα τὰ γράμματα

Ν
 Η

μεγάλα τὸ μέγεθος.

2. Κατὰ τὴν αὐτὴν πλευράν τοῦ σπηλαίου 0,70 ἐνδοτέρῳ τῆς προηγουμένης ὑπάρχει κεχαραγμένη ἢ ἀκόλουθος, κατέχουσα χῶρον πλάτους 0,13—0,15, ὕψους δὲ 0,17. Πρὸβλ. Κορδέλλαν ἐν. ἀν. σελ. 140.

ΑΟΗΝ
 Ε·ΑΙ
 ΜΑΡΚ,
 ΑΝ'

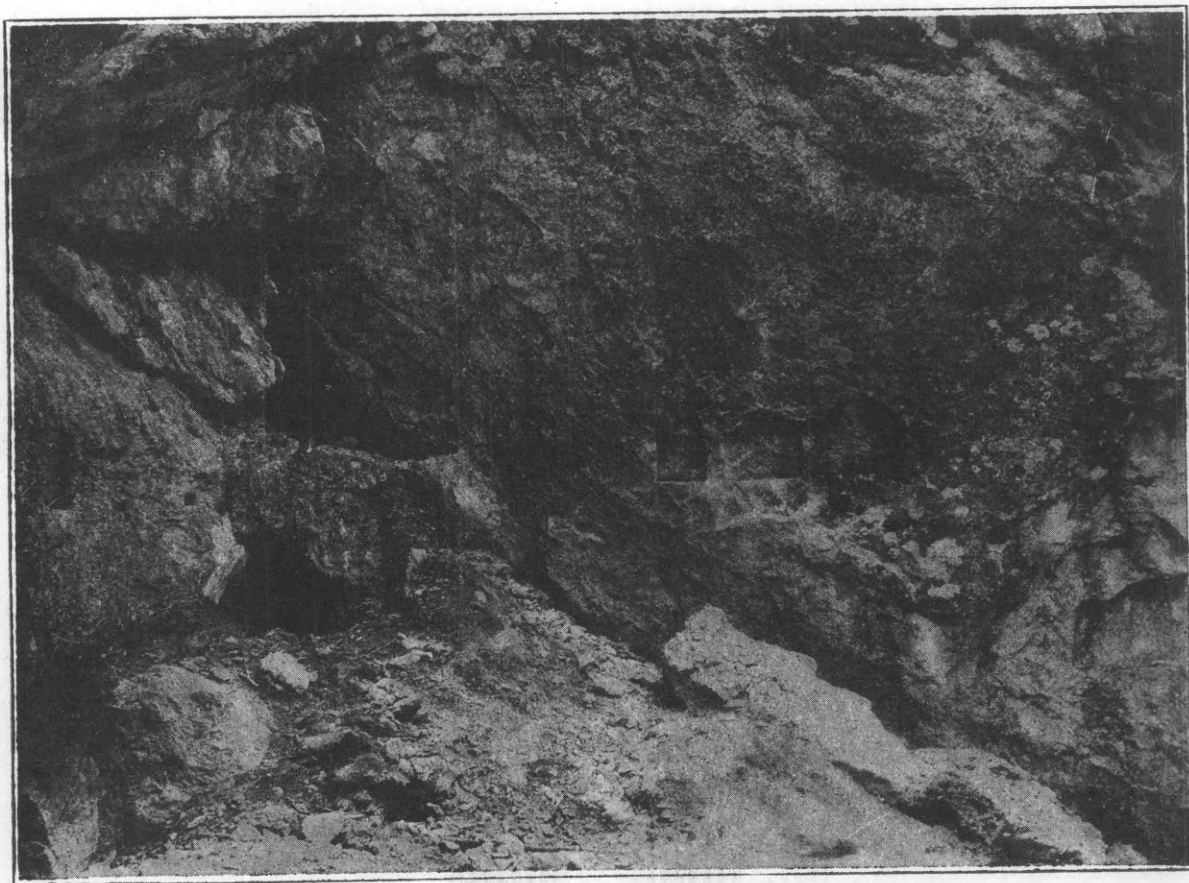
Στ. 2, τὸ Ε εἶνε ἀμυδρόν, μετ' αὐτὸ δὲ λείψανον γράμματος ὡσεὶ Κ· μετὰ δὲ τὰ ΑΙ δὲν εἶχε γραφῇ ἄλλο γράμμα. Στ. 4 ἐν ἀρχῇ γράμμα ἀμελῶς

ἐπὶ ἀνωμάλου ἐπιφανείας κεχαραγμένον καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσδιάγνωστον, ἔπειτα δὲ Ν σαφὲς καὶ μετ' αὐτὸ κεραία, μεθ' ἣν αἱ ἀνωμαλίες τοῦ βράχου δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ διακριθῇ ἂν εἶχε χαραχθῆ καὶ ἄλλο γράμμα ἢ ὄχι. Πιθανῶς φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ: Ἀθην[αῖδο]ς (κ)αὶ Μαρσι(α)ν[ῆς]. Κόγχη πρὸς ὑποδοχὴν ἀναθήματος δὲν ὑπάρχει αὐτόθι, ἔλωσ ἀδηλον δὲ εἶνε ἂν ἔχει ἀφανισθῆ ἢ λέξις ἐμνήσθη ἐν ἀποπεσόντι ἀποθραύσματι τοῦ

βράχου. Κατωτέρω αὐτῆς καὶ δεξιόθεν ἔχουσι γραφῆ ἐν νεωτέροις χρόνοις τὰ ἀκόλουθα:

1820
Γ Α Υ Ρ

Ἐξω τοῦ σπηλαίου κατὰ τὴν πρὸς δεξιὰν πλευρὰν τοῦ προθύρου ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένα τρεῖς κόγχαι πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων, αἱ μὲν δύο πρὸς τὸ στόμιον τετράγωνοι, ἡ δὲ τρίτη καμαρωτή.

11: ἡ πρὸς δεξιὰν πλευρὰ τοῦ προθύρου.

Τῆς πρώτης κόγχης τὸ πλάτος 0,50, τὸ δ' ὕψος 0,48.

3. Ἀριστερόθεν τῆς κόγχης ταύτης ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή.

ΕΙΣΙΕΡΗΝΣΡΗΛΥΝΓΑΒΓ
ΟΥΔΕΑΡ. ΝΠ. ΚΩΝΤΣ. ΝΛΕΙΝΓΓ
ΒΕΣ Λ

Ἀσφαλῶς ἀναγινώσκονται μόνον τὰ ἐξῆς:

Εἰς ἱερὴν σπήλυγα θ(ε)ουδέα

Ἀκολούθως τὸ Π φαίνεται βέβαιον, τὸ δ' ἀκόλουθον ἐφαρμένον γράμμα μοι ἐφάνη ὡς Α ἢ Ω.

Τὰ ἀκόλουθα ΝΠ βέβαια, τὰ δὲ κατόπιν δύο ἐφαρμένα γράμματα καὶ κατὰ χώραν καὶ ἐπὶ τοῦ χαρτίνου ἐκτύπου μοι ἐφαίνοντο ὡς ΡΙ ἢ ΒΙ. Ἐπειτα τὰ ΚΩΝ εἶνε σαφῆ, τὸ δὲ Τ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου φαίνεται μᾶλλον ὡς Π. Μετὰ τοῦτο ὑπάρχουσιν ἐν ἡ δύο γράμματα ἐφαρμένα, ὧν τὸ πρῶτον μοι ἐφάνη ὡς Ε. Τὸ ἀκόλουθον Ν δύναται νὰ εἶνε καὶ Κ, τὸ δὲ Λ φαίνεται βέβαιον. Τὰ ΕΙ ἐφαρμένα καὶ ἀμφίβολα, ἔπεται δὲ Ν σαφές, Π ἢ Ω καὶ ἄλλο τι γράμμα γωνιῶδες. Ὁ τρίτος στίχος ἤτό ποτε πλήρης, ἀλλ' ἤδη ὀλίγα γράμματα σώζονται.

4. Κατὰ τὴν αὐτὴν πλευρὰν τοῦ προθύρου παρ' αὐτὸ τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, μακρὰν δὲ τῶν κογχῶν ὑπάρχουσιν αἱ ἀκόλουθοι δύο ἐπιγραφαὶ παρακείμεναι ἀλλήλαις. Ἡ πλησιεστέρα πρὸς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου κατέχει χῶρον ὕψους 0,50, πλάτους δὲ μέχρι 0,56. Τὰ γράμματα αὐτῆς εἶνε πολὺ μεγάλα, ἀλλὰ λίαν ἐπιπολαίως κεχαραγμένα καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς ἄκρον δυσανάγνωστα. Ἐκτὸς τῶν σχεδὸν τελείως ἠφανισμένων δύο τελευταίων στίχων φαίνεται ὅτι ἔχουσιν ἀφανισθῆ καὶ ἄλλα τινὰ γράμματα πρὸς ἀριστερὰν, καίτοι ἐν στ. 1 οὔτε πρὸς ἀριστερὰν οὔτε πρὸς δεξιὰν φαίνεται ἶχνος τι.

ΕΞΑΝΔΡ
ΟΕΣΦΙΣΒΙ
ΘΗΤΟΕΚΤΟΝ
ΝΕΚΥΛΑΚΙΟΥ
ΚΡΙΟΥΜΟΥΑΔΕΛΦ
Ε
Ο

Στ. 1 δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ τὸ ὄνομα [*Αἰ*]έ-*ξανθο[ος]*. Στ. 2 τὰ τρία πρῶτα γράμματα εἶνε λίαν ἀμφίβολα, καὶ μάλιστα τὸ τρίτον. Τὰ ΦΙΣΒ φαίνονται σαφῶς, μετ' αὐτὰ δὲ ὑπάρχουσιν ἐν ἡ δύο ἐφαρμένα. Στ. 3 ἅπαντα τὰ ἀναγνωσθέντα φαίνονται βέβαια, ἀλλὰ μετὰ τῶν ΤΟ ὑπάρχει ἄνωθεν ἀβέβαιόν τι ἶχνος ὡσεὶ προσθήκη τις ἢ διόρθωσις τοῦ χαρακτοῦ. Παραβλεπομένου τοῦ ἵχνους τούτου δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ [*ἐμνήσ*]θη τὸ ἔκτον. Στ. 4 τὰ ΝΕΚ ἀμφίβολα, τὰ δὲ λοιπὰ βέβαια. Στ. 5 δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ [*κυ*]ρίου μου ἀδελφ[οῦ].

5. Ἡ ἑτέρα ἐπιγραφή κατέχουσα χῶρον ὕψους 0,30, πλάτους δὲ 0,45 εἶνε ὁμοίως δυσανάγνωστος παρὰ τὸ μέγα μέγεθος τῶν γραμμάτων. Ἀνεγνώσθη καὶ ὑπὸ Κορδέλλα σελ. 141:

ΒΑCΙΛΙCΠΑ
ΝΕCΣΩΖΕΤΕΤΟΓ
ΚΑΛCΘΑΙΜΟΝΤΟΝ
ΚΑΙΟΛΡΕΤΡΙΟΝΚΑΙ
5 ΤΟΥCΦΙΛΟΥΝΤΑCΑΥ
ΤΟΝΚΑΙΟΥCΑΥΤΟC
ΦΙΛΙ

Βασιλῆς Πά-
νες σώζετε τὸν
— — — τὸν
καὶ — — — καὶ
5 τοὺς φιλοῦντας αὐ-
τὸν καὶ οὖς αὐτοῦ
φίλι.

Στ. 2 τὸ τελευταῖον γράμμα εἶνε ἀμυδρὸν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ οὔτε ὡς Τ, οὔτε ὡς Ι ἢ C, ἴσως δὲ οὔδὲ ὡς Ν. Στ. 3 ΚΑ λίαν ἀμυδρὰ καὶ ἀμφίβολα, ΛCΘ ἐφαρμένα ἀλλ' ἱκανῶς σαφῆ, ΑΙΜΟΝΤΟΝ σαφέστατα. Στ. 4 ΚΑ ἐφαρμένα καὶ λίαν δυσανάγνωστα, Ι βέβαιον, τὸ κατόπιν δυσκόλως δύναται νὰ εἶνε Φ, μᾶλλον δὲ δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ ὡς Θ· τὰ κατόπιν ΑΡΕΤΡΙΟΝΚΑΙ βέβαια.

Τὸ ἐν στ. 3-4 διπλοῦν κύριον ὄνομα δὲν δύναμαι νὰ ἀναγνώσω. Πιθανῶς εἶνε βαρβαρικόν, ἐπειδὴ παρὰ τοῖς βαρβάροις μάλιστα ἦτο συνήθης ἡ τοιαύτη διπλωνυμία. Πρβλ. Lambertz ἐν τῷ περιοδικῷ *Glotta* IV 78 ἐξ. V 99 ἐξ. Ὅμοιον ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ ἐν τινὶ ἐπιγραφῇ ἐκ τοῦ Πιεριοῦ Δίου, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Γ. Π. Οἰκονόμου, Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας σελ. 15: *Μαριανῶ τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ τῷ καὶ [Κ]ωνοπᾶ Συμωναίῳ*. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἀθηνῶν ΑΕ 1911 σελ. 239: [*Φιν*]τίας ὁ καὶ Ἰωνικὸς Μηνοφίλου Μειλήσιος.

Διάφορος τῆς διπλωνυμίας ταύτης εἶνε ἡ εἰς τὰ κύρια ὀνόματα προσθήκη διπλοῦ ἔθνικοῦ, ἡ ἀπαντῶσα ἰδίως ἐν Αἰγύπτῳ. Παραδείγματα τῆς αὐτῆς χρήσεως συνέλεξε τινα καὶ ἐξ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν ὁ Γ. Π. Οἰκονόμος ΑΕ 1911 σελ. 240.

Πρὸς ἀριστερὰν δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσιν ἐν τῷ προθύρῳ ἑτεραι τέσσαρες ἐπιγραφαί, αἱ ἐξῆς.

6. Ἡ ἀκροτάτη πρὸς ἀριστερὰν κατέχει χῶρον ὕψους 0,18, πλάτους δὲ 0,25, γεγραμμένη διὰ μεγάλων γραμμάτων, ἀλλ' ἐπιπολαίως κεχαραγμένων.

ΤΟ
ΠΟCΤΥ
ΧΙΚΟΥ
Τόπος Τυχιοῦ.

Ὅμοιαι ἐπιγραφαὶ πολυάριθμοι εὐρέθησαν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Πριήνης (Inscr. von Priene ἀριθ. 313).

7. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τοῦ προθύρου κεῖται ἡ ἐξῆς κατέχουσα χῶρον ὕψους 0,14, πλάτους δὲ 0,20

ΠΟΙ
ΑΣΚΑΙ
ΜΑΙΑΝΟΣ
Ρ. ΣΙΣ

Ἐν στ. 3 φαίνεται ὅτι κεῖται τὸ ὄνομα Αἰμιλιανός, ἀλλὰ μετὰ τὸ Μ δὲν ὑπάρχει ἰ. Ἀριστερόθεν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὑπάρχουσι μεμονωμένα τὰ γράμματα ΚΥ.

8. Ἡ δὲ τετάρτη, ἥτοι ἡ πλησιεστάτη πρὸς τὸ στόμιον ἐπιγραφή, ἀπέχουσα ἀπ' αὐτοῦ μόλις 1,50 κατέχει χῶρον πλάτους 0,24, ὕψους δὲ 0,13. Ἀριστερόθεν φαίνεται ὅτι ἐλλείπουσιν ἕως 5 γράμματα

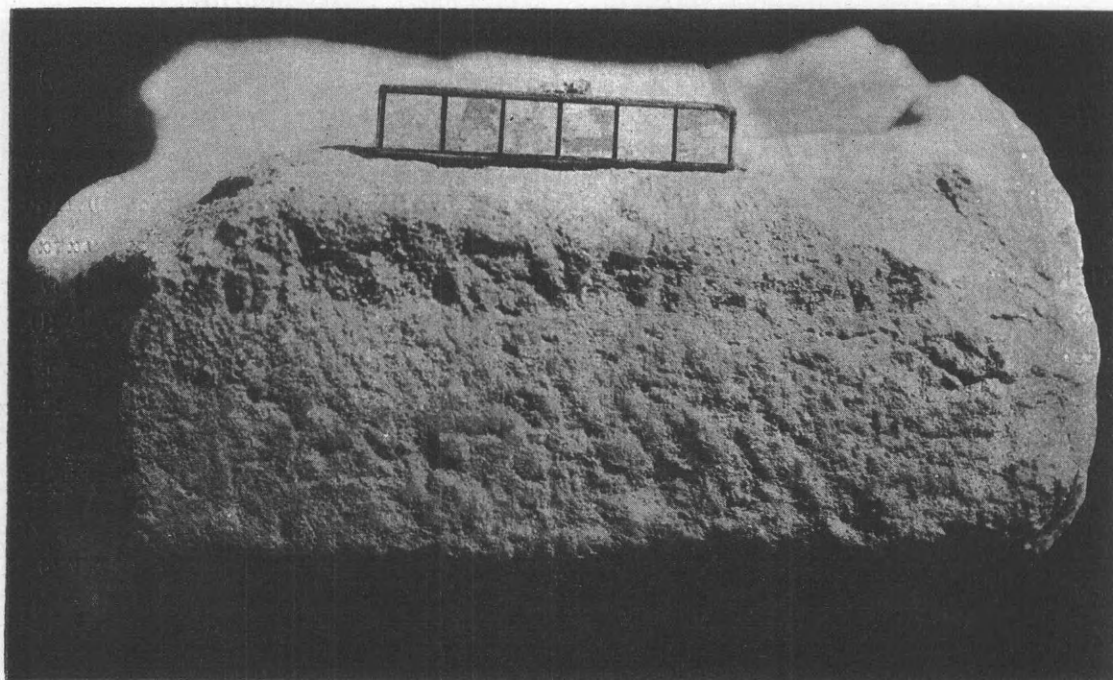
ΙΣΑΝΕΘΗΚΕ
ΕΚΑΛΟΝΑΓΑΛΜΑ
Ο. ΓΕΝΕΗΝΔΙΟΣΚΟΥ
ΟΝΟΜΑ

—[η]ς ἀνέθηκε
± τόδ]ε καλὸν ἄγαλμα
—ο[ς] γενεήν, Διοσκου-
[ρίδης] ὄνομα.

Κόγχη τις ἢ βάσις ἢ ἄλλο ἶχνος τῆς θέσεως τῶν ἀναθημάτων δὲν φαίνεται παρὰ τὰς τέσσαρας ἐπιγραφὰς ταύτας.

Ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐπὶ ἰδίων λίθων εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν δύο μόναι πλήν τῶν προστεθειμένων εἰς ἀνάγλυφα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, πᾶσαι δ' αἰ ἄλλαι εἰς τοὺς ὑστέρους Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς καὶ αἰ ἐπὶ τοῦ βράχου. Ἀμφότεραι αἰ εἰς τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἀνήκουσαι εἶνε κεχαραγμένα ἐπὶ τεμαχίων τετραπλεύρων σκευῶν φερόντων ὄχι πολὺ βαθεῖαν κοιλότητα ἄνωθεν. ἥτοι περιρραντηρίων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.

9. Τὸ ἕτερον τῶν σκευῶν τούτων, οὗ ἡ ἐπιγραφή φαίνεται κατὰ τι ἀρχαιοτέρα, εἶνε ἀκέραιον μὲν πρὸς δεξιάν, ἐλλιπὲς δὲ ἀριστερόθεν καὶ ὀπισθεν. Πλάτος αὐτοῦ 0,165, ὕψος 0,09, σωζόμενον πάχος 0,26. Τὰ γράμματα εἶνε κεχαραγμένα ἐπὶ ἐπιφανείας ἀκαταξέστου καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐφθαρμένα.

12: ἐπιγραφή (ἀρ. 9) ἐπὶ μαρμαρίνου σκεύους.

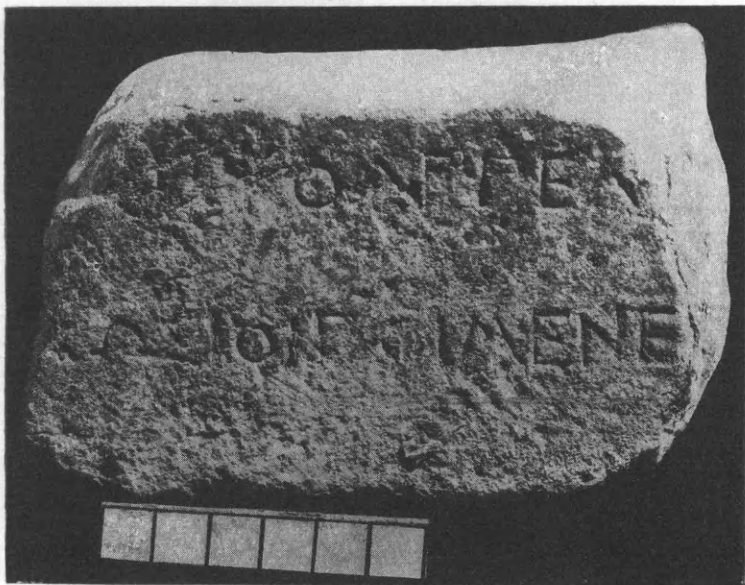
Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ οὐδὲν δύναμαι νὰ ἀναγνώσω, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀναγινώσκειται τὸ ὄνομα

[Ἐπα]φροδίτο[ς] ἢ [Ἐπα]φροδίτο[ν] καὶ μετ' αὐτὸ ἴσως [ἀνέθηκ]ε.

10. Τὸ δεύτερον τῶν τοιούτων σκευῶν εἶνε ὡσαύτως ἑλλιπές πρὸς ἀριστεράν καὶ ὀπίσθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανεῖας ἑλλείπει μικρὸν μέρος καὶ πρὸς δεξιάν. Ὑψος 0,07, πλάτος 0,11, σωζόμενον πάχος 0,16. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶνε ὁμοίως ἀκατάξεστος, ἀλλὰ τὰ γράμματα εὐαναγνωστότερα

11. Τεμάχιον λεπτῆς πλακῆς λευκοῦ μαρμάρου ἑλλιπές κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν, τεθραυσμένον δὲ εἰς δύο συναρμύζοντα μέρη, ὧν τὸ ἕτερον εἶχεν ἀγορασθῆ παρα χωρικοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ P. Wolters καὶ παραδοθῆ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν μουσεῖον πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. Ὑπόπτευσα ὅτι καὶ τὸ ὡσαύτως πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς πωληθὲν ὑπὸ χωρικοῦ καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ A. Wilhelm, ἐν AM 1896 σελ. 437 τεμάχιον τὸ ἔχον ἐν στ. 1 τὴν λέξιν ΤΥΧΗ εἶνε μέρος τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλ' ὁ στ. 2 αὐτοῦ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ σχεδὸν εἰπεῖν βεβαίαν νομιζομένην συμπλήρωσιν τοῦ παρόντος τμήματος, οὐδὲ δύναμαι νὰ εὕρω λεκτικὴν συνάφειαν τοῦ τε στίχου τούτου καὶ τοῦ ἐπομένου. Δυστυχῶς τὸ τεμάχιον τοῦτο δὲν παρεδόθη εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν μουσεῖον.

13: ἐπιγραφή (ἀρ. 10) ἐπὶ μαρμαρίνου οὐκέους.

Ἐν στ. 1 ἀναγινώσκειται Πυθάγγελ[ος], ἐν δὲ στ. 2 μετὰ τὰ γράμματα ΧΩΣΙ οἱ ποιμένε[ς].

Ἄγαθ[ῆ] Τύχη.

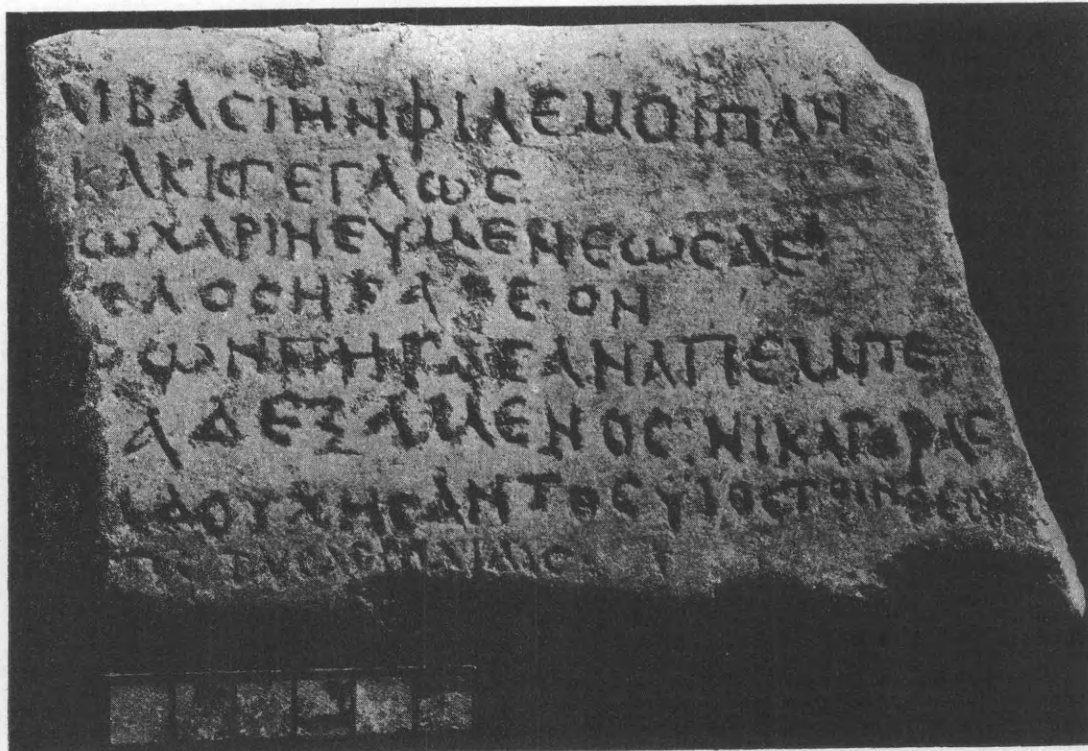
Πᾶνα τὸν Ἑρμείου φίλον υἱὸν
 εἶσαν ἐν οἰοπόλοις οἴῃρσι;;
 πάντες ὁμοφρονέον[τες]
 ὧν ὁ μὲν δπλότατος λ - -
 - - - (δη)ς δὲ ἦϋς προφε[ρόστερος];
 - - - Δι]όδωρος τεὸν μετ - - -
 - - - δίδου βίοντον [δήμω];;

14: ἐπιγραφή (ἀρ. 11) ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῆς.

Ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ ἢ συμπλήρωσις [Δι]όδωρος εἶνε βεβαία ἔνεκα τοῦ διασωθέντος λειψάνου τοῦ 1.

12. Τεμάχιον πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον ἄνωθεν. Πλ. 0,158, ὕψ. 0,095, πάχ. 0,036.

15: ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός.

Μέχρι τοῦ πέμπτου στίχου καταλείπεται πρὸς δεξιὰν ἀγραφὸς χώρος πρὸς διάκρισιν τῶν στίχων τοῦ ἐλεγείου, ἀλλ' ἐν στ. 6 ὁ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐλεγειακοῦ στίχου χώρος ἔχει καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γραφέντος ὀνόματος *Νικαγόρας*, ὅπερ χωρίζεται ἀπὸ τῶν προηγουμένων γραμμάτων διὰ δύο στιγμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀκόλουθος στ. 7 δὲν φαίνεται ἔμμετρος, πιστεύω ὅτι τὸ μετὰ τὰς δύο στιγμὰς μέρος τοῦ στ. 6 καὶ ὁ 7 εἶνε ἀναγραφὴ τῆς ἀναθέσεως ἐν πεζῷ λόγῳ, ἐνῶ τὸ προηγούμενον ἐλεγειακὸν ἐπίγραμμα εἶνε εὐχὴ πρὸς τὸν Πᾶνα. Ὁ ἀκολούθως ὁμοῦ γεγραμμένος τελευταῖος στίχος εἶνε πάλιν ἔμμετρος, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε γεγραμμένος διὰ μικροτέρων γραμμάτων καὶ ἐν στενῷ χώρῳ προσθεθειμένων, πιστεύω ὅτι εἶνε τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ἐπιγράμματος κατὰ παραδρομὴν τὸ πρῶτον παραλειφθέν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χαρακτοῦ ἐν ἀνοικίῳ τόπῳ προστεθέν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τὸ γράμμα Δ τῆς λέξεως ταῖςδε ἔχει γραφῆ ἐξ ἀμελείας ὁμοιότατον πρὸς Α,

σχεδὸν δ' ὁμοίως καὶ τὸ προτελευταῖον γράμμα ἐν στ. 3, πιστεύω ὅτι ὁμοίως ὡς Δ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ καὶ τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ πρώτου στίχου.

(δ)ιβασίην, φίλε μοι Πᾶν,
ἐνδε]κάκις γεγαῶς
φέρ]ω χάριν, εὐμενέως δὲ
καὶ τέλος ἠγάθειον
νυμ]φῶν πηγὰς ἀνάπεμπε
-α δεξάμενος.—Νικαγόρας

[ἀνέθηκεν ὁ Μνησαίου τοῦ δ]αδουχήσαντος υἱὸς τοῖν θεοῖν.
-τος ταῖςδε ἐπ' αἶαις.

Ὁ ἀναγεγραμμένος ὡς ἀναθέτης, πιθανώτατα δὲ καὶ συντάκτης τοῦ ἐπιγράμματος *Νικαγόρας* εἶνε βεβαίως ὁ ἐν τινι ἐξ Ἐλευσίνος ἐπιγραφῆ (ΑΕ 1883 σελ. 20) ἀποκαλούμενος ὁ τῶν ἱερῶν κηρῶν καὶ ἐπὶ τῆς καθέδρας σοφιστῆς, ἀνὴρ γνωστὸς προσέτι ἔκ τε τοῦ Σουίδα (ἐν λ. *Νικαγόρας*, *Μαῖωρ* καὶ *Μινουκιανός*), τοῦ Φιλοστράτου καὶ ἄλλων (ἴδε τὸ λεξικὸν Pape καὶ Benseler καὶ Christ-Schmidt,

Gesch. d. griech. Litteratur⁵ II σελ. 607). Ἦτο δ' ἐπόμενον νὰ ἔλθῃ ὁ ἀνὴρ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Πανός, ἐπειδὴ τὸ γένος τῶν Κηρύκων, εἰς ὃ ἀνήκεν ὁ τε ἱεροκῆρυξ καὶ ὁ δαδούχος τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ, ὠδήγει τὴν πρὸς τὸν Πύθειον Ἀπόλλωνα θεωρίαν, ἣτις ἐπέπετο ὅτε ἤθελον παρατηρηθῆ ἄστραπαὶ δι' Ἄρματος¹. Βεβαιουμένης δὲ οὕτω τῆς ταυτότητος τοῦ προσώπου τοῦ Νικαγόρου, ἢ συμπλήρωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, γνωστοῦ ὄντος ἐκ τοῦ Σουίδα, δύναται θεωρηθῆ ἐπίσης βεβαία. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μετὰ τὸ δαδουχῆσαντος προστεθειμένον τοῖν θεοῖν εἶνε γεγραμμένον διὰ μικροτέρων γραμμῶν καὶ ἐν στενῷ χώρῳ, εἰκάζω ὅτι προσετέθη κατόπιν, ἐπειδὴ ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ ἐφαίνετο ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Νικαγόρου ὑπῆρξε δαδούχος τῶν Ἐλευσινιακῶν θεῶν. Πιθανώτατα λοιπὸν ὑπῆρχε δαδούχος καὶ τοῦ ἐν τῷ Νυμφαίῳ τῶν Φυλασιῶν ἱεροῦ, πρὸς ὃν ἠδύνατο νὰ γίνῃ σύγχυσις.

Ἡ ἀπὸ δαδούχων καταγωγὴ καὶ πᾶσα πρὸς δαδούχους συγγένεια ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὡς τίτλος εὐγενείας, ὡς φαίνεται ἐκ τε τοῦ Πausanίου I, 37, 1 καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν². Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ στ. 2 φαίνεται ὅτι ἐξαιρεται ἢ τοιαύτη εὐγένεια τοῦ Νικαγόρου, ὥστε νομίζω ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ συμπληρωθῆ: [δαδούχων προγόνων ἐνδε]κάκις (ἢ [δαδε]κάκις) γεγαώς. Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ πρὸ τοῦ Κ ὑπάρχει μικρὸν λείψανον γράμματος, ὅπερ δύναται νὰ εἶνε Ε.

Ἡ λέξις *διβασίην* εἶνε νεοφανής, ἀλλ' ὁ τύπος αὐτῆς εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸ *διφάσιος*. Ἡ σημασία, ἣν ἔχει ἐνταῦθα ἡ λέξις, καὶ ἡ συνάφεια αὐτῆς πρὸς τὰ ἀκόλουθα δὲν μοι εἶνε σαφής, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις φαίνεται βεβαία. Ἡ πρώτη αὐτῆς συλλαβὴ βραχεῖα οὕσα λαμβάνεται ἐν τῷ δακτυλικῷ

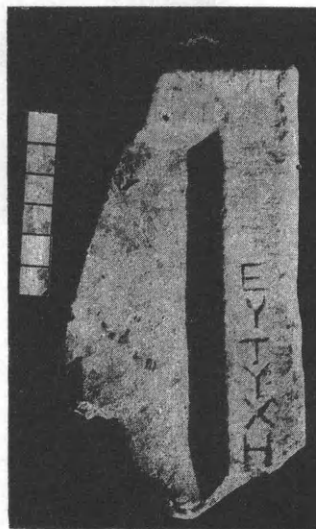
¹ Foucart, *Les mystères d'Éleusis* σελ. 157 καὶ 159 (Paris 1914) καὶ ἀνωτέρω σελ. 15. Περὶ τῆς ἱερωνυμίας τῶν δαδούχων Foucart αὐτόθι σελ. 195 ἐξ. πρβλ. καὶ σελ. 173 ἐξ.

² Pausan. I, 37, 1: Ἀχεστίῳ δὲ τῇ Σενοκλέους τοῦ Σοφοκλέους τοῦ Λέοντος τούτους τε ἐς τὸν τέταρτον πρόγονον Λέοντα δαδούχους πάντας ὑπῆρξε γενέσθαι, καὶ παρὰ τὸν βίον τὸν αὐτῆς πρώτον μὲν τὸν ἀδελφὸν Σοφοκλέα εἶδε δαδουχοῦντα, ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν ἄνδρα Θεμιστοκλέα, τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου Θεόφραστον τὸν παῖδα. ΑΕ 1883 σελ. 78: Ἡ πόλις Λ. Μέμμιον ἐπὶ βωμῶ Θεορίκιον τὸν ἀπὸ δαδούχων καὶ ἀρχόντων καὶ στρατηγῶν καὶ ἀγωνοθετῶν. ΑΕ 1894 σελ. 206: [μεγαλ]ωνύ[μων - - ἔγγ]νον ὑπατικῶ[ν, ἀ]πὸ δαδούχων τὸν σεμνότατον Τίτον Φλάδιον ἐπὶ βωμῶ.

ἐξαμέτρῳ ὡς μακρὰ, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦσιν ἕτεροι δύο βραχεῖαι.

Ἐν στ. 3 συνεπλήρωσα φέρω ἐπειδὴ πρὸ τὸ ω σώζεται μικρὸν λείψανον γράμματος, ὅπερ δύναται νὰ εἶνε Ρ. Τὴν ἐν στ. 4 φράσιν [τ]έλος ἡγάθειον νομίζω ἀναφερομένην ὡσαύτως εἰς τὴν ἐν Ἐλευσίνι λατρείαν. Πρβλ. Σοφοκλ. Οἶδ. Κολ. 1500 οὐ πότιναι σεμνὰ τιθνοῦνται τέλη θνατοῖσιν, Εὐριπ. Ἰππόλ. 25 σεμνῶν ἐς ὄψιν καὶ τέλη μυστηρίων, Πλάτων. Πολ. Η' 560 τελουμένον ψυχὴν μεγάλοισι τέλεσι.

13. Τεμάχιον πίνακος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἔχοντος περίξ προέχον πλαίσιον καὶ ἄνω ἀέτωμα, οὗ διασώζεται μικρὸν μέρος παρὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ τὸ ὄλον τεμάχιον, ἑλλιπὲς ὄν κάτωθεν καὶ πρὸς ἀριστεράν. Ὑψος αὐτοῦ 0,16, πλάτος 0,75, πάχ. 0,035. Ἐπὶ τῆς ἐν τῷ μέσῳ βεβαθυσμένης ἐπιφανείας ὑπῆρχε πιθανῶς εἰκὼν γραπτῆ ὀλοσχερῶς ἀφανισθεῖσα. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ λίθου ἔχει ἐργασίαν τινά, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἢ ὁ πίναξ εἶχε καὶ ἐκεῖ γραπτὴν εἰκόνα καὶ ἐπομένως ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς θέαν, ἢ ὑπέστη ὑστερωτέραν ἐξεργασίαν πρὸς ἄλλην τινὰ χρῆσιν.

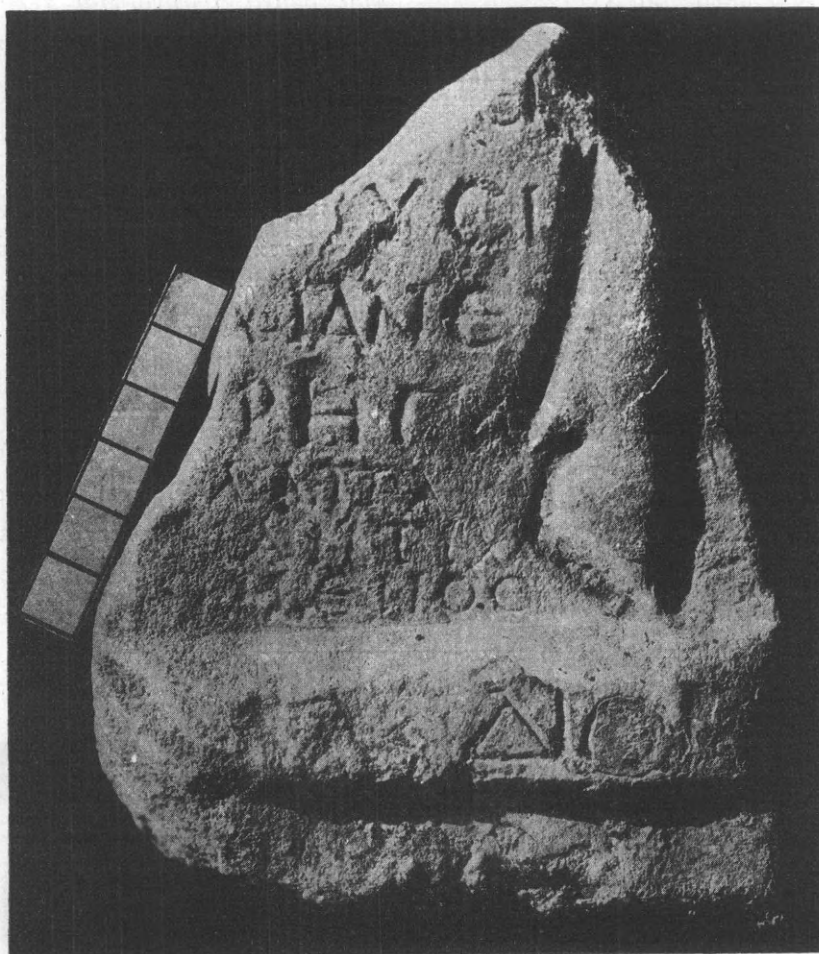
16: τεμάχιον μαρμαρίνου πίνακος.

Ἡ ἐπὶ τοῦ πλαισίου κιονηδὸν κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ πρέπει πιθανῶς νὰ συμπληρωθῆ: *Εὐτύχη[ς ἀνέδηκεν]*.

14. Τεμάχιον ἀναγλύφου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου διηρημένον διὰ προεχούσης ταινίας εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ὑπερκείμενον σώζει μέρος ποδος χηλόποδος ζόφου ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πανός. Τὸ τεμάχιον πανταχόθεν ἐλλίπες ἔχει ὕψος 0,135, πλάτος 0,105, πάχος 0,025.

Ἐν τῇ κάτω ἐπιφανείᾳ οὐδὲν γράμμα διακρίνεται. Ἐν τῇ ταινίᾳ κεῖται μικρὸν μέρος δύο λέξεων διακεκριμένων διὰ γωνιώδους σημείου, ἦτοι

ΛΑ<ΔΙΟ

17: τεμάχιον ἐνεπιγράφου ἀναγλύφου.

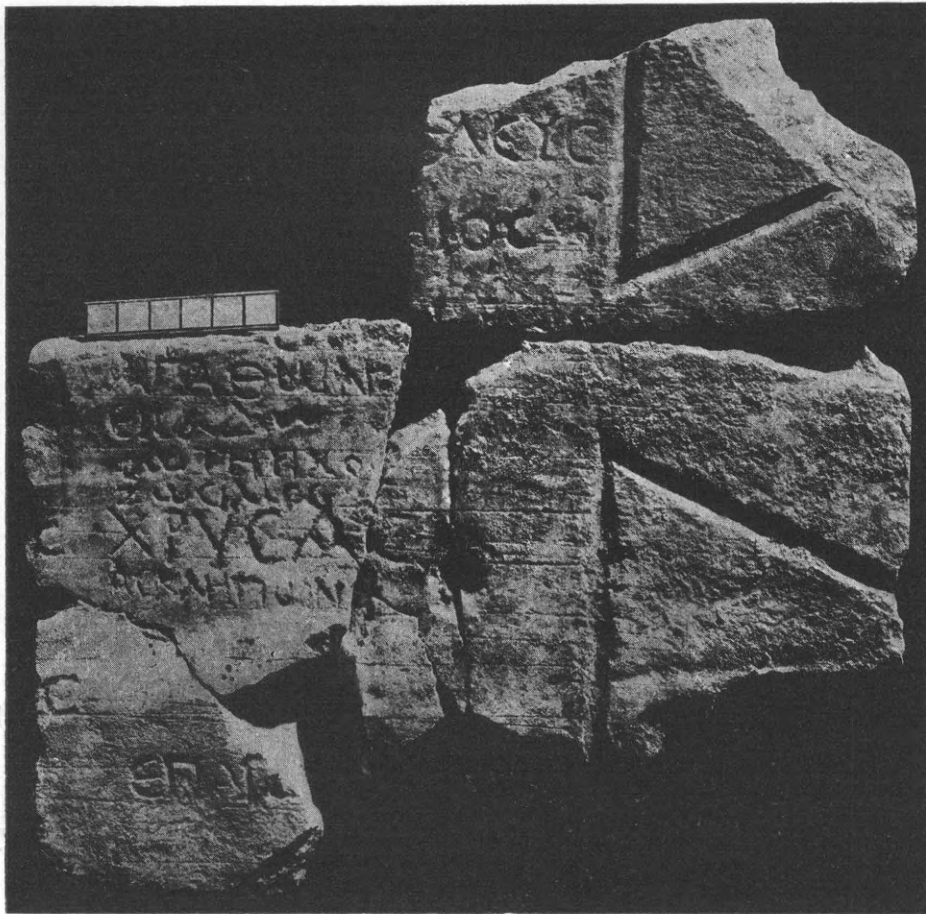
Ἐν δὲ τῇ ἄνω ἐπιφανείᾳ σώζονται τὰ ἐξῆς γράμματα

ΕΙ
ΥΣΙ
ΓΑΝΕ
ΡΗΠΑ
ΛΑΠΑ
ΝΑΝΤΙΧΑ
ΟΜΕΝΟΣ

Ἐκ τούτων μόνον ἡ λέξις ἀντιχα[ρις]όμενος δύ-

ναται νὰ ἀναγνωσθῇ ἀσφαλῶς. Πρβλ. τὴν ἐπιγραφὴν ΑΕ 1894 σελ. 171 ἀριθ. 13.

15. Τεμάχιον πλακὸς ὑπογλαύκου μαρμάρου τεθραυσμένου εἰς πολλὰ συναρμόζοντα πρὸς ἄλληλα μέρη, ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιάν, ἔνθα διὰ βαθέως κεχαραγμένων γραμμῶν σχηματίζεται ὁμοίωμα ξυλίνης δέλτου περιεχοῦσης τὰ γράμματα. Μέγιστον ὕψος 0,25, πλ. 0,27, πάχ. 0,025. Ἡ διάταξις τῶν γραμμάτων καὶ τὸ διάφορον μέγεθος αὐτῶν φαίνονται ἐν τῇ ἀκολουθῶν εἰκόνι

18: ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός.

Ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς

ΕΛΕΥC
ΙΟC

ΟΙΥΛ

Ἀγάθων
Εἰσαδῶ
Σωτήριχος
Ζώσιμος
Χρυσᾶς
Ἀσκήλων

C

C

Ἐπάγα[θος]

Τὸ ὄνομα *Εἰσαδῶ* φαίνεται ὅτι ἐσχηματίσθη ἐξ ἀρσενικοῦ Ἰσᾶς, οὗ ἡ γενική πλὴν τοῦ τύπου *Εἰσαδῶς* ἔχει καὶ τὸν ἰσοσύλλαβον *Εἰσαδου* ὡς ἐξ ὀνομαστικῆς Ἰσάδης (Inscr. von Priene ἀριθ. 313, 299). Ἐκ τοιαύτης ὀνομαστικῆς ἠδύνατο νὰ

σχηματισθῆ καὶ θηλυκὸν *Εἰσαδῶ*, ὡς (Ἀριστείδης) Ἀριστειδῶ (IG II 2270b), (Θεοφάνης) Θεοφανῶ (Ἐπάγαθος) Ἐπαγαθῶ καὶ συντεταμημένως Ἐπαγῶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κυρήνης (Corp. Inscr. Gr. 5143) καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Πρὸβλ. Χατζηδάκη Μεσαιων. κ. νέα Ἑλλην. I σελ. 67 ἐξ καὶ 619 ὑποσημ. Psaltes, Gramm. d. byzant. Chroniken σελ. 152 ἐξ. Διὰ τίνα λόγον τὸ *Χρυσᾶς* ἐγράφη διὰ πολὺ μεγαλύτερων γραμμάτων, δὲν φαίνεται.

16. Δύο τεμάχια λεπτοῦ ἐλάσματος ἐκ μίγματος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (ἤτοι ἠλέκτρον), ἀμφότερα, ὡς φαίνεται, ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐπένδυσιν ξυλίνης τινὸς πυξίδος. Τὸ μὲν μεγαλύτερον τεθραυσμένον εἰς πλείονα μέρη φέρει ἔκτυπον παράστασιν ἀνθρωπίνης μορφῆς καὶ κλάδους φυτῶν, τὸ δ' ἕτερον ἔχον πλάτος 0,03, φέρει γράμματα ὑστέρων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐξ ὧν εἶνε καταφανές ὅτι ὁ Ῥωμαῖος μνημονεύων τὸ πρῶτον τεμάχιον ΑΕ 1906 σελ. 97 ἐξ. κακῶς ἐξέλαβε τὴν παράστασιν αὐτοῦ ὡς ἀρχαϊκὴν, πλανηθεὶς ἐκ τῆς κακῆς διατηρήσεως.

Τὰ γράμματα ἔνεκα συνθλίψεως καὶ φθορᾶς τοῦ μετάλλου εἶνε δυσδιάγνωστα. Διέκρινα τὰ ἑξῆς:

Κ . . Κ, Π Δ
ΟΝΟ, ΤΙΣΟΥ
Κ Δ Ν Λ Υ

ἔξ ὧν μόνον ὁ σύνδεσμος καὶ ἐν στ. 1 μονογραφικῶς γεγραμμένος καὶ ἐν στ. 2 ἡ φράσις ὄνό[μα]τι σου δύναται νὰ ἀναγνωσθῆ.

19-20: τεμάχια μεταλλικῆς ἐπενδύσεως ξυλίνης πυξίδος.

Ἐν τέλει σημειωθήτω ὅτι ἡ ἐπιγραφή τοῦ ὑπὸ Ῥωμαιοῦ ἐν ΑΕ 1905 σελ. 101 ἐκδεδομένου ἀναγλύφου ἐμνημονεύθη ὑπὸ Α. Wilhelm, Beiträge z. gr. Inscr. σελ. 321 ὁρθῶς ἀναγνώσαντος ἐν

ἀρχῇ τὸ ὄνομα Ἡδύλος, καὶ ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου ἐν ΑΜ 1910 σελ. 299.

Ἄνδρέας Ν. Σκιας.

Εἰς Νικοπόλεως ἐπιγραφάς

(ΠΑΕ 1915, ΑΕ 1916 καὶ 1917)

ὑπὸ

Ἄντωνίου Χ. Χατζῆ.

Σύνοψις: Α') ΑΕ 1916⁸⁷. Β') ΑΕ 1916¹²². Γ') ΠΑΕ 1915⁸⁹
Δ') ΠΑΕ 1915⁹¹.

Ἐπὶ τῶν περιφῆμων ψηφιδωτῶν τῆς μεγάλης βασιλικῆς τῆς Νικοπόλεως, ἣν ὁ φίλος ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεὺς ἀνέσκαψεν, ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς ἑξ ἐπιγραφαί, ἃς ἐξέδωκεν ὁ εὐτυχῆς ἀρχαιολόγος ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἔφημερίδι τοῦ 1916 καὶ τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ 1915¹.

Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πλὴν τῆς Β' ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Ἱερῷ συνδέσμῳ 19 (1915-1916) ἀριθ. 254-255 (ἀνατύπωσις=Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ

¹ Τὸ ἄρθρον μου εἶχε γραφῆ, ὅτε ἐξεδόθη ἡ ΑΕ 1917, ἐν ἣ ὁ Α. Φ. ἐξέδωκε τὸ δεύτερον τὴν Β', Γ' καὶ Δ' ἐπιγραφὴν.

ἀνευρεθέντος ναοῦ ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου, Ἀθῆναι 1915) καὶ ὁ κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας ἐπισκεφθεὶς τὴν Νικόπολιν Γεώργιος Σωτηρίου, ἔφορος τῶν χριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων. Ὡς θὰ δεῖξωμεν, αἱ εἰδήσεις, ἃς παρέχουσιν ἡμῖν αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, εἶναι σπουδαιόταται· οὕτω μαθητόμεν τὰ ὀνόματα δύο ἀγνώστων ἀρχιεπισκόπων τῆς Νικοπόλεως (Δομιτίου τοῦ Α' καὶ Δομιτίου τοῦ Β') καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, ὅστις ἐτιμᾶτο ἐν τῇ βασιλικῇ. Πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι πιθανώτατα τοῦ F' αἰῶνος μ. Χ.²

² Ὁ μὲν Γ. Σωτηρίου (ἑ.ἀ. σ. 25) θέτει τὴν κτίσιν τῆς βασιλικῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ F' αἰῶνος, ὁ δὲ Α. Φιλαδελφεὺς (ΠΑΕ 1915 95) περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος.

Α.

+ Ὁκεανὸν πε[ρίφ]αντον ἀπ[ε]ίριτον ἔνθα δέδορκα
γαῖαν μέσσον ἔχοντα σοφοῖς ἰνδάμασι τέχνης
πάντα πέριξ φορέουσαν, ὄσ[α] πν[ε]ίει τε καὶ ἔρπει
Δουμετίου κτέανον [μ]εγαθύμου ἀρχιερέως.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἰδὲ Α. Φιλαδέλφεια ἐν ΑΕ
1916 67 καὶ ΠΑΕ 1915 σ. 68 κέ. καὶ Γ. Σω-
τηρίου ἔ. ἄ. σ. 13 καὶ 23.

Ἡμεῖς παρατηροῦμεν τάδε:

Ἡ ἐπιγραφή 1, ὡς δεικνύει ἡ μεταγραφή ἡμῶν,
εἶναι γεγραμμένη ἐν δακτυλικῷ μέτρῳ, ὡς καὶ
πᾶσαι αἱ λοιπαὶ πλὴν τῆς Β'.

Στίχ. 1. ἀπίριτον: Καὶ τὸ μέτρον διδάσκει ὅτι ἡ
ὀρθή γραφή εἶναι ἀπίριτον (=ἀπέραντον)· πρβ.
Ἡσιόδ. Θεογον. 109 πόντος ἀπίριτος ὁ ἰωτακι-
σμός ἐνταῦθα καὶ ἐν στίχ. 3 (πνίει ἀντὶ πνεῖει) ἀποδο-
τέος ἀσφαλῶς τῷ ψηφοθέτῃ καὶ οὐχὶ τῷ ποιητῇ.

ἔνθα 2 δέδορκα 3: Ὁ Γ. Σ. σ. 13 ἀναγινώσκει
ΕΝΘΑΔΕ ΔΕΔΟΡΚΑΣ· ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή ἔχει,
ὡς ἀναγινώσκομεν (πρβ. εἰκόνα καὶ τὸ μέτρον).
Ἐὰν ἐσώζετο ῥῆμα δορκῶ ἡδυνάμεθα μετὰ μειζο-
νος πιθανότητος νὰ γράψωμεν ἐνθάδε δορκᾶς. Ὅτι
τὸ *δορκῶ (ἐκ ῥίζης δέρκ-) 4 δὲν εἶναι ἀδύνατον,
διδάσκει ὁ Ἡσύχιος γράφων: «δορκάζων περιβλέ-
πων» 5 ἀνάλογα τῷ δορκάζω—*δορκῶ ἔχομεν ἀρ-

1 Εἰκόνα ἰδὲ ἐν ΑΕ 1916 εἰκ. 14 καὶ σελ. 67 καὶ ΠΑΕ 1915
εἰκ. 4 καὶ 8 καὶ σελ. 68.

2 Τὸ ἔνθα ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐνθάδε, ἐνταῦθα.

3 Πρβ. καὶ ἐπίγραμμα παρὰ Βιτροῦδ. VIII 3, 23 ὕδατα κρα-
νάεντα βλέπεις, ξένη κτλ. = *Preges Inscriptiones Graecae
metricae* 217. Ἔτι πρβ. τὸ νεωστὶ ἐπὶ λίθου εὑρεθὲν ἐπίγραμμα ἐξ
Ἀργολίδος (ΑΕ 1917 σελ. 108 β, Ἀ. Φιλαδέλφειος): πατρός Ἐρω-
τος ὄρας | Εὐαμερῶ ἡδὲ τελευτήσῃ κ. τ. λ. Ἔτι πρβ. Ἀνθ. Παλ.
III 57 ἀρ. 354 (ἐκδ. Gougny) [χίον]α πορφυρέην καὶ ἀργυρέην βα-
σίλειαν | [θ]έροκο κ. τ. λ. Ἐν τῷ Ἀγίῳ Δημητρίῳ τῆς Θεσσαλο-
νίκης ἀνεγνώσθησαν αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί:

† Κτίστας θεωρεῖς τοῦ πανενδόξου δόμου ἐκεῖθεν ἔνθεν

μάρτυρος Δημητρίου

τοῦ βάροβαρον κλύδωνα βαρδάρων στόλῳ μετατρέποντος
καὶ πόλιν λυτρομένου †. 1

καί: Ἐπὶ χρόνων Λέοντος ἡβῶντα βλέπεις
καυθέντα τὸ πρὶν τὸν ναόν Δημητρίου.

4 Πρβ. τὸ ζῶον ἡ δορκᾶς.

5 Περὶ τοῦ δορκάζω=δέρκομαι ἰδὲ Passow καὶ Pape ἔτι πρβ.
Herwerden, Appendix lexicæ Graeci suppletorii et dialecti-
ci (1904) ἐν λ. δρωπάζειν.

1 Κ. Ζησίου Χριστιανικὰ μνημεῖα Μακεδονίας ἐν ΠΑΕ 1913, σ. 135 κέ.
(19 κέ. τῆς ἀνατυπώσεως). Ἔτι πρβ. ΑΕ 1909 σ. 16 (Ἀντίοχον Σωτήραν
ὄρατε, ὅς ἐνθάδε κ.τ.λ.) καὶ IG XIV 499, 870 (ὄρατε), 1915 (ἐσορατε).

χαῖα μὲν τὰ ἐπωπάζω-ἐπωπῶ (πρβ. Ἡσύχ. ἐν λ.
ἐπωπάζει), πορπάζω-ἐμπορπῶ, νῦν δὲ ἄπειρα· πρβ.
κοιτάζω-κοιτῶ (=ὄρῶ), φωνάζω-φωνῶ, κοπιάζω-
κοπιῶ, σπάζω-σπῶ κ. ἄ.

Στίχ. 3. Περὶ τοῦ πνίει (ἀντὶ πνεῖει) πρβ. πα-
ρατήρησιν εἰς στίχ. 1 (ἀπίριτον).

Στίχ. 4. Δουμετίου: Μόνον ἐν ταῖς ἐμμέτροις
ἐπιγραφαῖς τῆς βασιλικῆς ταύτης τῆς Νικοπόλεως
ἀπαντᾷ ὁ τύπος Δουμέτιος· οἱ λοιποὶ τύποι τοῦ λα-
τινικοῦ ὀνόματος Dōmītius εἶναι Δομίτιος 6 καὶ Δο-
μέτιος 7 ἐνταῦθα χάριν τοῦ μέτρον 8 τὸ Δομέτιος
ἐγένετο Δουμέτιος πρβ. ὄνομα—ὄνομα, Πολυδά-
μας—Πουλυδάμας, Ὀλυμπος—Ὀϋλυμπος, μόνος
—μοῦνος, δόρατα—δούρατα κ. ἄ. π.

Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, διδάσκει ἡ ἐν πεζῷ λόγῳ
Β' ἐπιγραφή περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός, ἔνθα οὗτος
ὀνομάζεται Δομήτιος (γρ. Δομίτιος).

Κατὰ ταῦτα ὁ «μεγάλθυμος ἀρχιερεὺς» τῆς Νι-
κοπόλεως καὶ ἰδρυτῆς τῆς λαμπρᾶς ταύτης βασι-
λικῆς δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται Δουμέτιος—διότι
τοιούτος τύπος οὐδέποτε ὑπῆρξεν—, ἀλλὰ Δομίτιος.

κτέανον: Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης, ἦτις, ὡς γνω-
στόν, σημαίνει κτήμα, διδασκόμεθα ὅτι ὁ Δομίτιος
ἦτο οὐ μόνον δομήτωρ, ἀλλὰ καὶ κτήτωρ τῆς με-
γάλης ταύτης βασιλικῆς 9.

Β.

Δομήτιος μὲν ὁ πρόην τὸν σεβάσιμον κατεσκεύασεν
οἶκον,

Δομήτιος δὲ ὁ νῦν γε Ν((ικο))π((όλεως)) ἐὼν ἐκ[ε]ῖνον
καὶ τῆς ἱερωσύνης διάδοχος
δυνάμ[ε]ι Χρ((ιστοῦ)) τὴν πᾶσαν ἐκαλ[ε]ῖ ἐργησεν
τρίστων·

εὐφροδύνης μὴν ἐν τῷ νεῷ ὡς μαθητῆς τοῦ προτέρου[υ]

ΠΗΗ Α Ι Μ Α Ω Σ [— ?]

5 Δημητρίου μάρτυρος ἐκάτερος εὐχαριστῶν τῇ προ-
στασίᾳ.

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἰκόνα παρατίθησιν ὁ

6 Ἡ γραφή Δομήτιανός παρὰ Ζωσίμῳ 1,6 εἶναι ἐσφαλμένη.

7 Ἔτι πρβ. Δομετιανός, Δομετιούπολις.

8 Τὸ Δομέτιος δὲν δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ δακτυλικὸν
μέτρον. Πρβ. IG XIV 1535, ἔνθα τὰ ἐξῆς λίαν διδακτικὰ λέγον-
ται περὶ τίνος κυρίου ὀνόματος: οὐ γὰρ ἐν ἑξαμέτροισ(ιν) ἤρμοσ(ιν)
τοῦνομ' ἐμόν.

9 Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πλημμελῶς ἐξέδωκε καὶ τις Ἰταλὸς
ἀνταποκριτῆς ἐν Ἡπείρῳ ἐν τῇ *Civiltà cattolica* 68 (1917) σ.
381· (ἰδὲ καὶ κατωτέρω σ. 30).

Ἄ. Φιλαδελφεὺς ἐν ΑΕ 1916 σ. 122¹, καὶ παρατηρεῖ τὰδε: «*Πρὸ ταύτης (=τῆς κυρίας πύλης τῆς βασιλικῆς) ἐντὸς τοῦ ἐξωνάρθηκος καὶ εἰς ἐνὸς μέτρον ἀπὸ τοῦ οὐδοῦ τῆς πύλης ἀπόστιασιν ἀπεκαλύφθη μεγάλη ἐπιγραφὴ μήκους 3 μ. καὶ πλ. 1,50, ὄψ. δὲ τῶν ψηφίων 0,22*».

Ἡμεῖς παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς:

Στίχ. 1. *Δομήτιος*: Ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν (Α' στίχ. 4), ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη ἀντὶ *Δομίτιος*².

Οὗτος εἶναι ὁ ἀνεγείρας³ τὴν βασιλικὴν ταύτην· περὶ τούτου δὲ πιθανῶς λέγει καὶ ἡ Α' ἐπιγραφὴ.

Τοῦτον διεδέχθη ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ ὁ μαθητῆς αὐτοῦ (πρβ. στίχ. 4) *Δομίτιος* ὁ Β' (στίχ. 2), ὅστις ἀπεπεράτωσε τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ καὶ διεκόσμησεν αὐτόν.

Οὕτω ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ μόνης μανθάνομεν δύο ἀγνώστους ἀρχιερεῖς τῆς Νικοπόλεως· ὁ M. Le Quien, *Oriens christianus, Parisii 1740*, II σ. 134 κέ. καὶ ὁ P. Gams, *Series episcoporum, Ratisbona 1873*, σ. 429 δὲν μνημονεύουσι τοὺς ἐπισκόπους τούτους.

Στίχ. 3. *τῆν—τρίστων*: Οὕτω καλεῖται ἐνταῦθα ἡ βασιλικὴ διὰ τὰ τρία κλίτη⁴.

Στίχ. 4. *προτέρου*[ν]: Ὁ Ἄ. Φιλαδελφεὺς ἐν ΑΕ 1916 γράφει: ΠΡΟΤΕΡΟΥ.

Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὁ Ἄ. Φ. ἀνέγνω *πημαί[ναντος]*=*ποιμήναντος*(?)· τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην δὲν δύναμαι νὰ ἐπιδοκιμάσω· νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ νέα καὶ ἐπισταμένη ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς.

Στίχ. 5. *Δημητρίου μάρτυρος ἐκάτερος εὐχαριστῶν τῇ προσησίᾳ*: Καθ' ἡμᾶς ὁ στίχος οὗτος διδάσκει, ὅτι ἡ βασιλικὴ *εὐμαῖτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Δημητρίου*.

Εἶχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω, ὅτε εἶδομεν ἕτι ἀνώνυμός τις Ἰταλὸς ἀνταποκριτῆς ἐν τῷ περιοδικῷ *Civiltà cattolica*⁵ 68 (1917) σ. 378 ὀνομάζει αὐτὴν

βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· ποῦ ἐστηρίχθη, ἵνα ὀνομάσῃ αὐτὴν οὕτω, δὲν λέγει· μήπως ἐπὶ ἐπιχωρίῳ κατὰ παράδοσιν ὀνομασίας;⁶

Ὁ φίλος Ἄνδρ. Ευγγόπουλλος, εἰς ὄνανεκοίνωσα τὴν εἰκασίαν μου, ἀπεδέχθη ταύτην, διότι, ὡς νομίζει, ἡ ἑτέρα τῶν στρατιωτικῶν μορφῶν, αἵτινες εἰκονίζονται ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς βασιλικῆς (ιδὲ κατωτέρω ἐπιγρ. Ε'), εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἅγιος Δημήτριος. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς πιθανωτάτης αὐτοῦ γνώμης ἀπέστειλεν ἡμῖν ἐκτενὲς σημεῖωμα, ὅπερ καὶ παραθέτομεν:

«Αἱ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ δαπέδῳ τῆς ἐν Νικοπόλει βασιλικῆς εἰκονιζόμεναι δύο στρατιωτικαὶ μορφαὶ (ΑΕ 1916 εἰκ. 28-29) δύνανται ἴσως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνήκουσαι εἰς στρατιωτικούς ἁγίους καὶ δὴ τὸν Ἁγίον Δημήτριον καὶ τὸν Ἁγίον Γεώργιον. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ ἐγερθῶσι πολλοὶ ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ ταυτισμοῦ τούτου, ἀλλ' αὗται δὲν παρουσιάζουσιν ἀνυπέρβλητα προσκόμματα. Καὶ πρῶτον τὸ γεγονός ὅτι αἱ δύο αὗται μορφαὶ δὲν φέρουσι φωτοστεφάνους ἐξηγεῖται ἀν λάθωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι μέχρι τοῦ F' περιόπου αἰῶνος δὲν ὑπάρχει ἀκριβὴς τήρησις τοῦ κανόνος τούτου (πρβ. Dalton, *Byzantine art and archaeology, Oxford 1911*, σ. 682). Ἀρκεῖ δὲ νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὰς μικρογραφίας τοῦ περιφήμου ἐν Βιέννῃ χειρογράφου τῆς Γενέσεως (Ε' αἰῶνος), ἔνθα οὐδεμία μορφή φέρει φωτοστεφάνον.

Ὡς πρὸς τὸ ἔνδυμα τῶν δύο τούτων μορφῶν ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τοῦτο, καίτοι δὲν διακρίνομεν πολὺ εὐκρινῶς διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ψηφιδωτοῦ, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀσύνηθες, ἀλλὰ παρουσιάζει πολλὰς ἀναλογίας πρὸς ὁμοίας κοπτικὰς ἰδίᾳ παραστάσεις, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἐν Βερολίνῳ ἀποκείμενον ξύλινον ἐξ Αἰγύπτου ἀνάγλυφον τὸ εἰκονίζον στρατιωτικὸν ἅγιον (πρβλ. Wulff, *Beschreibung der Bildwerke der christlichen Epochen I [Altchr. Bildw. ἀρ. 270]*), ὡς καὶ ἄλλα ὅμοια ἢ ἀνάλογα (πρβ. τὴν παρὰ Wulff βιβλιογραφίαν).

Ἐπίσης ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι αἱ δύο μορφαὶ

¹ Εἰκόνα παρατίθησι καὶ ἐν ΑΕ 1917 σ. 66 μετὰ τινῶν διαφορῶν, ἃς ἐλάθομεν ὑπ' ὄψει.

² Ἴσως διὰ τὸ δομήτωρ ἐγράφη καὶ *Δομήτιος* (πρβ. ὅμοιον *Numitor*-*Νομήτωρ*) τῇ παρετυμολογίᾳ ταύτῃ ἐπεκούρησε καὶ ὁ τύπος *Δομίτιος*, ὡς καλεῖται καὶ ἅγιός τις τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἐορτάζων τῇ 7 Αὐγούστου.

³ Πρβ. Γ' ἐπιγραφὴν, στίχ. 2: ἐκ *θεμέθλων τολύπενος*.

⁴ Ἡ ὀνομασία εἶναι εὐστοχος· διότι τὸ πλῆρες εἶναι *βασιλικὴ σταία*.

⁵ Τοῦτο εἰσήχθη ἐσχάτως εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

⁶ Κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπληροφόρηθην ὅτι τὴν γνώμην ταύτην ἔχει ἤδη ἐξενέγκει ὁ Ἄ. Φιλαδελφεός.

φέρουσι πώγωνα ¹ (ΑΕ ἔ. ἀ. σ. 72) ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδαμοῦ οἱ στρατιωτικοὶ ἅγιοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰκονίζονται πωγωνοφόροι. Τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἐπιχωριάζουσαν ἐκεῖ συνήθειαν· διότι καὶ ἐὰν ἔτι αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ δὲν παριστῶσιν ἁγίους πάλιν δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἐν γένει παραστάσεις τῶν στρατιωτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν μικρογραφιῶν τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ ἀποκειμένου εἰληταρίου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (Wulff, *Altchristliche und byzantinische Kunst*, πίν. XVII, 1). Ὅτι δὲ πράγματι οἱ δύο οὗτοι στρατιωτικοὶ ἅγιοι εἰκονίσθησαν κατὰ τύπον ἐπιχωριάζοντα ἴσως ἐν Νικοπόλει ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν παρουσιάζουσι τὸν συνήθη τύπον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὃν εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν ὀλίγων μεταγενεστέρων ψηφιδωτῶν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναοῦ, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς ἄλλην εἰκονογραφικὴν παράδοσιν σχετιζομένην, ὡς εἶδομεν, πρὸς αἰγυπτιακὰ πρότυπα, ἅτινα ἄλλως ὑπενθυμίζει καὶ ἡ ὄλη διακόσμησις τοῦ δαπέδου.

Ἡ παρατηρηθεῖσα τέλος ὁμοιότης μεταξύ τῶν δύο μορφῶν, ἣτις ὅμως, ὡς δεικνύουσιν αἱ δημοσιευθεῖσαι ἀπεικονίσεις, δὲν εἶναι ἐντελής, διότι οὐσιώδεις μεταξύ αὐτῶν ὑπάρχουσι διαφοραὶ ἰδίαι περὶ τὴν κόμμωσιν, ὅθεν μᾶλλον νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ τεχνίτου. Τούτου ἄλλως παραδείγματα πλεῖστα παρέχουσι αἱ τοιχογραφίαι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀνακαλυφθεισῶν ἐκκλησιῶν, ὅπου πάντα τὰ πρόσωπα τῶν διακοσμήσεων εἶναι σχεδὸν ὅμοια (πρβ. Dalton ἔ. ἀ. σ. 284, εἰκ. 173).

Τέλος ἡ ἀντίρρησις ὅτι εἰκόνες ἁγίων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰκονισθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καταπίπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ ἄλλα ἀνάλογα παραδείγματα ὑπάρχουσιν. Οὕτω ἐπὶ ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἀνακαλυφθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ κάτωθεν παραστάσεως τοῦ Ὁρφέως εὐρίσκονται δύο γυναικεῖαι μορφαὶ μετὰ φωτοστεφάνων φέρουσαι τὰς ἐπιγραφὰς *Θεοδοσία* καὶ *Γεωργία* (Dalton ἔ. ἀ. σ. 421, εἰκ. 247). Ἐπίσης ἐν τῷ μουσεῖῳ S. Martino τῆς Νεαπόλεως ἀπόκειται τμημα ψηφιδωτοῦ ἐδά-

¹ Αἱ ἐπὶ τῶν παρειῶν καὶ τοῦ πώγωνος παρατηρούμεναι σκιαὶ αἱ ὑπὸ πάντων τῶν περιγραφάντων τὸ ψηφιδωτὸν θεωρηθεῖσαι ὡς παριστῶσαι πώγωνα πιθανόν νὰ εἶναι καὶ ἀπλαῖ σκιά. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξακριβωθῆ μόνον δι' ἐξετάσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ μνημείου.

φους προερχόμενον ἐκ Τεανο, ἐφ' οὗ παρίσταται ἡ Προσκύνησις τῶν μάγων καὶ ἄλλαι θρησκευτικαὶ παραστάσεις (Wulff ἔ. ἀ. σ. 319, εἰκ. 295). Ἐκ πάντων λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι πιθανώτατα αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ εἰκονίζουσι στρατιωτικούς ἁγίους καὶ δὴ τὸν Ἁγ. Δημήτριον καὶ τὸν Ἁγ. Γεώργιον».

Οὕτω ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη διὰ τὰς εἰδήσεις αὐτῆς ἀποδεικνύεται ὑψίστης σπουδαιότητος.

Γ.

+ Λίθον ἀπαστράπτοντα θ((εο))ῦ χάριν ἔνθα κ((αι)) ἔνθα ἐκ θεμέθλων τολύπευσε κ((αι)) ἀγλατὴν πόρε πᾶσαν Δουμέτιος περίλυτος, ἀμωμήτων ἱερῶν ἀρχιερεὺς πανάριστος, ὄλης πάτρης μέγα φέγ[γος].
5 αὕτη ἡ πύλη τοῦ κ((υρίο))υ· δίκαιοι εἰσελθόντων.
Δ[.]

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀ. Φιλαδελφῆως ἐν ΠΑΕ 1915 σ. 89 (=ΑΕ 1917, σ. 48, εἰκ. σ. 56 ἀρ. 41) καὶ τοῦ Γ. Σωτηρίου ἔ. ἀ. σ. 14 καὶ 25· πρβ. καὶ σ. 23.

Καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης οἱ τέσσαρες πρῶτοι στίχοι ἔχουσι τὸ μέτρον, ὅπερ καὶ ἡ Α'. Περὶ ταύτης ὁ Ἀ. Φιλαδελφεὺς παρατηρεῖ ἐν ΠΑΕ τάδε: «... τὴν διασωθεῖσαν εὐθὺς παρὰ τὸ κατώφλιον τῆς μεγάλης «Βασιλικῆς πύλης» ψηφιδωτὴν ἐπιγραφὴν μόλις καὶ μετὰ μεγίστης δυσχερείας ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσω τῶν ψηφίων τὸ πλεῖστον τελείως φθαρόντων ἐκ τῆς τριβῆς. Φαίνεται μάλιστα ὅτι καὶ ἐπεσκευάσθη αὕτη τὸ πάλαι ἀλλ' ἀτέχνως, ἐξ οὗ καὶ ψηφία τινὰ εἰσιν ὄλως δυοδιάκριτα. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει μῆκος μὲν 1,80 πλάτος δὲ 0,62, ἀποτελεῖται δ' ἐκ πέντε (γρ. ἑξ) στίχων χωριζομένων διὰ κτανῶν βαθειῶν γραμμῶν, οἷον χρώματός εἰσι καὶ τὰ γράμματα».

Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς:

Στίχ. 1. λίθον=τὸν λίθινον ναὸν (πρβ. καὶ Δ' στίχ. 4). Ἡ λ. λίθον ἔχει τὴν παραλήγουσαν βραχεῖαν· τὸ μετρικὸν τοῦτο σφάλμα διωρθώθη ἐν τῇ Δ' ἐπιγραφῇ (οἶκον).

Στίχ. 2. ἐκ θεμέθλων τολύπευσε: Ἡ λ. θεμέθλων διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἔ ἐν τῷ στίχῳ 3 μνημο-

νευόμενος Δομίτιος εἶναι ὁ Α', ὅστις κατὰ τὴν Β' ἐπιγραφὴν ἤρξατο τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ.

Στίχ. 4. Ὁ Γ. Σ. γράφει: ΦΕΓΓΟΣ.

Στίχ. 5. Ἐνταῦθα ἔχομεν πεζὸν λόγον. Ὁ Γ. Σ. σ. 14 παραλείπει τὸ ἄρθρον ΤΟΥ καὶ ἀναγι-
νώσκει ΚΥΡΙΟΥ.

αὕτη-εἰσελθόντων: Ἡ φράσις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Παλ. διαθ. Ψαλμ. 117,20 *αὕτη ἢ πόλη τοῦ κυρίου δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ*. Ὁμοίαν ἐπιγραφὴν εὑρίσκω ἐν Συρίᾳ (πρβ. Cumont, *Études Syriennes*, Paris 1917, σ. 340, ἀρ. 44: [α]ὔτη [ἢ] πόλη τοῦ θεοῦ | [ἄ]δικοι ο[ὐκ] εἰσελεύσονται δι' αὐτῆς.) καὶ ἐν Κερκύρα (ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ ναοῦ τῆς Παλαιοπόλεως· πρβ. Πινακοθήκην 17 [1917] σ. 73: *αὕτη ἢ πόλη τοῦ κυρίου δίκαιοι | εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ*.)

δίκαιοι εἰσελθόντων: Πρβ. καὶ τὸν ἀρχαῖον νόμον τῆς Λίνδου, καθ' ὃν μόνον εἰς τοὺς «γνώμην καθαροῦς» ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος «αἰσίως ἐς τὸ ἱερόν» (πρβ. L. Ziehen, *Leges Graecorum sacrae*, II σ. 364) καὶ τὸν τῆς Ἀστυπαλαίας (ἔς τὸ ἱερόν μὴ ἐσέρπεν, ὅστις μὴ ἀγνός ἐστι κ. τ. λ. πρβ. L. Ziehen ἔ. ἀ. σ. 313).

Στίχ. 6. Ὁ μὲν Α. Φιλαδελφεὺς ἐν ΠΑΕ 1915 σ. 89=ΑΕ 1917 σ. 48 καὶ 50 ἀναγινώσκει ὑπὸ τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ ε' στίχου τὰ γράμματα ΔΙ ἢ Δ', ὁ δὲ Γ. Σωτηρίου σ. 25 Α ΦΜ καὶ παρατηρεῖ: «τὸ πρῶτον εἶναι μικρότερον καὶ κατὰ τι ἀποπεμακροσμένον τῶν δύο ἄλλων, τοῦ δὲ τελευταίου Μ μόνον αἱ ἄνω γωνίαι διακρίνονται. Νομίζω δι' πρόκειται περὶ χρονολογίας, ἐν ἧ' τὸ μικρότερον καὶ ἀπέχον Α δηλοῖ τὸ χρονολογικὸν σύστημα, τὰ δὲ γράμματα ΨΜ (γρ. ΦΜ, ὡς διώρθωσεν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ ἀντιτύπῳ τῆς διατριβῆς, ὅπερ ἔχω ὑπ' ὄψει) τὸ ἔτος¹».

Τὴν ὑπόθεσιν ἀντέκρουσεν ὁ Α. Φιλαδελφεὺς ἐν ΑΕ 1917 σ. 51.

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ νέα ἐπισταμένη ἐξέτασις τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Δ.

+Οἶκον ἀπαστράπτοντα θ(εο)ῦ χάριν ἔνθα κ(αι) ἔνθα δέϊματο καὶ κόσμησε καὶ ἀγλαίην πόρε πᾶσαν

1 Κατὰ ταῦτα Α ΦΜ = Α(χτίου) 540=509 μ. Χ.

Δουμέτιος περίπυστος, ἀμωμήτων ἱερῶν ἀρχιερεὺς πανάριστος, δλης πάτρης μέγα φένο[ς].

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Α. Φιλαδελφεῶς ἐν ΠΑΕ 1915 σ. 91 καὶ ἐν ΑΕ 1917 σ. 63 (εἰκ. σ. 60) καὶ τοῦ Γ. Σωτηρίου ἔ. ἀ. σ. 15 καὶ 23 καὶ πλημμυελέστατα ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς *Civiltà cattolica* ἔ. ἀ. σ. 379.

Ὁ Α. Φιλαδελφεὺς ἐν ΠΑΕ παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς: «Ἄλλὰ σπουδαιότητα εἶναι καὶ ἡ εὐθὺς μετὰ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας ψηφιδωτῆ ἐπιγραφῆ. . . Αὕτη διεσώθη καθ' ὀλοκληρίαν ἀκεραία, ἀποτελεῖται δ' ἐκ τεσσάρων στίχων χωριζομένων δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν, ἔχει δὲ μῆκος μὲν 1,72 καὶ πλ. 0,49».

Ἡμεῖς θὰ παρατηρήσωμεν τάδε: Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ὁμοία τῇ προηγουμένη· ἔχει ὅμως καὶ τινὰς διαφορὰς ἐν τῷ α' καὶ β' στίχῳ.

Στίχ. 1. οἶκον: Ἐν τῇ Γ' ἐπιγραφῇ κεῖται τὸ μετρικῶς ἐσφαλμένον *λίθον*.

Στίχ. 2. Ὁ Α. Φ. ἀναγινώσκει ΔΗΜΑΤΟ· ἀνέγνωσα δέϊματο, διότι ἐν τῇ εἰκόνι τῆς ἐπιγραφῆς (ΑΕ 1917 σ. 60 ἀρ. 15) κεῖται σαφῶς ΔΒΜΑΤΟ = δέϊματο.

Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὁ Γ. Σ. ἀναγινώσκει Κ ΚΟ-
CΜΗCΕ Κ².

δέϊματο καὶ κόσμησε: Ἐν τῷ ἀντιστοιχῷ στίχῳ τῆς Γ' ἐπιγραφῆς κεῖται ἐκ θεμέθλων *τολύπενσε* (πρβ. παρατηρήσεις μου). Ὑποθέτομεν ὅτι διὰ μὲν τῆς φράσεως τῆς Γ' ἐπιγραφῆς ἐκ θεμέθλων *τολύπενσε* δηλοῦται ἡ ἐναρξὶς τῆς οἰκοδομίας (ὑπὸ τοῦ Δομιτίου τοῦ Α'), διὰ δὲ τῆς φράσεως τῆς Δ' δέϊματο καὶ κόσμησε ἡ ἀποπεράτωσις καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ δλου ναοῦ (ὑπὸ τοῦ Δομιτίου τοῦ Β'): τοῦτο κατ' ἐμὲ διδάσκει ἡμᾶς καὶ ἡ Β' ἐπιγραφῆ: Δομήτιος μὲν ὁ πρόων (=ὁ Α') τὸν σεβάσμιον κατεσκεύασεν οἶκον, Δομήτιος δὲ ὁ νῦν (=ὁ Β'). . . τὴν πᾶσαν ἐκαλ[λ]ιέργησεν τρισίτων.

Στίχ. 4. Ὁ μὲν Γ. Σωτηρίου γράφει ΦΕΓ-
ΓΟΣ, ὁ δὲ Α. Φιλαδελφεὺς ἐν ΠΑΕ 1915
ΦΕΝΓΟΣ.

Ε.

[— — —] \ ΜΟΝΑC [— — —]) ΕΟΝΤΑC
[— — — — — — — — — — — — — — —] .

2 Νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ νέα καὶ ἐπισταμένη φωτογρά-
φησις τῶν πέντε ἐπιγραφῶν.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἔγραψεν ὁ Ἀ. Φιλαδελφεὺς ἐν ΠΑΕ 1915 σ. 70· ἐτι πρβ. Γ. Σωτηρίου ἔ. ἀ. σ. 11 καὶ 22. Ἐν ΑΕ 1916 σ. 72 ὁ Ἀ. Φιλαδελφεὺς ἔδειξεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἦτο τετράστιχος· κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ἐν τῷ ψηφιδωτῷ ὡδε:

```
[- - - - -] \ MONAC 1
[- - - - -] ) EONTAC
[- - - - -]
[- - - - -] 2.
```

Ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς βασιλικῆς (πλὴν τῆς Β') εἶναι ἕμμετροι, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς πιθανωτάτην τὴν γνώμην τοῦ Γ. Σωτηρίου σ. 22 ὅτι καὶ αὕτη εἶναι ἕμμετρος ^β. Οὗτος συμπληροῦσθε:

[- (ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν) - - δμα]ίμονας
[μέγα κλέος ὄλης πάτρης] ⁴ ἔοντας.

Διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους δὲν συμφωνοῦμεν τῇ συμπληρώσει ταύτη: ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἡ λ. δμαίμονας δὲν δύναται νὰ κεῖται ἐν τέλει δακτυλικῷ ἑξαμέτρου· (ὁ τελευταῖος ποὺς ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ σπονδεῖος ἢ τροχαῖος). Ὁ δεύτερος στίχος μετρικῶς δὲν ἔχει ὑγιῶς· ἐτι παρατηρῶ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει τέσσαρας σειράς· καθ' ὑπολογισμὸν μου (πρβ. ΑΕ 1916 εἰκ. 29) εἷς δακτυλικὸς στίχος ἀπαιτεῖ δύο σειράς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ⁵. ἦτοι τὰ γράμματα \ MONAC ἔκειντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ α' δακτυλικῷ

1 Τὸ πρῶτον γράμμα δύναται νὰ εἶναι καὶ Α καὶ Δ καὶ Λ καὶ Ν καὶ Χ.

2 Ὁ Γ. Σωτηρίου ἔ. ἀ. ἀναγιγνώσκει τὰ σφριζόμενα γράμματα οὕτω: \ MONAC CEONTAC· ἀλλ' ἰδὲ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀ. Φιλαδελφῆ, ΑΕ 1916 σ. 72, σημ. 1.

3 Ὁ Γ. Σωτηρίου δὲν λέγει τοῦτο διαρρήδην· ἀλλὰ τοῦτο δηλοῖ παρ' αὐτῷ ἡ συμπλήρωσις: πάτρης] ἔοντας.

4 Πρβ. ἐπιγραφὴν Γ' καὶ Δ' στίχ. 4.

5 Ὁ ὑπολογισμὸς θά ἦτο ἀσφαλέστερος, ἂν ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ· ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ μόνον δύναται τις προσέτι νὰ ὑπολογίσῃ πόσα εἶναι τὰ ἐλλείποντα γράμματα.

στίχου τέλος ὁ Ἀ. Φιλαδελφεὺς βεβαίως ὅτι ἐν τῇ β' σειρᾷ κεῖται) EONTAC καὶ ὅτι τὸ πρῶτον γράμμα μόνον Θ ἢ Ο δύναται νὰ εἶναι.

Κατὰ ταῦτα ὀφείλομεν νὰ ἀναγνώσωμεν οὕτω:

```
[- - -] \ MONAC [- - -] ) EONTAC
[- - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - - -].
```

Ἀσφαλῆς ἀνάγνωσις τῶν τελευταίων γραμμάτων οὐδεμία χωρεῖ· διότι δύναται τις νὰ ἀναγνώσῃ: -] ο ἔοντας ἢ -] θε ὄντας ἢ -] θεόνας.

F.

Ἐφελλύρας.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναγιγνώσκειται ἐν ψηφιδωτῷ εἰκονίζοντι γυμνὸν ἔφηβον· πρβ. Ἀ. Φιλαδελφεὺς ἐν ΠΑΕ 1915 σ. 75 καὶ 88 καὶ ΑΕ 1916 πίν. 1 καὶ σ. 68.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἂν μὴ εἶναι ξενικὸν νομίζομεν ὅτι δύναται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον νὰ ἐρμηνευθῇ. Εἰκάζομεν δηλ. ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει σχηματισθῆ ὅπως τὸ Ἐφέλανδρος, Ἐφελουκλείδας (πρβ. Fick-Bechtel Griech. Personennamen σ. 227)· τὸ β' συνθετικὸν εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν λύρα (πρβ. Εὐλύρας)· τὸ ὄνομα ἔδει νὰ εἶναι Ἐφελ (λ) ολύρας· ἀλλὰ διὰ γνωστὴν αἰτίαν ἐγένετο Ἐφελλύρας· πρβ. τὰ ἀρχαῖα Ἐλλάνικος (= Ἐλλανόνικος), Παλαμῆδης (= Παλαμομήδης), Ἀρτεμίδωρος (= Ἀρτεμιδόδωρος), Ἰσίδωρος (= Ἰσιδόδωρος) ὅμοια παραδείγματα ἢ δύνατο τις καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς νὰ παραθέσῃ.

Ἐν τῇ συνόψει, σ. 28 κατ. 13, προσθ.: Ε') ΠΑΕ 1915 70. F') ΠΑΕ 1915 75.

Ἀντώνιος Χ. Χατζῆς.

Νικοπόλεως ανασκαφαί.

(συνέχεια· πρὸς ΑΕ 1917 48).

ὑπὸ

Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφῆως.

Χριστιανικὴ βασιλικὴ Δουμετίου.

Ε'. Γλυπτὰ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

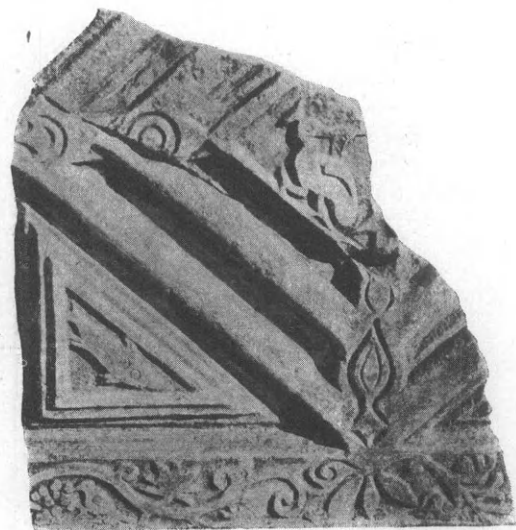
Ἐκτὸς τῶν σπουδαιοτάτων καὶ θαυμαστῶν ψηφιδωτῶν, ἅτινα διὰ μακρῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις τεύχεσι τῆς ΑΕ 1916 καὶ 1917 περιεγράψαμεν, ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν ανασκαφὴν τῆς ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει καὶ πλεῖστα γλυπτὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρχιτεκτονικά, οἷον κιονόκρανα, ἐπίκρανα, διακοσμητικὰ ἀνάγλυφα, κλπ. εἰς ὧν τὴν λεπτομερῆ ἀπαρίθμησην καὶ περιγραφὴν προβαίνομεν ἤδη:

1-24) *Εἴκοσι καὶ τέσσαρα παντοῖον μεγέθους τεμάχια παμμεγίστου ἀμφιαναγλύπτου δρυφάντου ἢ σιηθαίου*, ὅπερ πιθανῶς θὰ ἔφραττε τὴν ἐν τῷ κεντρικῷ κλίτει (καθολικῷ) σωλέαν, οἷαν περιεγράψαμεν ἐν ΑΕ 1916 36. Ἐπὶ τῶν τεμαχίων τούτων (**εἰκ. 1-3**) παρίστανται ζῶα, καρποί,

ἄνθη, φυτὰ, σταυροί, κύκλοι, ἀστέρες κλπ. Ἐπειδὴ δ' ἔνεκα τῆς μεγάλης καταστροφῆς τούτου κατέστη ἡμῖν ἀδύνατος οἰαδήποτε συναρμολόγησις, διὰ τοῦτο θέλομεν περιγράψαι τὰ μεγαλύτερα τὸ σχῆμα καὶ σπουδαιότερον ἅμα τῶν τεμαχίων τούτων. Καὶ ἐν πρώτοις τὸ ἄριστον ἀπάντων (μῆκος 0 54 ὑψ. 0 59 πλάχ. 007-8) εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 1 καὶ 2 πρὸς δεξιὰν μέγα ἀνάγλυφον ἐκ δύο τεμαχίων ἀποτελούμενον, ἐπὶ τῆς κυρίας ὀψεως τοῦ ὁποίου παρίσταται ἄμνος ἐστραμμένος ἐν κατατομῇ πρὸς τὰριστερὰ καὶ βαδίζων πρὸς τὸ κάθετον σκέλος σταυροῦ, οὐ παρὰ τὴν βᾶσιν ὑψοῖ τὸν ἕνα τῶν προσθίων ποδῶν. Ὁ ἄμνος οὗτος ἀνέχει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰνω, ἔχει δ' ἐστεμμένην ταύτην διὰ τροχειδοῦς ἄλλω, τοῦ χριστιανικοῦ φωτοστεφάνου, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι πρόκειται περὶ τῆς συμβολικῆς παραστάσεως αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Λίαν χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ πρωτογε-

1: προσθία ὄψις·

1^α: ὀπισθία ὄψις.1 1^α: ἀνάγλυφα διαστύλου ἢ σιηθαίου·

νῆς καὶ ἄτεχνος ἐξεργασία τοῦ ἀναγλύφου, ἐστερημένου οἰασδῆποτε καλλιτεχνικῆς ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἀκριβείας καὶ πλαστικότητος. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματά εἰσι πάντα τελείως ἐπίπεδα ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης πλαστικότητος καὶ ἀνατομικῆς διαμορφώσεως ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀπεικονιζόμενος ἄμνος, ἐξ οὗ καὶ ταῦτα ἐκλήθησαν *ἐπιπεδόγλυφα*.

Λίαν ἐπίκαιρον μελέτην περὶ τῶν χριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν τούτων ἀναγλύφων δημοσιεύει ἐν ΑΕ 1917 72-77 ὁ κ. Α. Ευγγόπουλος. Πρβ. ἰδίως καὶ τὰ περὶ τοῦ θέματος τῶν ἀνωπῶν πρὸ τοῦ σταυροῦ πτηνῶν καὶ τὴν χρονολογίαν τούτων (αὐτόθι σελ. 74), ἐπίσης καὶ τὴν διὰ τρυπάνου ἐργασίαν, ὡς εἶνε ἐξεργασμένα καὶ πλεῖστα μέρη τῶν ἡμετέρων τεμαχίων, ἰδίως ἡ ἄμπελος, οἱ βότρυες κλπ. Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τὸ ἡμέτερον μέγα ἐπιπεδόγλυφον ἐνισχύει λίαν ὅσα περὶ τούτων γνωματεύει ὁ κ. Ευγγόπουλος. Τοιαύτην συμβολικὴν παράστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχομεν συνηθέστατα ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χριστιανικοῖς μνημείοις (πρβ. Dict. Archéol. chrét. ἐν λ. «Église»).

Ἄνωπὸς πρὸς τὸν ἄμνον τοῦτον παρίστατο ἕτερος τοιοῦτος ἀντιστοίχως ἐξ ἀριστερῶν βαδίζων, κατὰ τὸ σύνηθες τῶν «οἰκοσῆμων» καλούμενον σχῆμα, οὗ διεσώθη μόνον ὁ ἀνυψούμενος πρὸς τὴν βᾶσιν τοῦ σταυροῦ πούς¹.

Ἐπὶ τῆς ὑπισθίας ὄψεως τοῦ αὐτοῦ ἀναγλύφου (*εἰκ. 1^α*) παρίσταται κόσμημα μέγα ρομβοειδοῦς σχήματος ἀποτελουμένου ἐκ παραλλήλων κανόνων σχηματιζόντων οἰονεὶ πλαίσια περὶ τὸν κεντρικὸν ῥόμβον, ἐφ' οὗ παρίστανται δύο πτηνὰ μετὰ λόφου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἑκατέρωθεν σταυροῦ, οὗ διασφίζεται μόνον ἡ βᾶσις μετὰ τοῦ ἑτέρου τῶν πτηνῶν. Ἐν πάσαις ταῖς γωνίαις τῶν κανόνων τοῦ ρομβοειδοῦς τούτου κοσμήματος παρίστανται φύλλα δένδρων, ἐντὸς δὲ τῶν τεσσάρων πέριξ τριγώνων, ἐξ ὧν διασφίζεται μόνον τὸ κάτω πρὸς τὰριστερά, παρίστανται διάφορα ζῶα, ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ ἰχθὺς ἐντὸς πλαισίου.

Κάτωθεν παρὰ τὴν βᾶσιν τὸ ἀνάγλυφον περιθέει κληματὶς ἐν σχήματι σπειρομαϊάνδρου, ἧς τοὺς βότρυες ραμφίζουσι πτηνὰ.

Τὸ ἕτερον τεμάχιον (*εἰκ. 2 καὶ 2^α*) φέρει ἐπὶ μὲν

2: προσθία ὄψις.

2^α: ὀπισθία ὄψις.

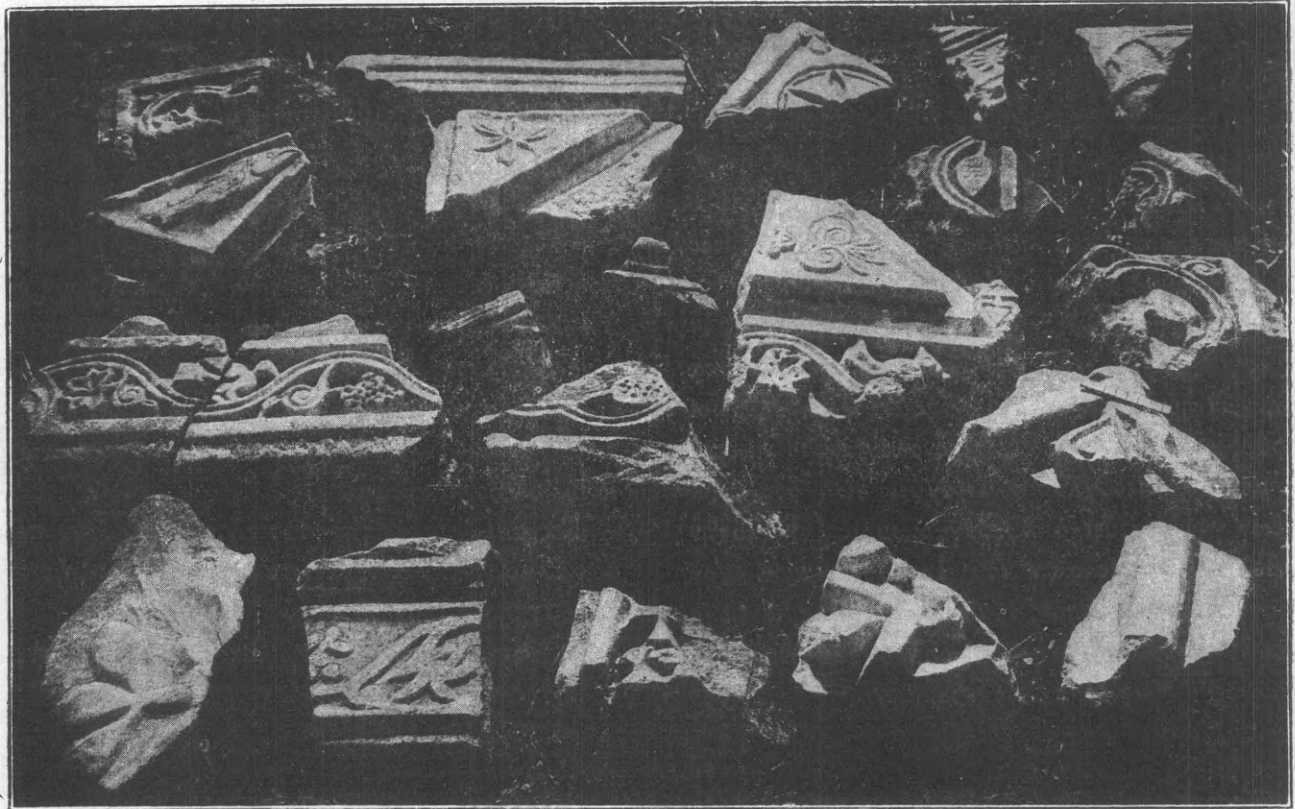
τῆς μιᾶς ὄψεως παραπλήσιον ρομβοειδὲς κόσμημα πρὸς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν, ἀλλὰ μετὰ πλείονων καὶ λεπτοτέρων κανόνων, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ σταυρὸν ἰσοσκελῆ μετὰ τριγωνικὰς κεραίας, ἐπὶ δὲ τῆς

ἑτέρας μέγα τροχοειδὲς κόσμημα μετὰ ὀκτασκε-

¹ Πρβ. ἀκριβῶς ὅμοιον ἐν τῷ *Kaiser Friedr. Museum* (Χριστ. ἀρχαιοτ.) ἀρ. 4771. 6^{ος} αἰών. Παρὰ *Wulff* εἰκ. 128 σελ. 62. Ἐπίσης ἀρ. 175-177 σελ. 60 ἐκ Μιλήτου. Πρβ. καὶ κιονόκρανον Ἀγ. Βιταλίου ἐν Ραβέννη παρὰ *Diehl* σελ. 130 εἰκ. 58.

λοῦς (διπλοῦ) σταυροῦ ἐν τῷ κέντρῳ (πρβ. ὅμοιον ἐν Ἀγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῶν μεσαίων στοῶν, Ἀντωνιάδου Ἐκφρασις Ἀγ. Σοφ. σ. 199 σχ. 279, ὡς καὶ ἐτέρου σταυροῦ τὸ σκέλος κάτωθεν).

Ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεμαχίων, εἴκοσι καὶ ἐνὸς τὸν ἀριθμὸν (εἰκ. 3), παρίστανται ἀνάλογα πρὸς τὰνωτέρω κοσμήματα, οἷον ἄμπελοι, πτηνά, ἰχθύες καὶ ἄνθος ἐντὸς τριγωνικῶν πλαισίων, κύκλων μετὰ σταυροῦ κλπ. Ὅμοια περίπου ἀνάγλυφα ἀπαντῶσι

3: τεμάχια τοῦ αὐτοῦ ἀναγλύπτου ἢ στηθαίου.

πλεῖστα ἐν ἀρχαίαις χριστιανικαῖς βασιλικαῖς καὶ ναοῖς βυζαντινοῖς τῶν πρώτων αἰώνων, ἰδίως δὲ ἐπὶ διαστύλων καὶ ἄμβωνων οἷον ἐν Ἀγία Μαρία ἐν Castel St. Elia, ἐν Ἀγίῳ Μαυρικίῳ τῆς Ἑλβετίας, ἐν Ραβέννη (Καθεδρικός ναός, 553-565 μ. Χ.), ἐφ' οὗ ἰχθύες, νῆσσοι, ἔλαφοι, ταῦ, ἄμνοι κλπ, πρβ Nuov. Bull. de arch. christ. 1869 σ. 34 καὶ Dict. de l'arch. chrét. ἐν λέξει *Ambon* (Leclercq) σ. 1341-5 καὶ εἰκ. 313 καὶ 316. Τέσσαρες ἄμβωνες ἔτι ἐν Ραβέννη παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν διακόσμησιν ¹. Ὅμοια ἀνέκδοτα ἔτι στηθαῖα ἢ διάστυλα ἀρχαῖα χριστιανικὰ ἀναφέρω ἐν μὲν ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀνασκαφῶν Κορίνθου, τῶν ὑπὸ τῆς Ἀμε-

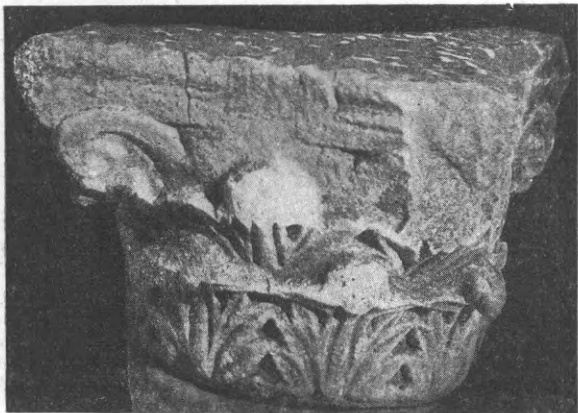
ρικανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἐνεργουμένων, ὅπερ εἶνε σχεδὸν ἀκέραιον, φέρον ἀναγλύπτους κανόνας μετὰ φύλλων ἐν ταῖς γωνίαις καὶ ἐν ῥομβοειδεῖ σχήματι, ἀκριβῶς ὡς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν ἐκ Νικοπόλεως, ἕτερον δὲ ἐντὸς τοῦ Ἐρεχθείου τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, μειζόνων διαστάσεων, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ ὅπερ θὰ ἀνῆκεν ἀναμφισβητήτως εἰς τὸν χριστιαν. ναὸν τῆς Θεοτόκου, εἰς ὃν εἶχε σὺν τῷ Παρθενῶνι μετασχηματισθῆ καὶ τὸ Ἐρέχθειον. Ἀμφότερα ταῦτα ἀνάγονται πιθανώτατα εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας (Ε' ἢ F').

Ἐν τέλει σημειοῦμεν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐκ Νικοπόλεως μέγα ἀνάγλυπτον στηθαῖον, ὅτι διόλου ἀπίθανον τοῦτο νὰ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἄμβωνα τῆς εἰρημένης βασιλικῆς Δουμετίου. Πρβ. πρὸς τὰς ἀνωτέρω καὶ Arthur Frothingham, *The monuments of christ. Rome*, σ. 104 καὶ 123

¹ Ὅμοια ἐντελῶς διάστυλα ἐν Ἀγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ ὑπερφῶ παρα τῷ Ἀντωνιάδῃ, Ἐκφρασις κλπ. σελ. 262 σχ. 332 καὶ Πιν. EB' σελ. 266 7, ὡς καὶ ἐν φατνώμασι σχ. 342 σελ. 262 Τόμ. II.

(εἰκονοστάσιον τῆς Ἀγίας Μαρίας ἐν Κοσμεδίῳ) καὶ σ. 174 κ. ἐ. Ἐπίσης Wulff, Ambonenbrüstung ἀρ. 181 σελ. 61, ἐκ Νικαίας VI αἰ. καὶ ἀρ. 182 ἐκ τοῦ Μακρί-κιοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Πρβ τέλος Brüstungsplatte aus Sergios u. Bakchos bei Pulgher, les anciennes églises de Con/ple.

25) Κιονόκρανον Κορινθιακοῦ ὀνυμοῦ, κατὰ τὸν βυζαντινὸν τύπον ἀποκεκρουσμένον κατὰ τὸ ἄνω μέρος καὶ κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν φύλλων, ὕψ. 0 32, δμ. περί τὴν βάσιν 0 32, ἄνω δὲ ὁ ἄβαξ κατὰ μὲν τὰς κυρτὰς πλευρὰς 0 45, διαγω-

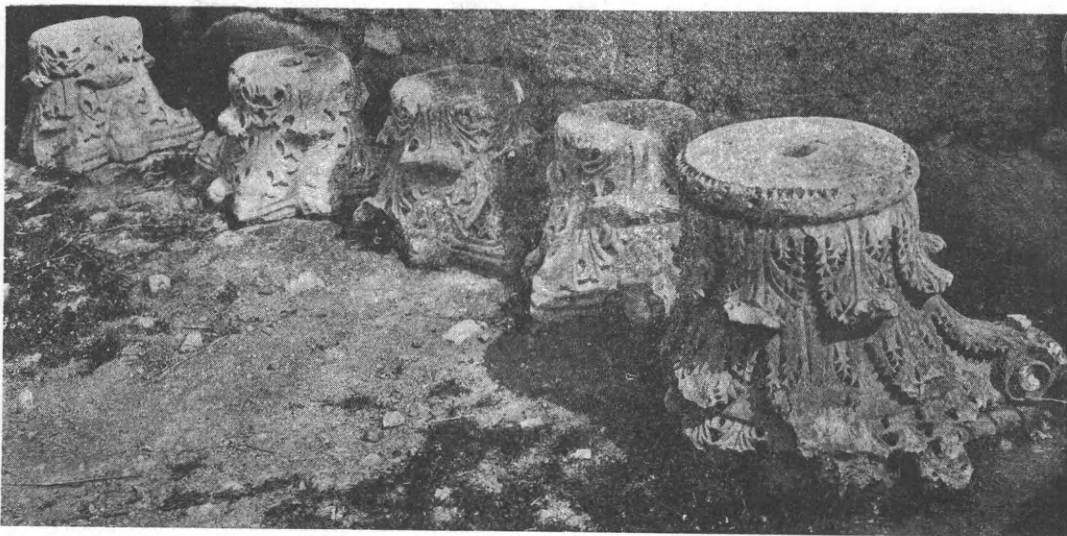

4: κιονόκρανον βυζαντιακόν.

νίως δὲ 0 61. (εἰκ. 4). Εὐρέθη κατὰ τὴν δυσμικὴν

πλευρὰν τοῦ νάρθηκος, ἀποτελεῖται δ' ἐκ διπλῆς σειρᾶς πενταλόβων φύλλων ἀκάνθης καὶ ἐκ ζεύγους ἐλικῶν ἀνὰ ἐκάστην πλευρὰν. Ὁ τύπος οὗτος ἐπεκράτησεν ἰδίως περὶ τὸν Ε' καὶ F' μΧ αἰῶνος. Ὑπάρχουσι δὲ πολυαριθμότατα ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ ἀρχαίου χριστιαν. κόσμου, οἷον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ρώμῃ, Ραβένῃ, Βενετίᾳ Κρήτῃ κλπ. Ἡ προέλευσις τῶν πλείστων τούτων εἶνε ἐκ Βυζαντίου, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐκ Προκονήσου μάρμαρον, ἐξ οὗ εἶναι γεγλυμμένα. Πρβ Wulff Althristl. u. mittelalterl. Bildwerke I Teil, σ. 56. ἀρ. 165 καὶ 166. Ὁμοια ἐν Kalender djami Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀγίῳ Λαυρεντίῳ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης κλπ. Ὁμοια κιονόκρανα ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ ἐν Κορίνθῳ. Ταῦτα ἀνεῦρον ἐν τῇ οἰκίᾳ Θεοδώρου, πρῶην Ρέντη, ἐν Νέᾳ Κορίνθῳ, προέρχονται δ' ἐξ ἀνασκαφῆς, ἣν ἐνήργησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁ Θεοφ. Ρέντης, ἐν ἀγρῷ αὐτοῦ κειμένῳ ἐν θέσῃ «διαβατικῇ» ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Κορίνθου καὶ παρὰ τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς λιμένα Λέχαιον. Ταῦτα, τῇ ἀδείᾳ τῆς χήρας καὶ Σοφίας Θ. Ρέντη, μετεκόμισα καὶ ἐτοποθέτησα προσωρινῶς ἐξῶθεν τοῦ Μουσείου τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου (εἰκ. 5, τὰ τέσσαρα κιονόκρανα πρὸς τὰ ριστερά).

26) Κιονοκράνου κορινθιακοῦ τὸ ἄνω ἄκρον

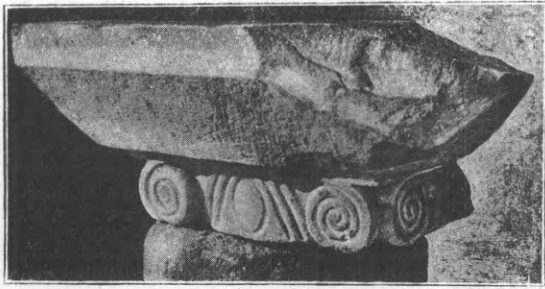
5: κιονόκρανα βυζαντιακὰ προερχόμενα ἐκ τῆς θέσεως «Διαβατικῆ» τῆς Νέας Κορίνθου παρὰ τὸ ἀρχαῖον Λέχαιον.

μετὰ τμήματος τοῦ ἄβακος. Ὑψ. 0 19, πάχος 0 27, ἄβαξ 0 65. Ἐπὶ τῆς κυρίας ὀψεως τοῦ ἄβακος, ἥτις φέρει γλυφὴν τεκτονικὴν, παρίσταται ἀνάγλυ-

πτος μίσχος φυτοῦ ἢ ὄφρις (εἰκ. 8, δ).

27) Κιονόκρανον ἰωνικὸν μετ' ἐπικράνου βυζαντιακοῦ τύπου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Μῆκος

080, πλ. 026, ὕψ. 031. δμ. βάσεως 044. Ἐχει ἀποκεκρουσμένον τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ἐπικράνου, κατὰ τὰ λοιπὰ ἀκέραιον (εἰκ. 6).

6: κιονόκρανον βυζαντιακόν.

Ὅμοιοι ἀκριβῶς τύπου κιονοκράνων εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ κυρίως ναοῦ πολυαριθμότατα τεμάχια, τινὰ μὲν εὐμεγέθη, πλεῖστα δὲ σμικρότατα, πάντα ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου, σχεδὸν εἰπεῖν λατύπη. Ἐθεώρησα περιττὸν νὰ ἀπαριθμῆσω καὶ δημοσιεύσω χωριστὰ ἕκαστον τούτων, ἔστω καὶ τὰ μεγαλύτερα, διότι εἰσὶ πάντα ἀκριβῶς τοῦ αὐτοῦ τύπου πρὸς τὸ προκείμενον, ὥστε φαίνεται ὅτι πάντα ταῦτα ἔσπερον ἄνωθεν πιθανώτατα ἐσωτερικὴν τινα στοὰν τῆς βασιλικῆς Δουμετίου.

Τὸ ἐπικράνον ἔχει σχῆμα κολούρου κώνου, εἶνε δὲ συμφυῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου μετὰ τοῦ κιονοκράνου, ὅπερ ἔχει δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ ἰωνικοῦ τύπου, ὅστις ἐναυθὰ παρουσιάζει τὸν τέλειον αὐτοῦ ἐκφυλισμόν, διότι καὶ αἱ ἕλικες καὶ τὰ μεταξὺ τούτων φά ἀπώλεσαν τέλειον τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν σχῆμα καὶ τὴν ὀργανικὴν συνοχὴν, εἰσὶ δ' ὅλως ἄψυχα, ξηρὰ καὶ ἄτεχνα.

Τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς τύπου κιονόκρανα εὕρηται ἐν τῷ μεγάλῳ Τζαμίῳ Πρεβέζης (τούτων ἐσχεδιάσα τινὰ προχείρως ΠΑΕ 1914 237), ἅπερ πιθανῶς ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἡμετέρας βασιλικῆς.

28-30) Τρία ἐπικράνα τοῦ ἀνωτέρω τύπου ἄνευ τοῦ κάτωθεν ἰωνικοῦ κιονοκράνου, εὐρεθέντα ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τῆς βορείου πτέρυγος (Προθέσεως). Ταῦτα ἐπέστερον ἄνωθεν δέσμην τριῶν συμφυῶν κιονίσκων, ὧν ἀνευρέθησάν τινες αὐτόθι σχεδὸν ἀκέραιοι (ἴδε ΑΕ 1916 34, εἰκ. I, Λ).

Ὅμοίων ἐπικράνων καὶ κιονίσκων θραύσματα ἀνευρέθησαν καὶ ἐν τῇ ἔναντι ἀντιστοίχῳ πτέρυγι, τῷ Διακονικῷ, καὶ τὸ μὲν μῆκος αὐτῶν εἶνε 084,

τὸ πλ. 044, τὸ ὕψ. 021. Ὑψος ἐπικλινὲς ἐχίνου 033. Κάτωθεν δὲ ἡ βάσις τούτων σχηματίζει τρεῖς συνδεδεμένους πρὸς ἀλλήλους κύκλους μετὰ περιταινίας, ἐντὸς τῶν ὁποίων προσαρμόζονται διὰ γόμφων σιδηρῶν αἱ κορυφαὶ τῶν τριῶν συμφυῶν κιονίσκων. Τῶν κύκλων τούτων ἡ διάμετρος εἶνε 018, τῶν τριῶν δ' ὁμοῦ τὸ μῆκος 050, τῆς δ' ὅλης βάσεως 058.

Τῶν τριῶν συμφυῶν κιονίσκων τὸ μὲν πλάτος ἄνω, κατὰ τὴν προσαρμογὴν μετὰ τοῦ ἐπικράνου, εἶνε 048, ὀλίγον δὲ κατωτέρω πρὸς τὸ μέσον 046 καὶ τοῦτο διότι ἄνω αἱ κορυφαὶ αὐτῶν σχηματίζουν εἰδὸς τι κιονοκράνου μετὰ ἰμάντων. Τὸ δὲ μῆκος εἶνε ἄγνωστον, διότι οὐδεὶς τούτων εὐρέθη ἀκέραιος, ὡς δ' ἔχουσι νῦν ἠκρωτηριασμένοι εἰσὶ μῆκους 150, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ μῆκος αὐτῶν δὲν θὰ ἦτο πλέον τι τῶν 180. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς ὅλης κατασκευῆς καὶ τοῦ μεγέθους οἱ τριπλοὶ οὔτοι κιονίσκοι μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐπικράνου θὰ ἐπέιχον θέσιν παραθύρων, οἷα τοιοῦτου τύπου ἀπαντῶσιν ἐν πλείστοις ἀρχαίοις χριστιανικοῖς ναοῖς.

31-40) Δέκα τύποι κιονίσκων μαρμαρίνων προερχόμενοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ὄλου ἐμβαδοῦ τῆς βασιλικῆς. Ἐκτὸς τούτων εὐρέθησαν καὶ ἄλλα πολυπληθῆ τεμάχια, ἅτινα δ' ὁμοῦς κρίνω περιττὸν νὰ ἀναγράψω περιοριζόμενος εἰς τοὺς κυριωτέρους τύπους τούτων. Οἱ κιονίσκοι οὔτοι δὲν εὐρέθησαν ἀκέραιοι, ἀλλὰ τεθραυσμένοι εἰς πολλὰ τεμάχια, ὧν πλεῖστα ἀπώλοντο, ὥστε δυσχερὲς καθίσταται νὰ γνωρίσωμεν τὸ μῆκος τούτων. Ἐκ τῆς μικρᾶς δ' ὁμοῦς διαμέτρου των οὔτοι δὲν θὰ εἶχον μῆκος πλέον τοῦ ἐνὸς μέτρου ἢ μικρόν τι περιπλέον. Ποικιλώτατα δ' ὁμοῦς εἶνε τὰ ἐπιστέφοντα τοὺς κιονίσκους συμφυῆ μετ' αὐτῶν κιονόκρανα, οἷα βλέπει τις ἐν εἰκ. 7. Τούτων ἄλλα μὲν εἶνε μικραὶ παραλλαγαὶ τοῦ δωρικοῦ, σχηματίζοντα πολλαπλοῦς ἰμάντας ἢ δακτυλίους κάτωθεν τοῦ τετραγώνου ἄβακος, ἄλλα ἀπολήγουσιν εἰς ἐπιμήκη κύβον ἐπὶ τῶν τεσσάρων ὄψεων τοῦ ὁποίου ἐστὶ λελαξευμένη διπλῆ σειρά κατακορύφων φύλλων καὶ ἄλλα τέλος σχηματίζουν ἄνω λείριον λωτοῦ, ἢ τι παραπλήσιον ἄνθος. Οἱ κομφοὶ οὔτοι κιονίσκοι θάπετέλουν τὸν διάκοσμον τῆς σωλέας, τοῦ ἄμβωνος ἢ τινος ἄλλου ἐν τῷ ναῷ τμήματος.

41-48) Ὀκτὼ κιονίσκοι ὁμοιοὶ σχεδὸν πρὸς

τοὺς ἀνωτέρω, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ πάντες μεγέθους καὶ σχεδὸν ἀκέραιοι, διότι πάντων ἀνευρέθησαν τὰ τεθραυσμένα μέλη, οὕτω δὲ συνηρμολογήθησαν ἐξ ὁλοκλήρου. Οὗτοι ἔχουσι μῆκος μὲν 096, διάμ. περίπου 008, τὰ δὲ κιονόκρανα καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν, ἀμφοτέρω συμφυῆ μετὰ τοῦ κορμοῦ, ἔχουσι περίπου πλ. 012-013. Πάντες οὗτοι οἱ κιονίσκοι ἀνευρέθησαν ἐντὸς τῆς βορείου πτέρυγος τοῦ Νάρθηκος (ΑΕ, 1917, σ. 49 εἰκ. ΙΦ), ὅπου ἀπεκαλύ-

φθη μέγα ὀρθογώνιον θεμέλιον (ΑΕ, 1917 σ. 49 εἰκ. Ι ρ), ἐφ' οὗ εἰκάζω ὅτι πιθανὸν ἴδρυτό ποτε ἐπιτύμβιον τι μνημεῖον. Τὰ περὶ τούτου διέλαβον διεξοδικῶς ἐν ΠΑΕ, 1916 49-52, ὅπου ἰδὲ καὶ εἰκόνας κιονίσκων καὶ μεγάλων μαρμαρίνων πλακῶν, περὶ ὧν εὐθὺς κατωτέρω.

49-58) Δέκα μεγάλα τεμάχια μαρμαρίνων πλακῶν, εὑρεθέντα ἐν τῇ αὐτῇ βορείῳ πτέρυγι τοῦ νάρθηκος, ὅπου καὶ οἱ ἀνωτέρω κιονίσκοι, ἐξ οὗ ὁ-

7: κιονίσκοι καὶ κιονόκρανα βυζαντινὰ.

λον καθίσταται ὅτι πάντα ταῦτα ὁμοῦ ἀπετέλουν σημαντικόν τι ἐν τῇ δωματίῳ τούτῳ μνημεῖον, οὗ σῶζεται τὸ θεμέλιον, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες.

Πολλὰ τῶν τεμαχίων τούτων φέρουσι κατὰ τὴν μίαν ἢ τὰς δύο πλευρὰς περιχείλωμα, ἧτοι γλυφὴν ἐξέχουσαν καὶ σχηματίζουσαν πλαίσιον, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι πᾶσαι ὁμοῦ ἀπετέλουν δύο μεγάλας πλάκας περιβαλλομένας ὑπὸ πλαισίου ὡς δεικνύει ἡ ἐν ΠΑΕ 1916 53 παρεντιθεμένη εἰκὼν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δέκα μεγάλων τεμαχίων

13 9 18

εὑρέθησαν πλεῖστα μικρὰ θραύσματα τῶν αὐτῶν πλακῶν, ὧν ἡ ἑτέρα ἦτο λεπτοτέρα κατὰ τὸ πάχος τῆς πρώτης.

59-63) Φιάλης ἢ περιρραντηρίου μαρμαρίνης τεμάχια πέντε (εἰκ. 8 α-α). Τὸ μέγιστον τούτων ἔχει ὑψ. 026, μῆκος 0315 καὶ πάχ. 0095. Τὸ κατὰ τι μικρότερον ὑψ. 024, μῆκος 014, πάχ. 009. Ἐπὶ τούτων πάντων φέρεται ἀνάγλυπτον τὸ αὐτὸ κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς ἐναλλάξ λογχοειδῶν καὶ σχυταλοειδῶν σχημάτων. Τὰ τε-

8: τεμάχια μαρμαρίνων διαστύλων ἢ φαρυγγιάτων καὶ φιάλης (κανθάρου).

μάχια ταῦτα ἔχουσι σχῆμα καμπύλον, ἐξ οὗ ἔσωθεν σχηματίζεται τὸ κοῖλον τῆς λεκάνης ἢ φιάλης, ἣτις ἐπληροῦτο «ἀγιάσματος», ὡς εἴθισται καὶ νῦν, ἰδίως παρὰ τοῖς Δυτικοῖς, κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν ναῶν αὐτῶν. Τὰ περιρραντήρια ταῦτα, ἅτινα ἦσαν ἐν χρῆσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθνικοῖς, ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς «κάνθαροι» ἢ «τρίδακνα» (bénitiers, coquilles, πρβ. Wulff A. B. K. 234-236, VI-VII Jahrh.).

64 καὶ 65) Κιονοκράνου δωρικοῦ δύο τεμάχια ἀκριβῶς συναρμοζόμενα. Μῆκος 052, πλ. 014, ὑψ. 023. Ἐπὶ τούτων φέρεται ἐπιγραφή ἐγγάρακτος δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων ἔχουσα ὡδε:

+ ΕΠΙΔΟΥΜΕΤΙC
ἐπὶ Δουμείου.

66-68) Τρία μαρμάρια ὑπέρθυρα ἠκρωτηριασμένα, ὧν τὸ ἐν ἔχει μῆκ. 62, πλ. 017 καὶ ὑψ. 022. Τὸ δεύτερον μῆκ. 088, πλ. 047 καὶ ὑψ. 022, τὸ δὲ τρίτον: μῆκ. 030, παχ. 023 καὶ ὑψ. 030.

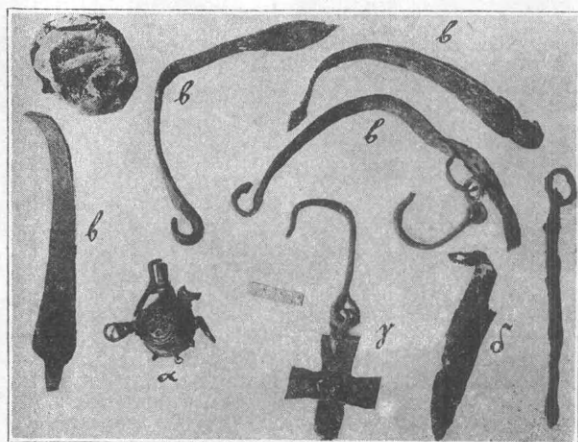
Ἐπὶ τούτων φέρεται ἀνάγλυπτος σταυρὸς ἰσοσκελῆς λίαν ἐπιμεμελημένης ἐργασίας.

69-72) Φαρυγγιάτων ἢ διαστύλων μαρμαρίνων τεμάχια τέσσαρα, ἐφ' ὧν ἐντὸς τετραγώνων πλαισιῶν (καλυμματίων) παρίστανται ἀνάγλυπτοι ρόδακες, κράνος ῥωμαϊκὸν κλπ. (εἰκ. 8, ββ γγ). Αἱ διαστάσεις τοῦ τελευταίου τούτου τεμαχίου ἔχουσιν ὡδε μῆκ. 044, πλ. 032, πάχ. 0105.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εὑρέθησαν πλεῖστα ἔτι

ἀρχιτεκτ. μέλη, κίονες, τεμάχια γείσων καὶ κορωνίδων κλπ. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσι κίονες λεπτοὶ (δμ. 020) φέροντες κοχλοειδεῖς ραβδώσεις, ὡς εἴθιστο παρὰ βυζαντινοῖς. Τοιοῦτοι ἰδίως ἐχρησίμευον πρὸς ὑποστήριξιν *κιβωρίων*, οἳ ἐτίθεντο ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης (πρβ. ἐπὶ ψηφιδωτοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, Θεσσαλονίκης Kaufmann Hand. d. altchristl. Kunst σ. 453, εἰκ. 174).

Ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς βασιλικῆς ἐν τῷ νάρθηκι εὑρέθη μικρὸν χαλκοῦν *περίαπτον*. Τοῦτο ἔχει σχῆμα σφαιροειδὲς πεπιεσμένον, οἷον αἱ ὑδροδόχαι ἢ τὰ κοινῶς παγούρια μετὰ λαιμοῦ ἐπιμήκους καὶ στενοῦ ἄνωθεν καὶ δύο λαβὰς ἐκατέρωθεν πρὸς ἐξάρτησιν. Τὸ στόμιον ἄνωθεν φράσσεται διὰ δικλειδὸς ἐν σχήματι πτηνοῦ. Ἡ σφαιροειδὴς κοιλία τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀνοίγεται εἰς δύο κατακορύφως κεχωρισμένα καὶ συνηρμοσμένα διὰ γιγλύμων ἡμίσεια, ἔχει δὲ ὑψ. 0053, πλ. 003 καὶ πάχ. 0025. (εἰκ. 9 α) τὸ περιεργον τοῦτο ἀν-

9: περίαπτα, χαλκᾶ ἐλάσματα καὶ σταυρὸς λυγρίας καὶ μικρὸν σιδηροῦν μαχαιρίδιον.

τικείμενον δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν ὑγροῦ, ὥστε συμπεραίνω ὅτι θὰ ἐχρησίμευεν πρὸς διαφύλαξιν τιμίου ξύλου ἢ τινος τοιοῦτου πολυτίμου λειψάνου, θὰ ἦτο δὲ *περίαπτον* (φυλακτὸ ἢ χαίμαλι), ἂν καὶ ἡ ὑπαρξὶς ἄνωθεν στομίου καθιστᾷ καὶ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην λίαν προβληματικήν.

Ἐν τινι δὲ γωνίᾳ τοῦ νάρθηκος ἀνευρέθησαν πέρυσι τέσσαρα χαλκᾶ ἐλάσματα καὶ χαλκοῦς σταυρὸς (ὑψ. 0055). Τὰ χαλκᾶ ταῦτα ἐλάσματα εἰσι πεπλατυσμένα καὶ καμπύλα, ἀπολήγουσι δ' εἰς

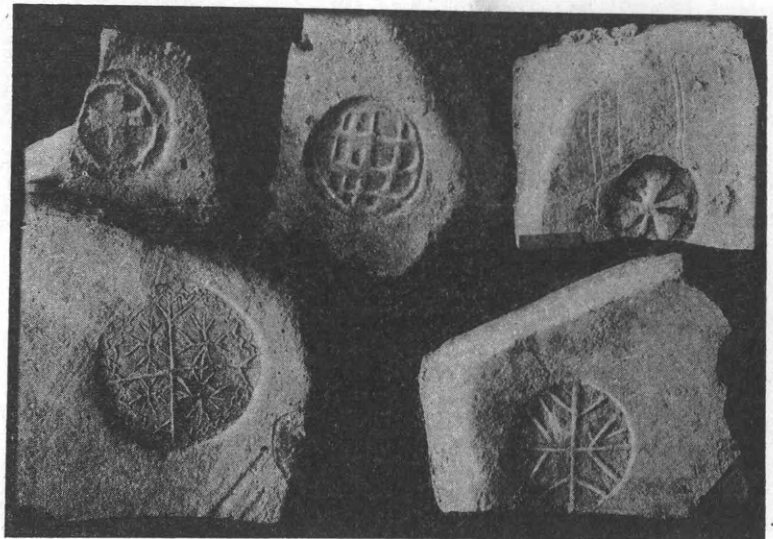
ἀγκιστρον, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἀπὸ τούτων κοινῇ ἐξηρ-
τάτῳ τι, βεβαίως *λυχνία* πρὸ εἰκονοστασίου. Κά-
τωθεν δὲ τῆς *λυχνίας* ἴσως ἐκρέματο, καὶ ὁ εὐρε-
θεὶς μετὰ τῶν ἐλασμάτων σταυρός, ὡς μαρτυρεῖ
τὸ παραπλήσιον ἔλασμα, ὅπερ ἦτο συνηροσμένον
διὰ κρίκου ἄνωθεν αὐτοῦ (*εἰκ. 9 β β γ*).

Ἐπίσης ἀνευρέθη ἐντὸς τῆς βασιλικῆς *σιδηρᾶ*
λεπίς μαχαιριδίου μετὰ λαβῆς, ἐφ' ἧς εἶνε προσηρ-
μοσμένοι κρίκοι (*εἰκ. 9 δ*). τὸ μαχαιριδίον
τοῦτο ἔχει μῆκος 0 109. Ἐπὶ τῆς λαβῆς ὑπάρχει
ἥλος, δι' οὗ συνεκρατεῖτο ἐπένδυσις ταύτης πιθα-
νῶς ἐξ ὀστοῦ ἢ ξύλου.

Ἐκτὸς τῶν γλυπτῶν καὶ τῶν χαλκῶν ἀντικει-
μένων εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τῆς βασιλι-
κῆς Δουμετίου καὶ ἐλάχιστά τινα ρωμαϊκὰ καὶ
βυζαντινὰ χαλκᾶ νομίσματα, οἷον ἐν τοῦ *Μάρκου*
Κλ. Τακίτου (275 μΧ), ἕτερον θραῦσμα ἐφ' οὗ τὰ
γράμματα VS. RVF, καὶ δύο βυζαντινὰ φέροντα
τὸ κεφαλαῖον Κ καὶ τὴν λ. ozzo.

Τέλος δημοσιεύομεν ἐνθάδε τῶν ἐπὶ τῶν κερά-
μων τῆς βασιλικῆς σφραγίδων ἀκριβεῖς φωτογρα-
φικὰς εἰκόνας (*εἰκ. 10*). Περὶ τούτων ἰδὲ ΑΕ
1916 45.

Οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω πολυπληθῶν
καὶ ποικίλων εὐρημάτων ἐνισχύεται ἡ ἡμετέρα

10: ἀποτυπώματα σφραγίδων.

περὶ τῆς χρονολογίας τῆς βασιλικῆς ταύτης εἰκα-
σία, καθ' ἣν αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνη-
γέρθη περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ F' μΧ αἰῶ-
νος ἢτοι περίπου ὀλίγα τινὰ ἔτη ἢ καὶ κατὰ τοὺς
χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ὅποτε ἡ
βυζαντινὴ τέχνη ἐξίκετο εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἀκμῆς
καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς.

Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ

ὑπὸ

Γεωργίου Οἰκονόμου.

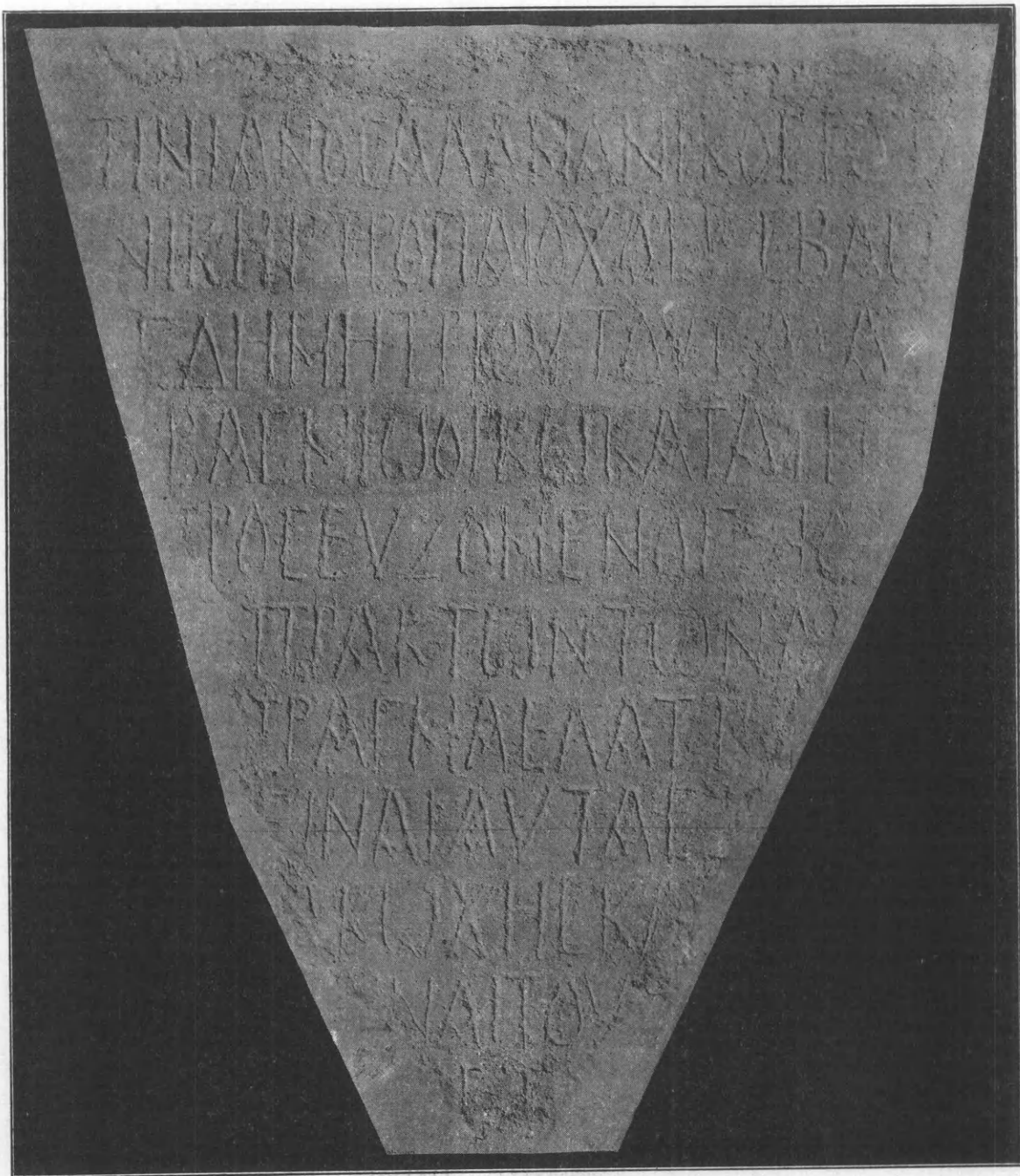
Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιγραφή εὐρέθη
ὑπ' ἐμοῦ ἐκτισμένη ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς ἐν Θεσσα-
λονίκῃ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ τὴν
μικρὰν βόρειον στοᾶν καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ πρὸς
βορρᾶν τοίχου, ἐν θέσει σκοτεινῇ, δι' ἣν βεβαίως
καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦδε ἀπαρατήρητος.

Τοῦ λίθου εἶναι τὸ ὕψος 0 53, πλ. 0 44, πάχ.
0 05, τῶν δὲ γραμμάτων ὕψος 0 038.

Ἦδη ὁ πρῶτος στίχος παρέχει τὴν χρονολογι-
κὴν ἀφετηρίαν τοῦ περιεχομένου διὰ τῆς μνείας
τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν τίτλων
αὐτοῦ.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Α', ὁ ἄλλως καὶ Μέγας ἐπι-
καλούμενος, τῇ παλαιᾷ ρωμαϊκῇ αὐτοκρατορικῇ
συνηθείᾳ καὶ αὐτὸς ἀκολουθῶν, παρατάσσει ἐν τῇ
ἐγγράφῳ αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐμφανίσει τὰ ἐκ τῶν στρα-
τιωτικῶν κατορθωμάτων ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν ἐπί-
θετα, ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς παρουσίας τῶν τεκμηρίων
τούτων καθίσταται δυνατὸς ὁ καθορισμὸς τοῦ αὐ-
τοκράτορος, περὶ οὗ καὶ νῦν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπι-
γραφῇ πρόκειται.

Ἐπιγραφικὰ μνημεῖα ἀναγράφοντα πλήρη τὴν
σειρὰν τῶν τίτλων τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' εἶναι
ἐλάχιστα.

διάγραμμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. (ἐκτύπου φωτογράφημα).

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότη ἡμῶν Ἰ((ησο))ῦ Χ((ριστο))ῦ
 τοῦ Θ((εο))ῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ((άουιος)) Ἰου]στινιανός, Ἄλαμανικός, Γοτ[θικός, Φραγκικός, 1
 Γερμανικός, Ἀντικός, Ἀλανικός, Οὐνδαλικός, Ἀφρι-
 κός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος,] νικ[ητ]ής, τροπαιοῦχος, σεβασ[τός, Αὐγουστος 2
 ----- τοῦ ἁγίου καὶ πανενδόξου (μεγαλο)μάρτυρος]ς Δημητρίου τοῦ κατὰ [----- 3
 ----- ἐν τῷ παναγίῳ (πανσέπτῳ) αὐτοῦ καὶ σε]βασμίῳ οἴκῳ κατὰ τῆ[ν - εορτὴν (;) - - - 4
 -----] προσευξόμενος τῇ θ[εο]σιότητι σοφῶ(;) - - - 5
 -----]πρακτων των Ἄ[----- 6
 -----]πραγμα ελαττω[----- 7
 -----] εἶναι αὐτὰς [------ 8
 ----- ἀν]ακωχῆς κα[ι------ 9
 -----]ναι του [------ 10
 -----]C T [------ 11

CIG IV 8636 Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ(άουιος) | Ἰουστινιανός, Ἀλαμανικός, Γοιθικός, Φραγκικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Ἀλανικός, Οὐανδαλικός, Ἀφρικικός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητής, τροπειούχος, ἀεισέβαστος, Αὔγουστος, ἀνεπέσεν φιλοτιμία τὰ δημόσια κτίσματα τῆς πόλεως σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ Οὐρανίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου, Ἰνδικιωῶνος) γ' ἔτους υπγ'. Ὁ λίθος εἶναι ἐκ Τραπεζοῦντος, τῆς Τραπεζοῦντος δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐν τέλει χρονολογία, ἥτις τάσσει τὸν λίθον εἰς τὸ ἔτος 545 μ.Χ. πιθανώτατα.

Ἐν ἄλλῃ, ὡσαύτως ἐκ Τραπεζοῦντος, ἐπιγραφῆ, CIG IV 8637, εὕρεσκειται: Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ. Ἰουστινιανός, εὐσεβής, νικητής, τροπαιοῦχος, μέγιστος, ἀεισέβαστος, Αὔγουστος παρέσχειο Ἰνδικιωῶνος) [ε'] αἴτους υπ' ἦτοι τοῦ ἔτους 542 μ.Χ.

Ἄλλαι ἐπιγραφαὶ δὲν παρέχουσι πλήρη τὴν σειράν τῶν αὐτοκρατορικῶν τίτλων, ἀλλὰ μόνον τινὰς ἐξ αὐτῶν, π.χ. ἐν CIG IV 8986 ἀπαντᾷ Ἰουστινιανός σεβ, ἐν 8963: Ἰουστινιανός ὁ μέγας, ἐν 8639 σκηπτοῦχος Ἰουστινιανός, ἐν 8640 φιλόχριστος Ἰουστινιανός, ἐν 8638 ὀρθόδοξος βασιλεὺς Ἰουστινιανός ἐν 8634, 8642 βασιλεὺς Ῥωμαίων Ἰουστινιανός, (πρβ Tafrahi Mélanges d'Archéol. et d'Épigr. byz. 73) καὶ ἐν 9276 Φλ. Ἰουστινιανός εὐσεβέσι(ατος) βασιλεὺς, ἔνθα ἡ ἀτέλεια τῆς τιτλοφορίας ἐρμηνεύεται, νομίζω, ἐκ τοῦ ἀνεπισήμου τῶν μνημείων τούτων χαρακτῆρος.

Πλήρη, ὡς εἰκός, ἔχει τὴν τιτλοφορίαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸ ἐν ἔτει 552 ἐκδοθὲν διάγραμμα αὐτοῦ περὶ τῶν αἰρετικῶν Ὀριγένους, Διδύμου καὶ Εὐαγρίου τῶν θεομάχων, τὸ διασωθὲν ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ, Chronic. Pasch. I p. 635 ἐκδ. Βόννης. Ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ. Ἰουστινιανός Ἀλαμανικός, Γοιθικός, Φραγκικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Ἀλανικός, Οὐανδαλικός, Ἀφρικανός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητής, τροπαιοῦχος, ἀεισέβαστος, Αὔγουστος, παντὶ τῷ πληρώματι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ κατωτέρω τούτῳ τῷ κε' ἔτει τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας. Συμφωνεῖ δὲ ἡ τιτλοφορία τοῦ διαγράμματος πρὸς τὴν τῆς ἐπιγρα-

φῆς τῆς Τραπεζοῦντος, κατὰ τε τὴν τάξιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν τίτλων, πλὴν τοῦ Ἀφρικανός-Ἀφρικός, καὶ τούτων ὅμως μόνον κατὰ τὴν γραμματικὸν τύπον διαφερόντων.

Ὅμοιον ἐν τῇ διατύπωσει πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν CIG. 8636 ἔχει τὸ πρωτόκολλον καὶ ἡ ἐν Ἀκ-κιοῖ παρὰ τὴν Μίλητον εὐρεθεῖσα ἐνφοδομημένη ἐπιγραφὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Gelzer ἐν Byz. Zeitschr. III, 21 δημοσιευθεῖσα, ἡ ὅποια παρέχει τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς ἐν ἀναμίκτῳ γλώσσῃ συντάξεως αὐτῆς, Ἑλληνικὴν ἔχουσα τὴν ἀρχήν, Λατινικὸν τὸ ὄνομα καὶ τοὺς πλείστους τῶν τίτλων τοῦ αὐτοκράτορος, Ἑλληνικοὺς δὲ πάλιν τοὺς λοιποὺς τίτλους καὶ τὸ ἀκολουθοῦν ἐλλιπὲς κείμενον ἦτοι

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Κέσαρ Φλ. *Iustinianus Alaman[nicus Gothicus Fragicus Germanicus Gallicus Alanicus Vandalicus Africanus* εὐσεβῆς ἔνδοξος νικητής τροπειούχος ἀεισέβαστος τροπειούχος ——— προσήλθαι [τ οὺς] τε ὑπουργοὺς τῆς ἐπιχορίου τ[άξεως].

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἡ ἔλλειψις τοῦ ἄλλως συνήθους *Anticus* καὶ τῆς ἀντ' αὐτοῦ παρουσίας τοῦ *Galicus*.

Ὅσαύτως ὅμοιον ἔχει τὸ πρωτόκολλον καὶ ἡ κατὰ Ξευήρου καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀνθιμον διάταξις (παρὰ Mansi VIII, 1150—Gelzer ἐνθ' ἀν.), ἀπομένει ἄρα μακρότατον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν τὸ ἐν τῷ Πασχ. Χρονικῷ πρωτόκολλον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπέκτασις ὀφείλεται μὲν κατὰ τὸν Gelzer εἰς τοὺς βιβλιογράφους, μᾶλλον δ' ὅμως φαίνεται, νομίζω, προσερχομένη ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου καὶ γνησία, ἐρμηνεύεται δὲ ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ διατάγματος, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὰς περὶ τὸ ὁμοῦσιον τῆς ἁγίας, Τριάδος ἐριδίας.

Ἑλλιπῆ δὲ ἔχει τὴν διατύπωσιν τοῦ πρωτοκόλλου ἡ περὶ Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς τῶν αἰρετικῶν ἐν τῷ Πασχ. Χρονικῷ σ. 630 Βόννης διάταξις λέγουσα ἀπλῶς: Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ἰουστινιανός εὐσεβῆς νικητής τροπαιοῦχος μέγιστος ἀεισέβαστος Αὔγουστος πολίταις ἡμετέροις.

Εἰς τὰς ἀνεπισήμους ἐπιγραφὰς ἀνήκουσι καὶ αἱ

ἐκ Συρίας ὑπὸ τοῦ Oppenheim καὶ Lucas ἐν Byz. Zeitschr. 1905 (14) σ. 55 κέ. (πρβ. Byz. Z. 1906, 281) δημοσιευθεῖσαι ὑπ' ἀριθ. 88 καὶ 89 καὶ ἐκ Kennesrin, τῆς ἀρχαίας Χαλκίδος, προερχόμεναι κτιτορικαὶ πλάκες, τῶν ὁποίων εἶναι ἀξία σημειώσεως ἢ διατύπωσης: ἀρ. 88 ἐκ τῶν εὐσεβῶν φιλοτιμιῶν τοῦ γαληνοτάτου . . . ἡμῶν δεσπότου Φλ. Ἰουστινιανοῦ τοῦ αἰωνίου Ἀυγούστου καὶ αὐτοκράτορος προνοία Δογγίνου κλπ. 89: ἐκίσθη σὺν Θεῷ ἐκ τῶν εὐσεβῶν φιλοτιμιῶν τοῦ [γαληνοτάτου . . .] ἡμῶν δεσπότου Φλ. Ἰουστινιανοῦ [αὐτο]-κράτορος προνοία Δογγίνου κλπ., ἐνθα εὐχερῶς θά ἡδύνατο ὁ ἐκδότης νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα ἐκ τῆς προγενεστέρας. Προκειμένου δὲ περὶ Ἰουστινιανοῦ ὁ τίτλος τοῦ δεσπότου ἔδει νὰ ἀναμνήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰω. Λυδοῦ περὶ ἀρχῶν I, 67 Bonn περὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λεγόμενον: ἀνέχεται ἢ τοῦ ἡμερωτάτου βασιλέως ἡμῶν ἐπιείκεια καίπερ ὑπὲρ πάντας τοὺς πώποτε βεβασιλευκότας μετριάζοντος καὶ δεσπότης οἷον πατήρ ἀγαθὸς ὀνομάζεσθαι, οὐχ οὐ χαιρεῖ ἀλλ' ἐρυνθριᾷ μᾶλλον τοὺς υμιῶν οιομένους δοκεῖν μὴ προσέειδαι. Ἡμερωτάτου δέ = τῷ γαληνοτάτου τῆς Συρίας ἐπιγραφῆς.

Ἄλλη ἐπιγραφὴ εἰς Ἰουστινιανὸν ἀναφερομένη παρὰ Burton καὶ Drake Unexplored Syria (1872 London) ἀρ. 47. (πρβ. Byz. Zeitschr. αὐτ. 55).

Τοῦ Ἰουστινιανοῦ πιστοῦ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλέως διάταγμα ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Πέτρος Παππαγεωργίου τῷ 1900 Un édit de l'empereur Justinien II, ἀνευρῶν ἐν μόνον τεμάχιον ἐκ πολλῶν τῆς ἐπιγραφῆς, ἅτινα εἶχεν ἰδεῖ πρότερον, ἐδημοσίευσεν δὲ μόνον δύο ἐξ αὐτῶν χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ τὸ περιεχόμενον ὁ Δήμιτσας ἐν Μακεδονίᾳ 519 ἐ. ἀρ. 589-590. Τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ διατάγματος ἀπέδωκεν ὁ Π. εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν τὸν Β', τὸν ἐπιλεγόμενον ῥινότμητον, θὰ ἐξετάσωμεν δὲ κατωτέρω ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πρᾶγμα, ἂν τὸ πόρισμα ἐκεῖνο δύναται νὰ σταθῇ.

Ἡ νέα ἐκ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐπιγραφὴ, ὅπως ἐκ τοῦ ὑπὲρ τὸν πρῶτον στίχον χώρου εἶναι σαφές, δὲν εἶχεν ἄλλον πρὸς τὰ ἄνω στίχον, διότι ὁ κενὸς χώρος εἶναι διπλάσιος τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαστήχου διαστήματος, οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται ἶχνος

γράμματός τινος. Ἡ ἀρχὴ ἄρα τοῦ διατάγματος εὐρίσκετο πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐκ δὲ τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐπινικίων τίτλων κατὰ τοὺς ἄλλοθεν μεμαρτυρημένους, ἀποκαθίσταται τὸ ἐλλεῖπον πλάτος τοῦ κειμένου. Ὅτι δὲ τὸ ἀπολεσθὲν ἀριστερὸν τεμάχιον ἦτο ἰκανόν, τὸ δὲ πρὸς δεξιὰ ἐλλεῖπον μικρόν, συναγεται ἐκ τῆς ἀναγκαίας εἰσαγωγικῆς διατυπώσεως τοῦ διατάγματος μέχρι τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκπεσόντων τίτλων. Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Τραπεζοῦντος ἀπαντῶν εἰσαγωγικὸς τύπος εἶναι μᾶλλον ἀρμόδιος νὰ πληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον κενόν, διότι ὁ ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ εἶναι μακρότερος τοῦ ἡμετέρου πρὸς ἀριστερὰ κενοῦ χώρου, ὅστις, ὡς εἶπον, εἶναι ἀσφαλῶς καθωρισμένος ἐκ τῶν τίτλων.

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τὸ νίκης τροπαιοῦχος εἶναι, κατὰ τὰ ἄλλοθεν παραδεδομένα, ἐλλιπὲς καὶ ἐσφαλμένον ἀντὶ νικητῆς τροπ., ὅπερ καὶ ἀποκατέστησα, θὰ ἦτο δὲ πολὺ τολμηρὸν ἄλλο τι νὰ συμπληρώσωμεν (οἷον Θεσσαλονίκης κτλ.). Οὐδὲ χρωματικῶς ποτε δεδηλωμένην βραχυγραφίαν θὰ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ δεχθῇ τις ἐν ἀσυνήθει λέξει, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ ἀποστροφή τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπὸ τῶν βραχυγραφιῶν, τὰς ὁποίας μάλιστα περὶ νόμων καὶ νομικῶν ἐγγράφων προκειμένου ῥητῶς καὶ δι' ἰδίας νομικῆς διατάξεως ἀπηγόρευσεν ἐν Cod. Iustinian. I 17 1 § 13 ed. Krüger: Iubamus non per siglorum captiones et compendiosa aenigmata codicis textum conscribi. Eandem autem poenam falsitatis constituimus adversus eos qui in posterum leges nostras per siglorum obscuritates ausi furerint conscribere. Δὲν φαίνεται δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ποῦ τῆς ἐπιγραφῆς σύντμησις ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ τροπαιοῦχος συμπλέγματος τοῦ ου, καὶ τούτου κατ' ἀνάγκην διὰ τὴν παράληψιν τοῦ υ, ὡς νομίζω, ἐκ τῶν ὑστέρων διορθωθέντος διὰ τῆς προσθήκης τῶν δύο μικρῶν κεραιῶν ἄνω. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις γνωσταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἀπαντῶσι βραχυγραφαί.

Ἐκ τῶν ἐπινικίων ἐπιθέτων τοῦ αὐτοκράτορος παρατηροῦμεν ὅτι διακρίνονται ἀκριβέστερον αἱ ἐπὶ μέρους φυλαὶ τῶν Γερμανῶν, ἀναγράφονται δὲ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ὀνόματα καὶ τὸ γενικὸν τῆς

ἄλλης Γερμανικῆς ὁμοφυλίας. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἴσως εἰς τὴν παλαιὰν τιτλοφορίαν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, οἵτινες, καίπερ σαφῶς μετὰ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων διακρίνοντες τὰ διάφορα Γερμανικὰ φύλα, δὲν ἀνέγραφον ἐν ἀρχῇ μετὰ τῶν τίτλων ἢ τὸ καθολικὸν φυλετικὸν ἐπίθετον *Γερμανικός*, εἰς ὃ προσετίθεντο κατ' ὀλίγον καὶ τὰ εἰδικὰ φυλετικὰ ἐπίθετα. Παρὰ τὸ *Germanicus* ἀναγράφεται καὶ τὸ εἰδικὸν *Gothicus* παρὰ τῷ Κλαυδίῳ τῷ Β' τὸ πρῶτον. *Ἀλαμαννικός* καὶ *Φραγκικός* ἀναφέρονται βραδύτατα. *Ἀλαμαννικὸν* δὲ εὐρίσκομεν πρῶτην φορὰν τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν τῷ 331 CIL III 7000. Οἱ δὲ τίτλοι Ἀλανικός καὶ Οὐανδαλικὸς δὲν εὐρέθησαν πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. (Pauly I 1280-Seeck).

Οἱ *Ἀλεμᾶνοι* ἢ *Ἀλαμαννοὶ* ἦσαν ὁμάς τις γερμανικῶν φύλων ὁμόρων τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τὸν ἄνω Ῥῆνον καὶ τὸν ἄνω Δούναβιν, ἔνθα καὶ ἐκυρίαρχησαν ἐπὶ τέλους ἐκδιώξαντες τοὺς Ῥωμαίους (Ihm παρὰ Pauly I 1277). Πρὸς τοὺς Ἀλαμάνους τούτους κατελθόντας ἐπολέμησε καὶ ὁ Ἰουστινιανός.

Εἰς Γερμανικὰ γνωστὰ φύλα ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐπόμενα ἐπίθετα *Γοτθικός* *Φραγκικός*, τὴν σειράν τῶν ὁποίων κλείει τὸ καθολικὸν *Γερμανικός*. Τὰ ἐναντίον τῶν Γερμανικῶν λαῶν καθόλου κατορθώματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ περιέγραψεν, ὡς γνωστόν, ὁ Προκόπιος.

Τὸ ἐπίθετον *Ἀντικός* εἶναι ἀπὸ τῶν Ἀντῶν εἰλημμένον, λαοῦ Βενδικοῦ, ὃ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανικῶν φυλῶν καὶ τὴν πτώσιν τοῦ κράτους τῶν Οὐννων ἐξηπλώθη ἐν τῷ 6^ῳ αἰῶνι πρὸς ἀνατολὰς τῶν παραδουναβίων Σλοβένων ἀνὰ τὰ Καρπάθια καὶ μετὰ τῶν ποταμῶν Δανάστριδος (τοῦ πρῶην Τύραντος, νῦν δὲ Δνειστέρου) καὶ Δανάπριδος (τοῦ παλαιοῦ Βορυσθένους, νῦν δὲ Δνειπέρου). Περὶ τὸ 600 στενοχωρηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀβάρων Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων ἠναγκάσθησαν δύο τῶν Ἀντικῶν τούτων φύλων, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Χορβάται (Κροᾶται), νὰ κατέλθωσι νοτιώτερον εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἐνῶ παρέμειναν ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῶν θέσει τὰ ὕστερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥῶσσοι γνωστὰ φύλα. (Tomaschek RE I 2338).

Εἰς τὴν νότιον Ῥωσσίαν ἀνήκουσι καὶ οἱ ἐπόμενοι Ἀλανοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μέγας, εἰς πολλὰ φύλα

διηρημένος, νομαδικὸς λαὸς κατοικῶν τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Καυκάσου μέχρι τοῦ Τανάϊδος στέππας, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἀντὶ τῶν Σαρματῶν ἐμφανιζόμενος. Ζῶσι δὲ μέχρι σήμερον οἱ Ἀλανοὶ ἐπὶ τοῦ Καυκάσου γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀζέται, αὐτοὶ ἑαυτοὺς καλοῦντες Ἴρ ἢ Airya ἢ τοὶ Ἀρίους, τὴν δὲ χώραν αὐτῶν Irōn = Airyana ἢ τοὶ Ἀριανήν. Γείτονες καὶ ὁμόφυλοι αὐτῶν ἦσαν οἱ διαβόητοι Βάνδαλοι ἢ Βανδῖλοι, οἵτινες καὶ συνεκυβερνώοντο τὸ πρῶτον, ἔχομεν δὲ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀκόμη τὸν Γελίμερον *Βανδύλων τε καὶ Ἀλανῶν βασιλέα* (Tomaschek ἐν RE I 1282).

Περὶ τοῦ Ἀφρικῶς δὲν παρίσταται ἀνάγκη ἱστορικῆς ἐρμηνείας, διότι εἶναι εἰς πάντα πρόχειρο αἰ ἐν Ἀφρικῇ στρατιωτικαὶ πράξεις τοῦ αὐτοκράτορος.

Περὶ τῶν ἐπομένων ἠθικῶν τρόπων τινὰ τίτλων ἀρκεῖ ἢ ἀνάμνησις ὅτι ἀποδίδουσι τὰ Ῥωμαϊκὰ *pius felix inclutus victor (ac) triumphator (semper) augustus*, ἅτινα περὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ προκειμένου ἀπαντῶσι ἐν τῷ λατινικῷ ἀντιστοίχῳ τοῦ πρωτοκόλλου ἐν *codic. constitut. III = Byz. Zeit. 1906, 168*. Ἡ ἑλλην. ἀπόδοσις ἔχει καὶ τι πλεονὺς πρὸς τὸ *augustus* ἢ *semper aug.* διότι καὶ μεταφράζει καὶ μεταγράφει αὐτό. Ἐν ταῖς ἑλληνιστὶ συντεταγμέναις ἐπιγραφαῖς Ῥωμαϊκοῦ περιεχομένου εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ *augustus* ἢ ἐγράφετο *αὐγουστος*, σπανιώτατα δ' ὅμως τοῦτο, ἢ μετεφράζετο *σεβαστός*. Ἐν τοῖς ὑστέροις Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις εἶναι ἐπίσης σύννηθες ἐκάτερον, ἐπικρατέστερον δὲ τέλος καθίσταται τὸ *αὐγουστος*, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκονται ἐν ἐπιγραφαῖς παραδείγματα τῆς παραθέσεως ἀμφοτέρων. Μόλις δὲ περὶ Λέοντος τοῦ Α' (457-473) ἀπαντᾷ CIG IV 8619 *Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ. Λέων εὐσεβῆς νικητῆς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος αὐγουστος ἐόνιος*, ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ παράθεσις αὕτη τῶν ταυτοσήμων ἐπιθέτων ἐν τῇ Βυζ. ἐπιγραφικῇ, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἢ αὐτὴ Ῥωμαϊκῇ διατύπωσις τοῦ πρωτοκόλλου.

Περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν Λατινικῶν τίτλων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρβ. David Magie *De Romanorum iuris publici sacrique vocabulis sollemnibus in graecum sermonem conversis* (1905). Ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς τιτλοφορίας τῶν Ῥωμ. αὐτοκρα-

τόρων : Ficke De appellationibus Caesarum honorificis. Schöner Über die Titulaturen der röm. Kaiser Cagnat Cours d'épigraphie Latine 1916 κᾶ. Bréhier L'origine des titres impériaux à Byzance (Byz. Zeit. 1906, 161 κέ.).

Ἡ παράθεσις τῆς μακρᾶς τιτλοφορίας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν τὸν Α΄ ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον. Ἀκόμη ὁ Ἡράκλειος ἐν δημοσίῳ γράμματι τοῦ 612 ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν τιτλοφορίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Zachariae von Lingenthal Jus graecoromanum III, 33 nov. XXII - Bréhier αὐτ. 169). Μετάβάζεται δ' ὅμως ἡ διατύπωσις ἐν πρωτοκόλλῳ τοῦ 629, ἔνθα ἀπλῶς ἀναγράφεται Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορες Καίσαρες Φλάβιοι Ἡράκλειος καὶ Ἡράκλειος, νέος Κωνσταντῖνος, πιστοὶ ἐν Χριστῷ βασιλεῖς (Zachariae αὐτ. III 44. 48 = Bréhier αὐτ.). Ἀξία μνήμης εἶναι ἡ διατύπωσις τοῦ περὶ ὄρκου διαγράμματος τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης ἐκδοθέντος μεταξὺ 797 καὶ 802, παρὰ Zachariae αὐτ. III σ. 55 nov. XXVII: ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος Εἰρήνη πιστὸς βασιλεὺς. — Φαίνεται δὲ ὅτι ἐπεκράτησε περαιτέρω ἡ χριστιανικωτέρα αὐτὴ καὶ συντομωτέρα διατύπωσις τοῦ πρωτοκόλλου, χωρὶς νὰ δυνηθῇ τέλειον νὰ ἐκβάλῃ τὴν παλαιότεραν, διότι ἐν διατάγματι τοῦ Λέοντος, ἐκδοθέντος μεταξὺ τοῦ 886 καὶ 910, εὐρισκομένου δὲ παρὰ Zachariae αὐτ. III σελ. 67 nov. I, ἐπανέρχεται ἐν μέρει μετὰ πομπῶδη ἀρχὴν ἢ παλαιὰ διατύπωσις ἀναμειγμένη μετὰ τῆς νέωτέρας, ἀλλ' ἄνευ τῶν ἐπινικίων τίτλων: Ἐν ὀνόματι τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις νομοθετήσαντος τὰ σωτήρια Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Λέων εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητής, τροπαιοῦχος, ἀεισέβαστος, αὔγουστος, πιστὸς βασιλεὺς Στυλιανῶ τῷ περιφανεῖ κλπ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι μονομερῆς μόνον ἀναλαμπὴ ἄνευ συνεχείας. Δὲν δύναται τις ἐν τούτοις νὰ στηριχθῇ ἐπὶ μόνων τῶν νομοθετικοῦ περιεχομένου διασωθέντων μνημείων πρὸς ἐκφορὰν γενικῆς κρίσεως, καθ' ὅσον δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ἐν ἐκτάκτοις περιστάσεσι πομπωδεστέρα ἐμφάνισις. Ἐν πάσῃ δ' ὁμοῦ

περιπτώσει δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις τὴν πλήρη ἀναγέννησιν τοῦ παλαιοῦ ῥωμαϊκοῦ κόμπου ἐν μέσῳ τῆς κυριαρχούσης πλέον χριστιανικῆς μετριοφροσύνης ἀλλὰ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐν Χριστῷ πιστῆς καὶ διὰ τούτου καὶ ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχομένης βασιλείας. Περὶ τῆς ἐλέω θεοῦ Βυζαντινῆς βασιλείας καθ' ὅλου ὁ Bury The constitution of the later Roman empire (1910) 1.

Ἐν τῷ 3^ῳ στ. τὸ πρῶτον σωζόμενον γράμμα εἶναι λείψανον ἐπιθέτου τοῦ ἀκολουθοῦντος ὀνόματος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἶναι δὲ τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν ὑπέροχον ἅγιον ἐπίθετα πάμπολλα. Ἀρκεῖ νὰ παραθέσω ὅσα ἐκ μόνης τῆς εἰς τοὺς βίους τοῦ Ἁγίου ἀναδρομῆς συνέλεξα, ἵνα φανῇ ἡ ζωρότης τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ ὑπερβολὴ σχεδὸν τῆς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν λατρείας τοῦ Ἁγίου, ἥτις, ὅπως καὶ ἄλλως συνάγεται, εἶχεν ἐν πολλοῖς τὴν ἐκφρασιν τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς θρησκευτικῆς λατρείας Ὁ Ἅγιος Δημήτριος φέρει τὰ ἐξῆς ἐπίθετα ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Cornelius Byaesus (Cornelis de Bije) ἐκδομένοις βίοις Patrologia Graeca ἐκδ. Migne τόμ. 116^ῳ σελ. 1174 κέ: μακαριώτατος Δ. 1174, μακάριος μάρτυς Δ. 1176, μακάριος Δ. 1176 7, αἰδιδίμος μάρτυς 1177, πανένδοξος μάρτυς Δ. 1177. 1184. 1213 κᾶ., δοῦλος τοῦ Θεοῦ Δ. 1177, Δημήτριος ὁ ὄσιος 1181, πανένδοξος ἀθλοφόρος τοῦ Χριστοῦ Δ. 1184, ὁ πανένδοξος Δ. 1184, ἅγιος μάρτυς Δ. 1184, θαυμαστός Δ. 1185, σπραιώτης Χριστοῦ 1189 κᾶ., ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ 1191, περιόδος μάρτυς Δ. 1193, θεῖος Δ. 1193. 1201, ἐνκλεῆς μάρτυς 1201, πάναγνος καὶ ἔξοχος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Δ. 1213, πανάριστος ἀνὴρ καὶ ἐνδοξότατος Δ. 1216, ἅγιος καὶ πανένδοξος μάρτυς Δ. 1217, πάνσεπτος ἀθλοφόρος 1217, προσιάτης τῆς πόλεως 1221 ὁ σωζοπολίτης ὄντως καὶ ὑπερένδοξος ἀθλοφόρος Χριστοῦ 1221, μέγας παρὰ Θεῷ καὶ δυνατὸς καὶ φιλόπολις 1229 κηδεμὼν μετὰ Θεὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς δεδοξασμένος μάρτυς Δ. 1233, καλλίνικος μάρτυς 1233. 1248 κᾶ., χριστοφόρος μάρτυς Δ. 1240, ὁ πάντων ἡμῶν ἀρωγὸς 1244, ὁ μέγας τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Δ. 1244, φιλόπολις 1256, ὁ κοινὸς τῆς χώρας ἀπάσης παρὰ Θεῷ πρεσβευτὴς 1256,

ὁ δεσπότης μετὰ Θεοῦ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ 1260, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς πόλεως 1329, ὁ κηδεμὼν Δ. 1336, ὁ λυτρωτὴς καὶ ὑπέρμαχος ἡμῶν καὶ πολύμοχθος τοῦ Θεοῦ μάρτυς 1352, ὁ μέγας Δ. συχνά, ὁ συμπαθὴς τὰ πάντα Δ. 1385, ὁ θεῖος Δ. 1393, τῆς πόλεως κηδεμὼν καὶ τῶν ἐν ἀσθενείαις ἄριστος ἰατρός 1393. (Πρβ. τὸν πασίγνωστον παρὰ τῷ Γεωργ. Ἀκροπολίτῃ 45 ὄρκον: *Μὰ τὸν σὸν καὶ ἡμῶν ἀπάντων Δημήτριον, τὸν κηδεμόνα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολιοῦχον* (οὗτος δὲ ὄρκος παρὰ Θεσσαλονικεῦσι πλέον τῶν ἄλλων ὄρκων ἰσχύει).

Τὸ ὄφος τῶν βιογραφιῶν ὀφειλόμενον εἰς ἐπιφανεῖς κληρικούς, εἴτε ὀνομαστί γνωστούς εἴτε ἀνωνύμους, ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ πομπώδη καθόλου βυζαντινὴν ἔκφρασιν, ἣτις καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις γράμμασι κρατεῖ, μάλιστα τοῖς θρησκευτικοῦ περιεχομένου, κατ' εὐλογον ἐπίδρασιν τῆς καὶ ἄλλως τότε κραταιᾶς ἐκκλησίας.

Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ 4^ῳ στίχῳ συνεπλήρωσα ἀνάλογον ἔκφρασιν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου. Λέγεται δὲ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς καθόλου πᾶσα ἐκκλησία *σεβασμὸς οἶκος* συνηθέστατα. Ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἡμετέρου μεγαλομάρτυρος ἀναφέρεται ἐν τοῖς βίοις αὐτοῦ ὡς *πάνσεπτος ναὸς* 1184, *σεβασμὸς σηκὸς* 1181, *θεῖος τοῦ μάρτυρος ναὸς* 1200, *ἀγιόδωρος ναὸς* 1221. 1228, *πανάγιον τέμενος* 1244, *ἱαματοφόρος ναὸς* κ.ά. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ αὐξήσῃ πολὺ τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιθέτων τοῦ τε ἁγίου καὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἂν ἤθελεν ἀνατρέξῃ καὶ εἰς ἄλλους βυζ. συγγραφεῖς. Δεῖγμα παρέχω ἐκ τοῦ Καμενιάτου 3: *μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν μέγαν ἐν μάρτυσι καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐν ἀθλοφόροις Δημήτριον τὸν μυροβλύτην πολὺν ἀγῶνα καὶ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καταβαλλόμενον (καὶ γὰρ ἦν πρὸς τοῖς ἄλλοις τῆς ἀρετῆς ἀρχήμασι ἔτι καὶ θείοις ἐμπρέπων διδάγμασιν καὶ τῇ περὶ τῶν δογμάτων ἀκριβεῖα κεκοσμημένος, ἐξ οὗ καὶ μᾶλλον τὸ περὶ αὐτοῦ διεδόθη κλέος τοῖς πέρασιν).* καὶ § 22: *τὸν πανευπρεπέστατον οἶκον τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δ.—Μηδὲ ὄψς βεβηλωθῆναι τοῦτον τὸν οἶκον, ὃν πᾶσα ἡ οἰκουμένη κοινὸν ἰατρεῖον καὶ προσφύγιον κέκτηται.*

Σηκὸς ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Παππαγεωργίου ἐκδεδομένῳ διαγράμματι στ. 1^ῳ, ἀλλὰ καὶ

ἐκεῖ δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔκειτο μόνη, ἄνευ τινὸς ἐπιθέτου ἢ λέξης καὶ δὴ τῶν τυπικῶς σχεδὸν συναπτομένων πρὸς αὐτὴν *σεβασμὸς ἢ πάνσεπτος ἢ* τινος ἄλλου σχετικοῦ.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ κτητικοῦ μεταξὺ τοῦ *σεβασμῶ* καὶ τοῦ *οἴκῳ* ἢ καὶ ἀμέσως μετ' αὐτά, εἰκάζω, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ προηγεῖτο, ὅτι καὶ ἄλλο ἐπίθετον τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀπολεσθέντι μέρει τοῦ στίχου, εἰς τὴν ἔννοιαν δὲ τοῦ στίχου ἀποβλέπων συνεπλήρωσα ἐν τῷ *πανσέπτῳ* αὐτοῦ καὶ *σεβασμῶ οἴκῳ*. Ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ στίχου φαίνεται ὅτι ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου, συμφῶνως δὲ πρὸς τὴν ἐνδείξιν τῶν λειψάνων *κατὰ τῆ* συνεπλήρωσα *κατὰ τῆ[ν] — ἐορτῆν* κενὴν ἀφίνων θέσιν διὰ τι κοσμητικὸν ἐπίθετον τῆς ἐορτῆς.

Πρόκειται περὶ τῆς ἐορτῆς, ἣτις λαμπρότατα ἐωρτάζετο ἐν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν περιελάμβανε δὲ μίαν μόνην ἡμέραν ἀλλὰ πλείονας, ἐκτὸς τῆς καθαρῶς θρησκευτικῆς τελετῆς ἔχουσα καὶ γενικώτερον χαρακτῆρα ἐμπορικῆς συγκεντρώσεως καὶ πανηγύρεως, πασιγνώστου ὑπὸ τὸ ὄνομα τὰ *Δημήτρια* καὶ διαρκούσης ὀκτῶ ἡμέρας, (Tafel αὐτ. 227. 211).

Ἄξια σημειώσεως εἶναι τὰ λείψανα τοῦ 5^{ου} στίχου, διότι δηλοῦσιν ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοπροσώπου παρουσίας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ προσώπου, πιθανώτατα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου. Μικρά τις μόνον ἀμφιβολία ὑπάρχει διὰ τὴν φθορὰν τοῦ λίθου ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν *προσευξόμενος ἢ προσευξόμενοι τῇ θ* —, καθ' ὅσον τὸ τελικὸν σ δὲν εἶναι σαφές ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄνω κεραία, ἢ μετὰ τὸ ὑποτιθέμενον L, δὲν ἐνοῦται ἄνω μετ' αὐτοῦ, κάτω δὲ δὲν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλη παράλληλος, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῆ τὸ C, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῆ *προσευξόμενοι*, ὅτε πάλιν δέχομαι ὅτι εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν πρόσωπον ἀναφέρεται ὁ πληθυντικὸς οὗτος ὡς *pluralis maiestatis* κατὰ συγχρότατον ἔθιμον. Τὸ ἀκολουθοῦν *τῇ θ* — συμπληρῶ *τῇ* *θειοτάτῃ* αὐτοῦ *σορῶ* μετὰ τινος δισταγμοῦ. Ἄλλως λέγεται *προσκυνεῖν τὸν ἅγιον*, ἀναφέρω δὲ τὸ χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἱστορ. I, 53 περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου ὅστις τῷ

1328 ἦκεν εἰς τὴν ἀγίαν σορὸν Δημητρίου τοῦ μάρτυρος καὶ μυροβλήτου, ἅμα μὲν προσκυνήσων αὐτὸν . . . ἅμα δὲ καὶ . . . ἀμειψόμενος εὐχαριστίας. Ἴσως κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο θὰ ἠδύνατό τις ἀνάλογον διατύπωσιν νὰ φαντασθῇ καὶ διὰ τὸ ἡμέτερον κείμενον.

Τὸ ἐν στ. 6]πρακτικῶν των Λ δὲν εἶναι σαφὲς πῶς πρέπει νὰ συμπληρωθῇ, διότι δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς συνεπειᾶς ἂν πρόκειται περὶ ὑπολοίπου λέξεως οἷον ἀπράκτων τῶν — ἢ περὶ πλήρους λέξεως πρακτικῶν τῶν ἀπὸ, ὅτε θὰ ἠρμηνεύετο ὡς εἰσπρακτέων ἢ φόρων τῶν ἀπὸ — ἀναμιμνήσκω δὲ τὸ πρακτοψηφιστῆς παρὰ Κυρίλλῳ Χ, 1073 (Βόννης), ὅπερ δηλοῖ τὸν τιμητὴν, τὸν ὀρίζοντα τοὺς φόρους, δὲν παράγεται δὲ ἐκ τοῦ προᾶξις καὶ ψηφίζω (Sophocles Lexicon ἐν λ.), ἀλλὰ ἐκ τοῦ πρακτὸς καὶ ψηφίζω. Ὡσαύτως εἶναι γνωστὸν τὸ βυζαντινὸν πρακτεῖον (Du Cange Gloss.): domicilium πρακτόρων ἐρμηνευόμενον ἐν γλώσσει τῶν Βασιλικῶν: σιατίονες τὰ πρακτεῖα τῶν δημοσίων τελῶν. Δημοσιόπρακτοι δὲ ἐρμηνεύονται ὡς tributorum exactores ἤτοι δημόσιοι εἰσπρακτορες ὑπὸ τοῦ Ducange, εἰ καὶ ἡ ἐνεργητ. αὕτη σημασία δὲν δηλοῦται διὰ τοῦ τύπου τῆς λέξεως, θὰ ἀνέμενε δὲ τις τύπον δημοσιοπράκται(;) ἢ δημοσιοπράκτορες. Ἄν τοιοῦτό τι ἠθέλομεν δεχθῆ ἐν τῇ ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπιγραφῇ, τότε τὸ περιεχόμενον θὰ ἀνεφέρετο εἰς δωρεὰν καρπώσεως φόρων, γενομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ πρὸς τὸν σεβάσμιον ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, οἷον ἔχομεν καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Παπαγεωργίου ἐκδοθείσῃ καὶ ὑπὸ τοῦ Δραχούμη συμπληρωθείσῃ διὰ συνενώσεως τῶν δύο τεμαχίων (ἐν Byz. Zeitschr. 1908. 354), μνημονευθείσῃ δὲ ἤδη ἐπιγραφῇ. Ἦσαν δὲ αἱ τοιαῦται δωρεαὶ πρὸς εὐσεβεῖς σκοποὺς συνηθέσταται ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς χρόνοις καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Diehl Justinien 321), ὅτε αἱ ad pias causas γενναιοδωρεαί, εἰς τε τὴν ἐκκλησίαν καθ' ὅλου καὶ εἰς ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἔργα ἀναφερόμεναι, ἔλαβον μεγάλην ἔκτασιν καὶ ὠργανώθησαν εἰς σημαντικώτατον κοινωνικὸν παράγοντα, περὶ οὗ ἐκτενῶς διέλαβε πρότινος ὁ Sarrazin Étude sur les fondations dans l'antiquité en particulier à Rome et à Byzance (1909) σ. 149 κέ. Ὅτι αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ, μᾶλ-

λον δὲ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκπροσωπούμενον Κράτος, προβαίνει εἰς τοιαύτην ἐκχώρησιν δημοσίας προσόδου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ περιπτώσει ἐγένετο ἡ δωρεὰ τῆς ἀλικῆς, ἧς πάντα τὰ ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὸν αὐτὸν σεβάσμιον αὐτοκράτορα ἀνήκοντα δίκαια παραχωροῦνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι δηλωτικὰ ἐξαιρετικῆς περιστάσεως. Ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἔχομεν παραδείγματα βασιλικῶν δωρεῶν πρὸς θρησκευτικὰ ἰδρύματα κττ., ὅσα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἐξήτασεν ἐσχάτως ὁ Bernhard Laum ἐν Stiftungen in der griechischen und römischen Antike 1913, ἀλλὰ πάντως, ὅσονδήποτε καὶ ἂν θεωρήσωμεν τὰ προηγούμενα ἐκεῖνα ὡς προδρόμους τοῦ παρὰ Βυζαντινοῖς ἔθους, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὴν παρ' αὐτοῖς νέαν καὶ λόγῳ τῶν νέων ἀντιλήψεων καὶ λόγῳ τῶν νέων σκοπῶν παραχθεῖσαν διαμόρφωσιν.

Ἐκ τῶν ἐπομένων στίχων μόνος ὁ 9^{ος} παρέχει λέξιν τινὰ σημαντικὴν, ἀνακωχῆς καὶ, οἱ δὲ ἄλλοι παραμένουσιν ἄνευ λαβῆς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης ἐννοίας ἢ τοῦ κειμένου. Ἄν πρόκειται περὶ πολεμικῆς τινος ἀνακωχῆς ἢ ἂν ἡ λ. κεῖται εἰκονικῶς καὶ μεταφορικῶς δὲν εἶναι σαφές.

Εἶπον ἐν ἀρχῇ ὅτι ἡ διατύπωσις τῶν αὐτοκρατορικῶν τίτλων τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς φέρει πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν τὸν Α', τὸν περιώνυμον ἐν βασιλευσίν, ὅπως καλεῖ αὐτὸν ὁ Λέων ὁ Σοφὸς ἐν τινι νεαρχῇ (Zachariae Jus graeco-rom III. σελ. 67) καὶ μέγαν, ὅπως συνήθως ἀναφέρει αὐτὸν ἡ νεωτέρα ἱστορία καὶ καθ' ἑαυτὸν κρίνουσα αὐτὸν καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μετ' αὐτὸν ἄρξαντα μικρὸν αὐτοῦ συνώνυμον, τὸν Ἰουστινιανὸν τὸν Β'. Παρ' ὅλην τὴν σπάνιν τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' πρὸς τὴν σημαντικωτάτην τότε Θεσσαλονίκην, δὲν θὰ ἠδύνατό τις, καὶ πρότερον ἤδη, νὰ συμπεράνη ὅτι ἡ Μακεδονία ἢ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑποστᾶσα βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ δὴ καὶ ἡ θεοφροῦρητος καὶ μαρτυροφύλακτος αὐτῆς πρωτεύουσα, ἡ λατρεύουσα τὸν ὑπερένδοξον ἀθλοφόρον τοῦ Χριστοῦ δὲν διεδραμάτισε σπουδαῖον ἱστορικὸν μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ποικίλων στρατειῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Προκόπιος μνημονεύει (περὶ τοῦ Γοθικοῦ πολ. 3, 40 καὶ 4, 35) τὴν ἐν ἔτει 551 πιθανῶς γενομέ-

νην πρώτην ἐν Μακεδονίᾳ ἐμφάνισιν καὶ προέλασιν τῶν Σκλαβίνων πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Γερμανοῦ ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου. Τῷ ἐπομένῳ ἔτει 552 ὁ Προκόπιος αὐτ. 4, 21 ἀναφέρει τὴν καὶ πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν ἐκστρατείαν ἄλλου βαρβάρου ἔθνους, τῶν Οὐννων, οἵτινες, ὅπως ἐκ τοῦ *περὶ κτισμάτων* 4, 3 βιβλίου τοῦ Προκοπίου ἐξάγεται ἔφθασαν μέχρι τῆς Κασσανδρείας δηρῶντες τὴν χώραν καὶ κυριεύοντες πόλεις, ἀφοῦ παρέκαμψαν, φαίνεται τὴν δυσάλωτον Θεσσαλονικὴν, τῆς ὁποίας οὐδεμία γίνεται μνεία (*Tafel Thessalonica LV* ἐ.) καὶ ἡ ὁποία, ὅπως ὁ συγγραφεὺς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος Ἰωάννης Καμενιάτης § 8 καθ' ὅλου περὶ τῶν τυχῶν αὐτῆς γράφων λέγει «διέφυγε τὰς ἐπιβουλὰς τῷ ἀσφαλεῖ τοῦ τείχους τὴν ἔφοδον ὑπεκκλίνασα (γρ. ὑπεκκλίνουσα) καὶ τῷ συνήθως αὐτῇ καὶ θερμῶς ὑπερμαχοῦντι, λέγω δὴ τῷ πανενδόξῳ μάρτυρι Δημητρίῳ τὴν ἑαυτῆς σωτηρίαν καταπιστεύουσα. Ἐκ πολλῶν γὰρ αὐτῶν κινδύνων αὐτὴν ὁ σωσίπατρις οὗτος ἐρύσαστο καὶ τὸ νικᾶν αὐτῇ καὶ μῆπω τοῦ πολέμου πειραθείση πολλάκις συμπαθῶς ἐδώρησαστο.

Ἄλλ' οὐδαμοῦ τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἤλθέ ποτε εἰς Θεσσαλονικὴν ἢ παρέμεινεν ἐν αὐτῇ, οὕτω δὲ πρώτη ἢ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ διδάσκει τοῦτο γινομένης δεκτῆς τῆς μνημονευθείσης ἐκδοχῆς τοῦ 5^{ου} στίχου, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ προσηυχῆθη ἐν αὐτῇ τῇ περιωνύμῳ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἐνισχύεται δὲ ἡ ἐκδοχὴ ἐὰν ἀναμνησθῶμεν, ὅπερ φαίνεται ὅτι διέφυγε τοὺς ἐκδότας τῶν ἐκ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τεμαχίων τοῦ Ἰουστινιανείου διαγράμματος, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Α'. ἰδιαιτέρως συνδέεται πρὸς τὸν Ἁγιον Δημήτριον ἐν τῇ γραπτῇ παραδόσει. Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Εὐσεβίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον «λείψανόν τι τοῦ Χριστοφόρου μάρτυρος Δημητρίου πίστιν τὴν ἐξ αὐτοῦ συμμαχίαν βουλομένῳ καρπώσασθαι» μανθάνομεν ὅτι καὶ πρότερον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἶχε ζητήσει μέρος τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου, ἵνα ἔχη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν τοῦ σκοποῦ. Τὸ χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπει, ἀλλὰ δὲν παραθέτει ὁ *Tafel De Thessal. XLVI*, εἶναι ἄξιον ἀναγραφῆς, διότι ἀποδει-

κνύει τὸν θαυμασμὸν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Ἁγιον. «Ἀμέλει, βασιλεῦ, καὶ ὁ τῆς θείας λήξεως αὐτοκράτωρ ἡμῶν γεγωνῶς Ἰουστινιανὸς ταῖς ὁμοίαις ἐχρήσατο συλλαβαῖς πρὸς τοὺς τῆνικαῦτα τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἐνταῦθα διέποντας αἷς καὶ νῦν πρὸς ἡμᾶς τὸ ὑμέτερον κράτος. Ἐφαιμύλλως γὰρ ὑμῖν κάκεινος πρὸς τὸν ὑπερένδοξον ἀθλοφόρον θεῖῳ κομιδῇ καὶ διαπύρῳ κατείχετο ἔρωτι. Οἱ καὶ βουλευθέντες τὴν βασιλικὴν καὶ θεάρεστον ἀποθεραπεῦσαι ἐκειθρίαν ἐν τινὶ τοῦ πανσέπτου αὐτοῦ ναοῦ διορύξαντες τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ πανάγιον εὐρίσκειν ᾤοντο λείψανον, ὕμνοις χρώμενοι καὶ λαμπάσι καὶ θυμιάμασι κατήεσαν συμπαραλαβόντες καὶ ἄλλους ἱερεῖς ἀξιόθεους. Ὡς δὲ μέρος οἱ τοῦ διορύγματος ἤνυσαν καὶ προθυμότερον ἐπεχείρουν εἰσερχεσθαι, ἀφνω πῦρ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὄρωσιν ἐξίον καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτούς ἤκουσαν δὲ καὶ φωνῆς Παύσασθε περαιτέρω πειράζοντες. § 51. Οἱ δὲ φόβῳ καὶ τρόμῳ ληφθέντες ὑπέστρεψαν ἐν τάχει πίστεως δὲ ὑπερβολῇ τοῦ παρασιῆσαι τῷ βασιλεῖ τὴν τε οἰκίαν ὑπακοὴν καὶ τοῦ πράγματος τὸ ἐπικίνδυνον, κύψαντες, τὸν ἐν γῆ χοῦν, πρὸ τοῦ φθάσαι τὸ πῦρ, ὅσον οἱοί τε γεγόνασιν, ἀνεδέξαντο τοῦ πυρὸς τὴν ὁσμὴν μετ' εὐωδίας ἀφάτου συνεφελκόμενον, ὃν καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ σκενοφυλακίῳ τῆς Μεγάλῃς ἡμῶν ἐκκλησίας δεόντως ἀπέθεντο, μέρος ἐξ αὐτοῦ στείλαντες τῷ εὐσεβῶς αἰτησαμένῳ καὶ τὰ συμβεβηκότα μνηύσαντες, ὅπερ πάσης ἀπέλαβε χαρᾶς ὡς αὐτὸ τοῦ μάρτυρος τὸ σῶμα δεξάμενος. (*Migne Patrolog. Gr. 116 σ. 1241*).

Περὶ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξῆς ἀφήγησις τοῦ Ἰωάννου Σταυρακίου ἐν τῷ περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἔργῳ αὐτοῦ (*Migne PG* αὐτ. σ. 1139). «Μετακαλεῖται ἡμᾶς τὰ περὶ Ἰουστινιανὸν τὸν μέγαν αὐτοκράτορα. Οὗτος ἀφύλακτον ἄλλως ἔχειν τὸ τῆς βασιλείας σκῆπτρον ὑπελογίζετο εἰ μὴ πού τι τῶν Δημητριακῶν λειψάνων συστρατηγοῦν αὐτῷ, μᾶλλον δὲ προμαχοῦν ἐπιφέροιο. § 99. Γράμματα τοίνυν αὐτοῦ καὶ προθέματα ἢ Θεσσαλονικέων εἶχεν εἰς ἐπήκοον μέρος πον τῆς μαρτυρικῆς διαρτίας τοῦ σώματος ἐξαιτούμενα. Γνωσιμαχοῦσιν ἢ πόλις πᾶσα καὶ τῷ πράγματι δυσχεραίνουσι, κάμπτονται δὲ ὁμῶς τῇ αἰτήσει τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἐκ πί-

στεως ἐλληλυθιὰ εἰλικρινούς· καὶ δὴ παρήσαν μὲν οἱ τὴν ὄρυγὴν ἐκ πλαγίου τῆς μαρτυρικῆς σοροῦ σκευαζόμενοι· ἄλλως γὰρ πῶς τῇ τοσαύτῃ τῶν μύρων πλημμύρᾳ ὁ μαρτυρικὸς θησαυρὸς ἀνηρέυνητο; (ἂν ἐρευνηθείη); Τοῦ πράγματος δὲ ὄλαις εἶχοντο ταῖς χεροῖ, δάκτυλόν που τυχὸν ἢ βραχίονα ἢ ἄλλο τι μέρος τῆς μαρτυρικῆς ὀλομελείας, μεθ' ὅσου τοῦ τάχους ἀρπαλέως τεμαχίζόμενοι, ὡς μὴ φθάσοι τούτους κατακλῦσαι ἢ τῶν μύρων ἐκεῖθεν τοῦ μάρτυρος ἐκπηδάουσα ἄβυσσος.

Σχετικὴ πρὸς τὴν παράδοσιν ταύτην καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐνδεικτικὴ τοῦ πρὸς τὸν ὑπερένδοξον ἀθλοφόρον θεῖον καὶ διαπύρου ἔρωτος τοῦ 'Ιουστινιανοῦ εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Bœekh εἰς τὸ CIG VI 8642 διὰ τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῆς περιληφθεῖσα ἀργυρᾷ πλάξ, τὴν ὁποίαν συντομώτατα ἀναφέρει πρότερον ὁ Tafel 120 κατὰ τὸν A. Mai Scriptor. veter. nov. coll. III, 1 p. 140 παριδὼν τὴν αὐτ. V p. 30 n. 1 πλήρη δημοσίευσιν, ὅθεν ὁ Boeckh.

Ἡ πλάξ αὕτη φέρουσα παραστάσεις καὶ ἐπιγραφὰς ἀπόκειται ἐν Σαντίνῳ τῆς Ἰταλίας apud virgines Clarissas auro inusta καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι λειψάνον πρισματικοῦ τινος ἀγγείου περιέχοντός ποτε μύρον ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἀναμιμνήσκει δὲ τὰξιν ὄλην ἀγγείων παρεμφεροῦς σκοποῦ, τῶν περιφήμων ληκυθίων τῆς Μόντσας, τῶν ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν τῶν Ἁγίων Τόπων συμπαραλαμβανομένων ἐκεῖθεν μετὰ χώματος τοῦ Παναγίου Τάφου ἢ ἐλαίου ἐκ τοῦ κανδηλίου τοῦ Τάφου εἰς ἀνάμνησιν καὶ σωτηρίαν (Diehl Manuel de l'art byz. 292. Dalton Byzantine Art and Archaeology 623).

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Bœekh ἐν τῷ μέσῳ παρίσταται ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὑπεράνω αὐτοῦ τὸ ἅγιον μύρον καὶ κάτωθεν εἰκὼν μετὰ σταυροῦ ἐν ἀναγλύφῳ μεταλλίῳ, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς διπλοῖ ἀετοί. Ἐκτὸς μονογραφημάτων τινῶν οἷον

IC XC NI KA, $\begin{array}{c} \text{A} \\ \text{---} \\ \text{B} \end{array}$ κτλ. ὑπάρχουσιν ἐκατέρωθεν τῆς παραστάσεως τοῦ Ἁγίου αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί.

Δεξιὰ μὲν: *Αὕτη ἢ στάμνος φέρει μύρον ἅγιον ἐκ τοῦ φρέατος ἀντλήσασα, ἐν ᾧ τὸ σῶμα τοῦ μυροβλήτου θεοῦ Δημητρίου τοῦτο ἀναβλύζον κεῖται ἐκτελοῦν ταυμάσια πάσῃ τῇ οἰκουμένη καὶ τοῖς*

πιστοῖς. Ἀριστερὰ δέ, ἢ κυρίως ἔχουσα σημασίαν δι' ἡμᾶς: *Ὁ μεγαλομάρτυς Δημήτριε μεσίτευσον πρὸς Θεόν, ἵνα τῷ πιστῷ σου δούλῳ τῷ ἐπιγεῖῳ βασιλεῖ Ῥωμαίων Ἰουστινιανῷ δοῖή μοι νικῆσαι τοὺς ἐχθρούς μου καὶ τούτους ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας μου. Αἱ μυροδόχοι αὗται ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἀλλαχοῦ διὰ τὴν Θεσσαλονικὴν κατασκευαζόμεναι ἐπληροῦντο μύρου καὶ ἐπωλοῦντο πάντως ὡς ἀνάμνησις εἰς τοὺς προσκυνητὰς τοῦ Μυροβλύτου ἢ καὶ ἄλλως θὰ διεδίδοντο ἀνὰ τὸν κόσμον εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς ἱαματοφόρου δυνάμεως τοῦ μύρου, εἶναι δὲ σημειώσεως ἄξιον ὅτι οἶονεῖ ἀντὶ πάσης ἄλλης διαφημίσεως τῆς θαυματουργοῦ δυνάμεως τοῦ μύρου καὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρωγῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος παρίσταται αὐτὸς αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐκλιπαρῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν μεσιτείαν ἐκείνου πρὸς κατανίκησιν καὶ ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, γίνεται δ' οὕτω δεξιὰ χρησιμοποίησις τῆς ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ μνημονευθεῖσι χωρίοις μαρτυρομένης ἰδιαιτέρας τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον πίστεως. Ἴσως μάλιστα θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁμοία ληκυθος μύρον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅτι ἡ μυροδόχος αὕτη ἀνήκεν εἰς τὸν προσωπικὸν θησαυρὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἄλλως πως ὑπεβλήθη καὶ ἐκυκλοφόρησεν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις ὡς ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου ἐκείνου προερχομένη. Πότε κατεσκευάσθη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ῥηθῇ ἄνευ αὐτοψίας ἢ ἀπεικονίσεως, ἢ ὁποῖα θὰ ἔλυνε καὶ τυχὸν γεννώμενον δισταγμὸν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ μνημείου. Ἐὰν πρόκειται περὶ βιομηχανίας τῆς ἐκκλησίας, τότε λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες, ἰδίᾳ δὲ ὁ Μαυρίκιος, ἔδειξαν προσήλωσιν πρὸς τὸν Ἅγιον, δὲν ἀναφέρεται δὲ ἐπὶ τῆς μυροδόχου ἢ μόνος Ἰουστινιανός, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐντὸς τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀκόμη κατεσκευάσθη αὕτη. Δὲν εἶναι πρὸς τούτους ἀπίθανον νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τοῦ ταυμάσια ἀντὶ θαυμάσια ἀγόμενος ὅτι ξένος εἶναι ὁ χαρακτήρ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ πίστις αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὕτως ἐπανειλημμένως ἐξαίρομένη ἐν τῇ παραδόσει, ὅσην δῆποτε καὶ ἂν ἠθέλομεν δεχθῆ τὴν ὑπερβολὴν, φαίνεται πάντως ὅτι ἔχει ἱστορικὴν τινα ὑπόστασιν, εἶναι δὲ καὶ ἄλλως εὐλογος προκειμένου περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν στρατιωτικοῦ Ἁγίου τοῦ ἀπὸ βαρ-*

βάρων πάντοτε λυτρώσαντος τὴν δι' αὐτὸ τοῦτο *μαρτυροφύλακτον* καλούμενην Θεσσαλονίκην.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων πείθεται τις ὅτι παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἀμέσου καὶ ῥητῆς ἱστορικῆς μαρτυρίας περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναμφισβήτητον μάλιστα μετὰ τὴν εὑρεσιν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς. Δὲν θὰ ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ ἀναγάγῃ τις τὸ διάταγμα εἰς τὸν Β' Ἰουστινιανὸν παρακάμπτων τὸ τεκμήριον τῆς τιτλοφορίας ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ὅτι ὁ ὁμώνυμος τοῦ μεγάλου ῥινότμητος αὐτοκράτωρ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ μιμηθῆται ἐκεῖνον καὶ ἐπεθύμει νὰ εἶναι γνωστὸς ὡς κτίστης μνημείων, ὅπως ἐκεῖνος (Bury History of the later Roman Empire II 325. 330. Περὶ τῆς εἰκονογραφικῆς παραστάσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' διέλαβεν ὁ Delbrueck ἐν Röm. Mitt. 1914 71 ἐ).

Ἀπὸ τῆς ἀσφαλοῦς ταύτης ἀφειτηρίας ὁρμώμενός τις δύναται νὰ προβῆ καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀπολεσθέντος λίθου τοῦ Παππαγεωργίου. Δυστυχῶς οὔτε τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων οὔτε τὸ διάστημα τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφέρεται ἐν τῇ δημοσιεύσει, μόνον δὲ τὸ πάχος τοῦ λίθου μνημονεύει ὁ ἐκδότης (0 05), ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας νέας ἐπιγραφῆς. Ἄλλ' ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ὑπὸ τοῦ Π. ἰχνογραφήματος τῆς ἐπιγραφῆς, ἂν τοῦτο εἶναι ἀκριβές, ἐπιτρέπεται νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ γράμματα τῶν δύο ἐπιγραφῶν εἶναι διάφορα, μάλιστα δὲ τὸ Δ.Ε.С.Р., ὥστε νὰ μὴ εἶναι πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ τεμαχίων τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ἢ τοῦλάχιστον περὶ κειμένων συγχρόνως χαραχθέντων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου. Ἄλλὰ καὶ ἡ φράσις Ἰουστινιανὸς πιστὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλεὺς φέρει, μεθ' ὅσα ἐδίδαξεν ὁ Bréhier, εἰς τοὺς μετὰ τὸν Ἡράκλειον χρόνους. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι δὲν εὑρίσκεται ἐν ἀρχῇ τοῦ διατάγματος, ἴσως δὲ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κειμένου πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῆς μακρᾶς τιτλοφορίας νὰ μὴ ἦτο ἀδύνατος ἤδη καὶ ἐν προτέροις χρόνοις. Μόνον ἡ φράσις αὕτη θὰ ἦτο στήριγμα ὅπως δὴποτε χρῆσιμον, εἰ καὶ οὐχὶ ἀπολύτως ἀσφαλές οὐδ' ἐπαρκές, ἵνα ἀποδοθῆ ὁ λίθος εἰς τὸν Ῥινότμητον, οἱ δὲ ἄλλοι λόγοι τοῦ πρώτου ἐκδότου δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀποκλείσωσι ἀπὸ τοῦ λίθου ἐκεῖνον τὴν πατρότητα τοῦ πρώτου Ἰουστινιανοῦ, ὅστις,

ὅπως εἶδομεν, δὲν ἦτο οὐδαμῶς ξένος οὔτε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην οὔτε πρὸς τὸν πολιούχον αὐτῆς. Ἡ ἐν στίχῳ 5 τῆς ἐπιγραφῆς ἐκεῖνης ἀπαντῶσα φράσις ἐν ταύτῃ τῇ Θεσσαλονικέων πόλει δὲν εἶναι κώλυμα εἰς τὴν ἐκδοχὴν καὶ ἄλλως αὕτη καθ' ἑαυτὴν, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν νέαν ἐπιγραφὴν.

Ἄλλ' ὅπως δὴποτε καὶ ἂν ἔχωσι ταῦτα, ἢ καὶ ἐπιγραφικῶς νῦν μαρτυρουμένη σχέσις τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον τῆς Θεσσαλονίκης ἔχει καὶ ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀξιόλογον στήριγμα. Πλεῖστα τῶν μοναδικῶν μωσαϊκῶν τῆς πυρκαϊούτου νῦν βασιλικῆς ἀναμιμνήσκουσι μετὰ τόσης ζωηρότητος τὴν Ῥαβεννατικὴν καὶ ἄλλην Ἰουστινιανέων τεχνοτροπίαν, ὥστε θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποδώσῃ τις ταῦτα εἰς τὴν μεγάλην περίοδον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Diehl (Monum. Piot XVIII (1910) 230 238 ἐ. 245 ἐ.) διεξῆλθεν ἤδη ἀκριβῶς τὸ θέμα, εἶναι δὲ τὰ πράγματα οὕτω σφῆ, ὥστε δὲν θὰ ἦτο, νομίζω, πλέον δυνατὸν μηδὲ νὰ σκεφθῆ τις τὸν δευτερον Ἰουστινιανὸν ἐν σχέσει πρὸς τὴν νεωτέραν ἐπιγραφὴν, τοῦ ὁποίου ἡ ταυτότης καὶ ἐν τῇ παλαιότερᾳ εἶναι προβληματική.

Ποῦ ἦτο προσηλωμένη ἢ πλάξ ἐν τῷ ναῷ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορίσῃ τις νῦν ἄνευ ἀσφαλοῦς ἐνδείξεως. Καὶ περὶ αὐτῆς δὲ τῆς προσηλώσεως συμπεραίνομεν μόνον ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὁπῶν ἐν τῷ προτέρῳ λίθῳ, διότι ὁ ἡμέτερος ἐν τῷ σφζομένῳ αὐτοῦ τεμαχίῳ δὲν ἔχει ὅπας προσηλώσεως. Ἄλλὰ δὲν ἀποκλείεται βεβαίως καὶ ἀπλή ἐντεῖχισις. Ἡ διὰ τῆς προσηλώσεως ἐνίσχυσις τῆς ἐντεῖχίσεως εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ βάρους τῆς πλακός. Ἡ σκέψις ὅτι τὰ διαγράμματα ταῦτα ἦσαν ἀναγεγραμμένα ἐν τινὶ ἀρχείῳ τοῦ ναοῦ δὲν εἶναι πιθανή, ἂν ἀναλογισθῆ τις τὴν δι' ὄλων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων χρόνων διήκουσαν γνωστὴν συνήθειαν ἀναγραφῆς δημοσίων γραμμάτων καὶ ἐπὶ τοίχων ναῶν ἢ ἄλλων δημοσίων κτιρίων «ἐν τόπῳ ἐπιφανεστάτῳ» ἢ σχετικῶν πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἢ καὶ ἀσχέτων, ὡς ἐν τοῖς κλασσικοῖς χρόνοις συνέβαινε, ἕνεκα τῆς δι' ἄλλους λόγους προτιμήσεως τοῦ ἱεροῦ κττ. πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημοσιεύσεως. Ἐκ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω τὸ προχειρότατον παράδειγμα

τοῦ Μυστρά, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ ὁποίου κίονες καὶ τοῖχοι φέρουσι χαρακτοὺς ἢ γραπτοὺς χρυσοβούλλους λόγους καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα ἀποτελοῦντα καὶ ἀνεξίτηλον κτηματολόγιον τοῦ ἱεροῦ τόπου

καὶ τῶν εὐσεβῶν δωρητῶν δικαίαν ἀπαθανάτισιν.

Σημ. Ἐν σ. 436₂₄ γρ. «καὶ ἡ ἀντ' αὐτοῦ παρουσία τοῦ Gallicus» ἐν σ. 442₂₈ γρ. Ἰουστινιανου· ἐν σ. 446₉₉ γρ. iubemus.

Γεώργιος Π. Οἰκονόμος.

Περὶ τῶν βασιλικῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνηῶν

ὑπὸ

Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου.

α') Ὁ βόθρος.

Μεταξὺ τοῦ πρώτου (Α) καὶ τοῦ τετάρτου (Δ) τῶν βασιλικῶν καθέτων τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνηῶν (ἄρα Τσοῦντα *Μυκηναί* σ. 96 ἐξ.) παρεμβάλλεται ὡς διαχώρισμα ὁ λευκάζων μαλακὸς πωρολιθικὸς αὐτοφυῆς βράχος, ὅστις δὲν σφίζεται ὀλόκληρος μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ περικλείστου κυκλικοῦ χώρου τῶν τάφων. Ἐλλείπει μέγα μέρος, τὸ νοτανατολικόν, τὸ δὲ λοιπὸν εἶνε ἱκανῶς ὑπόκοilon σπηλαιωδῶς. Ὁ κοῖλος χώρος ἦτο πλήρης λίθων καὶ χωμάτων, ἅτινα ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ καταρρεύσαντα ἐν μέρει πρὸς τὸ Ν μέρος, ἠραιώθησαν εἰς τὸ ὑψηλὸν στρώμα ἢ κατεκάθισαν ἐν γένει, ὥστε ὁ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενος ὑπόκοιλος βράχος, ἀπολέσας τὸ ἔρεισμα τοῦτο, ἐνέδωκε μετὰ βροχὴν τῷ 1913 καὶ διαρραγεῖς κατέπεσεν εἰς μεγάλους ὄγκους, ὧν τινὲς μὲν κατεκυλίσθησαν εἰς τὸν / τάφον, βλάψαντες ἐν μέρει καὶ τὸν βόρειον ἐσωτερικὸν ξηρότοιχον τοῦτο, ἄλλοι δὲ κατέπεσον εἰς τὸν ὑποκείμενον αὐτοῖς χώρον τοῦ σπηλαίου. Μεταβὰς δ' ἐγὼ ἐκεῖ (Ἰούλ. 1913) διέλυσα καὶ ἀπεμάκρυνα τὰ ἐν τῷ τάφῳ καταπεσόντα τεμάχια, ἀνασυνεκρότητα τὸν βλαβέντα ξηρότοιχον καὶ ἐστερέωσα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ κοίλου βράχου, κτίσας τοῖχον καὶ πληρώσας τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βράχου μέρος διὰ λίθων καὶ χωμάτων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς κτίσεως ταύτης καὶ τῆς πληρώσεως ἀνέσκαψα τὸ κοῖλον τοῦ βράχου (πρβ. *Παναθήναια* 1913). Ἦτο δὲ τοῦτο πλήρες χωμάτων καὶ λίθων, ὧν πολλοὶ ἦσαν ποτάμιοι μείζονες τῶν χειροπληθῶν· τὰ χῶματα περιεῖχον πολλὰ μυκηναϊκὰ καὶ προ-

μυκηναϊκὰ «μινύεια» καὶ τινὰ κεκοσμημένα διὰ λευκοῦ χρώματος ὄστρακα, θραῦσμα ἐργαλείου λιθίνου διατρήτου, πιθανῶς σφύρας, καὶ ὄψιαν ὀψιαν τεμάχια, προσέτι δὲ βῶλον χρώματος, ἐν ᾧ ἦτο κυανοῦν χρῶμα, ἔλασμα μολύβδινον συνεπτυγμένον, εἰς βάθος τοῦτο δύο μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ βράχου, καὶ τεμάχιον κέρατος ἐλάφου. Ἀνθρακες ἦσαν ὑψηλὰ ἀραιοὶ τῆδε κακεῖσε ἐν τοῖς χῶμασιν. Ἄλλ' εἰς τὸ βάθος τῶν 2 μ. παρὰ τὸ ΝΑ ἄκρον τῶν χωμάτων εὐρέθη στρώμα πυρᾶς ἐκτάσεως 0 50 περίπου· τοῦτο ἐπλησίαζε πρὸς τὰ ἐπιπόλαια χῶματα, ἅτινα ἀποτελοῦντα πρὸς Ν τὴν κλιτὴν οὕτως εἰπεῖν τῆς προσχώσεως τοῦ σπηλαίου καὶ μὴ κωλυόμενα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸ βράχου, μὴ ἐκτεινομένου ἐνταῦθα ἄτε πιθανώτατα καταπεσόντος ποτέ, ἠπλοῦντο ἐπικλινῆ πρὸς τὸν Δ τάφον. Ἐν τοῖς ἐπιπολαίοις τούτοις χῶμασιν εἰς τὸ ἄκρον αὐτῶν εὐρέθη ἄνω μέρος σώματος μυκηναϊκοῦ εἰδωλίου τῶν συνήθων. Ὑπὸ τὴν ἄνω ῥηθεῖσαν πυρᾶν 0 40 βαθύτερον ἦτο ἄλλη μείζων, ἐκτεινομένη πρὸς τὰ ἔνδον τοῦ σπηλαίου μέχρις 1 μ. ἀπὸ τοῦ βορείου τοιχώματος τοῦ σπηλαίου μετὰ στρώματος τέφρας παχ. 0 01. Ἡ κοίτη αὐτῆς ἦτο ἐσκληρυμμένη ὑπὸ τοῦ πυρός· ὑπ' αὐτὴν 0.15 βαθύτερον ἦτο ἕτερα κατὰ τὸ κέντρον τοῦ σπηλαίου ἐκτάσεως 0 50 περίπου καὶ ὑπ' αὐτὴν εἰς βάθος 0 20 ἐσχηματίζετο κοῖλον τὸ δάπεδον τοῦ σπηλαίου καλυπτόμενον σχεδὸν ὅλον ὑπὸ ἀνθρακούχου τέφρας, ἧτις εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον ἦτο παχύτερα.

Ἡ ὄψις τοῦ σφζομένου σπηλαίου ἦτο ἀκανόνιστος περιφερικῆ, ἴχνη δὲ ἐργασίας ἐπὶ τῶν παρειῶν

αὐτοῦ, ἀποδεικνύοντα ὅτι τεχνητῶς κατεσκευάσθη, δὲν διεκρίνοντο· ἡ ἐντύπωσίς μου ὅμως ἦτο, ὅτι εἶνε τεχνητὸν τὸ σπήλαιον, ἐφ' ὅσον δὲ γινώσκω, δὲν εἶνε οἱ τοιοῦτοι βράχοι τῶν Μυκηνῶν τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ παρέχῃσι φυσικὰ σπήλαια. Ὡς εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἀνατκαφὴν, προφανές μοι ἦτο, ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου ἦτο πρὸς Ν τοῦ σφζομένου βράχου καὶ ἴσως ὡς κάθοδος ἐκ τῶν ἄνω ἢ βορεία παρειὰ αὐτοῦ εἶχεν ὀπήν ἀκονίστον μικρὰν, ἀνοίγματος μέχρι 0.50 περίπου, κεκλεισμένην διὰ πλίνθων ὠμῶν ἢ χυρωμένων. Δὲν μοι φαίνεται πιθανόν, ὅτι ἡ ὀπή αὕτη ἦτο ἐνταῦθα ἔκπαλαι, πιστεύω δὲ μᾶλλον ὅτι ἠνεψήθη, ὅτε ἐσκάφη ὁ Α τάφος, ὥστε τὸ σπήλαιον ἦτο παλαιότερον, ἢ δὲ διὰ πλίνθων ἀποτείχισις ἐγένετο τοῦ σπηλαίου ὄντος προωρισμένου νὰ παραμῆνῃ ἄρτιον καὶ ἀνοικτὸν. Τὸ κατώτερον μέρος τῆς ἀποτειχισμένης ὀπῆς εἶχεν ὀπισθεν καὶ τὸν νότιον ἐσωτερικὸν ξηρότοιχον τοῦ τάφου Α. Ὅτι τὸ σπήλαιον ἦτο προωρισμένον νὰ μένῃ καὶ ἔμεινεν ἀνοικτὸν μέχρι τῶν ἐσχάτων μυκηναϊκῶν χρόνων, συνάγε-

ται καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συλλεγέντων ὀστράκων, ἄτινα, φύρδην μείγδην εὔρεθέντα καθ' ὅλον τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου, ἀνάγονται ἄλλα μὲν εἰς τοὺς πρωίμους μυκηναϊκοὺς χρόνους, εἰς οὓς καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν βασιλικῶν τάφων, ἄλλα δὲ εἰς τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου· τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν — ἐπαναλαμβάνω — κατεσπαρμένα εἰς ὅλα τὰ στρώματα τοῦ σπηλαίου καὶ εἰς τὰ βυθύτατα. Τὸ πόρισμα ἐκεῖνο θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναιρεθῆ, μόνον ἂν ὑπῆρχε γνώμη, ὅτι τὸ σπήλαιον ἐπληρώθη ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων τὰς Μυκήνας· ἀλλ' οὔτε ἐλέχθη τοῦτο ὑπὸ τινος οὔτε λεγόμενον θὰ ἐπειθεν ἐμὲ ἰδόντα τὸ ἀδιατάρακτον τῶν λίθων καὶ τῶν χωμάτων καὶ τὴν τάξιν τῶν πυρῶν.

Τῶν εὔρεθέντων ὀστράκων τινὰ εἶνε «μινύεια» μελανότερα (πρβ. *Vollgraff Bull. Corr. Hell.* 1906 σ. 12 ἐξ. *Forsdyke Journ. of Hell. St.* 1914, 126 ἐξ. καὶ δὴ 133 καὶ *V. Gordon Childe* αὐτ. 1915, 196 ἐξ.) ἢ μέλανα ἀποστίλβοντα ἐκ τῆς μηχανικῆς στιλβώσεως, ἔχοντα δ' ἄλλα μὲν ὀριζοντίας πλατείας ἀβαθεῖς ζώνας (εικ. 1 ἀρ. 5

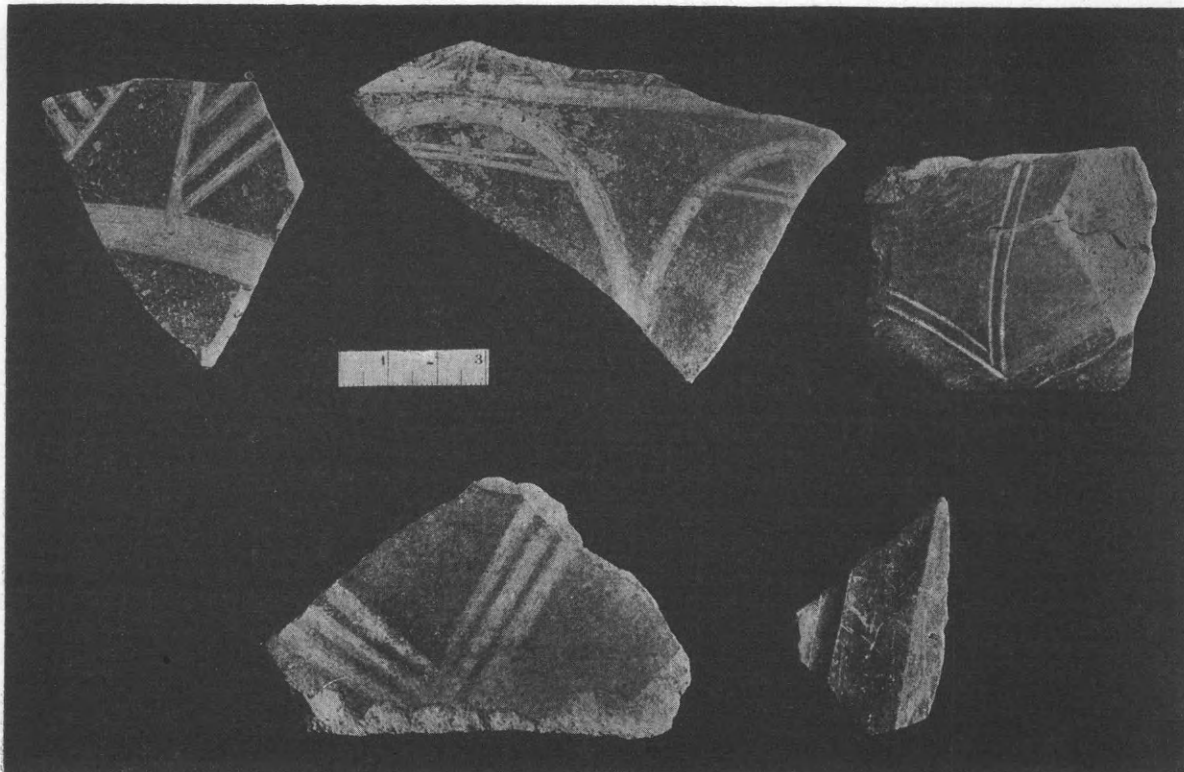
1

2

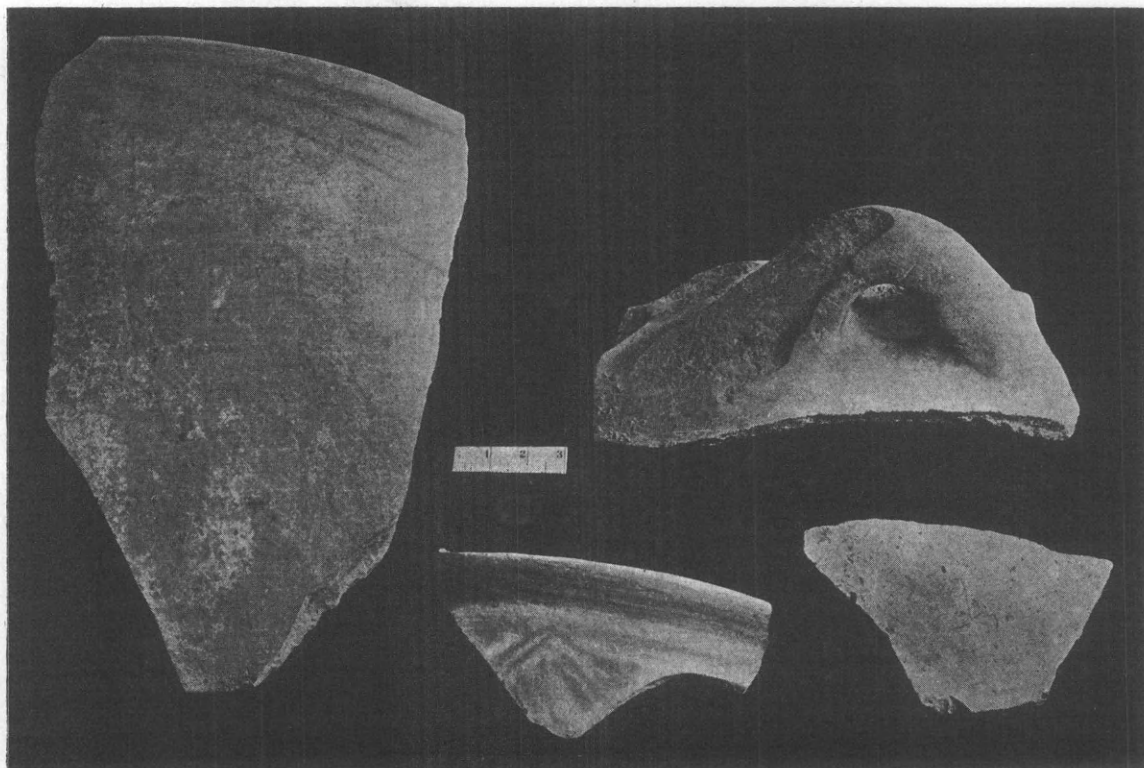
3

4

5

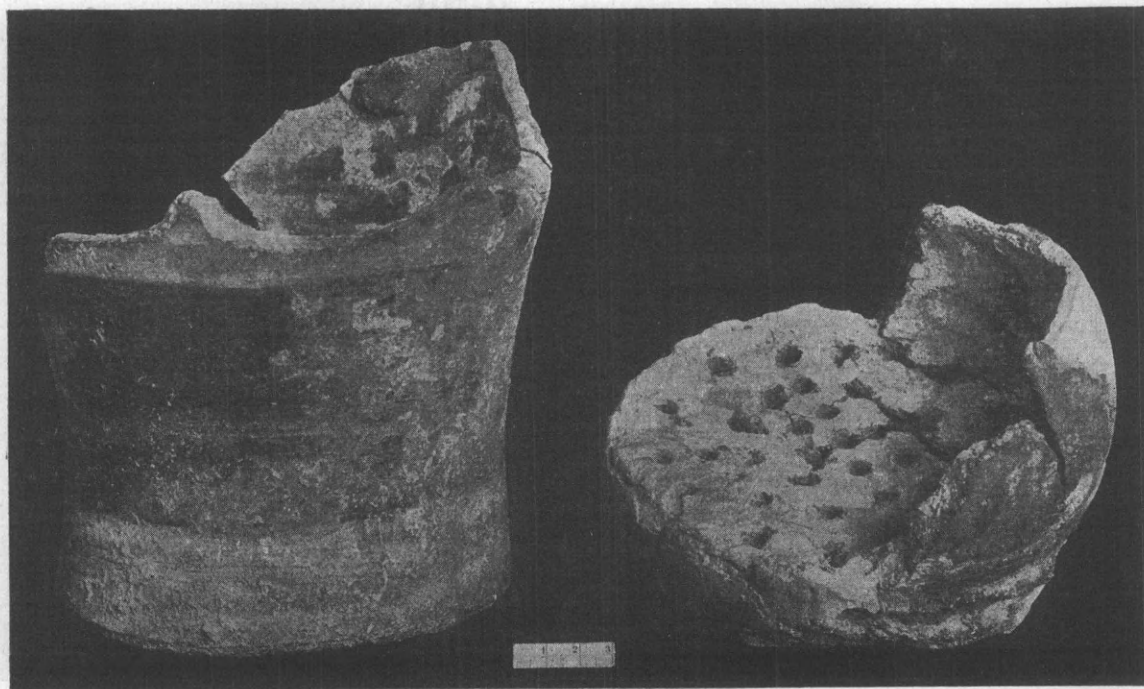

1: Ὅστρακα ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν βασιλικῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν εὔρεθέντος σπηλαίου. 1, 2, 4 λευκὰ κοσμήματα. 5 πλαστικαὶ ζῶναι.

1 3 2 4

2: Ὀστρακα ὄθεν καὶ τὰ ἐν εἰκ. 1. 1, 3 οἰνόχροα κοσμήματα.

1 2

3: Ὀστρακα ὄθεν καὶ τὰ τῆς εἰκ. 1.

εἰκ. 4 ἀρ. 5), ἄλλα δὲ γραμμικὸν ἐγχάρακτον κόσμον (διπλαῖ ἢ τριπλαῖ αἱ γραμμαὶ) κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῶν Μυκηναίων (εἰκ. 1, ἀρ. 3, εἰκ. 4 ἀρ. 4). ἄλλα ὄστρακα (εἰκ. 1 ἀρ. 1, 2, 4) ἔχουσι πηλὸν ἐρυθρὸν ἢ ἐρυθροκίτρινον, γάνωμα μέλαν ἢ οἰνόχρουν καὶ γραμμὰς λευκάς ἀλαμπεῖς ἢ τριγωνικὰ ἢ κτενοειδῆ κοσμήματα διὰ τοιούτων γραμμῶν (ψευδοκαμαραϊκά). ἄλλα ἔχουσι πηλὸν ἐρυθρὸν ἢ λευκάζοντα, γραμμὰς δὲ ἢ ζώνας ἢ γωνιώδη κοσμήματα οἰνόχροα ἀλαμπῆ (εἰκ. 2 ἀρ. 1, 3). Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀγγεῖου πυθμὴν ἐκ τεμαχίων συγκολληθεῖς παχέων ἐξ ἀκαθάρτου πηλοῦ διάτρητος ὡς διάφραγμα κλιβάνου (εἰκ. 3, 2 πρβ. καὶ *Schliemann Mycènes* σ. 170). Ἡ βᾶσις τοῦ πυθμένου ἐξεῖχεν ἔξω περίξ, ἀλλ' ἀπεθραύσθη καὶ εἶνε ἄγνωστον πόσον ἐξεῖχε· τὰ ἀνερχόμενα τοιχώματα τοῦ ἀγγεῖου εἶνε ἀσβέστῳ ἐπαηλιμμένα ἔξω (πρβλ. Ἀρχ. Ἐφ. 1910, 207). Ἴσως τοῦτο τὸ ἀγγεῖον ἦτο ἀνθοδόχον, οἷα γινώσκουμεν ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν ἢ μινωϊκῶν ἔργων τέχνης (π. γ. *Staßs Coll.*

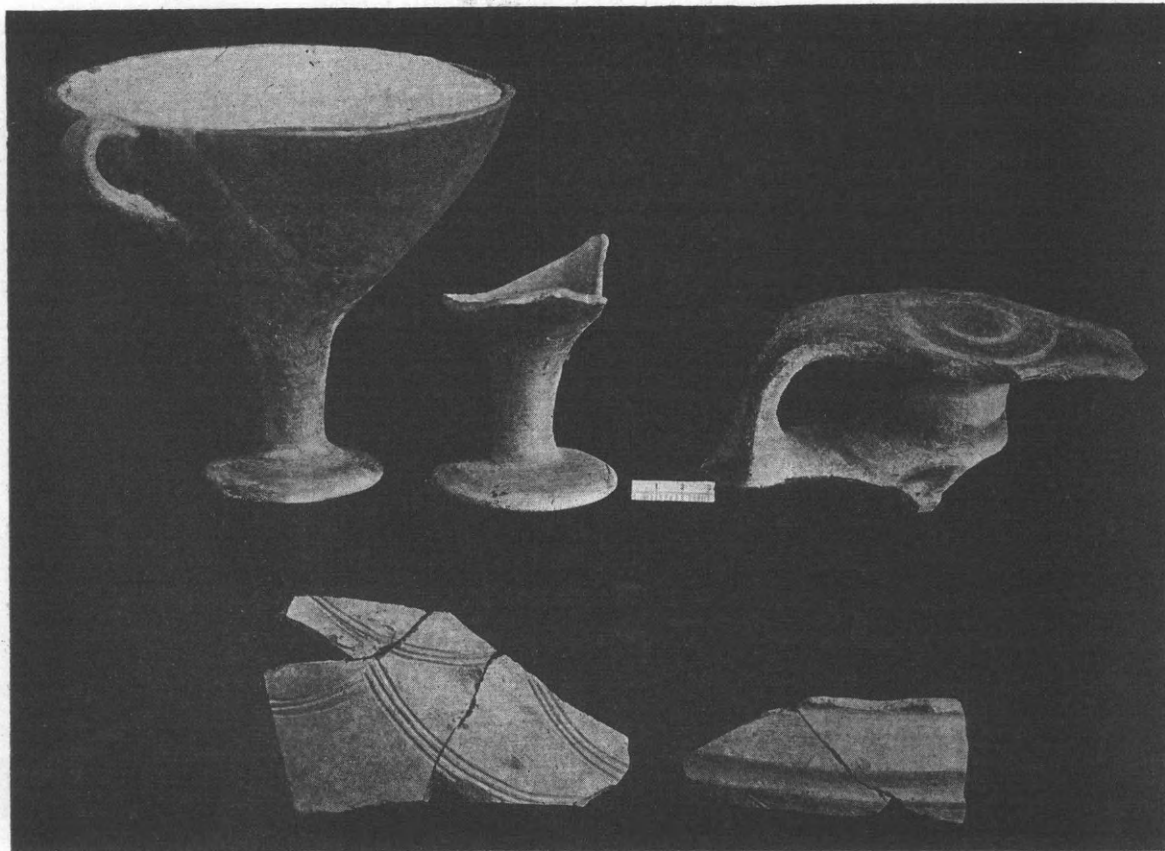
Mycén. 39 ἀρ. 390, Τσουντας ΑΕ 1889 σ. 169 πίν. 10, 35, *Furtwängler Gemmen* III, 50, *Gotthein Ath. Mitt.* 1909, 101). Ἐτέρου ὑψηλοῦ ἀγγεῖου πιθοειδοῦς πυθμὴν ἐξ ἐρυθροῦ πηλοῦ (εἰκ. 3,1) φέρει ἔξω γάνωμα καστανοῦν ἀραιὸν καὶ λευκὴν εὐρεῖαν ζώνην κάτω, ἐτέραν δὲ στενοτέραν ὑψηλότερον. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς λείψανα ἀσβέστου ἐπικεκολλημένα ἄφθονα. Ἄλλα (εἰκ. 4 καὶ 5) ἀνήκουσιν εἰς τοὺς τελευταίους μυκηναϊκοὺς χρόνους (ἐτερόστομοι ἀμφορεῖς, ὑψίποδες κύλικες, σκύφοι κλ.) μετὰ κοσμημάτων ἐκ στίλβοντος βερνικίου. Ἐν εἶνε αἰγινητικὸν ἐκ πρασίνου πηλοῦ μετὰ γραμμικῶν κοσμημάτων ὡς συνήθως.

Ἄλλ' ἀφ' οὗ τὸ σπήλαιον ἦτο ἀνοικτόν, ὑπαρχόντων τῶν τάφων, ὧν τοῦλάχιστον ὁ Α' εἶνε νεώτερος αὐτοῦ, εἰς τί ἦτο χρήσιμον; Οὐδὲν τεκμήριον εὖρον ταφῆς ἐν αὐτῷ, ὥστε νὰ γίνηται πιστευτόν, ὅτι ἦτο σπηλαιώδης τάφος· τούναντίον δὲ αἱ ἀλλεπάλληλοι πυραὶ ἀντίκεινται πρὸς τοιαύτην ἐκδοχὴν. Μοὶ φαίνεται λοιπὸν πιθανόν, ὅτι τὸ σπή-

1

2

3

4: Ὀστρακα ὄθεν καὶ τὰ τῆς εἰκ. 1.

5

5: Ὀστρακα ὄθεν καὶ τὰ τῆς εἰκ. 1.

λαιον ἦτο ἀνοικτὸν ἄνωθεν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς βόθρος πρὸς ἐναγισμούς, εἶπον δὲ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. 1910 σ. 170 ἐξ. (ὄρ. μάλιστα αὐτ. τὴν σημ. 1 τῆς σελ. 181) ἱκανὰ περὶ τοιούτων βόθρων καὶ παρέθεσα (πρβλ. τοὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ Καββαδία Πρ. Ἀρχ. σ. 371 καὶ τοὺς ἐν Μιλήτῳ Wiegand Sechster vorl. Ber. 1908, 27) παραδείγματα ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν, τῶν μυκηναϊκῶν, τῶν γεωμετρικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἰλημμένα. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων εἶνε καὶ ὁ περιφερικὸς ἢ πῶς ἐλλειψοειδῆς (καὶ ἐν Αἰγίνῃ δὲ τοιοῦτοι τὸ σχῆμα πρβ. ΑΕ ἐνθ' ἄνω), ὁ εὐρεθεὶς ἐπὶ τοῦ Δ' τῶν τάφων τούτων τῶν Μυκηναίων, τοῦ γείτονος δηλ. πρὸς τὸ σπήλαιον, περὶ οὗ ὁ λόγος (Τσοῦντας Μυκηναί 106, 107, 115, 149 κέ., Perrot-Chipiez Hist. de l'art VI, 323 κέ., Καββαδίας Προϊστ. Ἀρχαιολ. 220, Dussaud Civilis. préhellén. 308 κέ.).

Περὶ τοῦ βόθρου τούτου λέγεται, ὅτι εἶχε φρεκτοειδῆ κοιλότητα ἐν μέσῳ, ἀλλ' οὐδεὶς ἠρώτησε μέχρι τίνος βάθους προυχώρει αὐτή. Ὁ Schliemann (Mycènes 293 ἐξ. πίν. F) λέγει, ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ

Δ' τάφου, ἀλλὰ πάντες δέχονται, ὅτι αἱ βεβαιώσεις αὐτοῦ περὶ πολλῶν λεπτομερειῶν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων εἶνε ἀνακριβεῖς ἢ « ἀσαφεῖς καὶ ἀντιφατικά ». Ἐπειδὴ δὲ τὸ στόμιον τοῦ βόθρου καταδαρίσθη προβαίνουσῶν τῶν ἀνασκαφῶν εἰς βάθος, ἦτο εὐκόλον νὰ πλανηθῇ ὁ ἀνασκάπτων — ὡς μάλιστα ἐγίνοντο τότε αἱ ἀνασκαφαί — καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἔπειτα, κατ' ἀναμέτρησιν τῶν πραγμάτων ἐξ ἀναμνήσεως, ὅτι ὁ βόθρος ἦτο ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐν ᾧ κατὰ τὴν γνώμην μου ἦτο πιθανώτατα παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον αὐτοῦ, ἐκεῖ που, ἔνθα κατέληγεν ἡ στέγη τοῦ σπηλαίου.

Εἰς τὸ χάσμα λοιπὸν τοῦτο τῆς στέγης τοῦ σπηλαίου δέχομαι, ὅτι κατηυθύνετο ὁ βόθρος.

Ἐνταῦθα κατεχέοντο οἱ ἀναίμακτοι ἐναγισμοί, ἐνταῦθα τὸ αἷμα τῶν σφαγίων τῶν προσφερομένων εἰς τοὺς ἥρωας νεκροὺς καὶ μόνη ὑπερβολὴ θὰ ἦτο ἂν κατὰ τὰς πυράς ἐλέγομεν, ὅτι ἐνταῦθα καὶ ἐκαίοντο θύματα· τὸ σπήλαιον προσήγγιζε πιθανῶς πρὸς τὸν Δ' τάφον ὡς προσεγγίζει πρὸς τὸν Α', αἱ αὐτοφυεῖς παρειαὶ καὶ ἡ στέγη αὐτοῦ, περὶ τὴν

κατὰ τὸ κτιστὸν ὑπεράνω στόμιον ὀπήν, σφζόμεναι καὶ ἀντέχουσαι παρεῖχον σταθεράν βάσιν εἰς τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη ἀνάγκη κατεδαφίσεως καὶ ἀνοικοδομήσεως αὐτοῦ μεθ' ἐκάστην ταφὴν (ὁ Δ' τάφος περιεῖχε ὅ νεκρούς) ¹, κατεῖχε δ' οὕτω ὁ βόθρος θέσιν κεντρικὴν μεταξὺ πάντων τῶν τάφων καὶ ἀνῆκεν εἰς πάντας. Κατεσκευάσθη δέ, ἀσχέτως πρὸς οἰκονομικὰ ἐπισκευὴν ἢ μετασκευὴν τοῦ τε σπηλαίου καὶ τοῦ στομίου, λίαν ἐνωρὶς καὶ διὰ τοῦτο ὁ χώρος, ὃν κατεῖχε, δὲν ἐθίχθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρως ἀνοιχθέντων τάφων, εἰ καὶ τινες τῶν μικροτέρων ἠδύναντο νὰ εὗρωσιν ἰκανὴν θέσιν ἐνταῦθα. Ἄν εἶχε κατασκευασθῆ ἐπὶ τοῦ τετάρτου τάφου ἀβλαβοῦς ὄντος, θὰ ἠύρισκετο κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς διεσπασμένον τὸ ἐλλειψοειδὲς κτίσμα, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἢ στέγῃ τοῦ τάφου φθαρεῖσα ὑπεχώρησε καὶ τὰ χῶματα κατεκάθισαν ². Βόθρος ὁμοίως εἶνε τὸ σπήλαιον, οὐχὶ δὲ τὸ ἐλλειψοειδὲς κτίσμα· τοῦτο ἦτο στόμιον τοῦ βόθρου. Τὰ δύο ταῦτα ἀπετέλουν ἐν σύνολον, οἷον εἶνε ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Τίρυνθος «βωμὸς» (*Schliemann Tiryns* ἀγγλ. σ. 339 ἐξ. *Schuchhardt Schl. Ausgr.* ² 134 βλ. καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπὰς καὶ *Perrot-Chirpiz Hist. de l'art VI, 283*), πρὶν τὸ στρογγύλον στόμιον αὐτοῦ γίνῃ δι' ἐποικοδομήσεως τετραγώνου. Ἦτο δ' ἐν χρήσει, ὡς εἶπομεν, ὁ βόθρος μέχρι τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου, ὅτε θὰ ἠλλοιώθη ἢ λατρεία τῶν ἐνταῦθα κειμένων νεκρῶν, ὁ δὲ βόθρος μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν κοινοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ οἱ τάφοι, σαπέντων τῶν ξύλων τῆς στέγης, θὰ εἶχον πάθει καθίζησιν τῶν ὑπερκειμένων χωμάτων· τότε ἴσως ἐσχηματίσθησαν αἱ πυραῖ, τότε τὸ σπήλαιον κατεχώσθη διὰ λίθων καὶ χωμάτων, ἅτινα, ἐκ τῆς γειτονίας καταχυθέντα ἢ ῥιφθέντα, περιεῖχον ὄστρακα τῶν διαφόρων χρόνων τῶν ἐν τοῖς τάφοις ταφῶν καὶ παλαιότερα καὶ νεώτερα.

¹ Ὁμοίαι σκέψεις θὰ ἤγαγον τὸν Rhode Psyche ² I 35 νὰ δεχθῆ, ὅτι ὁ βωμὸς, ὃν ὀρθότερον καλεῖ ἐσχάραν, θὰ εἶχεν ἰδρυθῆ ἐπὶ τοῦ Δ' τάφου μετὰ τὴν κατάχωσιν τῆς στέγης τούτου.

² Ἴσως περὶ τὸν Δ' τάφον, ὄντα τὸν παλαιότατον καὶ τὸν συναφῆ βόθρον, ὑπῆρχε περίβολός τις προστατεύων ἀμφότερα ταῦτα τὰ ἰδρύματα. Δὲν ἀποδεικνύεται ὁμοίως, ὅτι ὁ περίβολος οὗτος εἶνε ὁ νῦν σφζόμενος· τὸ εἶδος τοῦ λίθου τῶν πλακῶν αὐτοῦ, συγγενὲς ὄν πρὸς τὸ τῶν ἐπιταφίων στηλῶν τοῦ Δ' τάφου, δὲν ἰσχύει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι πρῶτῳ κατεσκευάσθη ὁ περίβολος, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων τάφων καὶ τῶν νεωτέρων αἱ στηλαὶ εἶνε ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕλικου.

Τὸ στόμιον κατὰ τὰ προειρημένα ἔδει νὰ κεῖται ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους ἐκτισμένον, ἵνα ἦ εὐσταθὲς καὶ ἵνα ὁ καταβαίνων εἰς τὸν σπηλαιώδη βόθρον, ἂν ποτε ἔδει νὰ καταβαίῃ τις, μὴ διανύῃ διάστημα ἐκ μαλακῶν συγκεχωσμένων χωμάτων, εἰς ἃ δὲν ἦτο εὐλόγον νὰ διαρρυθμισθῆ ἢ κατάβασις, ἥτις, ἂν ἦτο ἀναγκαία, θὰ ἐγένετο βεβιαίως, ὡς εἰς τοὺς βόθρους καὶ τοὺς τάφους τῆς Αἰγίνης (ΑΕ 1910, 180) καὶ ὡς εἰς τὰ φρέατα, διὰ κοιλοτήτων ἀντικειμένων εἰς τὰς πλευρὰς τῆς φρεατίας ὀπῆς ³.

β) Ὁ «τύμβος».

Ἄν οὕτως εἶχεν ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ τὸ κτιστὸν στόμιον δὲν εἶχε μέγα ὕψος (1.20. λέγει ὁ Schliemann), ἔδει δὲ νὰ εἶνε προσιτὸν ἄνωθεν χάριν τῶν σπονδῶν ἢ ἀναιμάκτων ἢ αἱματηρῶν ἐναγισμῶν, συναγομένον, ὅτι μέχρι τῆς ἐξόδου ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων δὲν ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ χωμάτων, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ὑπὲρ τοὺς τάφους δὲν ἐσχηματίζετο τύμβος (πρβλ. *Τσοῦντιαν Μυκη-*

³ Ἄρθρον τι ἐν τῇ ΑΕ 1913, 229, ἐστερημένον ἀρχαιολογικῆς καὶ ἄλλης ἐμπειρίας καὶ μεθόδου, ποιεῖται λόγον περὶ *Κυκλωπίων βωμῶν* ἐν Μυκῆναις, ἀφορμώμενον ἐκ τοῦ Εὐρ. Ἰφ. Ἀδλ. 150 «ἐπὶ Κυκλώπων ἰεῖς θυμέλας», ἃς ἐρμηνεύει ὡς κυκλωπεῖους βωμούς, οὓς δέχεται δεδομένους ἐν Μυκῆναις. Ὑποπτεύω, ὅτι ὁ γράψας θὰ εἶχεν ἰδεῖ τὸ πρόχειρον βιβλίον τοῦ Τσοῦντιαν *Μυκῆναι*, λέγον σ. 106 «Ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου τάφου ἀνεκαλύφθη καὶ βωμὸς περιφερὴς κατὰ τὸν κυκλώπειον τρόπον ὀικοδομημένος» καὶ ὅτι τοῦτον τὸν βωμὸν ἐποπλαπλασίασε καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Εὐριπίδου. Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦ Εὐριπίδου δὲν πρέπει νὰ κρίνηται καθ' αὐτό. Ὁ Εὐριπίδης ἔχει καὶ ἄλλας ἐκφράσεις συγγενεῖς, αἵτινες ἐρμηνεύουσιν αὐτὸ ὡς δηλοῦν τὰς διὰ κυκλωπεῶν τειχῶν περιβεβλημένας Μυκῆνας ἢ τὴν Τίρυνθα. Ἰφ. Ἀδλ. 265 «*Μυκῆνας τὰς Κυκλωπίας*». 534 «*κἄν πρὸς Ἄργος ἐκφύγω, ἐλθόντες αὐτοῖς τείχεσι Κυκλωπίοις ξυναρπάσουσι καὶ κατασκάψουσι γῆν*». 1500 «*καλεῖς πόλισμα Περσέως, Κυκλωπίων πόνοιον χερῶν*». Ἰφ. Ταύρ. 845 «*ὃ Κυκλωπίδες ἐστίαι, ὃ πατρίς, Μυκῆνα φίλη*». Ὁρόστ. 965 «*ἰαχέτω δὲ γὰρ Κυκλωπία*» (πρβλ. Σχ.). Τρωάδ. 1087 «*ἰππόβοτον Ἄργος, ἵνα τείχεα λάνα Κυκλώπι οὐράνια νέμονται*». Ἡρ. μιν. 15 «*Ἄργεῖα τείχη καὶ Κυκλωπίαν πόλιν*». 944 «*πρὸς τὰς Μυκῆνας εἶμι· λάξυσθαι χερῶν μοχλοῦς δικέλλας θ', ὡς τὰ Κυκλώπων βάθρα φοίνικι κανόνι καὶ τύκοις ἡρμοσμένα*». 998 δ' ὅ «*ὡς ἐπ' αὐτοῖς δὴ Κυκλωπίοισιν ὄν σκάπτει, μοχλεύει θύρετρα*». Ἡλ. 1158 «*Κυκλώπων δ' οὐράνια τείχη (Μυκηναίων)*». Πρβλ. καὶ Πίνδ. ἄπ 169 «*ἐπεὶ Γηρυόνα βίας Κυκλωπίων ἐπὶ προθύρων Εὐρουσθέος ἤλασε*» καὶ Σχ. Ὅρα δὲ καὶ Πaus. 2. 16, 5. 7, 25, 5. Στράβ. 369 ἐξ. 372 ἐξ. *K. O. Müller Handb. d. Arch.* 26. *Schliemann Mycènes* 50 ἐξ. *Tiryns* ἀγγλ. 16 ἐξ. *Wilamowitz Heracl.* II σ. 56 καὶ 227 (ἐνθα λέγεται, ὅτι, καὶ ὅπου περὶ κυκλωπεῶν τειχῶν τοῦ Ἄργου κεῖται, νοοῦνται αἱ Μυκῆναι ἢ ἡ Τίρυνς, ὧν τὸ ἔδαφος ὑπῆγετο ἐπὶ Εὐριπίδου εἰς τὸ Ἄργος, οὗ τὰ τείχη δὲν ἦσαν Κυκλώπεια ἢ πελασγικὰ πρβλ. Ὁρ. 1246, 1296), *Robert Hermes* 1898, 438 ἐξ. καὶ 440, *Gow Journ. of Hell. St.* 1912, 220. *Aly Glotta* 1914, 60 ἐξ.

ναι σ. 105 Jahrb. 1895, 143 ἐξ.) χωμάτων, ἡ δὲ περιβάλλουσα τὸν χώρον τῶν τάφων περιφέρειαι διπλῶν ὀρθίων πλακῶν δὲν ἦτο κρηπίς τοῦ τύμβου, ἀλλ' ἀπλῶς περίφραξις ἢ καθορισμὸς τοῦ ἡρωϊκοῦ τεμένου (πρβλ. *Lichtenberg* Haus, Dorf, Stadt 200 ἐξ.), εἰς ὃ ἐτελοῦντο ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας οἱ δημοτελεῖς ἐνάγισμοι τῶν Μυκηναίων, ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἐν Μενιδίῳ μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου παραταθέντας, πρὸς τοὺς ἐν Θήβαις εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀναλόγως παλαιῶν ἡρώων προσφερομένους (Παυσ. Θ', 18, 3 Ἀρχ. Δελτ. 1917, 111 κ. ἄ.) ὡς καὶ τοὺς ἐν Δελφοῖς (Παυσ. Γ', 24, 6) καὶ ἄ. Ἐν τοῖς χώμασιν εὑρέθη ἐπιγραφή λέγουσα (IG IV 495) «τοῦ ἡρώος εἰμ]ι» καὶ μαρτυροῦσα τὴν ἀσκουμένην ἡρωολατρείαν ἴσως ἀπρόσωπον ἢ ἀνώνυμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ βόθρος ἦτο κεχωσμένος ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, ἡ ἡρωολατρεία, ἣν μαρτυρεῖ τὸ ὄστρακον, εἴτε κατὰ συνέχειαν ἐκ τῆς ἀρχεγόνου εἴτε κατ' ἀνάληψιν μεταγενεστέραν τελουμένη, θὰ ἦτο πως διάφορος τῆς τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ¹.

Πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἡρωϊκοῦ τεμένου τούτου εἶχε κτισθῆ ὁ κυκλικὸς περίβολος καὶ πρὸς εἴσοδον εἰς αὐτὸν ἐποιήθη πρὸς Β τὸ πυλῶδες ἄνοιγμα, οὗ ἐρμηνείαν ἄλλην ἀποχωρῶσαν δυσκολεύεται καὶ ὁ Τσουντας (Jahrb. 1895, 149) νὰ εὑρῆ, ἂν μάλιστα δεχθῶμεν, ὅτι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο—οὗ οὐδεμία στήλη ἔβλεπε πρὸς τὴν εἴσοδον—καὶ μετὰ τὴν εὔρυνσιν τοῦ περιβόλου τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν κτίσιν τῆς πύλης τῶν λεόντων καὶ τὴν ἀλλαγὴν δυναστείας, εἶνε δυσπαράδεκτος ἐρμηνεία ἀνάγκης (πρβλ. *Μυκ.* 109, 110).

γ) Αἱ στήλαι.

Ἐντὸς τοῦ περικλείστου τούτου κυκλικοῦ χώρου, κατὰ πιθανότητα ἐπιπέδως πως διὰ χωμάτων μεμορφωμένου, ἵνα στηρίζωνται καὶ αἱ πλάκες τοῦ περιβόλου, ἡ μᾶλλον ἔχοντος κλιμακῆδόν πως ἐπὶ ἐκάστου τάφου ἐλαφρὰς τυμβοειδεῖς ἔξογκώσεις ἐσχηματισμένας διὰ τῶν πλεοναζόντων ἐκ τῆς λαξεύσεως αὐτῶν χωμάτων, κατακαθισάντων

¹ Δὲν εἶνε ὅμως ἀπίθανον τὸ ὄστρακον ἐκεῖνο νὰ καταλιθίσεν ἔνωθεν ἐκ τοῦ ναοῦ· διότι καὶ ἐν Μεγάροις εἰς ἐρείπια ναοῦ εὑρέθη λίθος φέρων, ἂν ἡ συμπλήρωσις εἶνε ὀρθή, «ἡρω[ος] IG VII, 3492»

δ' ἀναμφιβόλως ἐν μέρει ἔπειτα μετὰ τὴν σῆψιν τῶν δοκῶν τῆς στέγης τῶν τάφων, ἐξεῖχον πλὴν τοῦ βωμοῦ καὶ αἱ ἐπιτύμβιοι στήλαι τῶν τάφων, εὑρεθεῖσαι εἰς βάθος 4 μ., ὡς λέγει ὁ Schliemann, ἦτοι περίπου εἰς τὸ ὕψος τῆς παρὰ τοὺς τάφους ἐπιφανείας τοῦ βράχου. Τούτων τῶν στηλῶν τινες ἔχουσιν, ὡς γνωστὸν, καὶ γλυπτὰς εἰκόνας ζώων, ἀνθρώπων καὶ κοσμημάτων. Αἱ εἰκόνες αὗται πρὸς οὐδὲν τῶν ἔργων τῆς τέχνης, τῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς τάφους, συμβιβάζονται· φαίνονται ἐντελῶς ξέναι πρὸς πᾶσαν σπουδὴν τῆς φύσεως, ἣν μαρτυροῦσι τὰ ἐν τοῖς τάφοις εὑρεθέντα ξίφη καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης, ἅτινα (πρβλ. Τσουνταν ΑΕ 1891 123 ἐξ. *Μυκῆναι* σ. 174, 185 ἐξ., Καββαδίαν ἔ. ἄ. σ. 717, 723) εἴτε εἶνε ἐγχώρια ὄλως ἔργα, εἴτε ὑπὸ παρεπιδήμων ἀλλοδαπῶν τεχνιτῶν κατασκευάζοντο (πρβλ. *Pschor* Berl. Phil. Woch. 1913, 542, Ὁμ. Ἰλ. Δ 144 ἐξ.), διέπλαττον ὅμως ἀνεπτυγμένην φιλοκαλίαν τῶν παραγγελιοδοτῶν, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰς ἀτέχνους στήλας τῶν βασιλικῶν μάλιστα τούτων τάφων ².

Δὲν εἶνε δὲ πιθανόν, ὅτι τόσον ἀσύμφωνος θὰ ἦτο ἡ πρόοδος τῶν τεχνῶν ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις. Ἐπειδὴ δὲ ἔχομεν στήλην ἐπιτύμβιον μυκηναϊκὴν (ὄρ. Τσουνταν Ἀρχ. Ἐφ. 1896 σ. 4 ἐξ. 13 πίν. 1, Καββαδία Προϊστ. Ἀρχ. 723) ἐκ τοῦ αὐτοῦ φαμμίτου λίθου πεποιημένην, ἐξ οὗ καὶ αἱ τῶν τάφων τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων, φέρουσιν δ' ἐπίχρισμα ἀσβεστοκονιάματος καὶ ἐπ' αὐτοῦ γρα-

² Ἐπιχείρημα περὶ τῆς ἐπιτοπίας κατασκευῆς ἔργων ἐκ πολυτίμου ὕλης παρέχει τὸ πρόσφατον μυκηναϊκὸν εὔρημα ἐν τῇ παρὰ τὴν Τίρυνθα πεδιάδι (ὄρα Φιλαδέλφεια Ἀρχ. Δελτ. 1916, παράρτημα σ. 13, Ἀρβανιτόπουλλον *Πρακτικὰ* 1915, 201 ἐξ.). Ἐνταῦθα πλὴν τῶν συντελεσμένων ἔργων καὶ κοσμημάτων πολυτίμων ἐκ χρυσοῦ εὑρέθησαν καὶ σύρματα χρυσοῦ ἐκ τῶν χρησιμοποιηθέντων προφανῶς πρὸς κατασκευὴν τινῶν τῶν κοσμημάτων ἐκείνων. Ὅτι τὸ εὔρημα δὲν ἀνήκεν εἰς τινὰ χρυσογόνον, ἀποδεικνύουσι τὰ ἐκ ποικίλων ὕλων καὶ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων προϊόντα, προσέτι δὲ καὶ δακτύλιοι ἐπὶ μακρὸν χρησιμοποιηθέντες καὶ ἀποτριβέντες. Ὅστε τὸ εὔρημα ἀνήκεν εἰς ἄνακτά τινα, ὅστις πλὴν τῶν τελείων ἔργων κατεῖχε καὶ «πρώτην ὕλην», ἣν παρέδιδε τοῖς τεχνίταις, οἵτινες ἀνελάμβανον νὰ ἐκτελέσωσι παραγγελίαν τινὰ αὐτοῦ (πρβ. Ὁμ. Ὀδυσ. γ 432-437). Αὐτὸ τοῦτο δ' ἰσχύει περὶ τοῦ πρασίνου ἀργιλλικοῦ σιτιστολίθου (Ἀρχ. Ἐφ. 1909 σ. 102) καὶ τοῦ ἐπιμήκου ἐκ τῶν τριῶν τεμαχίων τῆς ὀρυκτῆς κρυστάλλου τοῦ Καδμείου ἀνακτόρου (*Πρακτικὰ* 1911 σ. 146-7), ἅτινα φέρουσιν ἔγνη πρίνος, δι' οὗ, κατὰ συνήθειαν γνωστὴν ἐν Κρήτῃ ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀπετυμῆθησαν μέρη αὐτῶν, τοῦ ὑπολοίπου παραμείναντος εἰς τὸν ἰδιοκτήτην διὰ μέλλουσαν ἀνάγκην. Πρβλ. Τσουνταν Προϊστ. Ἀκροπ. 315, *Karo Führer durch die Ruinen von Tiryns* σ. 16 σημ. 2.

φάς, ποιηθεῖσαν ἰκανὸν χρόνον πρὸ τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου, ἐπιτρέπεται νὰ συναγάγωμεν, ὅτι καὶ αἱ παλαιαὶ ἐκεῖναι στήλαι καθ' ὅμοιον τρόπον ἦσαν κεκοσμημέναι. Ἡ γλυφὴ εἶνε προ-παρασκευὴ διὰ τὴν ἐπάλειψιν καὶ γραφήν. Ἡ δυνατὴ τελειότης τῆς ἀπεικονίσεως τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐπεζητεῖτο καὶ θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τοῦ ἐπιχρίσματος καὶ τῶν χρωμάτων. Ὁ Τσουντας παρετήρησεν ἑ.ἄ. σ. 5, ὅτι ἡ ἐπιτύμβιος ἐκεῖνη στήλη «τῶν πολεμιστῶν» ἀφηρέθη ἐξ ἄλλου τάφου ἡμελημένου καὶ ὅτι καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν τάφον ἦτο ἐν δευτέρᾳ χρήσει. Κατὰ τὴν πρώτην χρήσιν εἶχεν ἀπλοῦν γλυπτὸν κόσμον εἰργασμένον κατὰ τὸν τρόπον τῶν στηλῶν τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως, κατὰ τὴν δευτέραν χρήσιν ἔλαβεν ἐπίχρισμα καὶ γραφάς. Διατί τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐπιχρίσματος νὰ μὴ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὴν πρώτην χρήσιν τῆς στήλης; Καὶ τότε καὶ ἔπειτα ἐπὶ τάφου ἦτο αὕτη ἰδρυμένη, τὸ δὲ ὑλικόν, ἐξ οὗ ἐποιήθη, μόνον οὐχὶ βοᾷ, ὅτι ἐπίτηδες ἐξελέχθη, ἵνα δεχθῆ ἐπίχρισμα. Διότι βεβαίως ὁ ψαμμίτης ἢ κογχυλιάτης λίθος τῶν στηλῶν τούτων, ὁ χονδρόκοκος μάλιστα τῆς Ἀκροπόλεως, εἶνε τὸ μόνον ὑλικόν, ὅπερ ἔδει κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ ἀποφύγῃ ὁ τεχνίτης, ἂν προετίθετο ἀπλῶς νὰ γλύψῃ αὐτό· (πρβλ. Τσουνταν *Μυκῆναι* σ. 176). Γνωρίζομεν δ' ὅτι ἡ πλαστικὴ ἐχρησιμοποιοῦν καὶ ἐν Μυκῆναις καὶ ἐν Κρήτῃ σφόδρα τὰ κονιάματα ὡς βάσιν πρὸς γραφήν.

Βεβαίως ἡ μακρὰ ἐν ὑπαίθρῳ ἔκθεσις ἐπικεχρισμένων λίθων καταφθείρει οὐ μόνον τὸ ἐπίχρισμα ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ λίθου· τοῦτο δὲ νομίζω ἔπαθε μετὰ τὴν πρώτην χρήσιν ἢ ἔπειτα στήλη τῶν πολεμιστῶν. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο ἔπαθον καὶ αἱ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως αἱ τε ἀπλαῖ καὶ αἱ γλυπταί. Εἶνε δὲ ἡ καταστροφὴ αὕτη τοῦ ἐπιχρίσματος καὶ τῶν γραφῶν ἕτερον τεκμήριον, ὅτι ὁ περίκλειστος ἀλλ' εἴσοδον ἔχων κυκλικὸς χώρος τῶν βασιλικῶν τάφων δὲν ἦτο ἐσχηματισμένος πάλαι ὡς τύμβος, ἐν ᾧ ἦσαν κεχωσμένοι αἱ στήλαι, ἀλλὰ διαμεμορφωμένος κατὰ τὰνωτέρω ὡς τέμενος, ἔνθα ἴσταντο φανεραὶ αἱ στήλαι ἐπὶ χρόνους μακρούς, ἀλλὰ μὲν ἀπολύμεναι ἐντελῶς ὕστερον, ἀλλὰ καταθραυσθεῖσαι, πᾶσαι δὲ ἀπολέσασαι τὸν χρυστὸν καὶ γραπτὸν κόσμον, πρὶν ἐπιχωσθῆ ἔπειτα εἰς ὕψος ὁ χώρος ὅλος καὶ καλύψῃ αὐτάς.

Ὅτι ἡ στήλη τῶν πολεμιστῶν ἐγένετο ἐκ πάρου ἐπικεχρισμένου καὶ εἶνε κατὰ τὰ γραπτὰ κοσμήματα «ἐκ τῶν νεωτέρων ἔργων τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης» (οὐχὶ ὅμως ἐκ τῶν νεωτάτων, καθ' οὓς ἡμελημένη εὐρεθεῖσα ἐχρησιμοποιήθη εἰς τρίτην χρῆσιν), ἐπομένως ὅτι ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐπίχρισιν καὶ γραφήν ἐν χρόνοις περίπου, καθ' οὓς ἐποιήθησαν οἱ λέοντες τῆς κυρίας πύλης τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως, οἵτινες θὰ ἦσαν ἐπίσης γραπτοὶ (Τσουντας, *Μυκ.* 182), δεικνύει, ὅτι, ἂν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ γλυφῆς δὲν θὰ ἐξέλεγον τὸν κοκκώδη τοῦτον λίθον, ἀφ' οὗ ἐγίνωσκον νὰ γλύψωσιν ἐντελῶς καὶ πλαστικῶς τὸν σκληρὸν ἀνυδρίτην· ἂν δὲ ἐπρόκειτο περὶ ἐπιχρίσεως καὶ γραφῆς, καλὴν ἔκαμον ἐπίτηδες ἐκλογὴν λίθου· ἀλλὰ τὴν ἐπίτηδες ταύτην ἐκλογὴν ἐπιβάλλει ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἀναλογία νὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὰς στήλας τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως, εἰς οὓς ἀνάγεται κατὰ πιθανότητα καὶ ἡ πρώτη χρῆσις τῆς ἔπειτα στήλης τῶν πολεμιστῶν.

Ὅτι δ' ἐπὶ τούτων δὲν εὐρέθη στήλη ἐξ ἄλλου εἶδους λίθου ἀλλὰ μόνον ἐκ ψαμμίτου, ἐν ᾧ παντοῖα ἄλλα εἶδη λίθων ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν Μυκῆναις, σημαίνει, ὅτι λόγος τις ἰσχυρὸς ἤγε τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἡ μαλακότης τοῦ λίθου τούτου ἦτο ἡ ἀρίστη πρὸς γλυφάς οὔτε ἡ ἀντοχὴ οὔτε ἡ κοκκώδης ὕψις, ἄλλος πρέπει νὰ ἦτο ὁ λόγος τῆς ἐξεζητημένης προτιμήσεως αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον τοῦ βασιλικοῦ τούτου νεκροταφείου· οὗτος δὲ δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλος ἢ τὸ πρόσφορον τοῦ κοκκώδους λίθου πρὸς κράτησιν ἐπιχρίσματος. Τὴν ιδιότητα ταύτην ἐνίσχουν εἰς τινὰς τῶν στηλῶν αἱ γλυφαί, γενόμεναι ὡς προσχέδιον τῆς ἐπὶ κονιάματος εἰκόνας, ἣτις θὰ ἦτο ἡ ἀνάγλυπτος καὶ γραπτὴ συγχρόνως, ἢ ἀπλῶς γραπτὴ. Ἡ πρώτη περίπτωσις ἰσχύει, νομίζω, πάντως εἰς τὰς φερούσας τὸ γλυπτὸν προσχέδιον τοῦλάχιστον, ἢ δευτέρα εἶνε πιθανὴ εἰς τὰς μὴ γλυπτὰς στήλας· λέγω πιθανή, διότι ἦτο δυνατόν καὶ αὐταὶ νὰ εἶχον τὸ ἐπίχρισμα ἀνάγλυπτον ἅμα καὶ γραπτὸν ἄνευ γλυπτοῦ προσχεδίου, ὡς συνέβαινε τοῦτο εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης.

Ὁ Reichel (*Eranos Vindobonensis* 1893 σ. 24 ἐξ.) μελετήσας τὰς στήλας εἰδικῶς, ἀποφαίνε-

ται, ὅτι πλὴν μιᾶς, οὐσης ἐκ μαλακοῦ τεφροῦ λίθου τῆς περιχώρου, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ εἶνε ἐκ κιτρινωποῦ πορώδους κογχυλιάτου ἀγνώστου προελεύσεως. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τούτων εὐρίσκει διαφορὰς, τέσσαρας δὲ λέγει συγγενεῖς πρὸς τὴν ἐξαιρετον μίαν, πυκνοτέρας ὁμως ὑφῆς καὶ διαφόρου χρώματος. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν δὲ εὐρίσκει διαφορὰς, διότι ἄλλαι μὲν τῶν στηλῶν εἶνε ἐπιπεδογλύφοι, ἄλλαι δ' ἔχουσιν ἀπλῶς τὸ περίγραμμα τῶν εἰκόνων κεχαραγμένον διὰ τοῦ ἄκρου τῆς σμίλης. Διακρίνει δὲ πάλιν τὴν ἐξαιρετον μίαν διὰ τὴν τελειότητα τοῦ ἰχνογραφήματος καὶ δέχεται, ὅτι τὸ ἀνώμαλον πεδῖον αὐτῆς, μόνης δ' αὐτῆς, ἐκρύπτετο ὑπὸ καθολικὸν ἐπίχρισμα φέρον γραφὰς· αἱ ἄλλαι, ἔχουσαι πολλὰς ἀτελείας τῆς γλυπτῆς ἐργασίας, δὲν ἦτο, λέγει, δυνατὸν νὰ θεραπεύσωνται αὐτὰς δι' ἐπιχρίσματος καὶ καταλήγει δεχόμενος, ὅτι, ὅτε ἐκτίσθη ὁ πλακώδης περίβολος, ἢ μὲν ἐξαιρέτος, μόνη ἀρτία σφζομένη μέχρι τότε (περιέργως δὲ καὶ μέχρις ἡμῶν), ἐπανετέθη ἐπὶ τοῦ εἰς ἂν ἀνήκε τάφου, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ ἀντικατεστάθησαν ἐκ λίθου κογχυλιάτου.

Νομίζω, ὅτι ἡ διάκρισις τῆς ὕλης τῶν στηλῶν δὲν δικαιολογεῖ τοιαῦτα συμπεράσματα. Αἱ παρατηρούμεναι ποικιλίαι τοῦ λίθου προέρχονται μᾶλλον ἐκ φλεβῶν τοῦ αὐτοῦ λατομείου, προτιμηθέντος δι' ἂν ἀκριβῶς εἶπον λόγον, ἵνα δέχεται ἀσφα-

λῶς ἐπίχρισμα. Ἡ δ' ἐργασία παρ' οὐδεμιᾷ στήλῃ ἔχει χαρακτῆρα δεικνύοντα ὅτι αὕτη ἦτο προσωρισμένη νὰ μείνῃ ὀρατὴ γυμνή. Ὅτι τὸ ἐπίχρισμα καὶ ἡ γραφὴ ἠδύναντο νὰ διορθώσωνται πᾶσαν ἀτέλειαν τοῦ προέργου, μαρτυρεῖ ἡ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βόλου ἐπιτυμβία ἐκ Δημητριάδος νεωτέρα στήλη τοῦ Θεσσαγόρα (Ἀρβανιτοπούλλου *Κατάλογος τοῦ Μουσείου Βόλου* ἀρ. 61 πρβλ. ἀρ. 125 *Rodenwaldt Athen. Mitt.* 1910, 124, 130). Αὕτη δεικνύει ἐν ἀκόμψῳ ἐπιπεδογλύφῳ ἄνδρα βαδίζοντα πρὸς δεξιὰ, ἀλλ' οὐδεὶς βεβαίως θὰ πιστεύσῃ ποτέ, ὅτι τὸ ἄκομψον γλύμμα ἔμελλε νὰ ἰδρυθῇ οὕτως ἔχον ἐν νεκροταφείῳ οὕτω πλουσίῳ εἰς γραπτὰς εἰκόνας, ἐχούσας πάντα χαρακτῆρα τῆς τέχνης τῶν χρόνων ἐκείνων· ἀναμριβόλως τὰ χρώματα, ὧν ζωηρὰ ἴχνη σφύζονται, προσέδιδον εἰς αὐτὸ τὸν αὐτὸν τεχνικὸν τύπον, ὃν φέρουσι καὶ αἱ λοιπαὶ γραπτὰς στήλαι τῆς Δημητριάδος. Εἰς τὰς στήλας τῶν Μυκηνηῶν ἠδύναντο νὰ ἐπιτευχθῇ ἀνάλογος ἀφομοίωσις τῆς ἐργασίας πρὸς τὰ σύγχρονα ἔργα ἀσφαλέστερον, διότι πλὴν τῶν χρωμάτων ἔμελλε νὰ ἐπιτεθῇ πρῶτον τὸ ἐπίχρισμα, οὗ χάριν προετιμήθη ὁ πορώδης λίθος, οἷοσδήποτε ἐπὶ τέλους καὶ ἂν εἶνε, ὁθενδήποτε καὶ ἂν προέρχεται, ὅποτεδήποτε τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἂν ἐλαξεύθη.

Ἀντώνιος Δ. Κεραμοπούλλος.

Θηβαϊκὰ Εὐριπίδεια ¹

ὑπὸ

Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου.

Ὁ Εὐριπίδης τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἡ σκηνὴ τῶν «Φοινισσῶν» αὐτοῦ, καλεῖ *Θήβας* ἢ *Θήβην* (40άκις) ὅθεν καὶ τὸν κάτοικον ἢ τὸ πρᾶγμα *Θηβαῖον* (30άκις), ἀλλὰ καὶ μυθικώτερον καλεῖ τὴν πόλιν *Κάδμου πόλιν* (4άκις), *Καδμείων πόλιν* (4άκις), ὡς λέγει *γὰν Καδμείων* (5άκις) ἢ *Κάδμου* (5άκις) ἢ *Καδμείαν* (δίς), καθ' ἃ ὁ κάτοικος καὶ τὸ πρᾶγμα κα-

λοῦνται *Καδμεῖοι* (πρὸς τοῖς ἄνω 26άκις) ἢ *Κάδμου λαός* (ἢ *λεὼς* - ἢ *πολιταί*: 8κτάκις).

Εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως ταύτης, ἅτινα καλοῦνται *δις πέργαμα ἄκρα* ἢ *ὄρθια*, ἀποδίδονται *πολλοὶ ἢ ἐπτά* πύργοι (πλέον ἢ 20άκις) καὶ *ἐπτά πύλαι* (17άκις) ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Κάδμον ἢ τὴν Καδμείαν πόλιν (8άκις) μετὰ τινῶν εἰκονικῶν ἐκφράσεων ἐνίοτε, ὡς «*πύργωμα ἐπτάστομον Καδ-*

¹ Ὁρα Ἀρχ. Δελτ. 1917 «Θηβαϊκὰ» Μέρος Β'.

μείων» ἢ «Θηβαίας πόλεως» (πρβλ. καὶ τὸ ἐν διὰ δυοῖν «Θήβας καὶ πόλισμα ἐπτάστομον»).

Λέγεται δὲ ῥητῶς ἐν Βάκχ. 170 ἐξ., ὅτι ὁ Κάδμος «ἐπύργωσ' ἄστν Θηβαίων» (πρβλ. τὸν Ἡρ. Μαιν. 28 ἐξ., ἐνθα ὁ Λύκος ὁ σύζυγος τῆς Δίρκης, ἐπίτροπος δὲ τοῦ ἀνηλίκου Λαίου κατὰ Πausανίαν, τὴν ἐπτάπυργον ἐδέσποζε πόλιν, πρὶν οἱ λευκόπωλοι ἤρωες Ζῆθος καὶ Ἀμφίων τυραννήσωσι τῆς Καδμείας χθονός).

Ἄλλ' αἱ παραδόσεις αὗται, περὶ ὧν δὲν θάσχολληθῶμεν ἐκτενέστερον ἐνταῦθα, καὶ αἵτινες εἶνε ἢ ἀναχρονισμοὶ ἢ στιγμαϊαῖαι ἐπίνοιαι, ἀντιφάσκουσι τῇ παλαιότερᾳ παραδόσει, ἣν εὐρίσκομεν πρῶτον εἰς τὸν Ὅμηρον (λ, 260 ἐξ.), καθ' ὃν ὁ Ζῆθος καὶ ὁ Ἀμφίων ἔκτισαν Θήβης ἕδος ἐπταπύλοιο, πύργωσάντ' ἐπεὶ μὲν οὐκ ἀπύργωτον ἐδύναντο ναιέμεν εὐρύχωρον Θήβην. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν παράδοσιν συμφωνεῖ καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν ταῖς Φοινίσσαις, αἵτινες ἔχουσι κύριον θέμα τὴν ὄλην πόλιν τῶν Θηβῶν. Ἐν στ. 823 ἐξ. (πρβλ. 115 καὶ Ἀντιόπ. ἀπ. 4, 47 ἐξ.) λέγει, ὅτι ὁ Ἀμφίων κρούων τὴν λύραν ἔκτισε μετὰ τοῦ Ἰσμηνοῦ καὶ τῆς Δίρκης λίθινα τὰ τεῖχη.

Τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη ἡ «Ζεᾶθου πόλις» τοῦ Πινδάρου (Παι. 9, 44).

Τὰ τεῖχη ταῦτα ¹ δὲν εἶνε ἄγνωστα σήμερον ἀρχαιολογικῶς. Ὁ Leake ² καὶ ὁ Dodwell ³ καὶ ὁ Ulrichs ⁴ καὶ ὁ Σταματάκης ⁵ εἶδον αὐτὰ εἰς τὴν βορείαν κλιτὴν τῆς Καδμείας· ἐνθυμοῦνται δ' αὐτὰ καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν νῦν Θηβαίων. Ἦσαν πολυγωνικὰ ἐκ λίθων μεγάλων, προσομοιάζοντα κατὰ τὸν Leake πρὸς τὸ Τιρύνθιον πλίνθευμα. Σήμερον δὲν εἶνε ὁρατὰ, ἅτε καλυφθέντα ὑπὸ τεχνητῶν προσχώσεων (πρβλ. Ἀρχ. Ἐφ. 1907 σ. 205. Ἀρχ. Δελτ. 1917, 272, 304, 382 ἐξ.).

Ἄλλὰ πρὸ δύο ἐτῶν εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς Καδμείας, πρὸς ἀνατολάς, ἀνέσκαψα ἐγὼ μέρος τῶν παμπάλαιων τούτων τειχῶν (δρ. Ἀρχ. Δελτίον 1917, 306, 361).

¹ Περὶ τούτων ἢ καὶ ἄλλων τειχῶν ἐν Θήβαις πρβλ. τὸν τοπογραφικὸν πίν. I τοῦ συγχρόνως ἐκτυπούμενου νῦν Ἀρχ. Δελτίον 1917.

² *Travels in north. Greece* II 226.

³ *Classical tour* 264.

⁴ *Reisen und Forsch.* II, 6.

⁵ Ἐν ἀναφορᾷ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀρχ. Ἐταρείαν τῆς 30 Αὐγούστου 1871.

Τὰ πολυγωνικὰ ταῦτα τεῖχη ἀντικατεστάθησαν ἐπὶ Κασσάνδρου δι' ἰσοδομικῶν, ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁλος ὁ πέμπτος αἰὼν πΧ. ἐγνώριζον βεβαίως μόνον τὰ παλαιὰ πολυγωνικὰ περὶ τὴν Καδμείαν.

Ἄλλ' ὁ πέμπτος αἰὼν ἐγνώρισε καὶ ἄλλο τεῖχος, περὶ τὴν κάτω πόλιν τοῦτο καὶ ἰσοδομικόν, τὸ τεῖχος τῶν Μηδικῶν χρόνων, τὸ ἐν ᾧ διεχειμάσεν ὁ Μαρδόνιος καὶ ὁ ἐπολιόρκησαν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην οἱ Ἕλληνες. Τοῦ τεύχους τούτου ἐσώθησαν εἰς πολλὰ σημεῖα λείψανα, ὥστε νὰ χαραχθῇ ὁ μέγας περίβολος αὐτοῦ πολλαχοῦ μετὰ πάσης βεβαιότητος, ἀλλαχοῦ δὲ κατ' εἰκασίαν, ὡς μάλιστα εἰς τὰ βόρεια πεδινὰ μέρη (ΑΔ ἔ.ἄ. 296 ἐξ.).

Ἄν ὁ περίβολος οὗτος δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὸν ε' αἰ., αἱ ἐπτὰ πύλαι, ἃς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κάδμου ὀνομάζει ὁ Εὐριπίδης (ἵνα περὶ τούτου μόνον λέγωμεν) καὶ ἃς ἀπροκαταλήπτως ἀπεδώκαμεν εἰς τὸ τεῖχος τῆς Καδμείας, οὐδὲν θὰ ἐγέννων ζήτημα. Τώρα ὅμως μεγάλη ἔρις ἐπικρατεῖ περὶ τούτου καὶ οὐδεμία γνώμη ἐκνικᾷ, ἄλλων μὲν ἀποδιδόντων τὰς παλαιράτους πύλας εἰς τὰ τεῖχη τῆς Καδμείας, ἄλλων εἰς τὰ τῆς κάτω πόλεως, ἄλλων μεριζόντων αὐτὰς εἰς ἀμφοτέρα τὰ τεῖχη καὶ ἄλλων παρκαπεμπόντων αὐτὰς εἰς τὸ βασιλείον τῶν μύθων, οἵτινες ἔπλασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν πυλῶν ἐπτὰ διότι δῆθεν συνέβη νὰ εἶνε ἐπτὰ οἱ ἐπὶ Θήβας στρατεύσαντες μυθικοὶ ἤρωες.

Τὸ ζήτημα εἶνε μικρὸν καὶ ἀλλαχοῦ τυγχάνει τῆς προσηκούσης μελέτης. Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν μόνον τί δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τοῦ Εὐριπίδου, ἂν δηλονότι ἀποδίδῃ οὗτος τὰς ἐπτὰ πύλας εἰς τὸ τεῖχος τῆς κάτω πόλεως ἢ εἰς τὸ τῆς Καδμείας.

Εἰς τὰς Ἰκέτιδας πολιορκεῖται ἢ προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ Θησέως (στ. 1221) τὸ «ἐπτάστομον πύργωμα τῶν Καδμείων» ἦτοι τῆς Καδμείας, ὁ καλεῖ ἐν ταῖς Φοινίσσαις (287) «ἐπτάστομον πύργωμα Θηβαίας πόλεως», ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ὅμηρος τὴν Καδμείαν πόλιν καλεῖ Θήβην. Ἀλλαχοῦ ὁ Εὐριπίδης, ὡς εἶπομεν ἀρχόμενοι, τὴν αὐτὴν ἐπτάπυλον πόλιν καλεῖ Κάδμου ἢ Καδμείαν ἢ Καδμείων πόλιν. Ὡστε ταυτίζονται. Ἄλλὰ τίς εἶνε ἐν τῇ φαντασίᾳ ἢ τῇ γνώσει τοῦ Εὐριπίδου ἡ πόλις αὕτη; ἢ Καδμεία ἢ ἡ κάτω πόλις; Ἄς ἀναλύσωμεν κύρια τίνα χωρία.

Ἐν ταῖς Φοινίσσαις ὁ στρατὸς τῶν Ἑπτὰ ἀπὸ ἀνατολῶν ἐρχόμενος, ἀπὸ Τευμησοῦ, κατακλύζει τὰ πεδινὰ μέρη πρὸς βορρᾶν, ΒΑ καὶ ΒΔ μέχρι πέραν τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Δίρκης.

Ἡ Ἀντιγόνη συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἀνέρχεται εἰς τὸ ἔσχατον διήρες τῶν μελάθρων (90), ὁ δὲ παιδαγωγὸς λέγει αὐτῇ (101): «σκόπει δὲ πεδία καὶ παρ' Ἰσμηνοῦ ῥοὰς Δίρκης τε νᾶμα πολεμίων στρατεύμα ὄσον». Προσθέτει δὲ (107): «κινούμενον γὰρ τυγχάνει πελασγικὸν στρατεύμα, χωρίζουσι δ' ἀλλήλων λόχους»· ὥστε οἱ ἑπτὰ λοχαγοὶ δὲν εἶχον λάβει ἀκόμη θέσεις ἀπέναντι τῶν ἑπτὰ πυλῶν.

Τοῦ στρατοῦ τούτου, ὡς βλέπει ἡ Ἀντιγόνη, προηγείται (120, 126) ὁ Ἴππομέδων, ὃν εὐρίσκομεν εἶτα τεταγμένον κατὰ τῶν Ὀγυγίων εἴτε Βορραίων πυλωμάτων (1113). Ἐπειτα βλέπει τὸν Τυδέα (131) διερχόμενον τὴν Δίρκην, ἵνα ταχθῇ εἰς τὰς Ὀμολωίδας πύλας (1119). Ἡ ἀναστροφή ἐκ τῶν πέραν τῆς Δίρκης τόπων γίνεται ἴσως, διότι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Αἰσχύλου (Ἑπτ. 55) ὑποτίθεται γινομένη κλήρωσις τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν πυλῶν· ἡ κλήρωσις εὔρε τὸν Τυδέα πέραν τῆς Δίρκης χωρήσαντα, ὥστε ἦτο ἀναγκαία ἡ ἀναστροφή¹. Ἐπειτα βλέπει ἡ Ἀντιγόνη τὸν Παρθενοπαῖον (145, 150) περῶντα «ἀμφὶ μνημα τὸ Ζήθου» ἤτοι περὶ τὸ Ἄμφιον (τὸν ἔξω πρὸς Β τοῦ νῦν μουσειοῦ τῶν Θηβῶν λόφον), ἵνα ταχθῇ εἰς τὰς Νηίστας (1104)· ὥστε ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ τείχους εἶνε ἐντεῦθεν τοῦ Ἀμφείου εἰς τὴν ὄφρον τοῦ λόφου τῆς Καδμείας, ἔνθα τὸ Τυρύνθιον πλίνθεισμα τοῦ Leake (πρβλ. Αἰσχ. Ἑπτ. 527. Ξεν. Ἑλλ. 5, 4, 8. Ἀρριαν. Ἀν. 1, 8, 1 Ἀρχ. Δελτ. 1917, 282, 382 ἐξ.).

Εἶτα ἐρωτᾷ ἡ Ἀντιγόνη (158) ποῦ εἶνε ὁ ἀδελφὸς Πολυνεΐκης, ὁ δὲ παιδαγωγὸς λέγει (159) ὅτι: «ἐκεῖνος ἐπτὰ παρθένων τάφου πέλας Νιόβης Ἀδράστω πλησίον παραστατεῖ», ἡ δὲ Ἀντιγόνη ὁρᾷ πως «μορφῆς τύπωμα» τοῦ ἀδελφοῦ. Ὡστε καὶ ἡ ἀνατολική πλευρὰ τοῦ τείχους εἶνε ἐντεῦθεν τοῦ χώρου τῶν Ἑπτὰ πυρῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν κλασσικῶν χρόνων, κειμένης κατὰ τὴν γνώμην πάντων

¹ Ὅτι δὲ ὁ Εὐριπίδης προσέχει πρὸς τὸ δῶμα τοῦ Αἰσχύλου καὶ ποῦ καὶ ἐλέγχει αὐτό, παρετηρήθη ἤδη ὅρα π. χ. P. Girard *Monuments grecs* 1897, 31 ἐξ.

τῶν νεωτέρων μεταξὺ τῆς Καδμείας, τοῦ Ἀμφίου καὶ τῆς λοφοσειρᾶς τῶν Καστελλίων, τοῦ δὲ Πολυνεΐκου ἢ ὅλη μορφή διεκρίνετο ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς Καδμείας. Ὁμοίως διακριτὸς εἶνε ὁ Ἀμφιάρως (173), ὃν βλέπει ἐκεῖ που πρὸς Α πλησίον τοῦ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ἀγορᾶ ναοῦ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος, ἣν ἐπικαλεῖται ἡ Ἀντιγόνη θαυμάζουσα αὐτόν. Ὁ Ἀμφιάρως εὐρίσκεται εἶτα τεταγμένος κατὰ τῶν Προιτίδων (1109), ἔνθα ἀνέσκαψα ἐγὼ τὸ πανάρχαιον λείψανον πολυγωνικοῦ τείχους.

Ἀποτυχούσης εἶτα τῆς ἀποπείρας διαλλαγῆς τῶν ἐριζόντων δύο ἀδελφῶν, γίνεται πολεμικὸν συμβούλιον ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀγγελθέντος, ὅτι οἱ Ἑπτὰ στρατηγοὶ θὰ περικυκλώσωσι τὴν πόλιν. Συζητοῦνται λοιπὸν διάφορα σχέδια πολεμικὰ πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῶν. Ὁ Ἐτεσκλης προτείνει πλὴν ἄλλων νὰ προσβάλη (728) τοὺς πολεμίους ὄντας ἀμφὶ δεῖπνον, ἀλλὰ ἀποτρέπεται, διότι (730) εἶνε βαθὺς ὁ πόρος τῆς Δίρκης καὶ δὲν θὰ ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποχωρήσωσιν εὐκόλως. Ὡστε καὶ πρὸς δυσμὰς ἢ πλευρὰ τοῦ τείχους εἶνε ἐντεῦθεν τῆς Δίρκης, ἤτοι ἐπὶ τῆς ὄφρους τῆς Καδμείας.

Περὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς οὐδεμία ἀξιόλογος ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ὅτι τὸ τεῖχος διήκεν ἐπὶ τῆς ὄφρους τῆς Καδμείας καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ μεγάλου περιβόλου. Ἐκεῖ γινώσκει ὁ Εὐριπίδης, ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὴν μυθικὴν πόλιν τῷ ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ἐρχομένῳ ἐγένετο διὰ τῶν Ἡλεκτρῶν πυλῶν. Δι' αὐτῶν εἰσῆλθεν ὁ χορὸς τῶν Βακχῶν (Βάκχ. 780) ἐλθὼν ἐκ Κιθαιρῶνος, ὡς ἔπειτα, ὅτε τὰ τεῖχη τῆς κάτω πόλεως δὲν ὑπῆρχον, ὁ περιηγητὴς Παυσανίας ἐρχόμενος ἐκ Πλαταιῶν καὶ Ποτνιῶν.

Ὡς τὴν πόλιν, ἣν φαντάζεται ὁ Εὐριπίδης πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἰσμηνοῦ καὶ τῆς Δίρκης (Φοιν. 825 ἐξ.), ἣτις ῥέει ἀμέσως ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἔνθα καὶ ἡ χεὶρὰ τοῦ δράκοντος τῆς Ἀρείας Κρήνης (Φοιν. 931, 1010, 1315, 638 ἐξ. - 657 ἐξ. σχ., 820. Βάκχ. 1026. *Ηρ. Μαν.* 5, 794 κ. ἀ.).

Τοιαύτη δὲ πόλις εἶνε μόνη ἡ Καδμεία, ἐπειδὴ ἡ ἔπειτα ὠχυρωμένη κάτω πόλις περιελάμβανεν ἐντὸς τοὺς δύο ποταμούς, ἣτοι διεσχίζετο ὑπ' αὐτῶν.

Μακροτέραν ἔρευναν περὶ τῆς τοπογραφικῆς τοῦ Εὐριπίδου ἐμπειρίας πρὸς τὰς Θήβας δὲν θὰ ἐπιχειρήσω (πρβλ. Ἀρχ. Ἐφ. 1909 σ. 111 ἐξ. *Πρα-*

κτικὰ τ. Ἀρχ. Ἐτ. 1911 σ. 152 σημ.), ἀλλὰ λέγω τὸ γενικὸν πόρισμα, ὅπερ ἀλλαχοῦ (ΑΔ 1917) ἐκτίθεται καὶ λεπτομερέστερον, ὅτι ὁ ποιητὴς γινώσκει καλῶς τοὺς Θηβαϊκοὺς τόπους καὶ τὰς περὶ αὐτῶν παραδόσεις· καίπερ δὲ ἐνίοτε παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς συγχρόνου αὐτῷ εἰκόνας τῆς κάτω πόλεως, ἀλλ' ὅμως εἶνε ἱκανῶς ἀρχαιολόγος, ὥστε, θέλων νὰ περιγράψῃ μυθικῶν χρόνων γεγονότα, νὰ ἀφαιρῇ τὰ ὑστερογενῆ κτίσματα, ἵνα παράσχη καθαρὰν τὴν παλαιὰν εἰκόνα τῶν τόπων.

*
* *

Τούτων τεθέντων, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον τῶν «Φοινισσῶν», ἔνθα ὁ Κρέων προτείνει, ἵνα ὁ Ἐτεοκλῆς (745 ἐξ.) ἀποφεύγων πᾶν ἐπικίνδυνον σχέδιον, ἐκλέξῃ ἑπτὰ τολμηροὺς ἅμα καὶ συνετοὺς ἄνδρας, οὓς νὰ τάξῃ πρὸς ἄμυναν ἐφ' ἐκάστη πύλῃ. Καὶ ἀπαντᾷ ὁ Ἐτεοκλῆς δεχόμενος (748):

«ἔσται τὰδ' ἐλθῶν δ' ἐπιτάφυρον ἐς πόλιν
τάξω λοχαγοὺς πρὸς πύλαισιν, ὡς λέγεις,
ἴσους ἴσοισι πολεμίοισιν ἀντιθεῖς.»

Ὁ Ἐτεοκλῆς εὐρίσκειται ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐν τῷ κέντρῳ μάλιστα αὐτῆς, πρὸ τῶν ἀνακτόρων, ἔνθα ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος. Ἀφ' οὗ εὐρίσκειται ἐν τῇ πόλει, πῶς λέγει, ὅτι θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπιτάφυρον ἤτοι ἐπιτάφυλον πόλιν; Ὁ Σχολιαστὴς παρατήρησεν ἐνταῦθα τὸ ἄτοπον καὶ γράφει: «Γελοίως τοῦτο φησίν, ὡς μὴ ὦν νῦν ἐν τῇ πόλει.»

Ἐξήτασα τὰς διαφόρους γραφὰς τῶν κωδίκων, ἀλλ' αὐταί, καίπερ ποικίλλουσαι, δὲν ἐξέρχονται τῆς «γελοιότητος» τοῦ σχολιαστοῦ. Τὸ δὲ χωρίον διατηρεῖται οὕτω, διότι καὶ ὁ λεκτικὸς τρόπος ἐπιτάφυλος πόλις ἢ ἐπιτάφυρος πόλις καὶ ἡ ἀποτελούμενη ἔννοια εἶνε τόσον συνηθῆς, ὥστε ἐπὶ τέλους δὲν χρειάζεται πολλὴ ποιητικὴ ἄδεια, ἵνα θεραπεύσῃ τὴν «γελοιότητα» καὶ ἄτοπίαν. Ἄλλως τε καὶ μόνον, καθὼς φαίνεται, ὁ ἀρχαιολόγος εὐρίσκει αὐτὴν μεγάλην, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ φιλόλογος.

Καὶ ὅμως νομίζω, ὅτι ἀδίκως προσάπτεται τῷ ποιητῇ ἀνοίκειος φόγος γελοιότητος.

Ὁ Αἰσχύλος εἰσάγει τὸν Ἐτεοκλέα κατὰ τὸν

αὐτὸν καιρὸν λέγοντα (Ἐπι. 282)

«Ἐγὼ δέ γ' ἄνδρας ἐξ ἐμοὶ σὺν ἐβδόμῳ
ἀντηρέτας ἐχθροῖσι τὸν μέγαν τρόπον
εἰς ἐπιτατειχεῖς ἐξόδους τάξω μολῶν»

Κατ' ἀναλογίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν παρ' Εὐριπίδῃ

ἔσται τὰδ' ἐλθῶν δ' ἐπιτάφυρους ἐς πύλας
ἀλλὰ κωλύει τὸ μέτρον καὶ τὸ ἀκολουθοῦν
τάξω λοχαγοὺς πρὸς πύλαισιν
παρέχον ἀφόρητον ταυτολογίαν, ἣν οὐδεμία μετάθεσις καὶ μεταπλοκὴ τῶν λέξεων θεραπεύει.

Ἵπάρχει ἡ λέξις στεφάνη, ἣν ὁ Εὐριπίδης μεταχειρίζεται (Ἐκ. 910. Τρω. 783)¹ εἰς δήλωσιν τοῦ κύκλου τῶν τειχῶν, ὥστε, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ τολμηρὸν τῆς διορθώσεως παλαιογραφικῶς, ἂν πάλιν δὲν ἐκώλυε τὸ μέτρον, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀρίστην ἔννοιαν, δεχόμενοι τὸν Ἐτεοκλέα λέγοντα

ἐλθῶν δ' ἐπιτάφυρον ἐς στεφάνην
τάξω λοχαγοὺς πρὸς πύλαισιν.

Ἄλλ' ἀκριβῶς ἰσοδυναμῶς τῇ λέξει στεφάνη κυριολεκτεῖται περὶ τοῦ κύκλου τῶν τειχῶν ἡ λέξις πόλος.

Ὁ Πausanias (4, 30, 6) λέγει: «Βούπαλος δέ, ναοὺς τε οἰκοδομήσασθαι καὶ ζῶα ἀνὴρ ἀγαθὸς πλάσαι, Σμυρναῖος ἀγαλμα ἐργαζόμενος Τύχης, πρῶτος ἐποίησεν ὦν ἴσμεν πόλον τε ἔχουσαν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὸ καλούμενον Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ Ἑλλήνων. Οὗτος μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἐδήλωσε τῆς θεοῦ τὰ ἔργα· ἦσε δὲ καὶ ὑστερον Πίνδαρος ἀλλὰ τε εἰς τὴν Τύχην καὶ δὴ καὶ φερέπολιν ἀνεκάλεσεν αὐτήν». Ὁ Βούπαλος, σύγχρονος τοῦ Ἰππώνακτος, ἔζησε περὶ τὸ 540 π.Χ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις πόλος δὲν ἀποπνέει ὁσμήν γλωσσικὴν ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Pausanias ἐξερχομένην, οὐδὲ ἔλεγον τότε τὸν κύκλον τῶν τειχῶν πόλον, φαίνεται, ὅτι ἡ λέξις ἦτο ἀπὸ παλαιοῦ συνημμένη πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀγάλματος τῆς Τύχης ἄλλων τε πόλεων καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν Σμυρναίων, ἧς τὸ ἀγαλμα ἦτο δὲ τὸ πρῶτον οὕτω περιέργως

¹ Πρβλ. τὴν ἐξ Ἐφέσου ἐπιγραφὴν Michel Recueil 1353, 8 «στεφῶν» καὶ τὸ «χαλκαιοστέφανον τέμενος» τῶν Δελφῶν Κεραμοπούλου Τοπογραφ. τ. Δελφῶν σ. 74, 31. Athen. Mitt. 1909, 48.

ἐσχηματισμένον. Ἡ λέξις ἐνταῦθα εἶχεν οἰονεὶ λειτουργικὴν σημασίαν, παραδιδόμενη ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἱεροδούλων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καθὼς καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν διάφορα ὀνόματα ἄλλοτε μὲν γενικωτέρας νῦν δὲ περιορισμένης καὶ μόνον ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως (ἄρτος, ζέον, νᾶμα κλ.).

Ἐπειδὴ δὲ οὕτως ἀρχαϊκὴ εἶνε ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ λέξις *πόλος*, διὰ τοῦτο συνδέεται καὶ μετ' ἄλλων ἀρχαϊκῶν ἔργων. Πaus. 7, 5, 9 «ἔστι δὲ ἐν Ἐρυθραῖς καὶ Ἀθηναῖς Πολιάδος ναὸς καὶ ἀγάλμα ζύλου μεγέθει μέγα καθήμενόν τε ἐπὶ θρόνου, καὶ ἡλακᾶτην ἐν ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *πόλον*. Τοῦτο Ἐνδοίου (540 π.Χ. περίπου) τέγγην καὶ ἄλλοις ἐτεκμαιρόμεθα εἶναι, καὶ ἐς τὴν ἐργασίαν ὄρωντες τοῦ ἔνδον ἀγάλματος καὶ οὐχ ἥμισθα ἐπὶ ταῖς Χάρισί τε καὶ Ὀραις, αἱ πρὶν ἐσελθεῖν ἐστήκασιν ἐν ὑπαίθρῳ λίθου λευκοῦ». Πaus. 2, 10, 4 ἐξ. «μετὰ τοῦτο ἦδη τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν (ἐν Σικυῶνι) ἱερόν . . . ὃ τὸ μὲν δὴ ἀγάλμα (ἐν τῷ ἱερῷ) καθήμενον Κάναχος Σικυῶνιος ἐποίησεν (περὶ τὸ 500 π.Χ.) . . . πεποιήται δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, φέρουσα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ *πόλον*, τῶν χειρῶν δὲ ἔχει τῇ μὲν μήκωνα τῇ δὲ ἐτέρα μῆλον».

Τίς εἶνε ἡ ὄψις τοῦ πόλου τούτου τῶν ἀγαλμάτων, δεικνύουσι τὰ νομίσματα τῆς Σμύρνης εἰκονίζοντα τὴν Τύχην τῆς πόλεως. Οὗτος εἶνε αὐτὸ τοῦτο κύκλος τειχῶν μετὰ πύργων. Ἀνάλογος ἦτο ὁ πόλος τῶν λοιπῶν ἀγαλμάτων, εἰς ἃ ἀποδίδει ὁ Πausανίας αὐτόν, ἵνα εὐρίσκηται ἐν τῇ κυριολεξίᾳ. Ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης δεικνύουσι καὶ ἄλλας Τύχας πόλεων ἢ πόλεις φερούσας πόλον (πρὸς τὴν *Τυχόπολιν*=Τύχην πόλεως ἐν Humann-Puchstein *Reisen in Kleinasien und Nordsyrien* σ. 114 Β στ. 4 καὶ σ. 118), κατὰ δὲ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἐπαρχίαι καὶ αὐταὶ αἱ ἥπειροι εἰκονίζονται μετὰ τοιοῦτου πόλου, ὁ τύπος δὲ εἶνε ἐν χρήσει καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς πλαστικὰς προσωποποιήσεις πόλεων¹.

Ὁ V. K. Müller ὀρίζων δι' ἄλλων συλλογισμῶν

¹ Daremberg-Saglio *Diction. d. ant.* ἄθρ. *corona* σ. 1536. Müller *Handb. d. Arch.* § 405, 158. Baumeister *Denkm.* σ. 1920 ἐξ. Furtwängler *Samml. Saburoff* πίν. 25 (κεφαλὴ ἐκ Περθύμνης μετὰ πόλου, ἀνερχομένη εἰς τὸ 300 περίπου π. Χ. V. K. Müller *Der Polos* 1915 σ. 22 κ. ἀ.

ὅτι ὁ τειχικός στέφανος ἐμφανίζεται το πρῶτον τῷ 386 π. Χ. ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Θρακῆ βασιλέως Ἐβριζέλιμιδος, ἄγεται νὰ δεχθῆ, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονευόμενα παλαιὰ ἐκεῖνα ἀγάλματα ἔφερον ἀπλοῦν καὶ οὐχὶ τειχικὸν πόλον, καὶ, ἐπειδὴ τὰ νομίσματα τῆς Σμύρνης ἀντίκεινται πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, πιστεύει, ὅτι ταῦτα εἰκονίζουσιν οὐχὶ τὴν οὕτω μαρτυρουμένην ὑπὸ τοῦ Πausανίου Τύχην τῆς πόλεως ἀλλ' ἴσως τὴν Κυβέλην Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω· διότι καὶ ἐπὶ Θηβαϊκῶν νομισμάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων ἔχομεν ὁμοίας κεφαλᾶς θεᾶς μετὰ τειχικοῦ πόλου (Imhoof Blumer and Gardner *Numismatic comment. on Pausan.* σ. 112· Σβορώνος *Διεθν. ἐφημ. τ. νομισμ. ἀρχ.* 1909-1910 σ. 276), ἧτις εἶνε ἡ ἐπὶ τῆς Καδμείας λατρευομένη θεὰ Τύχη (Πaus. 9, 16, 1). Ἀλλ' αὕτη εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Θηβαϊκῆς πιθανῶς προελεύσεως μεγαρικοῦ σκύφου τοῦ Λονδίνου (*Brit. Mus. Cat. Vases* IV g, 104 πίν. 16) εἰκονιζομένην καὶ φέρουσαν προσγεγραμμένον τὸ ὄνομα *Θήβη*. Ἐπὶ ἐτέρου δὲ τοιοῦτου σκύφου (Robert *Jahrb.* 1908 πίν. 5) καλεῖται αὕτη *Θηβαία*. Ἡ ταῦτις δ' αὕτη ἀναβιβάζεται εἰς τὸν 5^{ον} αἰ. π. Χ. διὰ τῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας Welcker *Alte Denkmäler* III, 21, 1 (Gerhard *Etr. und Camp. Vasenb.* σ. 44 πίν. C πρὸς τὸν Τσουνταν *Ἐφημ. Ἀρχ.* 1883 σ. 177), ἔνθα ἡ πολοφόρος μορφή ὀνομάζεται *Θήβα*. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ Τύχη τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου, λέγει αὐτὸς οὗτος ἐν τῷ ἀποσπ. 39 παρὰ Πaus. 4, 30, 6 λέγοντι «ἦσε δὲ καὶ Πίνδαρος ἄλλα τε εἰς τὴν Τύχην καὶ δὴ καὶ *φερέπολιν* ἀνεκάλεσεν αὐτήν». Τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔχον παραλλήλους σχηματισμοὺς ὡς σωσίπολις, ἐλέπολις κ.τ.τ. δηλοῖ ἀναμφιβόλως οὐχὶ τὴν φέρουσαν ἀπλῶς πόλον ἀλλὰ τειχικὸν πόλον, τειχικὴν στεφάνην πυργοφόρον, διότι αὕτη μόνη εἶνε εἰκὼν πόλεως, πόλις. Τοιοῦτον λοιπὸν πόλον ἔφερον καὶ τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα ἀγάλματα τὰ μνημονευόμενα ὑπὸ τοῦ Πausανίου, καὶ ταῦτα μιμοῦνται τὰ νομίσματα τῶν πόλεων. Ὅμοίαν παλαιὰν χρῆσιν τῆς λέξεως¹ ἔχει

¹ Ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας δὲν εἶνε ἄγνωστος τοῖς τραγικοῖς ἡ λέξις πόλος· π. χ. Αἰσχ. *Προμ.* 427. Εὐριπ. *Ὀρ.* 1685=οὐρανός. Πρὸς τὸν Ἡρόδοτον καὶ Maass *Aratea* σ. 123 ἐξ. 137 ἐξ. Roscher *Omphalos* 1913, 41 ἐξ. κ. ἀ. Dieterich *Mithraslit.* 12, 70, 72, 61. *Abrahas* 176, 184, 186, 189.

ὁ Ἀριστοφάνης Ὀρν. 179, 182 ἐξ. λέγων

«ἦν δ' οἰκίστητε τοῦτο καὶ φράξῃθ' ἅπαξ,
ἐκ τοῦ πόλου τούτου κεκλήσεται πόλις.»

Ὡστε πόλος εἶνε ὁ φραγμὸς ὁ κτιζόμενος περὶ τὰς πόλεις, τὸ τειχικὸν ἔρυμα πόλεως¹.

Τὴν λέξιν λοιπὸν ταύτην, ἣτις ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἦτο ἐν χρῆσει κατὰ τὸν 6^{ον} καὶ 5^{ον} αἰ. π. Χ. νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν εἰς τὸν νοσοῦντα στίχον τῶν Φοινισσῶν. Ἐν μόνον γράμμα μετεβλήθη ὑπὸ τινος ἀπροσέκτου βιβλιογράφου παλαιότερου τῶν χρόνων τοῦ τὴν γελοιότητα τοῦ στίχου διδόντος σχολιαστοῦ. Τὸ λάθος ἦτο εὐχερὲς νὰ συμβῇ, διότι ἐπιάπυργος πόλος ἦτο τι ἀσύνηθες, ποιητικόν, ἐν ᾧ ἐπιάπυργος ἢ ἐπιάπυλος πόλις ἦτο τὸ πασίγνωστον περὶ Θηβῶν καὶ σὺνηθες ῥῆμα. Ὁ στίχος λοιπὸν ἔλεγεν :

¹ Πρβλ. τὴν σημασίαν, ἣν δίδει εἰς τὸ ῥῆμα *πολιζω* ὁ Σχολ. Ὀμ. Ὀδ. λ 288 λέγων: αἶνα τὸ μὲν ἔκτισαν εἶη ἀντὶ τοῦ οἰκισθῆναι ἐποίησαν, τὸ δὲ πύργωσαν ἀντὶ τοῦ ἐπόλιον, ἦγουν ὡς πόλιν ἐτείχισαν».

«Ἔσται τὰδ' ἐλθὼν δ' ἐπιάπυργον ἐς πόλον
τάξω λοχαγούς πρὸς πύλαιον.»²

Ἐντελῶς ὁμοία παραφθορὰ τῆς αὐτῆς περιπετειώδους καὶ ἀρχαιοπινούσας λέξεως πόλος εἶχε γίνεσθαι ἐν Σχ. Ὀμ. Ἰλ. Ζ 92: «φασὶ τὸ διοπετὲς (ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Ἰλίου) ἀρνὸς δορὰν ἡμυϊέσθαι, ἔχειν δὲ στέμματα καὶ ἡλακάτην, ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ πόλιν κὰν τῇ δεξιᾷ δόρυ». Ὁ Εὐστάθιος ἐνταῦθα ἔγραψε *πῖλον*, ὁ δὲ Jahn ἀποκατέστησε τὸ ὀρθὸν *πόλον*, εἰ καὶ θὰ ἠδύνατο ἐνταῦθα ἄνευ περιπλοκῶν νὰ κεῖται *πόλιν*, καθὼς ἐν τῷ πιנדαρικῷ ἐπιθέτῳ *φερέπολις* (πρβλ. Maass ἔ. ἄ. 133).

² Ἦσαν γεγραμμένα τῶν ἄνωτέρω καὶ ἦτο ἡ προτεραία τῆς ἀνακοινώσεως αὐτῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, ὅτε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ἐνέτυχον τῇ ἐκδόσει τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου (1846) ὑπὸ Geelius, ὅστις (σ. 144 ἐξ.) ἐκ περιουσίας φιλολογικῆς προέτεινε τὴν αὐτὴν διόρθωσιν τοῦ στίχου. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὸν Geelius οἱ ἐκδοταὶ ὄχι μόνον δὲν ἐδέχθησαν τὴν διόρθωσιν, ἀλλ' οὐδὲ μνημονεύουσιν αὐτῆς, τὰ δ' ἐμὰ ἐπιχειρήματα εἶνε καὶ ἄλλης φύσεως, δὲν ἐνόμισα περιττὸν τὸν γενόμενον κόπον οὐδὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἄνωτέρω ἄσκοπον.

Ἄντ. Δ. Κεραμόπουλλος.

Τρίκκης Ἀσκληπιείου

ὑπὸ

Παναγιώτου Καστριώτου.

Ἐν ἔτει 1903 ἐνεργήσας δαπάνη τοῦ δήμου Τρικκαίων ἀνασκαφὰς ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἐκεῖ ἀναφερομένου Ἀσκληπιείου, ἐπέτυχον κατόπιν σκαφικῶν ἐρευνῶν νὰ εὕρω ἀσφαλῆ καὶ βέβαια λείψανα τοῦ περιφήμου ἐκείνου ἱεροῦ τεμένου, τὰ δὲ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐδημοσίευσά ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας Ἀσκληπιεῖον» Ἀθήνησι 1903.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐνταῦθα δημοσίευσιν περικοπῆς τῆς πραγματείας μου ἐκείνης μοὶ παρέσχεν ὁ συνάδελφος κ. Α. Ἀρβανιτόπουλος, ὅστις γράφων ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑται-

ρείας 1915 σ. 169 περὶ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ συντελεσθεισῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν, ὑπὸ τε ἡμετέρων καὶ ξένων ἀρχαιολόγων, ἔγραψε περὶ τῶν ἐν Τρίκκῃ ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1903 γενομένων πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀρχαιοτάτου τῆς πόλεως ἐκείνης Ἀσκληπιείου τάδε :

«Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Τρίκκῃ ἐμάθομεν ὅτι ὑπῆρχε τις παλαιὸς «Τεκές» ἦτοι Τουρκικὸν μοναστήριον, ὃν κατέχει νῦν ἡ οἰκία Βεῖκογλου ἐκεῖ λέγουσιν οἱ γέροντες ὅτι εἶδον πολλὰς μαρμαρίνας πλάκας πλήρεις ἑλληνικῶν γραμμάτων «κεφαλαίων», ὧν τως δ' ἐν τῇ θύσει ἐκείνῃ εἶχον εὐρεθῆ αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ τὸ ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα,

ἅτινα τῷ 1906 ἐκομίσαμεν εἰς Βόλον. Μελετήσαντες δὲ καὶ τὰς θέσεις τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ περιελθόντες τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τὴν ἀκρόπολιν, κατέληξάμεν εἰς τὴν ὑπόνοιαν τοῦ ὅτι τὸ περίφημον Ἀσκληπιεῖον δὲν ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἔσκαφεν ὁ κ. Π. Καστριώτης, καὶ ὅπου ἀρχαῖόν τι ἀνάλημα, ὅπερ πιθανώτατα εἶναι μέρος τοῦ ἀρχαίου τείχους ἢ τινος πύργου αὐτοῦ, ἀλλὰ μακρὰν ἐκεῖθεν καὶ ὑψηλότερον εἰς τὰ πρὸς τὸν Ἀθηαῖον κρῶσπεδα τῆς ἀκροπόλεως, παρὰ τὴν ἐκεῖ κτιζομένην τότε ἐκκλησίαν· διότι εἶδομεν ἐντὸς αὐτῆς τῆς κοίτης τοῦ Ἀθηαίου καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθη αὐτοῦ, ἔνθα καὶ πηγὴ τις παλαιᾶς χρήσεως ὑπάρχει, τμήματα κιόνων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ἐν γένει εὐθετον σημεῖον πρὸς ποίησιν ναοῦ, ξενῶνων, θεραπευτηρίων καὶ ὁμοίων κτισμάτων κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ. Διὸ θεωροῦμεν ἀναγκαιοτάτην τὴν ἐκεῖ ἐκτέλεσιν δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν μετὰ πλείστων ἐλπίδων ἐπιτυχίας».

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ἀνωτέρω γραφέντων ὁ κ. Ἀρβ. ἀμφισβητεῖ τὰ ὑπ' ἡμῶν δημοσιευθέντα πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν, ἀναγκαζόμεθα ὅπως ἀνασχευάσωμεν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ περιταμόντες, ὡς εἶπομεν, τὴν πραγματείαν ἡμῶν καὶ ἐν ὀλίγοις συνοψίσαντες, ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, ὅπως κυκλοφορήσῃ εὐρύτερον εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον.

Ἐὰν ὁ κ. Ἀρβ. προσεῖχε τὸν νοῦν εἰς τὸ τί ἐγράψαμεν ἡμεῖς ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν (σ. 16 καὶ 22), δὲν θὰ ἀπεφαίνετο οὕτως· διότι περὶ τῶν μαρμάρινων κιόνων καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἅτινα παρετήρησεν αὐτὸς ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ἡμεῖς πρῶτοι ἀνεφέρομεν, ὅτι εἶδομεν ταῦτα· μάλιστα δὲ κατῆλθον καὶ δῦται εἰς τὸν Ἀθηαῖον ἐπὶ τούτῳ μισθωθέντες, οἵτινες ἐπὶ διήμερον ἐργασθέντες, ἐξηκρίβωσαν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπέισθην ὅτι ταῦτα δὲν κεῖνται κατὰ χώραν, ἀλλ' ἐρρίφθησαν ἐκεῖ τίς οἶδε πότε καὶ πόθεν (αὐτ. σ. 22). Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μαρμάρινων ἐνεπιγράφων πλακῶν ὡς καὶ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἄς, ὡς λέγει, οἱ γέροντες εἶδον ἐκεῖ ἔξωθεν τῆς καείσης ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἄς ἐπίσης ἐγὼ ἀναφέρω ἐν τῇ πραγματείᾳ μου· περὶ τῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐκεῖ ἀρχαίων λίθων ὡς καὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν ταύτης καὶ

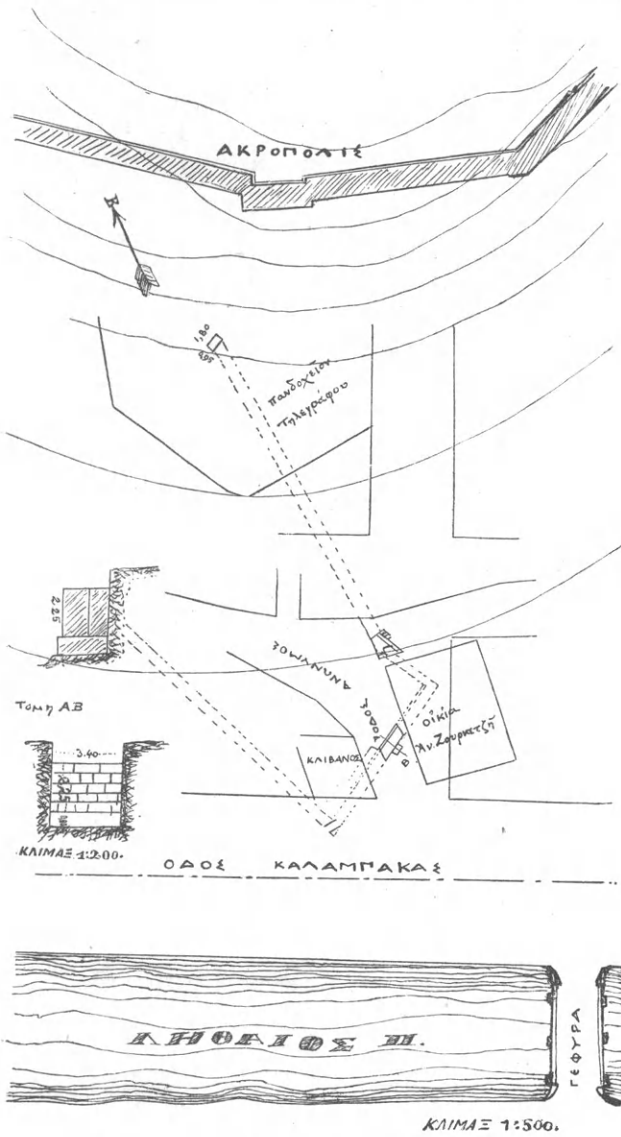
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλαμπάκας κειμένου μεγάλου τετραγώνου βάρου μετ' ἐπιγραφῆς (ἀπελευθερωτικῆς) μνημονεύω ὅτι ταῦτα δὲν εὑρέθησαν ἐπὶ τόπου, ἀλλ', ὡς ὁ πρῶην δημαστυνόμος Τρικκάλων, οὗ τὸ ὄνομά με διαφεύγει νῦν, μοι εἶπε, μετηνήχθησαν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν κατεδάφισιν τουρκικοῦ τεμένους ἐκ τῆς κάτω πλατείας τῆς πόλεως (αὐτ. σ. 16 ἐν ὑποσημειώσει). Ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Ἐβραϊκῷ νεκροταφείῳ τῶν Τρικκάλων κειμένων νῦν ἀρχαίων μαρμάρων τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι εὑρέθησαν κατὰ χώραν καὶ δὲν μετηνήχθησαν ἐκεῖ ἄλλοθεν πόθεν;

Ἐπομένως, ὅτε ἔγραφον τὴν πραγματείαν μου, εἶχον ὑπ' ὄψει τὰς εἰκασίας ταύτας τοῦ κ. συναδέλφου, ὅστις διὰ βραχέων κατὰ τὴν ὀλιγόωρον ἐν Τρικκάλαις διαμονὴν αὐτοῦ ἐξετάσας τὴν θέσιν τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐσκαφεῖσαν ὡς καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἀνακαλυφθέντος οἰκοδομήματος ἀπεφώνησε ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν «εἰς ἀνάλημα ἀρχαίου τείχους ἢ πύργου αὐτοῦ»· ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶναι λείψανον τείχους ἢ πύργου, ἀφ' οὗ ἡμεῖς παρηκολουθήσαμεν τοῦτο δι' ἀνασκαφῆς ἐν συνεχείᾳ κατὰ παράλληλον διεύθυνσιν 50 περίπου μέτρων διήκον μέχρι τῶν αὐλῶν τριῶν παρακειμένων οἰκιῶν ἧτοι τοῦ Α. Ζουρντζῆ, τοῦ ἀπέναντι τῆς οἰκίας τούτου κειμένου κλιβάνου, τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλαμπάκας κειμένου, καὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ πανδοχείου τοῦ Δ. Τηλεγράφου (ιδ. διάγραμμα *εικ. 1*), διαγράψαντες οὕτω παραλληλόγραμμον οἰκοδόμημα καὶ οὗ τὸ ἔδαφος εὑρέθη διὰ πλακῶν ἐστρωμένον.

Ἡ ἐνταῦθα μελέτη μου ἐδραζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐργασίας δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν θέλει πείσει πάντας ὅτι τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια ἀνήκουσιν εἰς τὸ περίπυστον τῆς πόλεως Ἀσκληπιεῖον, δι' ὃ καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν ἐπάναγκες τὴν ἐνέργειαν συστηματικῶν ἀνασκαφῶν ἐν εὐρείᾳ κλίμακι πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς γνώμης ἡμῶν.

Τοῦ ἐν Τρίκκῃ Ἀσκληπιείου ἀνασκαφαί.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου ἀπελθὼν ἄλλοτε εἰς Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας, ὧν ὁ δῆμος ἐψήφισε διαχιλίας δραχμὰς χάριν ἀνασκαφῶν πρὸς εὔρεσιν τοῦ

Διάγραμμα τοῦ ἐν Τρικκάλοις ἀνακαλυφθέντος ἀρχαίου κυρίου.

διασήμευ Ἀσκληπιεῖου τῆς παναρχαίας Θεσσαλικῆς πόλεως Τρίκκης, ἐπεχείρησα δοκιμαστικὰς ἐργασίας καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν ὑπῆρξε θετικόν, ἀλλ' ἠναγκάσθην νὰ διακόψω λόγῳ τῶν ἀπαιτουμένων μεγάλων ἀποζημιώσεων τῶν κατακρημνισμένων οἰκιῶν, εἰς ἃς χωροῦσι τὰ θεμέλια τοῦ Ἀσκληπιεῖου.

Πράγματι ἡ ὑπὸ τὴν νέαν πόλιν ἀνακάλυψις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπῆρξε σπουδαία, ὀφείλω ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σκαφῆς περιῆλθον τὴν πόλιν, ἐμελέτησα τὴν τοπογραφίαν αὐτῆς μετ' ἐπιστάσεως, ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ φρουρίου, ὁπόθεν ἡ θέα δύναται νὰ παράσχη τῷ πεπειραμένῳ παρατηρητῇ τὴν καταλληλοτέραν θέσιν.

Ἡ σήμερον πόλις κατέχει τὰ ἐρείπια τῆς πα-

λαιᾶς, πᾶν δ' ὅ τι φαίνεται παλαιότατον, εἶναι τῆς βυζαντιακῆς καὶ τουρκικῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὅτε, ὡς γνωστόν, τὰ Τρίκκαλα ἤρθησαν τὰ μέγιστα.

Καὶ ὁ μὲν ἐν ἔτει 1892 ἐν Ἀθήναις ἐκδοὺς «Ἱστορίαν τῆς πόλεως Τρικκάλων» δικηγόρος Κ. Χ. Βλυτσάκης ὑπέθεσεν ὅτι τὸ Ἀσκληπιεῖον ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν Ἀργατζίδικα ἢ Κουκοτζάμι, διότι πρᾶγματι αὐτόθι ὑπάρχουσι πολλαὶ πηγαὶ ὑδάτων καὶ ἐρείπια οἰκοδομῶν ἐξ ἀρχαίων λίθων ἄλλοθεν εἰλημμένων, ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα ἐθεώρησα ὡς νεώτερα ἔργα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸ ζητούμενον· οἱ δὲ κ. κ. Ziehen καὶ Amelung μέλη τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, περιελθόντες τῷ 1892 τὰ Τρίκκαλα ἐπὶ διήμερον, ἀπορρίπτοντες τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Βλυτσάκη θεωροῦσιν (ΑΜ 1892 195 κέ) ὅτι τὸ Ἀσκληπιεῖον ἔκειτο παρὰ τὴν πρὸ τριακονταετίας καεῖσαν καὶ ἤδη ἀνοικοδομηθεῖσαν Μητρόπολιν, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ληθαίου, ὅπου ἡ θέσις Γοῦρνοι μετὰ δύο ἐκ μαρμαρίνων πλακῶν κρηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν δὲν ἔλυε τὸ ζήτημα· ἐφ' ᾧ καὶ ἠναγκάσθην νὰ προχωρήσω ἔτι περαιτέρω, ἀνατολικώτερον πρὸς τὰς κλιτύας τοῦ Φρουρίου, ὅπου θέσις κατάλληλος εἰς θεραπευτήριον. Ἰσυλλος ὁ Ἐπιδαύριος (ἐκδ. Wilamowitz σ. 49 κέ) ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Τρίκκῃ «Ἄδυτον» εἰς ὃ κατήρχοντο οἱ μέλλοντες νὰ τύχωσιν ἰάσεως· ὑπῆρχε δὲ καὶ βωμὸς ἐφ' οὗ ἔδει νὰ προσενέγκωσιν οὗτοι θυσίαν. Ὄντως δέ, μετ' ἀποπειρατῆριους ἀνασκαφὰς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Γεωργοπούλου καὶ ἐπισκέψεις τῶν διαφόρων ἱερῶν ναῶν, οἷον τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων καὶ Παντελεήμονος, διαδεξαμένων ἐν τῇ Χριστιανικῇ θρησκείᾳ τὸν Ἀσκληπιόν, ἀμφοτέρων δ' ὠκοδομημένων ἐξ ἀρχαίου ὑλικοῦ, καὶ μετὰ ματαίαν ἀνασκαφὴν πρὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, προέβην εἰς τὴν συστηματικὴν ἀνασκαφὴν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Ζουρνατζῆ, κειμένης κατὰ τὴν ὁδὸν Καλαμπάκας, ὡς ἐν τῷ διαγράμματι ἀναγράφεται. Ἡ θέσις ἀπέχει περὶ τὰ 100 μέτρα τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ληθαίου, ὅστις ἐνταῦθα εἶναι εὐρύς. Ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας σκάψας ἠτύχησα εἰς βάθος δύο μέτρων νὰ ἀνεύρω ψηφιδωτὸν ἔδαφος, ἀπλοῦν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς παραστάσεως. Πρὸς στιγμὴν ἀπήλπισα, ἀλλὰ στιγμιαία ἔμπνευσις

ᾧθησέ με εἰς τὴν διάτρησιν τοῦ ῥωμαϊκῶν χρόνων μωσαϊκοῦ ἐκείνου τοῦ κοινοῦ, ὡς εἶπον, ἄλλως καὶ ἄνευ τινὸς ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, καὶ μετ' ἐκπλήξεως εἰς βάθος τριῶν μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς σημερινῆς ὁδοῦ καὶ 1 μ. ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ, ἀνεκάλυψα τεῖχος ἰσοδομικὸν ἐκ μεγάλων πῶρων λίθων πάχ. 1,40 καὶ ὕψ. ἐνιαχοῦ μὲν 1, ἀλλαχοῦ δὲ 2 μέτρων καὶ ἀλλαχοῦ πλέον τι ἢ ἔλαττον. Τὸ τεῖχος τοῦτο χρόνων ἐλληνικῶν ὄν — διότι τὸ ὑπερθεῖν αὐτοῦ μωσαϊκὸν εἶναι ῥωμαϊκῶν χρόνων — παρηκολούθησα δι' ἀνασκαφῆς ἐν συνεχείᾳ κατὰ παραλλήλους διευθύνσεις μέχρις ἐκτάσεως 50 μέτρων καὶ ἐντὸς τῶν αὐλῶν τριῶν παρακειμένων οἰκιῶν (Α. Ζουρνατζῆ, Δ. Τηλεγράφου καὶ ἐν τῇ αὐλῇ ἐνὸς κλιβάνου), ὧν οἱ ἰδιοκτῆται πάνυ εὐγενῆς ἐπέτρεψάν μοι τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτουμένην ἐκσκαφικὴν ἐργασίαν, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῶν. Μέρος δὲ τοῦ ἀνακαλυφθέντος δαπέδου τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου οἰκοδομήματος εἶναι ἐστρωμένον διὰ παχειῶν μαρμαρίνων πλάκων — ὅπερ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὑπάρχον καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ οἰκοδομήματος μήκους 50 μέτρων καὶ πλάτους 10 — καὶ τοῦτο ἐνισχύει ἔτι μᾶλλον τὴν ἀρχικῶς ἐκφρασθεῖσαν ἰδέαν ἡμῶν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ ἄβατον τοῦ 'Ασκληπιείου τῆς Τρίκκης, ἅτε σχεδὸν ὅμοιον ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν πρὸς τὸ ἐν 'Επιδαύρῳ ὑπὸ τοῦ κ. Καββαδίου ἀποκαλυφθὲν (πρβ. Τὸ ἐν 'Επιδαύρῳ ἱερὸν τοῦ 'Ασκληπιοῦ σ. 121 κέ.)

Ἐνταῦθα κατὰ Στράβωνα (Η. 374 «Καὶ τὸ ἱερὸν πλήρες ἔχοντος ἀεὶ τῶν τε καμνόντων καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμένοι τυγχάνουσιν αἱ θεραπείαι καθάπερ ἐν Κῶ τε καὶ ἐν Τρίκκῃ») ἀνέκειντο οἱ πίνακες, οὓς ὁ Πausanias στήλας καλεῖ ἐν 'Επιδαύρῳ, ἐπ' ὧν ἦσαν ἀναγεγραμμένοι οἱ τρόποι τῆς θεραπείας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ νόσος ἐξ ἧς ἕκαστος αὐτῶν ἔπασχεν. Ἐκ τῆς γενομένης ἀνασκαφῆς ἀπεδείχθη ὅτι τὸ 'Ασκληπιεῖον τῆς Τρίκκης κατεστράφη ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ δὴ κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, ἀφ' οὗ τὸ δάπεδον αὐτοῦ κεῖται ὑπὸ τὸ ψηφιδωτὸν τῶν χρόνων τούτων καὶ εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀπλῶν ψηφιδωτῶν, τὰ ὅποια ἀπαντῶσι καθ' ἕκαστοντάδας ἀνὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Ὅτι δὲ τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀποκαλυφθὲν δοκιμαστικῶς ἱδρυμα δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ ἄβατον, ἢ

ἄλλο ἀνάλογον πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ 'Ασκληπιοῦ κτίριον, πιστοῖ καὶ ἢ οὐ μακρὰν αὐτοῦ πρὸς Α. Ὑπαρξίς λουτρῶνος ἀρχαίου, ἐκ πλίνθων, ἢ δὲ ἐπιτοπία παράδοσις λέγει ὅτι καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρξεν αὐτόθι λουτρῶν (ὡς γνωστὸν ταῦτα ἀνηγείροντο ἐπὶ τόπων ὑγιεινῶν, πλησίον πηγῆς ἀφθόνων διαυγῶν ὑδάτων, διότι εἶχον ὡς νόμον ἀπαράβατον τὴν ἐπιμελῆ διὰ θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν καθαριότητα τῶν προσερχομένων ἀσθενῶν. Τινὰ τούτων ᾧφειλον τὴν ἑαυτῶν δόξαν εἰς τὰς ἱαματικὰς αὐτῶν πηγὰς καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐστήριζον τὴν θεραπευτικὴν αὐτῶν δύναμιν). Τὸ ζήτημα τελειωτικῶς θὰ λυθῆ ἐὰν διενεργηθῶσι συστηματικαὶ ἀνασκαφαί, ἀποζημιουμένων τῶν περὶ αὐτὸ ἰδιοκτητῶν. Οὐχ ἦττον ὅμως χάριν τῆς γενομένης ὑπ' ἐμοῦ ἐργασίας δὲν ἐπεχώσθη τὸ ἀνακαλυφθὲν ἐν τε τοῖς ὑπογείοις τῆς οἰκίας Α. Ζουρνατζῆ καὶ ἐξωθι αὐτῆς ἐν τῇ ὁδῷ μέρος τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος, ἀλλὰ περιετοιχίσθη διὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος ἵνα ἦ ὁρατὸν τοῖς μέλλουσι νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτὸ καὶ ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία τῶν μελλουσῶν ἀνασκαφῶν, ἐξ ὧν θὰ ἀποδειχθῆ ἀναμφιβόλως πλέον ποῖον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν 'Ασκληπιείων ἦν τὸ ἀρχαιότατον, ἀφοῦ ἤδη γινώσκομεν ὅτι ἡ καταγωγὴ τῆς λατρείας τοῦ 'Ασκληπιοῦ εἶναι αἱ Θεσσαλικαὶ χῶραι Ἐστιαῖωτις, Πελασγιῶτις καὶ Μαγνησία, ἢτοι αἱ χῶραι τῶν Λαπιθῶν, τῶν Φλεγυῶν καὶ Μινυῶν· ἐκ τῶν χωρῶν δὲ τούτων ἢ λατρεία εἰσήχθη εἰς Βοιωτίαν, Φωκίδα, Ἀρκαδίαν, Μεσσηνίαν, Ἀργολίδα, Ἀττικὴν, Κῶν καὶ Ρόδον καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς περαιτέρω.

Ὁ Στράβων (437, 20) λέγει περὶ Τρίκκης: «ἔστι δ' ἢ μὲν Τρίκκη ὄπου τὸ ἱερὸν τοῦ 'Ασκληπιοῦ τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἐπιφανέστατον, ὁμορος τοῖς τε Δόλοπι καὶ τοῖς περὶ Πίνδον τόποις». Ὡστε ἢ Τρίκκη ὡς πατρίς τοῦ 'Ασκληπιοῦ ἔσχε τὸν ἀρχαιότατον ναὸν αὐτοῦ, εἰς ὃν προσερχόμενοι οἱ πάσχοντες ἐζήτουν βοήθειαν.

Ἡ Τρίκκη ἢ κυριωτάτη αὕτη πόλις τῆς Ἐστιαῖωτιδος κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Αθηαίου ποταμοῦ (Στράβων 647), τοῦ σήμερον Τρικκαλίνου λεγομένου, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν Χασίων ὄρεων καὶ ῥέων διὰ τῆς πόλεως τῶν Τρικκάλων στρέφε-

ται πρὸς Μ. εἶτα δὲ ἐν μακρῷ τόξῳ πρὸς Α. ἐκβάλλει εἰς τὸν Πηνειόν.

Καὶ ἡ μὲν Τρίκκη ἔκειτο παρὰ τὸν Ἀθηαῖον (Rocher's *Lex. der Myth.* I, στήλη 615-641, Pauly-Wissowa *Realencycl.* B', στήλη 1662), ἡ δὲ ἀκρόπολις αὐτῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐν τῇ πεδιάδι ὑψουμένου λόφου (ὁ λόφος οὗτος, ἐφ' οὗ τὸ φρούριον τῆς πόλεως, εἶναι προέκτασις τῶν Χασίων ὁρέων, ταῦτα δὲ εἶναι συνέχεια τῆς πρὸς Β. μακρᾶς σειρᾶς τῶν Καμβουνίων). Ἐκ τῶν δοκιμαστικῶν ὁμῶς ἀνασκαφῶν ἡμῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἀρχαία πόλις ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῶν Μ. καὶ Α. κλιτύων τῆς ἀκροπόλεως (ὅτι πράγματι ἐνταῦθα ἦν ἡ ἀρχαία πόλις ἀποδεικνύει ἡ ὕπαρξις ἀρχαίου ψηφωτοῦ ἐδάφους, ὡς παρετήρησα, καθ' ὅσον τὸ μῆκος τῆς σημερινῆς ὁδοῦ, μέχρι τῆς συνοικίας τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς· ἰδίως πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Κ. Κλαψάρη καὶ ἄλλων σώζονται ἀρκετὰ τοιαῦτα ψηφωτὰ ἐδάφη).

Τὴν θέσιν ἀκριβῶς τῆς ἀρχαίας Τρίκκης κατέχουσι καὶ τὰ σημερινὰ Τρίκκαλα. Ἡ πόλις ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διετήρησε τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα, κληθεῖσα Τρίκκη ἐκ τῆς ὁμωνύμου θυγατρὸς τοῦ Ἀσωποῦ καὶ γυναικὸς τοῦ Ὑφέως, ἡ κατ' ἄλλους τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πηνειοῦ, καὶ θεωρουμένη πατρὶς τοῦ Ἀσκληπιοῦ (Στράβ. 647).

Ὁ Ὅμηρος ὁμιλῶν περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐκ Θεσσαλίας (Ὅμηρ. Ὑμν. Ἀσκληπ.) γινώσκει ὅτι οἱ δύο τούτου υἱοὶ Μαχάων καὶ Ποδαλείριος συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγούμενοι 30 πλοίων ἐκ Τρίκκης. Οὕτως ἐν Ἰλιάδος Β (στίχ. 729) ἀπαντῶσι τὰ ἐξῆς περὶ αὐτῆς:

Οἱ δ' εἶχον Τρίκκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν,
οἱ δ' εἶχον Οἰχαλίην, πόλιν Εὐρύτου Οἰχαλιῆος,
τῶν αἰθ' ἠγείσθην Ἀσκληπιοῦ δύο παῖδε,
ἰητῆρ' ἀγαθῶ, Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων.

Καὶ ἐν Δ 199:

Βῆ δ' ἰέναι κατὰ λαὸν Ἀχαιῶν χαλκοχιτόνων
παπταίνων ἤρωα Μαχάονα τὸν δ' ἐνόησεν
ἔσταῶτ' ἀμφὶ δέ μῃ κρατερὰι σίχες ἀπιστιάων
λαῶν, οἱ οἱ εἶποντο Τρίκκης ἐξ ἱπποβότιο.

Ἐκτοτε οὐδὲν ἄξιον λόγου περὶ Τρίκκης εὐρίσκειμεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι καὶ μόνον ἐπὶ

τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅτε ἀρχεται ἡ κυρίως ἱστορία τῆς πόλεως, γίνεται μνεία αὐτῆς. Ὅθεν ἀναφέρεται ὑπὸ Διοδώρου (IH 56) ὅτι εἰς τοὺς ἐξορίστους τῆς Τρίκκης καὶ τῆς Φαρκαδόου δὲν ἐπετράπη ἡ κάθοδος ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πολυπέρχοντος καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκδοθέντι διατάγματι. Ὁ Πτολεμαῖος (III, 13, 44) ὀνομάζει αὐτὴν πόλιν Μακεδονικήν, ὁ δὲ Λίβιος (32, 12 καὶ 36, 29 - ἰδ. πρβ. Caes. b. Gall. 3) ἀναφέρει τὴν Τρίκκην ὡς τὴν πρώτην ὀχυρὰν θεσσαλικὴν πόλιν, εἰς ἣν κατῆλθε Φίλιππος ὁ Ε'. μετὰ τὴν παρὰ τὸν Ἀῶνον ἤτταν. Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων ἀναφέρει περὶ αὐτῆς ὁ Στράβων πολλαχοῦ τῶν Γεωγραφικῶν αὐτοῦ (XIII, 647, — XIII, 437 — IX, 437 — XIII, 360). Κατὰ δὲ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527-565 μ.Χ.) ἀκμάσας Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. I, 4, κεφ. 3) ὀνομάζει αὐτὴν *Τρικκάτους* (κατὰ τὸν Leake [*Travels in Northern Greece* IV, σελ. 286] ἴσως ἐκ κακῆς ἀντιγραφῆς τοῦ Τρικκαίους) καὶ ὅτι ἀνωκοδομήθη πολλὰ παθοῦσα ἐπὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου αὐτοκρατόρων ἐκ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, ὡς τῶν Γότθων καὶ Οὐννων. Ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους (σελ. 642) κατὰ τὴν Γ'. ἑκατονταετηρίδα, καλεῖται ἔτι Τρίκκη.

Πρώτη δὲ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (I, 5, σελ. 137) κατὰ τὸν IB'. αἰῶνα ἀναφέρει τὸ ὄνομα Τρίκκαλα (τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐδόθη μεταξὺ τοῦ Γ'. καὶ IB'. αἰῶνος, διότι Τρίκκη ἐκαλεῖτο πρὸ τῆς τελικῆς διαιρέσεως τῆς Αὐτοκρατορίας τῷ 376). Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης Τσέτσης (Χιλιάδες: 9 στίχ. 280:

Χώραν τὴν Θεσσαλίαν δὲ συνεκτικὴν μὴ νόει
Φθίας καὶ Φαρσαλίας δὲ Λαοῖσσης καὶ Τρικκάλων
Δημητριάδος Ἰωλκοῦ καὶ Γλαφυρῶν καὶ Βοίβης)

ἀναφέρει τὴν Τρίκκην, ὀνομάζων αὐτὴν Τρίκκαλα.

Καὶ ὁ μονογραφίαν περὶ τῆς πόλεως Τρικκάλων γράψας δικηγόρος Κωνστ. Χρ. Βλυτσάκης (Σύντομος Ἱστορία τῆς πόλεως Τρικκάλων [Θεσσαλίας] Ἀθῆναι 1892) δὲν φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἀκριβῶς διεξῆλθε τὰς διαφορὰς αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων περιπετείας καὶ τύχας. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι βέβαιον ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μακροὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μα-

κεδόνων πολέμους κατὰ τὴν πΧ. 2^{αν} ἑκατονταετηριδα (τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἀναφέρει καὶ χρησμός τις καὶ ἡ Σίβυλλα· ἰδὲ παρ' Εὐσεβίῳ «Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευὴ» Γ'. 146, 6 καὶ τὰ *Oracula Sibylliana*, ὑπὸ Geffeken, Leipzig 1901, Βιβλ. ΙΔ', στίχ. 217) ὑπέστη ἰκανὰς καταστροφὰς καὶ ἐρημώσεις. Τοῦτο ἐπιστώθη καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων σκαρικῶν ἐργασιῶν, ἐν αἷς εὐρέθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς κλασσικῆς περιόδου ψηφωτὸν δάπεδον τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐνδεικνύον ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οὐδὲν ἴχνος τοῦ ἀνακαλυφθέντος οἰκοδομήματος ἐσφύζετο, καὶ τὰ περιωθέντα ἐρείπια, ἀφανῆ ὅλως, ἐχρησίμευσαν ὡς ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐστρώθη τὸ μεταγενέστερον οἰκοδόμημα τοῦ ψηφωτοῦ.

Αἱ ἐπισυμβᾶσαι εἰς τὴν θεσσαλικὴν ταύτην πόλιν μεγάλαι καταστροφαί, ἡ ἐπισωρευθεῖσα ἄφθονος ἰλύς ἐκ τοῦ ῥέοντος διὰ τῆς πόλεως Ληθαίου, καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως κατερχόμενα χώματα τοσαύτην μεταβολὴν ἐπήνεγκαν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια καταχωσθέντα κατέστησαν ἀφανῆ καὶ ἄγνωστα. Οὕτω παντὸς ἴχνους τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐξαφανισθέντος, ἀποροῦμεν ποῦ ἔδει, ὡς εἵπομεν, νὰ βυθίσωμεν μετ' ἐπιτυχίας τὴν σκαπάνην πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Τρίκκης, περὶ οὗ ὁ Στράβων τὴν ἀνωτέρω μόνον πενιχρὰν πληροφορίαν παρέδωκεν ἡμῖν. Ἄλλ' ὅτι ὅμως ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἦν ἐπίσημον τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν παρ' Ἡρώδου (II, 97) καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἐπιδουρίου Ἰσύλλου, ἐν οἷς μνημονεύεται τὸ ἐν Τρίκῃ ἱερόν, ὡς γνωστὸν καὶ ἀρχαῖόν τι ἴδρυμα:

«οὐδὲ καὶ Θεσσαλίας ἐν Τρίκῃ πειραθείης
εἰς ἄδυτον καταβάς Ἀσκληπιοῦ, εἰ μὴ ἐφ' ἄγνοῦ
πρωτον Ἀπόλλωνος βωμοῦ θύσαις Μαλεαῖτα»

(Πρβ. *Cannadias Fouilles d'Épidaure* σελ. 34 ἀριθ. 7 στίχ. 29). Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τῶν ἀπλῶν τούτων μαρτυριῶν, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρω ἀσφαλὲς διδόμενον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀρχαίου Ἀσκληπιείου τῆς Τρίκκης κοιτίδος τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, γεννηθέντος ἐν αὐτῇ παρὰ τὸν Ληθαῖον ποταμόν. (Στράβων ΙΔ'. 647. Θ. 360).

Οἱ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηριδα τὰ Τρίκκαλα ἐπισκεψάμενοι οὐδὲν ἄξιον λόγου ἀρχαῖον

εὔρον, ἐκτὸς ὀλίγων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ τινων ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μία διαιωνίζει τὴν μνήμην δικσῆμου ἱατροῦ, τοῦ Κίμβερος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀνδρομάχης (W. Leake: *Travels in Northern Greece* I σελ. 429 καὶ ἐφεξῆς καὶ IV, σελ. 279 καὶ ἐφεξῆς.—IV, 285 πίν. XXXV N^ο 171.—Kaibel Epigraph. N^ο 507. Καὶ ὁ Pouqueville *Voyage dans la Grèce*, Paris 1820 ἀναφέρει ὅτι εἶδε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἡμεῖς εὐρομεν αὐτὴν κατακειμένην ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἣν καὶ μετεκομίσαμεν εἰς τὸ Νομαρχεῖον). Καὶ ὁ Ussing (*Griechische Reisen u. Studien* σελ. 66 κέ.) ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι εἶδεν ἐν Τρικκάλοις ἐπιγραφὴν ἱερέως Ἀσκληπιοῦ, οἱ δὲ Ziehen καὶ Amelung ἐπισκεψάμενοι τὰ Τρίκκαλα τῷ 1892, ὡς εἵπομεν, οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι οὐδὲ νὰ καθορίσωσι ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο τὸ Ἀσκληπιεῖον (AM 1892 σελ. 195 κέ.), μόνον δ' ἐντὸς τῆς σημερινῆς πόλεως εὔρον τὰ ἐξῆς πηλινὰ ἀντικείμενα: εἰδώλιον Τελεσφόρου (ὁ Τελεσφόρος μόλις τῇ μΧ. 2^η ἑκατονταετηριδὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τέχνην, ἰδὲ Welker *Griechische Götterlehre*. Τόμ. Β'. σελ. 740.—Warwick Wroth *JHS* 1882, 286, 1884, 82^η), ἀλέκτορα καὶ βρέφος ἐσπαργανωμένον, ἀσφαλῆ τεκμήρια τῆς ὑπάρξεως ἐν Τρίκῃ τοῦ Ἀσκληπιείου. Εὐρέθησαν δὲ ταῦτα ἐν οἰκίαις παρὰ τὸ ὑφ' ἡμῶν ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων τούτων καίπερ ἀνηκόντων εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (ὁ Τελεσφόρος, ὡς γινώσκουμεν ἐξ ἐπιγραφῶν, ἐλατρεύετο ἐν Ἐπιδαύρῳ. Πρβλ. P. *Cannadias, Fouilles d'Épidaure* [N^ο 143, 160, 165] καὶ ἐκαλεῖτο *σωτήρ*. [N^ο 63], *ἀλεξίπονος* [N^ο 78] καὶ *ἐπήκοος* [N^ο 163]), οὐδὲν σαφὲς καὶ ὠρισμένον συνάγεται, οὐδ' ἀποδεικνύεται τι περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τοῦ περιφανοῦς Ἀσκληπιείου· διότι τὰ εὐρήματα ταῦτα, μὴ εὐρεθέντα κατὰ χώραν, δὲν παρέχουσιν ἀσφαλῆ ἐχέγγυα πρὸς καθορισμὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ περίπυστον ἴδρυμα.

Οὕτως ἀπέμεινον ἡμῖν μόναι ὁδηγοὶ ἡ τοῦ Στράβωνος μαρτυρία καὶ ἡ τοῦ Ἡρώδου, ὅστις λέγει ὅτι ἡ ἐν Κῶ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰσῆχθη ἐκ τοῦ ἐν Τρίκῃ τῆς Θεσσαλίας Ἀσκληπιείου (Ἡρώδου II, 97 «*χῶσκληπιὸς πῶς ἦλθεν ἐνθάδ' ἐκ Τρίκκης*» καὶ VI 1: «*χαίροις ἀναξ παῖ, ὁ μέδεις Τρίκ-*

κης». Ταῦτά λέγει καὶ ὁ Ἐπιδαύριος Ἴσυλλος. Ἐπιθι Wilamowitz «*Isyllos von Epidaurus*» σελ. 49 καὶ ἐξῆς καὶ S. Herrlich *Epidaurus*. «*Eine antike Heilstätte*» 1898 σελ. 11 καὶ Π. Καββαδία «*Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ*» Ἀθήνησι 1900). Ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτον διημισβήτησαν τινες τῶν ἀρχαιολογούντων. Οὕτω δὲ προήλθεν εἰς μέσον σπουδαιότατον πρὸς ἐπίλυσιν ζητήματα, ποῦ τὸ πρῶτον ἐλατρεύθη ὁ Ἀσκληπιός, ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας, ἢ ἐν Τρίκκῃ τῆς Πελοποννήσου; (Μεσσηνία) ὡς καὶ τὴν Ἰθώμην καὶ Οἰχαλίαν, ὧν ὁμώνυμοι πόλεις ὑπάρχουσι καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὡς εἶπομεν ἄνωτέρω.

Ὁ Lennart Kjellberg ἐν τῇ πραγματείᾳ «*Asklepios*» («*Asklepios*» *Mythologisch-archaeologische Studien*, Upsala 1894-7) πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀρχαιότατον Ἀσκληπιεῖον ἦν τὸ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ κατ' αὐτὸν ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἢ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ δὲ Gruppe (*Griechische Mythologie* ἐν τῷ *Müller's Handbuch V*, 2 σελ. 189 κέ.) θεωρεῖ ὡς πολὺ ἀρχαίον τὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἐκ Θεσσαλίας καταγωγῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ παραδέχεται ὅτι μᾶλλον ἐκ Κρήτης ὠρμήθη ἢ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡ γνώμη ὁμοῦς τοῦ Kjellberg, εἰ καὶ τεκμηρία τινὰ ὑποστηρίζουσιν αὐτήν, δὲν ἐγένετο κοινῶς παραδεκτὴ, διότι ἡ Θεσσαλία ἀπὸ Ὀμήρου ἤδη θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχαιοτάτη κοιτίς τῆς ἰατρικῆς. — Τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ Kjellberg παραλαβὼν δέχεται καὶ ὑποστηρίζει καὶ ὁ ἰατρός κ. Α. Ἀραβαντινὸς ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «*Ἀσκληπιὸς καὶ Ἀσκληπιεῖα*» ἐκδ. ἐν Λειψία σελ. 180 καὶ ἀλλαγῶν Ἀθ. 1907 οὐχὶ ὀρθῶς ὁμοῦς διότι πολλοὺς πρὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκκοπῆς τοῦ νομίσματος τούτου τῆς Θεσσαλίας αἰῶνας, ἐφ' οὗ καὶ μόνου στηριζόμενος ὁ Kjellberg ἀπέφηνε τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην, ὑπῆρξαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ τὰ μάλα ὀνομαστοὶ ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀφιερωμένοι, εἰς οὓς προσήρχοντο πλεῖστοι πάσχοντες καὶ ὅπου ὑφίσταντο οὗτοι ποικίλας καὶ παντοδαπὰς θεραπευτικὰς ἀγωγὰς. Πρβλ. καὶ Σκεύου Ζερβοῦ «*Ἱστορία τῆς Ἰατρικῆς*» Ἀθήνησι 1914 σελ. 41).

Ὡς ἐπιχειρήματα τῆς γνώμης αὐτοῦ ὁ Kjell-

berg φέρει ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς ἐμφανίζεται ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ νομισμάτων ἀργυρῶν τῆς Λαρίσσης μόλις τὸν Ε'. πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα (AM 1893 245). Ἐπὶ δὲ νομισμάτων τῆς Τρίκκης κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα (ιδ. *Head Historia Numorum*, σελ. 263. Μετάφρασις αὐτῆς ὑπὸ I. Σβορώνου ἐν τῇ σειρᾷ βιβλιοθήκης Μαρασλή. Ἀλλ', ὡς εἶπομεν ἄνω, ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἶναι παλαιάτη· δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε'. π. Χ. αἰῶνος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ζ', ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ π. Χ. Η'. αἰῶνος, γνωστοῦ ὄντος νῦν ὅτι ὁ ἀρχαιότατος τούτου ναός, τὸ ἐν Τρίκκῃ Ἀσκληπιεῖον, δὲν καθωρίσθη μέχρι τοῦδε ἀκριβῶς ἀπὸ χρονολογικῆς ἀπόψεως, τὸ δὲ πολλῶν τούτου νεώτερον, τὸ τῆς Σικυωνίας ἐν Τιτάνῃ ἰδρυθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαχάονος καὶ πρώτου ἐγγόνου τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ Ἀλξήνορος). Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις Θεσσαλικαῖς πόλεσιν ἐλατρεύετο ὁ Ἀσκληπιός, ὡς ἐν Λακερειαί, πόλει τῆς Μαγνησίας παρὰ τὴν Βοιωτήδα λίμνην (ιδ. Πινδάρου Πυθ. Γ'. 34, 160 καὶ Ἀπολλώνιον Ρόδιον Δ'. 614 καὶ Φερεκύδους ἀπόσπασμα 8 M.), ἣτις θεωρεῖται ὡς πατρὶς τῆς μητρὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ Κορωνίδος, ἐν Κρανῶνι, ἐν Φεραῖς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν (Keil *Inscriptiones Thessaliae tres*. σελ. 7 κέ. — Cauer *Delect.* 399), ἐν Φαλάννῃ τῆς Περραιβίας παρὰ τὸν Πηνειὸν (AM 1883 σελ. 102. — BCH 1899 σελ. 398 καὶ ἐφεξῆς), ἐν Φαρσάλῳ (Demmet-Heuzey, *Mission Scientifique de Macédoine* σελ. 429 N° 205-206, ιδ. Pauly-Wissowa II 1663, N° 3), ἐν Χυρεταῖς (Liv. 31, 36. — Le Bas-Waddington *Voyage archéol.* II N° 1302) καὶ ἐν Δημητριάδι (AM 1890 σελ. 304, N° 14-32, Head, ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 256).

Καὶ οὕτως ἡ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ εὑρηται ἐπίσης ἀρχαιοτάτα διαδεδομένη ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς ἐν Σικυῶνι (Παυσ. 10, 3), ἐν Τιτάνῃ (Παυσ. Γ'. 11, 5), ἔπειτα ἐν Φλιουῶντι (Παυσ. Β'. 13), ἐν Κορίνθῳ (Παυσ. 2, 34, 5), ἐν Κλεωναῖς (Imhoof-Blümer. — Gardner *JHS* 1885 σ. 81 καὶ 1887 σ. 55) ὅπου τρία ἦσαν Ἀσκληπιεῖα (Παυσ. Β'. 23 4, 13, 21, 1 καὶ Pauly-Wissowa 13, 1665), δύο ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἐν Τροιζήνῃ, ἐν Ἐρμιόνη (C. I. G. 1198, 122), ἐν Ἀσίνῃ (Mionnet *Descr.* Β'. 224, 73), ἐν Πάτραις (Παυσ. Ζ'. 21, 6). Ἐπι

ἐν Ἀρκαδίᾳ, Λακωνικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ ἀναφέρεται παλαιότατα ἢ τοῦ Ἀσκληπιοῦ λατρεία. Ἰδίως ὁμῶς ἢ Ἐπίδαυρος ἐγένετο ἢ ἐστία τῆς λατρείας ταύτης (Cavvadias *Fouilles d'Épidaure* Athènes, 1893 καὶ τοῦ αὐτοῦ «Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ») ἐξ ἧς μετηνέχθη εἰς Ἐπίδαυρον Λιμηράν, Κῶν (Παυσ. Γ'. 23, 6 καὶ ἐφεξῆς. — Herzog. *Koische Forschungen und Funde*, Leipzig 1899. — Τοῦ αὐτοῦ *Koios und Kos* ἐν *He* 1895 51 καὶ Πρακτικά Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου 1905 σελ. 281), Ἀθήνας (Ἡρόδ. Ε'. 82. — Παυσ. Β', 6, 8. — Körte, *AM* 1893 245 κέ.), Τιθωρέαν (Παυσ. Ι, 32, 12), Ναύπακτον (Παυσ. 38, 13. — Πρβ. *Weil* *AM* 1879 22 κέ.), Σμύρνην, Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ (Στράβων 554, 647), ἐν ἧ ῥέει καὶ ποταμὸς Ληθαῖος καλούμενος, καὶ Βαλλάγρας τῆς Κυρηναϊκῆς (Παυσ. Β'. 26, 9. — Φιλόστρ. Ἀπολλων. Δ'. 34, σελ. 174. — Πρβλ. Ἡρόδ. Γ'. 131), εἰς Καρχηδόνα (Σκεύου Ζερβοῦ *Ἡ μαιευτικὴ καὶ Γυναικολογία ἐν τοῖς προἰπποκρατικοῖς ναοῖς τοῦ Ἀσκληπιοῦ* ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου 1910-11 σελ. 185: τὰς πληροφορίας ἀρύεται ἔκ τε τοῦ Παυσανίου καὶ τοῦ Στράβωνος), εἰς Πέργαμον (Παυσ. Β'. 26, 7), Κάλυμναν (CIG 442. — Πρβ. *Blinkenberg* «*Asklepios*» σελ. 70 σημ. 69), Νίσυρον (Σκεύου Ζερβοῦ ἐνθ' ἄνω σ. 285), Κρήτην (*Museo Italiano* III, σελ. 782 N° 179. — Πρβ. *Zingerte*, *AM* 1896 38 ff. Ἐν τῇ Κρητικῇ Γόρτυνι ὑπῆρχε ποταμὸς Ληθαῖος καλούμενος εἰς ἀνάμνησιν βεβαίως τῆς θεσσαλικῆς Τρίκκης, παρ' ἣν ὁμώνυμος ποταμὸς. Τοῦτο λεκτέον καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ Μαγνησίας), Ῥώμην (Liv. V, 47. — Plin. XXIV, IV, 22. — Ovid. *Metam.* XV, 622, κέ. Ἐν δὲ τῇ Ῥόδῳ ὑπάρχει εἰσέτι χωρίον Ἀσκληπιεῖον καλούμενον [Ζερβὸς αὐτόθι σελ. 67]), Μεγαλόπολιν (Ζερβὸς αὐτόθι), Κεγχρεάς (Ζερβὸς αὐτόθι) καὶ Κυλλήνην (Ζερβὸς αὐτόθι).

Οὕτω ἔκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων συνάγεται ὅτι, ὡς πολλοὶ παραδέχονται, χώρα τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἶναι ἢ Πελοπόννησος καὶ ὅτι ἐξ αὐτῆς μετεδόθη εἰς τὴν Φωκίδα, ὅπου ὁ πατήρ τῆς Κορωνίδος μητὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὤκει παρὰ τοὺς Δελφοὺς (Παυσ. Θ'. 31, 1. — Στέφανος Βυζάντιος ἐν λέξει. Ἐπιθι Σχόλια εἰς Νικάνδρου

Θηραϊκά) καὶ ὅπου ὁ Ἀσκληπιὸς ἐγένετο ἀρχηγέτης μεγίστης λατρείας (Παυσ. 10, 32, 12), ἦτις ἐκεῖθεν βαθμηδὸν διεδόθη καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Kjellberg, ἀλλ' εἰ καὶ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ φέροντα τὴν παράστασιν τοῦ Ποσειδῶνος νομίσματα θεωροῦνται ἀρχαιότερα τῶν εἰκονιζόντων τὸν Ἀσκληπιόν· τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν ἐλατρεύετο ἀρχαιότατα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ νομισματικῇ καὶ τῇ τέχνῃ ἐν γένει ἐγένετο χρῆσις τῆς παραστάσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ βραδύτερον, διότι ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν ἦτο βεβαίως κατ' ἀρχὰς θεότης, ἢ δὲ εἰκὼν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐνεφανίσθη βραδύτερον ὡς διασήμευ ἰατροῦ θεοποιηθέντος.

Καὶ τῷ ὄντι ἐν Ἀθήναις ἐλατρεύετο ὁ Ἀσκληπιὸς ὡς ἥρωος, καθ' ἃ φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ θρόνου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου εὐρεθείσης (πρβ. ΑΕ περίοδ. Β'. ἀριθ. 135) καὶ ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθείσῃ Μ τῆς Ἀκροπόλεως (πρβ. IG II 453 b) ἀναφέρεται ὅτι ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἀσκληπιεῖῳ ἐτελοῦντο ἡρῶα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡρωα ἐπίσης καλεῖ αὐτὸν καὶ ὁ Πίνδαρος (Πινδάρου Πυθ. 3, 7).

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου οἱ λόγοι τοῦ Kjellberg ἀναίρουνται καὶ δι' ἄλλων μὲν σπουδαίων ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ Στράβωνος (360) λέγοντος: «*δείκνυται δ' ἐν τῇ Γερηνίᾳ Τρικκαίων ἱερόν Ἀσκληπιοῦ ἀφίδρουμα τοῦ ἐν τῇ Θεσσαλικῇ Τρίκκῃ*».

Τοῦτο ἀναντιρρήτως ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἐν Μεσσηνίᾳ ἱερόν ὡς ἀφίδρουμα τοῦ ἐν Τρίκκῃ ἦν μεταγενέστερον. Ἄλλὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (Η'. καὶ Θ'. 437, 20) Τρικκαῖος ὁ Ἀσκληπιὸς ἐκαλεῖτο ἐν Γερηνίᾳ (Preller III, 83) ἀποκαλοῦντος τὸ ἐν Τρίκκῃ Ἀσκληπιεῖον ὡς τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἐπιφανέστατον, οὕτω παραδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιολογούντων, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀνέθορεν οὐχὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλίᾳ ἔκ τινος παραβύστου φάραγγος τῆς Πίνδου εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὀρίζοντα καὶ ἦν παμπαλαία καὶ μάλα διαδεδομένη ἐκεῖ, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ τὰ μέγιστα ἐπεξετάθη ἀνὰ σύμπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἕνεκα τῆς ἐπιτυγχάνομένης θεραπείας τῶν διαφόρων νοσημάτων ἐν τοῖς ναοῖς αὐτοῦ καὶ τῆς διενεργουμένης διαφη-

μίσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς θεραπευομένων καὶ ἄλλων θεραπευομένων διὰ ταῦτα προσώπων.

Εὐτυχῶς ἀπὸ τινος ἤρξατο ὁ ἀρχαιολογικὸς κόσμος μετὰ προσοχῆς ἐξ ἐλπίδων νὰ στρέφῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὰς Θεσσαλικὰς χώρας καὶ νὰ κρατύνηται ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν τῆς Θεσσαλίας ἀδύνατον νὰ μὴ κρύπτονται σαφῆ καὶ διδακτικὰ ἔχνη παναρχαίου πολιτισμοῦ, διότι εἶναι πλέον ἀκραδάντως παραδεδεγμένον ὅτι ἐν τοῖς θεσσαλικοῖς πεδίοις ἔζησαν καὶ ἠῤῥησαν λαοὶ πανάρχαιοι, συρράξεις δὲ καὶ μεταναστεύσεις ἐθνῶν καὶ λαῶν ἐκεῖθεν τὸ πρῶτον ἀρξάμεναι, μετεδόθησαν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης ἐν τοῖς παναρχαίοις χρόνοις διαπάλης τῶν βορειότερων λαῶν, διὰ τῆς Πίνδου εἰς τὰ θεσσαλικά πεδία εἰσορμησάντων, ἔθνη καὶ οἰκῆσεις ἀνετράπησαν καὶ ἐξέλιπον καὶ ὑπὸ τὰ εἰρεῖπια ἐτάφη ἴσως πολιτισμὸς περιέργος καὶ διδακτικὸς, οὗ μὲν μίαν πτυχήν ἀνεσύρθη διὰ τοῦ παρὰ τὸ Διμίσι καὶ Σέσκλον καὶ τὸ παρὰ τὸ Βελεστίνον (ἀρχαίας Φεράς) Πιλάφ-Τεπέ, καὶ ἐν τῇ γραφικῇ κοιλάδι τῶν Τεμπῶν καὶ ἐν Γόννοις καὶ ἐν Παγασαῖς καὶ ἀλλαχοῦ ἐπιτυχῶς γενο-

μένων συστηματικῶν ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κ. κ. Στάη, Τσουντα, Λεονάρδου, Κουρουνιώτου καὶ Ἀρβανιτοπούλου, ὡς καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, καθ' ἃς οἰκῆσεις καὶ ἀκροπόλεις λαοῦ πολλῶ ἀρχαιοτέρου τοῦ Μυκηναϊκοῦ καὶ Κυκλαδικοῦ ἀνεφάνησαν.

Ἡδὴ μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν τριῶν διασῆμων Ἀσκληπιείων, τοῦ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (ΠΑΕ 1876-78. — Girard *L'Asclépieion d'Athènes*), τοῦ τῆς Ἐπιδαύρου διὰ τοῦ Π. Καββαδίου (*Cavvadias Fouilles d'Épidaure — Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ* 1881) καὶ τοῦ τῆς Κῶ ὑπὸ τοῦ Herzog (*Koische Forschungen und Funde*, Leipzig 1909. — Τοῦ αὐτοῦ *Koios und Kos* ἐν *He* 1895 51) ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἢ ἐνέργειας ἀνασκαφῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸς ἀποκάλυψιν καὶ τοῦ τῆς Τρίκκης, τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπιφανεστάτου τῶν Ἀσκληπιείων, ὡς ὀνομάζει αὐτὸ ὁ Στράβων.

*Ἀθήνησι

Παναγιώτης Καστριώτης.

Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαί

(συνέχεια πρὸς ΑΕ 1917 39 ἀρ. 91-92 231 ἀρ. 93-94)

ὑπὸ

Βασιλείου Λεονάρδου.

95 - 97 (εἰκ. 1 - 3 [σ. 74 76] 4).

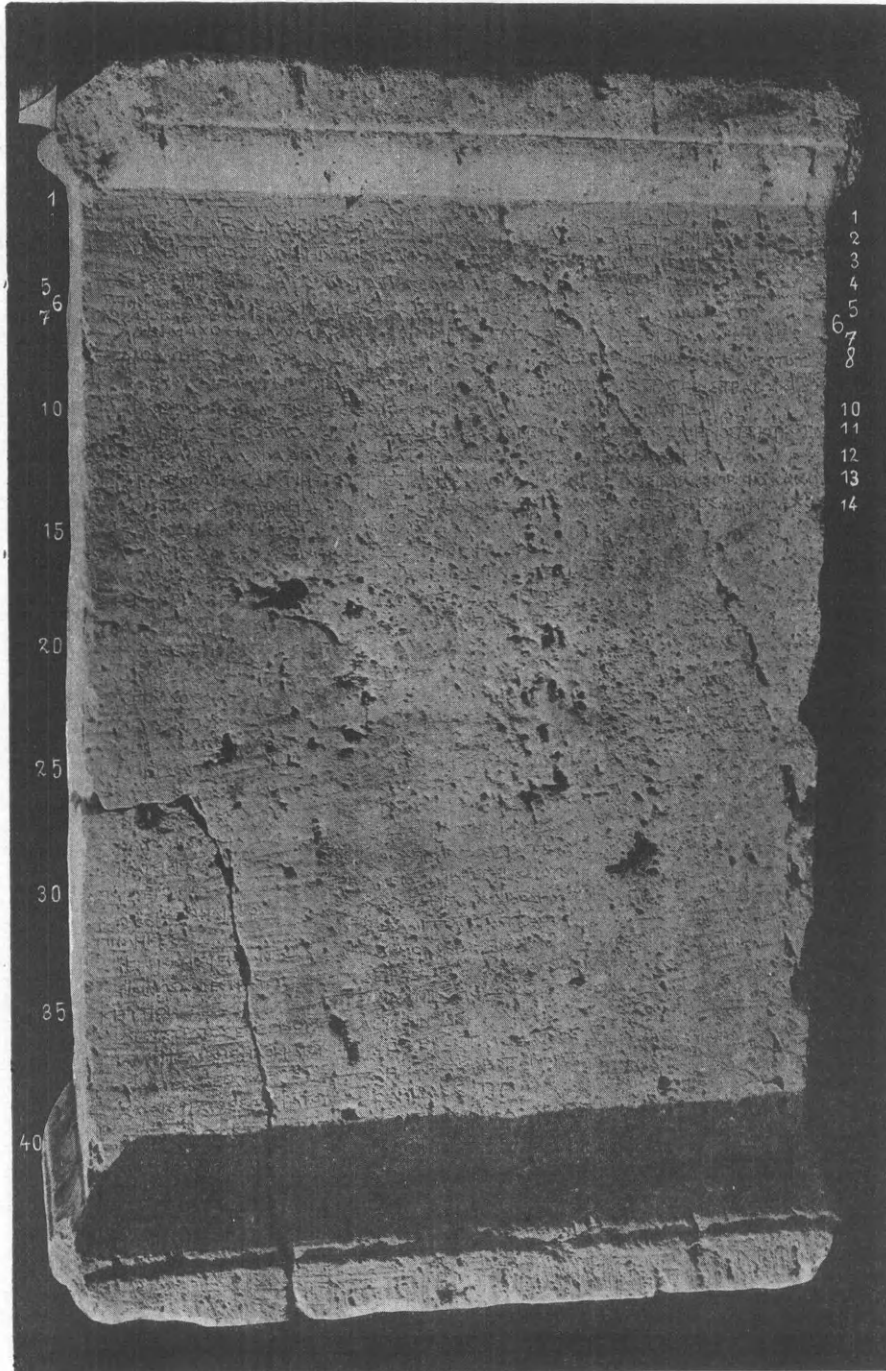
Λεωσθένους καὶ Δικαιογένους καὶ Φιλοκλέους καὶ ἄλλων ὑπὸ τῶν τῆς Δεωντίδος ἐφήβων στεφάνωσις (πX 324/3). Βάθρον ἐπιχωρίου ἀσβεστολίθου ὡς σκληροῦ πώρου, ἐπιγεγραμμένον ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας, ἤγουν τοῦ μετώπου (ἀρ. 95), καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δεξιᾶς, ἤγουν τῶν κροτάφων (ἀρ. 96 καὶ 97), καὶ φέρον ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν τούτων ἄνω μὲν γεῖσον συγκείμενον ἐκ πλίνθου καὶ κυματίου, κάτω δὲ παρεμφερῆ κόσμον ὕψ. 0 73 (ὕψ. ἄνευ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω κόσμου 0 585), πλ. ἄνω 0 485 (πλ. ἔμπροσθεν ἄνευ

τοῦ κόσμου 0 44), πᾶχ. ἄνω 0 335 (ἄνευ τοῦ κόσμου 0 315). Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἐν μέσῳ φέρει παραλληλόγραμμον τόρμον· ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας φέρει, ἴσως χάριν προσερείσεως, ἔγγλυμμα (ὕψ. 0 09, πλ. 0 07-0 045, βάθ. ὡς 0 05) ἀπέχον ἀπὸ μὲν τῆς ἄνω ἀκμῆς τοῦ λίθου 0 33, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς (τῶ τὴν ὀπισθίαν τοῦ λίθου ἐπιφάνειαν ὀρῶντι) 0 14. Τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου τὸ κάτω, σχεδὸν τὸ ἥμισυ, ἠῤῥεθη ἀποκατεαγὸς (τὸ ἀποκάταγμα τοῦτο περιέχει τοὺς τελευταίους τέσσαρας καὶ ἥμισυ στίχου τῆς αὐτόθι ἐπιγραφῆς καὶ ἀντίστοιχον μέρος τῆς 1^{ης} σελίδος τῆς μετωπιαίας ἐπιγραφῆς, στ. 27-41). Τοῦ μετώπου τὰ

γράμματα ἔχουσιν ὕψος ἐν μὲν τῷ 1^ῳ στίχῳ 0 012, ἐν δὲ τῷ ἐνεσφηνωμένῳ _{α6} στίχῳ (ὅρ. ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τούτου) 0 004, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις 0 004-0 007, τὸ δὲ μεταγραμμάτιον τοῦ μὲν 1^{ου} στίχου εἶνε $\pm 0 045$, τῶν δὲ λοιπῶν $\pm 0 002$. ὁ 1^{ος} στίχος κεῖται ἔγγιστα τοῦ τε γείσου καὶ τοῦ 2^{ου} στίχου, τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ 5^{ου} στίχου καὶ τοῦ _{α6} μεταστίχιον καὶ τὸ μεταξὺ τοῦ _{α6} καὶ τοῦ _{α7} εἶνε 0 002, τὰ

δὲ ἄλλα μεταστίγια εἶνε $\pm 0 007$. τῶν δὲ κροτάφῶν ἐπιγραφῶν τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος $\pm 0 008$, τὸ δὲ μεταγραμμάτιον εἶνε $\pm 0 002$, τὸ δὲ μεταστίχιον τῶν καθ' ὁμάδας στίχων 0 008.

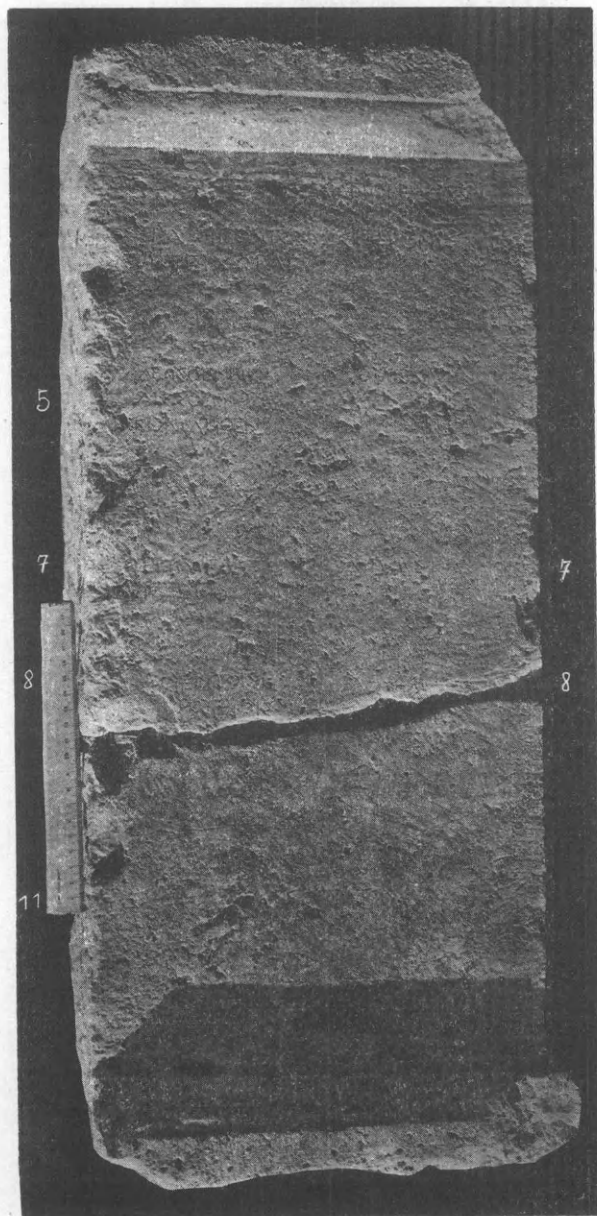
Τὰ ἐπὶ τῶν κροτάφῶν κύρια ὀνόματα μετὰ τοῦ οἰκείου πατρόθεν καὶ δημόθεν (96 _{α4-6 β4-6 β8-10 11-13} 97 _{α4-6 β4-6 α8-10 β8-10}) κατὰ σύντρεις στίχους καὶ ἕτεροι δύο στίχοι (τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου, 96 _{α8-9})

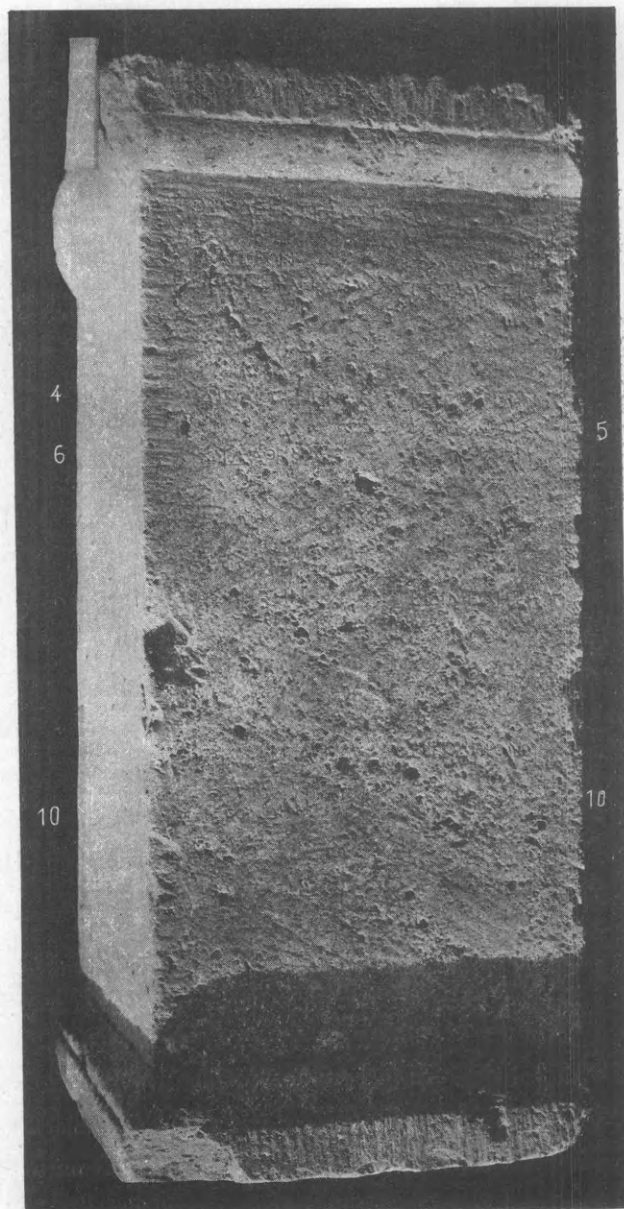
1: Λεωνίδος λογαθῶν τε καὶ ἐφήβων κατάλογος.
(μνημείου [ὑψ. 0 73] φωτογράφημα· μέτωπον, ἐπιγρ. ἀρ. 95.)

95 (μέτωπον, εἰκ. 1)

1	λ	ο	χ	α	γ	ο	ί	1
2	1'Ἡγέστ[ρ]ατος	Κλείππου,	2'Ἀ[γ]νίας	Μακαρά[τ]ου,	3'Πασιφῶν	Παντήνορο,		2
3	4'Ἀρχέπολις	Παντήνορος,	5'Παράμυθος	'Ἀντιγένοῦ,	6'Σωσίστρατος			3
4	Σωσίστράτου,	7'Λυσανίας	Μόλωνος,	8'Δ[ω]σί[θ]εος	'Ἀντιγένοῦ,	9'Φο[ρ]ύσκοῦ		4
5	Τιμοκράτου,	10'Σωσικλῆς	Σωσίστράτου,	11'Τιμήσιος	Σημωνίδου.			5
6	Φρεάριοι	Εὐπολις	Καλλιάδου.....					6
7	7'Ἀλκίμαχος	Καλλιμάχου	Ποτάμιοι	ὑπένερθεν	ἐξ	Οἴου		7
8	Διόδωρος	Καλλιμάχου	Παράμυθος	'Ἀντιγένοῦ	'Ἀγνίας	Μακαράτου		8
9	Πασιφῶν	Παντήνορος	'Ἐπικρά[τ]η[ς]	[Ἀ]ριστοκράτου	Στράτων	Στρατωνίδο		9
10	'Ἀρχέπολις	Παντήνορος	Σκαμ[β]ωνίδαί		Εὐπυρίδαι			10
	'Ἐρμιππος	Πυθέου	Δωσίθεος	'Ἀντιγένοῦ	Εὐκτίμενος	Εὐκτίμεν		11
	Εὐπολις	Καλλιάδου	Ταυρέας	Αἰσίμου	Κολωνῆς			12
	Ξενοκράτης	'Ἀντιρήτου	Ποτάμιοι	καθύπερθεν	Αἰσχύλος	Πρωτομάχο		13
14	Σώστρατος	Φιλοκῆδου	Δημοφάνης	'Ἀρ[ι]στ[ο]φάνου	Θεόδωρος	'Ἀμφιμάχο[υ]		14
15	'Ἀρχιάδης	'Ἀρχίππου	Αἰθαλίδαι		15			
	Θρασυκλῆς	Θράσωνος	'Ἐξώπιος	Φαιδρίου				
	Πυθόδωρος	Δημ[ο]κλέους	Ποτάμιοι	Δειραδιῶται				
	Σμικρίας	'Ἐπι[β-4 ο]υ	Πύρρος	[Π]αγκλέους				
	'Υ]βά[δ]αι		Φιλόφρων	Παγκλέ[ου]ς				
20	Μενεστρατίδης	'Ἴπποστράτου	4]μων	Ξενο[κ]λέους	20			
	Λύκαιος	Λυκαίου	Ε]ῦανδρος	[Ε]ῦάν[δρ]ου				
	Φρόνιχος	Φρουναίου	Σωσιγένης	Σω[± 2 1/3]υ				
	'Ἡγίας	'Ἡγίου	Σουνιεῖς					
	'Ἀπολλόδωρ[ος]	Λυσιστρ[ά]του	'Ἡγέ[στ]ρατος	Κλείπ[π]ου				
25	Χολλεῖδαι		Σωσικλῆς	Σωσ[ιστ]ρά[τ]ου	25			
	Λυσίστρατος	Λυσικρ[ά]τους	Σωσίστρατος	[Σωσιστ]ρά[τ]ου				
	Φί[λ± 2 1/3]ος	Αἰσχίνου	Τ[ιμ]ήσιος	Σημωνίδ]ου				
	'Ἀμύντης	Σωδάμου	Ναυσίφιλος	Κίμωνος				
	Ναῦσις	Γνάθωνος	Διονύσιππος	Εὐαγγέλου				
30	'Ἐκαλεῖς		Μειδωνίδης	Περικλέους	30			
	Λυσιφῶν	Φιλί[σ]κου	'Ἀρχέδειπνος	Νικοδήμου				
	Πήληκες		Θάλλιππος	Εὐαγγέλου				
	'Ἱεροκλῆς	Φεί[δ]ωνος	Δημοφῶν	Εὐξένου				
	Φιλίνος	Χαιρεστράτου	Δειραδιῶται					
35	Κήτιοι		Λυσανίας	[Μ]όλωνος	35			
	Λυσίστρατος	Ε[ῦ]ξένου	Δευκονοῆς					
	'Ἀμφιτελίδης	Φιλοκράτου	Φο[ρ]ύσκοῦ	Τιμο[κρ]άτους				
	Σμίκυθος	Ξενοκλέους	Δήμαρχος	'Ἀριστάνδρου				
	Σωσίστρατος	Σω[στ]ράτου	Θαρρέας	Σατύρου				
40	Τιμόστρατος	Τιμοκράτου	Χαιρεφῶν	Καλλιστράτου	40			
	'Ἐπικράτης	Σπο[υ]δίου	Καλλίστρατος	Σωτέλου				

2: Λεωσθένους τε καὶ ἄλλων στεφάνωσις.
(μνημείου [ὑψ. 0 73] φωτογράφημα· ἀριστερὸς κρόταφος,
ἐπιγρ. ἀρ. 96.)

3: Δικαιογένους καὶ Φερεκλείδου καὶ Φιλοκλέους
καὶ ἐπιμελητοῦ στεφάνωσις.
(μνημείου [ὑψ. 0 73] φωτογράφημα· δεξιὸς κρόταφος,
ἐπιγρ. ἀρ. 97.)

	τοῦ[σ]δε ἔστεφ[ά]νωσαν οἱ ἔφηβοι·	1
	στρατηγὸν τὸν σωφρονιστὴν	2
	ἐπὶ τεῖ χώραι	3
(ἐν χαρακτῶ κύκλῳ)	Λεωσ(θ)ένην	Θυμοχάρην 4
	5 Λεωσ(θ)ένου	Δημοχάρου 5
	Κεφαλῆθεν.	Λευκονοέα.
	ἐπιμεληταὶ	διδάσκαλον
(ἐν χαρακτῶ κύκλῳ)	8 οἱ ἐν τοῖς	Πυθα[-
	9 φ]ρουρίοις	5 - 5 $\frac{1}{3}$]οκλέου
	10	Δεκελέα· 10
(ἐν χαρακτῶ κύκλῳ)	11 Λυσίστρατον	
	12 Εὐξένου	
	13 Κήτιον.	

	τοῦσδε ἔστεφάνωσαν οἱ ἔφηβοι·	
	στρατηγὸν	στρατηγὸν
	ἐπ[ι] τῷ Πειραεῖ	ἐπὶ τεῖ Ἀκτεῖ
(ἐν χαρακτῶ κύκλῳ)	4 Δικαιογένην	Φερεκλείδην
	5	Φερεκλέους 5
	6 Κυδαθηναέα.	Περιθοίδην.
	κοσμητὴν	ἐπιμελητὴν
(ἐν χαρακτῶ κύκλῳ)	Φιλοκλέα	Νικόδωρον
	Φορμίωνος	Φιλοθήρου
	10 Ἐροιάδην.	Ἀχαρνεά. 10

περιβέβληνται χαρακτῶ κύκλω (διαμ. 0 139), γενομένω, ὡς εἶοικε, χάριν γραπτῶ στεφάνου.

Ἡυρέθη ἀνεστραμμένον ὄπισθεν τοῦ βάθρου τῆς Ἀδείας (ΠΑΕ 1884₉₆ πίν. Ε' ι''' = SIG³ 373· περὶ τοῦ ὀνόματος πρβ ἄλλως καὶ DI 2082₃) καὶ τοῦ ἀνατολόθεν τούτου βάθρου τοῦ Ἀγρίππα (IG VII 349-353, ΑΕ 1892₄₀ ἀρ. 70-73· ἀύτ. σ. 41 10 18 42₁₆ ἀντὶ 71 γρ. 72).

Γραμμῶν ἐκθεσις ἀπαντᾷ ἐν τοῖς λήμμασιν ἐκάστοις, ἤγουν ἐπὶ μὲν τοῦ μετώπου ἐν τοῖς δημοτικοῖς ὀνόμασι (πλὴν ἐν *Ποτάμιοι ὑπένερθεν* 95_{β7}, πρβ περὶ τῆς τοῦ 95_{α6} στίχου ἐνσφηνώσεως): 95_{α6} α₁₉ α₂₅ α₃₀ α₃₂ α₃₅ β₁₀ β₁₃ β₁₅ β₁₇ β₃₄ β₃₆ γ₇ γ₁₀ γ₁₂ ἐπὶ δὲ τῶν κροτάφων ἐν 96₁ α₂₋₃ α₇ β₂ β₇ 97_{1-α3} α₇ β₂₋₈ (οὐχὶ ἐν β7), πρβ ΑΕ 1917₄₂ α.

λοχαγοὶ 95₁· περὶ τοῦ α τοῦ λοχαγός (πρβ *ξεναγός, οὐραγός, ὀπαδός, ἀρεταλόγος* [πρβ. IG XI 1263, SIG 765₂, ἀρετηφόρος Croenert MG 290· πρβ Ἡσυχ. «ἀρετή θεία δύναμις», Αἰλιαν. Περὶ θείων ἐναργειῶν, *Le Bas + Waddington IGL V 400*₄₋₈ 519₄₋₆, *SReinach BCH 1885*₂₅₇ RA 1889 II 87, *Diehl + Cousin BCH 1887*₁₆₂ 6/7, *Deschamps + Cousin BCH 1888*₂₆₅, *Foucart BCH 1889*₁₆₈ = SIG 784², *Ramsay JHS 1889*₂₂₈ ἀρ. 26 καὶ, *Zingerle AM 1896*₇₄, *Demargne BCH 1900*₂₃₉ (= DI 5065)_{3/4}, SIG 656₃₅ 806_{9/10} 807₅, 966₅, *Crusius RE II 670* λ. *Aretalogoi, Reitzenstein Hellenist. Wundererzählungen 9, Ferguson Hell. Ath. 393*³ παιᾶν· ἐλοχῆγεε καὶ λοχηγέων Ἡροδ. Θ' 21₁₅ 53₆, *Δοχήγου OGI 214*₆· τοῦ ἐν *Bechtel IID 19*₁₂₆ [= IGA 372₂₃₀] *Λόχαγος* ἢ ὀρθῆ ἀνάγνωσις εἶνε Ἀγλωχάρης, *Körte RhM 1904*₆₁₇ = DI 5345₂ σ. 544 543) πρβ *OHoffmann GD III 308 326-8 354, Schweizer GPI 38 (Λαάγου IG XII 1 144*₂ = DI III 1 [3834^α] σ. 473) 49 (ὀδαγεῖν), *Nachmanson LFMI 29, Lobeck Phryn. 430, Kuehner + Blass GG I 20, Τσερέτης Σύνθετα*² (1902) 52 55 464 607, *Χαιζήδακης Ἀκαδημ. Ἀναγν. Α'*₂₃₅ Β' 140 148, *Solmsen ULV 24 304.*

Ἀντιρήτου 95_{α13}· δι' ἐνόδς ρ ἐνθάδε· ὡσαύτως ἐν IG II 864_γ 32 Ἀντιρήτος 33 Αἰσχέο (ἄλλος Ἀθηναῖος, Εὐπυρίδης τῶν δήμων, πρύτανις τῆς Λεωντίδος, τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἀρχομένης, *Kirchner PA 1182*)· διὰ δύο δὲ ρ ἐν Ἰμβρου βου-

λευτικῶ καταλόγῳ XII 8 63_{α5} Ἀντιρήτος Ἀναγν(ῥάσιος) (δηλ. ἄλλης φυλῆς Ἀθηναῖος, πX 352/1, PA 1181)· πρβ *Εὐρουσίλαος Hoffmann GD II 119*_{[B22/β] D[12] 15}, *εὐράγη καὶ αὐρηκτος Ἡρωδιαν. II 271*₁₄ 401₂₅ 640₄, *ἐπιϜρόμβεισι Σαπφ. 2*_{11/2}, (*Hoffmann GD II σ. 135*¹², 492), *εὐφρητάσату*₄ καὶ *ἔφρητάσату*₁₄ *Hoffmann GD I ἀρ. 135* σ. 168 183 196 (*Meister GD II 268, Thumb HGD 291*), *προρέοντος* Ὁμ. Φ 260, *προρέειν* Φ 366 κλπ (πρβ *κῦμα ῥόοιο Φ 263 306* λ 639), *τεῖχος τε ῥρήξειν M 198, ἀνὰ ῥῶγας χ 143, κατὰ ῥρόον ε 327 ε 461 μ 204 ξ 254, ἐπὶ ῥροπῆς* («ἐπὶ μικροῦ») Ἡσυχ., *κατὰ ῥύσιον RIG 25*₁₉ (πρβ 6 10) (πρβ *κατὰ ῥύσιον IG XII 5 653*₁₁), *ἀρετέματα ῥουμοῖς IG I 2 225*^c Β α₂₁, *ῥουμοῖς IG I 2 225*^f Α 9 (πρβ [10] [11]), πρβ *AM 1894*₁₉₂ Α α₂₀ 21 27 [32] Β α₂₆ [27] [34] 39, *τῷ ρΡε[τ₁₆δ]* SIG³ 86⁷, *τὰ ῥοιφένια Wessely WS 1886*₂₀₅, *ἀρουσίους Wilhelm Jh 1911*₁₆₈ 3 (πρβ 6 7 [7]) 195 καὶ κλπ· πρβ *Meister GD I 81 109*² 110⁴ 113¹ 174, *Hoffmann GD II 437 492, Kühner + Blass GG I 270 311, Brugmann GG² 60, 80, Meyer GG § 165 239, Meisterhans + Schwyzer GAI 95 97 99*⁸⁸⁰ 169, *Solmsen ULV 177* καὶ, *Kretschmer GI 1910*₄₇, *Schulze GGA 1897*₈₃₁, *Wilhelm GGA 1898*_{207 235}, *Papadémétracopoulos Tradit. anc. 229.*

Περὶ τοῦ ἄρθρου ἀναγραφῆτωσαν τὰ οἰκεία χωρία: οἱ ἔφηβοι 96₁ 97₁, *ἐπιμεληταὶ οἱ ἐν τοῖς [φ]ρουρίοις* 96_{α7-9}, *στρατηγὸν τὸν ἐπὶ τεῖ χώραι* 96_{α2-3}, *στρατηγὸν ἐπ[ὶ] τῷ Πειραεῖ* 97_{α2-3}, *στρατηγὸν ἐπὶ τεῖ Ἀκτεῖ* 97_{β2-3}, *σωφρονοιστὴν* 96_{β2}, *διδάσκαλον* 96_{β7}, *κοσμητὴν* 97_{α7}, *ἐπιμελητὴν* 97_{β7}.

Δοτικὴ τῆς 1^{ης} κλίσεως ἐνθάδε ἀπαντᾷ μόνον ἐν *τεῖ χώραι* 96₃, *τεῖ Ἀκτεῖ* 97₃· περὶ τῆς διὰ τοῦ εἰ γραφῆς πρβ *Meisterhans GAI 38* καὶ.

Ἡ γενικὴ τῶν ἀρσενικῶν τῆς 1^{ης} καὶ 2^{ης} κλίσεως ἐνθάδε ἔχει -ου, πλὴν τῶν ἐξῆς, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τοῦ λίθου κεχαραγμένων· ἐν μὲν γὰρ τῷ *Στρατωνίδο* 95_{γ9} καὶ *Πρωτομάχο* 95_{γ13} δὲν ἐχαράχθη μὲν υ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐγράφησαν, ὡς εἰκάσαι, οὕτως διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου μᾶλλον ἢ ἐπίτηδες, πρῶτον μὲν διότι καὶ τᾶλλα πάντα, ὡς εἴρηται, ἔχουσιν -ου, ἔπειτα καὶ ἄλλων δύο ὀνομάτων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄκρου τοῦ λίθου κειμέ-

νων, ἔνεκα τοῦ χώρου δὲν ἐχαράχθησαν τὰ τελευ-
ταῖα γράμματα: Παντήγορο 95₂, Εὐκκιμέν 95_{γ11}.
περὶ δὲ τοῦ Ἀμφιαρέου 95_{γ14}, ἐπειδὴ ὁ λίθος ἐπὶ
τέλει τοῦ στίχου εἶνε λελωβημένος, δὲν δύναται νὰ
ρηθῆ τι ἀσφαλές· καίτοι, τοῦ χώρου αὐτόθι ὄντος
ὀλίγῳ μείζονος τοῦ μετὰ τὰ προειρημένα δύο ὀνό-
ματα 95_{γ9} καὶ 95_{γ13}, εἰκότερον ὅτι ἦν **υ** κεχαρ-
γμένον· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν IG II 1021_β, οὗ
τὸ κύριον ὄνομα ἀνεπληρώθη ὑπὸ Roussel (BCH
1908 346 ἀρ. 358, πρβ 355 ἀρ. 453 438 ἀρ. 64 30/1) Κρ[ώμ]α-
[χος (=Sundwall NPA 115 139, προσθ. ἐν PA
ὡς ἀρ. 8829^a), ἢ τοῦ πατρὸθεν κατάληξις κεχά-
ρακται διὰ τοῦ ο (Ὀλυμπιοδώρο, οὐχί — ρο[υ]).
πρβ Meisterhans GAI 6 26 62, Wilhelm Jh
1900₄₆ 1904₁₀₁, Nachmanson AM 1908 203
Μνησιλόχ((ο)) (ἐν μέσῳ στίχου) κλπ, Nilsson
TALindos 138 κέ, ΑΔ 1915₂₀₃ 221 1916 Π 66·
ἐν Larfeld HGE II 523₁₆ προσθ. IG II 864_{α9}
Ἀνικλεί((δο)).

Τῆς 3^{ης} κλίσεως τὴν γενικὴν τὰ μὲν εἰς -κλῆς
ἔχουσιν ἐπτάκις μὲν (ἐλλογουμένου καὶ τοῦ 95_{β20}
κατὰ τὸ 95_{α38}) -κλέους (Δημοκλέους 95_{α17}, Ξενο-
κλέους 95_{α38}, Ξενο[κ]λ[έους] 95_{β20}, Παγκλέους
95_{β18} β19, Περικλέους 95_{β30}, Φερεκλέους 97_{β5}· ἐν
IG II 772_{ΑΒ7/8} 11/2 15/6 τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς τὸ ὄνομα
ἔχει Φερεκλέου), ἅπαξ δὲ -κλέου ([5—5₃]οκλέου
96_{β9})· τὰ δὲ εἰς -κράτης ἔχουσι τετράκις μὲν -κρά-
του ([Ἀ]ριστοκράτου 95_{β9}, Φο[ρ]ύσκος Τιμο-
κράτου 95_{4/5} (τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐν 95_{β37} ἔχει Τι-
μο[κρ]άτους), Τιμοκράτου 95_{α40}, Φιλοκράτου
95_{α37}), δις δὲ -κράτους (Λυσικράτους 95_{α26},
Φο[ρ]ύσκος Τιμο[κρ]άτους 95_{β37})· τῶν δὲ εἰς -γέ-
νης ἐν μόνον ὄνομα ἀπαντᾷ, τετράκις -ου ἔχον
Ἀντιγένου 95_{β4} β8 β11)· καὶ τὰ εἰς -κῆδης, -σθέ-
νης, -τέλης, -φάνης, -χάρης ἔχουσι -ου (Φιλο-
κῆδου 95_{α14}, Λεωσθένου 96_{α5}, Σωτέλου 96_{β41},
Ἀριστοφάνου 95_{β14}, Δημοχάρου 96_{β5}· περὶ τῶν
εἰς -κῆδης πρβ καὶ Λεωκῆδου IG II 869_{α9} τῆς πX
4^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦτης, ἐν δὲ 2^{ης} 681_{β20}
τοῦ πX 274/3 ἄδηλον εἰ Φιλοκῆδ[ου -] ἢ Φιλο-
κῆδ[ους -] ἔκειτο, πρβ ἄλλως Φιλοκῆδους IG II
872_{Αα14} τοῦ πX 341/0, Δημοκῆδος IG II 2384₁,
τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος, Λεωκ[ῆ]δους IG
II 870_{γ7} τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦτης·
περὶ τῶν εἰς -κῆδης πρβ Θεοκῆδος Meisterhans

GAI 134¹¹⁸⁷, Φιλοκῆδος IG II 946₁₈ [τῆς πX
4^{ης} ἑκατονταετηρίδος]· μνημονευθήτωσαν ἐνθάδε
ἐκ τῶν ἐν Kirchner AM 1904₂₄₄ (πρβ Sund-
wall KI 1909₃₆₆ = RIG 1525), βουλευτικῶ κα-
ταλόγῳ τοῦ πX 335/4, τὰδε: Ἀνδροκλέο[υ]α7,
Κηφισοκλέ[ου](μᾶλλον ἢ -κλέ[ος], οὐχί -κλέ-
[ους])_{ι22} (πρβ Δημοκλέος_{α20}, Πολυκλέο[ς](μᾶλλον
ἢ -κλέο[υ], οὐχί -κλέο[υς])_{γ9(10)} [πρβ Ἀριστοδή-
μο_{γ16}, Μνησαρχίδο_{β11}, Φαιδρομάχο_{δ19}, Θουγέ-
νου_{ε2}, Πουλυτίων_{γ8(9)}, Αὐτοκλέους_{ε19}, Φιλο-
κλέου[ς]_{η8}· ἐν δ₁₁ ἄδηλον εἰ ἔκειτο Ξενοκλ[έος] ἢ
-κλ[έους] ἢ -κλ[έου]· ἐν δ₂₆ ὀνομαστ. Ὀνομακλῆς),
Καλ[λ]ικ[ρ]άτου_{β8}, Ναυσικράτου_{ε7}, (πρβ Ἀρι-
στοκράτους_{β18}, Δημοκράτους_{ε11}, Λυσικράτους_{β10}),
Διογένου_{β6} Θουγένου_{ε2} (πρβ Πιστογένους_{β5}), Καλ-
λιμήδου_{γ18}, Θρασυμήδου_{η22}, Διοπέδου_{ι6} (καὶ τὸ
ἐν_{ι11} — θου ἦν ἴσως λχ Κλεοπέ[θ]ου [πρβ PA
8611] μᾶλλον ἢ δευτεροκλίτου ὀνόματος, τὸ δὲ
ἐν_{ι10} [ὁ τοῦ -θου τούτου υἱός] ἦν ἴσως Ἀντιφ[ά]-
[ν]ης [πρβ PA 1244]· ἐν IG 2^{ης} 478_{α36} ἄδηλον εἰ
ἔκειτο Ξενοπείδο[υ] ἢ Ξενοπείδο[υς]· εἰρήσθω ἐν-
θάδε ὅτι ἐν IG II 1009_{β2} ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι,
Ξενοπείδ[ης], Ἀριστομένους_{β2}, Χαυριμένους_{ε15},
Νουφράδου_{β22} (πρβ Νουφράδου PA 11144, Νου)
(μᾶλλον ἢ Ἀρι)φράδου Kirchner ἐν PA 1499),
ἄδηλον δὲ εἰ τὸ ἐν_{β3} καὶ τὸ ἐν_{ε5} ἦσαν — τέ[λου] ἢ
δευτεροκλίτων ὀνομάτων, ἔτι δὲ εἰρήσθωσαν: Ἀρι-
στόλεω_{β17}, Εὐθύ[ν]εω(οὕτως κατὰ τὰ ἐπὶ λίθου
λείψανα ἀναγνωστέον· πρβ τὸ Εὐθύνειδης, PA
5648 = 13878)_{ι15}, Ἀρχένεω(ὀνομαστ.)_{γ4(5)} (πρβ
Στραφένεω PA 1707 [Meisterhans GAI 127]
13012, Σωσίεω AE 1911₇₃, Minns Scyth.
653, Φιλόεω PA 14677 — 85, IG II 591₁₄),
πρβ Kirchner AM 1904₂₅₂, Sundwall KI
1903₃₆₇ 368 εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν IG 469_{δ97} (πρβ
PA 292 = 5698 = PA II σ. 595_{β71}, Sundwall
KI 1909₃₆₇) τὸ μὲν πρῶτον ὄνομα, ὡς ἐκ τῶν ἐπὶ
τοῦ λίθου λειψάνων φαίνεται, ἦν Ἀτ[τα]λος [καὶ
ἐν IG V 1 60₂ ἴσως Ἀττάλου ἔκειτο], τοῦ δὲ πα-
τρὸθεν τὸ μὲν τέταρτον γράμμα, ὅπερ εἶτ' ἐκ τυ-
χαίας τοῦ λίθου φθορᾶς εἶτε διὰ σφάλμα τοῦ λι-
θοῦργου, ἤγουν ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι προχαράξας α διώρ-
θωσαν εἶτ' αὐτὸ εἰς λ, φαίνεται ὡς α, εἶνε λ, τὸ δὲ
ἔβδομον γράμμα θὰ ἐνεδέχετο νὰ ἀναγνωσθῆ ὡς
δ, διότι ἢ μὲν πρώτη αὐτοῦ γραμμὴ ἔχει τι τὸ

ὑπόλοζον [καὶ τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 8⁹⁶ λ τοῦ Ἀλωπεκῆθ[εν] τὸ ἀριστερὸν σκέλος ὀλίγον εἶνε λοξόν], ἢ δὲ μετὰ τὴν δευτέραν γραμμὴν κάθετος ὡς ἐφαπτομένη τοῦ ἐπομένου γράμματος ο καὶ φαινομένη ὡς συνέχεια λεπτοτάτης γραμμῆς, ἢ ἐκ βλάβης τοῦ λίθου γενομένη φέρεται πρὸς τοὺς ἐξῆς ὑποκειμένους στίχους, ἐνδέχεται νὰ θεωρηθῆ τυχαία, ἀλλὰ, ἐπειδὴ καὶ πολλαχοῦ ἄλλοθι τῆς ἐπιγραφῆς τὰ γράμματα πυκνῶς κεχαραγμένα ἐφάπτονται ἀλλήλων, ἢ δὲ δευτέρα γραμμὴ προεκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω ἀριστερά, καθάπερ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καθ' ἑλοῦ ἢ τοῦ ν μέση γραμμῇ, δὲν φαίνεται δὲ εὐθεῖα γραμμὴ συνδέουσα τὰ κάτω ἄκρα τῶν πρώτων δύο γραμμῶν ὥστε, καίπερ τῆς πρώτης γραμμῆς οὐχ ἱκανῶς λοξῆς οὔσης, ἀποτελουμένου γράμματος δ νὰ ἀναγνωσθῆ *Εὐκλείδου*, ὀρθῶς ἀνεγνώσθη *Εὐκλείνου* [πρὸς τὸ ἐπίθετον *εὐκλεινος* (παρὰ τὸ κλέος) μᾶλλον ἢ τὸ κλίνη καὶ κλίνω, *Meisterhans* GAI 49], τὸ δὲ ἐν 891 ἦν ἴσως *Κάλ]λιππος* [πρὸς ἄλλους Καλλιππους ἐν PA 8079 8080], ἐν δὲ 895 κεῖται, ὡς καὶ ἐν IG δηλοῦται, Θ[εόξενος] [[πατρὸθεν]] *Κριω[εὺς]*, ἐν δὲ 8⁹⁶ ἔκειτο ἴσως [2(=Εὐ ἢ Ἐπ ἢ Ἰο ἢ Δέ)] *ἀνδρός* [οὕτως ἴσως μᾶλλον ἢ *Λύο* ἢ *Νίκ*] ἀναπληρωτέον καὶ τὸ ἐν IG II 1614₁ ὄνομα, ἐν δὲ 899 μᾶλλον *Τι]μοκράτης* [πρὸς ἄλλον Τιμοκράτη ἐν PA 13780], ἐν δὲ 8100 ἴσως *Καλλισ]τόμα[χος* [πρὸς IG III 1573], περὶ δὲ τοῦ ἐν 8111 *Ξ(έ- νοι)*, πρὸς ἐξῆς σ. 82_α. ἢ δὲ αἰτιατικῆ τῆς 3ης κλίσεως ἐνθάδε ἀπαντᾷ μόνον τρίς, εἰς -ην λήγουσα (*Δικαιογένην* 97_{α4}, *Θυμοχάρην* 96_{β4}, *Δεωσθένην* 96_{α4}, πρὸς Μοῖρις 123: «*Δημοσθένην*, Ἀττικῶς. *Δημοσθένη*, τὸ ἀνάλογον, Ἑλληνικῶς»), εἰρήσθω δὲ καὶ ὅτι τὸ ὄνομα *Φερεκλείδης* τὴν αἰτιατικὴν ἐν μὲν IG II 772_{Αβ7 11 115} ἔχει *Φερεκλείδη* (πρὸς *Meisterhans* GAI 119 2), ἐνθάδε δὲ (τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς τὸ ὄνομα) κανονικῶς *Φερεκλείδην* 97_{β4} πρὸς *Meisterhans* GAI 133-6, *Kühner + Blass* GG I 434 512 κέ.

Πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ τῶν εἰς -εὺς ἐνθάδε ἀπαντᾷ τετράκις, δις μὲν εἰς -ῆς (*Δευκονοῆς* 95_{β36}, *Κολωνῆς* 95_{γ12}), δις δὲ εἰς -εῖς (*Ἐκαλεῖς* 95_{α30}, *Σουνιε[ῖς]* 95_{β23}). Ἡ διὰ τοῦ ῆς γραφὴ εἶνε, ὡς γνωστόν, ἢ ἀρχαιοτέρα, ἠϋρῆται δὲ μέχρι τοῦ πΧ 350/9, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τοῦ 325/4 καὶ (κατὰ τὰ ἐνθάδε δύο) 324/3, ἢ δὲ διὰ τοῦ εῖς ἀπαντᾷ πρῶ-

τον τῷ 378/7, πολλακίς δὲ ἀπὸ τοῦ 350/9, μόνη δὲ κατὰ τὰ ἐνθάδε ἀπὸ τοῦ 323/2. Μνημονευθήτωσαν δὲ ἰδίᾳ τάδε: *Δ₆₄εκελεῖς* (πρὸς *Ἐκαλεῖς* IG II 864_{γ16}, δ ὑπὸ Dittenberger ἐν He 1882_{34 41} ἀναγινώσκειται *Ἐκαλεῖς* (*Ἐκαλέης*;) = *Ἐκαλέης* κατὰ τὸ ΧΑΛΚΙΔΕΕΞ = *Χαλκιδέης* IG I₂ 27^α₅₇ τοῦ πΧ 445/4, *Ἀγρουλέης* IG I 338₃ τοῦ πΧ 408/7, *ἱππέης* II 1673₁ τοῦ πΧ 394/3, πρὸς *Ἀγκυλεῖς* II 947_{β9}, δοτ. ἐνικ. *Ἀγκυλε[ῖ]* I 185₂₃, ὄνομ. ἐν. *Ἀλωπεκειεύς* I 122₃, *Ἀλωπεκειεύς* I 123₂, *Ἀλωπεκ]ειεύς* I 124₅, γεν. *Ἀλωπεκειῶς* I 225^κ₁₅, δοτ. *Ἀ]λωπεκειῖ* I 184₁₀, *Ἀλωπεκειῖ* I 185₂₉ ἐν τῷ εἰρημένῳ βουλευτικῷ τοῦ πΧ 335/4 κατὰ λόγῳ, *Kirchner* AM 1904₂₄₄ [πρὸς *Sundwall* KI 1909₃₆₆ = RIG 1525], ἀπαντῶσι *Βαιῆς* β₁₅, *Στειριῆς* γ₁₂, *Κολων[έ]ες* δ₁₅, *Ἀνακαιῆς* η₁₈, *Π[α]λλην[ῆ]ς* ι₇ καὶ *Δεκ[123]ελέες* SIG 439 (= IG II₅ 841^β, μετὰ τὸ πΧ 360/9), *Δεκελεῖς* IG II 1006_{β9} (πρὸς τοῦ πΧ 350/9), *Δεκελεῖς* Λυσ. ΚΓ' 3, IG II 944_{β33} (πΧ ± 325/4) πρὸς *Meisterhans* GAI 42 140 κέ, ἐνθάδε ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τοῦ *Δεκελεῖα* 96_{β10}.

Περὶ τῆς τῶν δημοτικῶν ὀνομάτων γραφῆς εἰρήσθωσαν ἰδίᾳ τάδε.

Δεκελεῖα 96_{β10} ἐκ τοῦ *Δεκελεεύς*, πρὸς *Τρινεμεύς* AE 1917_{41 β24 44 β} (πΧ 328/7). ἄλλαι γραφαὶ ἀπαντῶσιν αἰδε: *Δεκελεεύς* IG II₄ σ. 74 75 (πολλάκις τὸ IG III 3570 ὑποπτον), *Δεκελεειεύς* II [671;] 1982, ΣΒυζ., γεν. *Δεκελεέως* III 1651, δοτ. *Δεκελεεῖ* SIG³ 107₃₈, *Δεκελεειῖ* IG II 652 (=SIG² 586)₁₁ 670₆, *Δεκελεῖ* Ψ^Δημοσθ. ΝΒ' 3, πληθ. ὄνομ. *Δεκελεῖς* κλπ (ἔρ. ἄ. σ. 79 β), γεν. *Δεκελεῶν* Λυσ. ΚΓ' 3, *Δεκελεῖων* (πρὸς *Πλαταιῶν* Αἰσχ^{ύλ}. Περσ. 817, *Ἐρετριῶν* SIG³ 106₃, *Kuehner + Blass* GG I 448) ἢ *Δεκελεῖων* II 841^β (=SIG 439)_{33 42}, δοτ. *Δεκελεῖοι* Ἡροδ. Θ' 73, αἰτ. *Δεκελεῖας* Ἡροδ. Θ' 73, *Δεκελεῖς* ἢ *Δεκελέης* (δηλ. τῆς) Ἡροδ. Θ' 15, *Δεκελέης* (δηλ. τῆς) Ἡροδ. Θ' 73, *Kuehner + Blass* GG I 250, ἐπίθ. *Δεκελεικός* (πρὸς Ἡρωδ^{ῖαν}. [Lentz] I 151₁₉ 444₂₄ 491₁₄ 860₂₈ περὶ τοῦ Ἀκαδήμεια - Ἀκαδημικός κλπ πρὸς *Κόντος* ΑΕΕτ (=Αθ) 1905₃₄₆₋₃₆₇), ἐπιρρ. *Δεκελεῖᾶθεν* ΣΒυζ. (*Δεκελεῖᾶθεν*; κατὰ Ἡρωδ^{ῖαν} ὄν [I 277₃₉ 500₂₂] λέγεται καὶ *Δεκελεῖᾶ*, ἔθεν *Δεκελεῖᾶθεν* προπερισπωμένως), *Δεκελεῖᾶθεν* Ἡροδ. Θ' 73 (κῶδ. α' *Δεκελεῖᾶθεν* κῶδ. β' πρὸς *Hoff-*

mann GD III 474, *Kuehner + Blass* GG I 250 [εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι φευκτέον τὸ ε. ἄ. ἢ ι. ε. ἢ ι. ι. ἢ α. α. Ο. κλπ. ἐὰν μὴ ἐν τῇ αὐτῇ προμνημονεύηται σελίδι τὸ ἐπαναμνημονεύμενον χωρίον· φείδου τοῦ τῶν πέλας χρόνου], *Δεκελειόθεν* Λυσ. ΚΓ' 23, Καλλιμ. Ἐπιγρμ. 234 472, Ἡρωδιαν. Π 349 5, ΣΒυζ., *Δεκελειᾶζε* (*Δεκελείαζε*;, πρβ *Ὀλυμπίαζε*, ΑΕ 1917⁴⁴_{β11} ἴσως *Τρωεμεί(ῆ)μέ(α)ζε*) ΣΒυζ., *Δεκελείασι* IG II 5 841^b(=SIG 439)₆₇ (πρβ *Δεκελειᾶσι* Ἴσοκρ. Η' 84, ΣΒυζ., *Kuehner + Blass* GG I 369 II 308 κέ), *Δεκελέασι* IG II 5 633^b₅ πρβ *Lobeck* Paralip. 25-7, *Meisterhans* GAI 34 42 44 45 κέ 50 57 140-2 146.

Ἐκαλεῖς 95_{α30} καὶ ἐν IG II 1040_{α10} *Ἐκ]α-λεῖς*· ἄλλως *Ἐκαλειῆς*, ἄ. σ. 79_β πρβ *Ἐκάλιος* καὶ ἐπίθ. *Ἐκάλι(ῆ)λειος* ΣΒυζ., ἐπιρρ. *Ἐκαλήθην* (*Ἐκάληθην*) *Ἐκαλήνδε* (*Ἐκάληνδε*) *Ἐκαλήσι* (*Ἐκάλησι*) ΣΒυζ..

Κυδαθηναεῖα 97_{α6}· συγχρότερον *Κυδαθηναεὺς* (διὰ τοῦ αι), πρβ *-νεύς*, *-νεύς*, *Meisterhans* GAI 32 33 34 35, ΑΔ 1915²¹⁰.

Λευκονοεῖα 96_{β6}· ἄλλως *Λευκονοειεύς*, *Meisterhans* GAI 57, ΑΔ 1915²¹⁴₁₇.

Πειραεῖ 97_{α3}· ἢ διὰ τοῦ α γραφῆ τῆς λέξεως ἐπὶ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν ἐν μὲν τῇ δοτικῇ ἠϋρηται ἀπὸ τοῦ πΧ 329/8 (12^{κς}), ἄλλως δὲ ἀπὸ τοῦ 350/9, *Meisterhans* GAI 32 33 34 35 141, ΑΔ 1915²¹⁰.

Φρεάριοι 95_{α6}· δι' ἐνὸς ρ ἐνθάδε, πρβ *Pape* WGE.

Περὶ δὲ τῆς τῶν προσωπικῶν ὀνομάτων γραφῆς εἰρήσθωσαν τάδε·

Ἀμώντης 95_{α28}· περὶ τοῦ *-ης* πρβ ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τοῦ 95_{α28}.

Δωσίθεος 95_{4β11}· καὶ ἐν IG II 467₁₁₇ (πΧ 101/0) γραπτέον, ὡς ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται, *Δωσίθεος*· πρβ ἄλλως περὶ τοῦ *Δωρίμαχος*, *Δωριφάνης* *Δωριφάνεος*, *Δωρικλῆς* *Solmsen* ULV 182.

Θάλλιππος 95_{β32}· ὄνομα τοιοῦτον μόνον ἄπαξ μνημονεύεται, δι' ἐνὸς λ φερόμενον, ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ IG II 4239: *Φίλιππος*, *Θάλλιππος*, *Θαλίμαχος*, περὶ ἧς ὑποπτεύετο ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἦτο κεχαραγμένον ἐν τῷ λίθῳ (ὁ λίθος ἠϋρέθη ἐν χωρίῳ Χασάνι· δὲν κεῖται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ)· ἐν δὲ *Kirchner* PA μόνον τὸ 1^{ον} καὶ τὸ 3^{ον} ὄνομα αὐτῆς ἀναγράφονται (14375^b 6572^a).

κατὰ τὸ ἐνθάδε ὄνομα γραπτέον καὶ ἐκεῖ *Θάλλιππος*. Εἰρήσθω καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ τὸ αὐτὸ πατρόθεν τῷ ἐνθάδε *Θαλλίππῳ* φέροντος 95_{β29} ἔχει τὸ αὐτὸ δεύτερον συνθετικόν, *Διονύσιππος*.

Θαρ[ρ]έας 95_{β39}· τὸ ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικῇ, πρβ Ἡρωδιαν. Π. μον. λέξ. 34¹². Ὀνόματα Ἀθηναίων *Θαρρ-* καὶ *Θαρσ-* ὄρ. *Kirchner* PA 6582-6594, πρβ *Meisterhans* GAI 100₅, *Wilhelm* UDA 17.

Σωδάμων 95_{α28}, *Σωτέλου* 95_{β41}· ἐν ἄλλῃ τοῦ Ἀμφιαρείου Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ *Σωινόμου* (μετὰ τοῦ ι) ΑΕ 1891⁸⁹(=IG VII 4254, SIG³ 298)₂₇ =90_{β27}, πρβ IG² II 365₆₁₇, *Kirchner* PA 4963 (καὶ add. II σ. 457), πρβ *Σωιναύτης* PA 13135-40.

95 (μέτωπον): *Λεωντίδος λοχαγῶν τε καὶ ἐφήβων κατάλογος*.

Περὶ ἐφηβείας πρβ IG II₄ σ. 82-83 II₅ σ. 335 III₂ σ. 316-317, *Dittenberger* De ephēbis atticis, *Dumont* Essai sur l'éphēbie attique, *Grasberger* Erziehung und Unterricht τόμ. Γ' (πρβ σ. 606), *Hermann* GAntiquit. I⁶(+ *Thumser* [1-2] + *Swoboda* [3] Staatsaltert.) 1-2 456 κέ 459 κέ 462 3270 282 452 474 IV³(+ *Bluemner* Privatalt.) 178 207 322 κέ, *Gilbert* HStaatsalt.² 180 κέ 218 κέ 347 κέ 515 (= *Gilbert* + *Πολίτης* ΕΑΔημοσίου βίου Α' 202 κέ 244 κέ 388 κέ 585), *Busolt* Staatsaltert. (ἐν *IvMueller* HKA IV I₁)² 305 κέ 345, *IvMueller* Privatalt. (ἐν HKA IV I₂)² 139, 140, 184 κέ 189 191 192, *Bauer* Kriegsalt. (ἐν HKA IV I₂)² 346 κέ, *Schoemann* + *Lipsius* Gr. Altert.⁴ I 378 553 581 II 618, *Girard* DdA II₁ λ. ephēbi, *Oehler* RE V 2735-6 λ. ἐφήβαρχος, *Thalheim* καὶ *Oehler* RE V 2737-41 2741-46 λ. ἐφηβεία, *Koehler* AM 1879³²⁴ κέ, *Foucart* BCH 1889²⁵³ κέ, *v Wilamowitz* Aristoteles und Athen I 193, *Kromayer* KI 1903⁵⁰² 54³, *Beloch* KI 1905³⁵¹ κέ 371, *Reinach* Manuel de philologie I 253 II 219 TÉG 408 κέ, *Larfeld* GE¹ (ἐν *IvMueller* HKA I²) 598 κέ HGE I 563 κέ 580 II 325 915 κέ 948 GE³ 127 164 313 492 κέ, *Roberts* + *Gardner* IGE II σ. 145 564 κέ, SIG² 518 κέ, *Παπαδάκης* ΑΔ 1915¹⁶⁹ ἀρ. 10 (Ἐρετριᾶς).
24 I 19

Αἱ ἀρχαιόταται ἐφηβικά ἐπιγραφαί εἶνε δύο ψηφίσματα, IG II₅ 563^b (= SIG 519) 574^a, τὸ μὲν τῆς Κεκροπίδος, τὸ δὲ τῆς Ἰπποθωντίδος, ἀμφοτέρω τοῦ πX 334/3, γενόμενα μετὰ τὸν περὶ ἐφήβων Ἐπικράτειον νόμον, ὅστις ψηφισθεὶς μετὰ τὰ ἐν Χαιρωνεῖα ἰσχυρὸν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 337/6 ἢ τὸ ὕστατον ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 335/4, τοῦτο δὲ συνάγεται ἐκ τοῦ εἰρημένου τῆς Κεκροπίδος ψηφίσματος, καθ' ὃ τὸ 334/3, ἐπειδὴ ἐν στ. 37 οἱ τῆς φυλῆς ταύτης ἐφηβοὶ φέρονται τότε ὡς *ταχθέντες Ἐλευσῖν*, ἦν ὁ 2^{ος} τῆς ἐφηβείας αὐτῶν ἐνιαυτός (Ἀριστοτ. ΑΠ 42⁴, πρβ 61¹, *v Wilamowitz Aristot. u. Ath. I 193*, SIG 519¹, *Beloch Kl 1905* 351 353· περὶ τῶν τῆς ἐφηβείας ἐνιαυτῶν πρβ ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τῶν ἄροτῶν τοῦ λίθου, ἀρ. 96-97· τὸ τοῦ Αἰσχίνου Β' 167 [πρβ Ἀπολλων. Περὶ Αἰσχίνου 16] εἶνε παλαιότερον καὶ γενικώτερον, πρβ *Dittenberger De eph. att. 13*, SIG 519⁴, περὶ *περιπόλων* ἄλλως πρβ Θουκ. Δ' 67 Η' 92, Ξενοφ. Πόρ. Δ' 47 52, Ἀριστοφάν. Ὀρν. 1177, Ἀρποκρατ., *Grasberger Erz. III 77* κέ 83 115 626, *Hermann + Thumser Staatsalt.*⁶ 460). Ἡρχετο δ' ὁ ἐφηβικός ἐνιαυτός, ὡς εἰκάζεται, τοῦ βοηδρομιῶνος τῆς νομηνίας (πρβ IG III 1091 [μX 81/2-82/3 ἢ 84/5-96/7], *Dittenberger De eph. att. 22*, *Grasberger Erz. III 119* κέ)· τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἕκτη ἰσταμένου ἐπέμπετο ἢ πρὸς Ἄγρας πομπή (IG II 467 [= SIG 521]₈: *ἐπόμπευσάν τε τῆι Ἀρτέμειδι τῆι ἀγροτέρῃ*, πρβ 469 471_{8,9} 58 479 466 468 470 472-474 478 480-483 (ἄλλο τὸ 484, ἔνθα στ. 8 *διδάσκαλον*), τῆ δ' αὐτῆς ἡμέρας, ἀναβληθεῖσα, ἤγετο καὶ ἡ ἀμφιετηρίς τῆς Μαραθῶν νίκης, εἰρήσθω δὲ ὅτι τῶ πX 122/1 κατὰ τὰ ἐν IG II 471 ἀναπληρούμενα οἱ ἐφηβοὶ πορευθέντες εἰς Μαραθῶνα ἐστεφάνωσάν τε καὶ ἐνήγισαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ *πολυανδρείου* (στ. 26 29, πρβ στ. 22) τοῖς κατὰ πόλεμον τελευτήσασιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, παρεγένοντο δὲ καὶ εἰς τὸ Ἀμφιαρείον «καὶ εἰσ[τόρησαν] (στ. 27, πρβ στ. 70) *τὴν γεγονηῖαν ἐκ παλαιῶν* (στ. 27· οὕτως καὶ ἐν στ. 70 ἔκειτο, ἤγουν (=εἰ)κ[παλ]αιῶ[ν] χρόνων ὑπὸ τῶν πατέρων τοῦ ἱεροῦ [κ]υριῖαν (παρὰ τὸ κυριεύω, πρβ *Schweizer GPI 58* 101, *Meisterhans + Schwyzer GAI 55*) καὶ θ[ύ]σαντες ἀπῆ[λ]θον αὐθ[ημερῆ] εἰς τὴν ἐαυτῶν χώρ[αν]» (πρβ στ. 26-28 69-71· στ. 90 γρ.

ζηλωταὶ τ[ῶν] ὁμοίων), πρβ IG II 456₁₂ [*Wilhelm AE 1905* 242] 478_{d18.9} 482₅₈ 489₃₂, SIG 925_{46/7}, πρβ ἄλλως καὶ SIG 308 [=IG VII 411]_{27.8} 521 [=IG II 467]₃₃ 732 [=IG II₅ 630^b]_{41/2}, OGI 339₉₀ 352₅₆, *Larfeld HGE II 765* 766 767 835), πρβ Ἡροδ. F' 109 κέ, Ἀριστοφ. Ἰππ. 660 καὶ σχολ., Ξενοφ. KA Γ' 2₁₂, Πλουτ. Ἡθ. 349^f 861^e, Πολυδ. Η' 91, Αἰλιαν. ΠΙ Β' 25, *Dittenberger De eph. att. 22* 60 70 71, *AMommsen Heortol. 209* κέ, *Grasberger Erz. III 119* κέ 127, *Stengel Kultusalt.* [ἐν *IvMueller HKA V III*] 200, *Pfuhl De Ath. pomp. sacr. 34* κέ, *Schoemann + Lipsius GA⁴ II 498*, *Judeich Topogr. v. Ath.* [ἐν *IvMueller HKA III II₂*] 371, *Σβορώνος ENA 1916/7* 4 136 152, περὶ τοῦ ἐπὶ *δίετες ἡβῆσαι* (ΨΔημοσθ. MF' 20, Ὑπερείδ. Ἀποσπ. 194 [ἐκ τοῦ ME = «Πρὸς Χάρητα ἐπιτροπικός», παρ' Ἀρποκρ. λ. ε. δ. ἡ.], Ἰσαῖ. Ἀποσπ. 25 [Σουῖδ. λ. ἡβῆσαντες καὶ τέως], *Bekker Anecd. 255* 15) καὶ τῆς ἡλικίας τῶν εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφομένων (Ἀριστοτ. ΑΠ 42₁₋₂, πρβ 53₄ κέ· νοεῖται ὅτι οἱ συνεγγραφομένοι δὲν ἦσαν πάντες ἀκριβῶς ἰσῆλικες, ἐνεδέχετο δὲ καὶ ἔτους ὄλου παρὰ μίαν ἡμέραν διαφορά ἐν τῇ ἡλικίᾳ) πρβ *Dittenberger De eph. att. 8*, *Grasberger Erz. III 18* 25, *Hermann + Thumser Staatsalt.*⁶ 456-9 461, *Hermann + Bluemner Privatalt.*³ 322, *Girard DdA λ. ephēbī σ. 623*, *Gilbert HSA² I 218*³, *Hoeck He 1895* 347 κέ, *Gilbert* ἐν *Gilbert + Πολίτης EAΔημ. βί. Α' 244*¹, *Πολίτης* αὐτ., *Thalheim RE V 2737*. Δηγούσης τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἡ ἀρχομένης τῆς 3^{ης} μετεβλήθησαν τὰ τῆς ἐφηβείας (IG² II 478 = ψήφισμα τοῦ πX 305/4 περὶ ἐφήβων τοῦ 306/5, πρβ² II 665 τοῦ 282/1· πρβ² II 681₆ 700_{9,10} 766 787 [ψήφισμα τοῦ πX ± 236/5 περὶ ἐφήβων τοῦ ± 237/6]_{a9 b8} 811 ἐν τῶι τῶν ἐφ₁₂ [ἡβων γυμνασίωι -]· περὶ τοῦ προαιρετικοῦ καὶ ἐνιαυσίου τῆς ἐφηβείας καὶ περὶ τοῦ πρὸς ἐγγραφὴν μὴ ἀκριβῶς ὠρισμένου τῆς ἡλικίας πρβ *Koehler AM 1879* 326, *Schoemann + Lipsius GA I 380* 553 κέ 581, *Gilbert + Πολίτης EAΔημ. βί. Α' 392*, *Hermann + Thumser Staatsalt.*⁶ 461). Ἐν ὕστεροις χρόνοις ἐπετρέπη καὶ ξένοις νὰ ἐφηβέωσι, ἀναγράφονται δὲ ὑπὸ ἰδίον λῆμμα ξένοι (IG II 465_{d102} 467 470 483₄ πρβ 471 481 482· μόνον ἐν 469_{d111}

κεῖται ἀποκεκομμένον, ξ(ένου). *Dittenberger* De eph. att. 17 κέ. *Grasberger* Erz. III 54 641, *Larfeld* HGE II 141 κέ 916, *Thalheim* RE V 2739 κέ [περὶ τοῦ Μιλῆσιοι αὐτ., πρβ καὶ *Ross* Dem. v. Att. 42-3]. ἄλλοι οἱ ἐν IG I 446 ἐγγρα-
[φοί]_{β31} καὶ χσένοι_{β47}. περὶ πρωτεγγράφων (IG III 1092 1110 1112 1122) καὶ ἐπεγγράφων πρβ *Dittenberger* De eph. att. 76, *Grasberger* Erz. III 54 κέ 497, *Thalheim* RE V 2739 κέ ἀνηβοὶ ἀπαντῶσιν ἐν DI 359₈₁, μελλέφηβοι ἐν BCH 1883 76₁₁ 77_{α11}· περὶ τῶν κατὰ τὸ Διογένειον πρβ Πλουτ. Ἡθ. 736^d, IG II 470₄₁ III₂ σ. 316, *Dittenberger* De eph. att. 29 51 κέ 66, *Dumont* Ess. s. l'éphéb. att. II 49, *Koehler* He 1873₁ κέ, *Grasberger* Erz. III 124 134 138 417 425 κέ, *Schoemann + Lipsius* GA I 551, *Mueller* Privatalt. (=HKA IV I₂)² 140¹ 185² 192⁴, *Hermann + Baehr + Stark* Staatsalt. § 175²⁶ 176¹⁶, *SReinach* TÉG 413, *Thalheim* RE V 2740· ἐν Ἀπολλωνίδι ἀπαντῶσι οἱ ἐφηβεύσαντες ἐπ' αὐτῶν δωρεάν (πρβ καὶ BCH 1894 158 ἀρ. 3₂₀) διε-
τεῖς (πρβ διαβέτης IG V₁ σ. 341, DI IV σ. 732, *Thumb* HGD 86) μὲν, ἐφέτειοι δὲ· BCH 1887₈₆, οἱ ἐφηβεύσαντες ἐπ' α(ν)ὐτῶν δωρεάν ἡμειτεῖς (ἴσως ἔκειτο ἐφέτειοι ἢ διετεῖς) RÉG 1890 69 ἀρ. 22· ἐν Τόμει φέρεται₅ - ἐφήβ[ους τῶ]ν προηγου₇[μένων -] ἢ AEM 1882 24 ἀρ. 47, πρβ σ. 51, ἐνθα καὶ τὸ ἐν Νακολεῖα JHS 1882 125 μεταγράφεται ὡδε:
4-ἰερέα₅ [τ]{ῶ}ν ἐφήβ{ω}ν₆ καὶ προ{ηγ}[ουμένων· ἐν IG XII₃ 339₂₃ ἀπαντᾷ παρέφηβον, ἐν δὲ XII₃ 340 ἀπαντᾷ₁₉ [-καὶ] πα[ρ]εφήβος₂₀ Ὑπερείδη[ν κα]ὶ Τεισ[άνορα]₂₁ τὸς Θρασυλέοντος (δηλ. ἦσαν ἀδελφοί),₂₂ Πελοπίδην καὶ Π[ά]σ[σ]ιππον₂₃ τὸς Πολυ[ύ]χου (δηλ. ἦσαν ἀδελφοί), πρβ *Oehler* RE V 2744. ἐν IG II 444₆₄ ἀπαντῶσιν οἱ ἐξ ἐφήβων (=ἐνοὶ ἐφηβοὶ II 470₁₀· ἡ λέξις ἕνος δασύνεται, πρβ I 273_{β26} ἔνοισ, Λατιν. *senex*, *Meisterhans* GAI 86⁷³⁴), πρβ ΨΠλουτ. Ἡθ. 844^ο ἐγεγόνει ἐξ ἐφήβων (δηλ. ὁ Δημοσθένης), Στοβ. Ἀνθολόγ. 98 72 ἐξ ἐφήβων ἐστὶ καὶ ἤδη εἴκοσιν ἐτῶν, *Dittenberger* De eph. att. 10⁷ 22, *Grasberger* Erz. III 10, το[ῦ]ς ἐκ πα[ί]δων μεταβαίνοντας εἰς τοὺς ἀνδρας IG II 471₅₃. πρβ ἄλλως καὶ ἀρχεφηβεύσαντα IG IV 589₃, ἀρχέφηβος V₁ 1398₁₀ (στ. 19 ἐφηβοὶ οἱ ὑπ' αὐτόν, πρβ ἐφηβοὶ 1384₄ 1402₅), ἀρ-

χέφηβοὶ V₂ 50₄ 52₆ (πρβ ἐφηβοὶ 43₃ 45₁ 47₇ 52₉, ἐφήβους 50₅, συν[ἐφηβοὶ] 44₂, πρβ Ἀθη-
νησι συνέφηβοὶ BCH 1883 77_{β11}), ἐφήβαρχον OGI 339₄₂²¹ (πρβ αὐτ. τὸ ὑπέρτερον γυμνασί₃₁ ἀρ-
χος¹⁵), ἐφεβαρχήσαντα CIG 3085, πρβ ἄλλως RA 1878_I 114₄ οἷδέ εἰσιν ἐφηβοὶ - ₆ - πρῶτος ὁ ἐφή-
βαρχος, BCH 1907₄₃₇ τῶν ἐφήβων ὁ πρωτέ-
φηβος (*Wilhelm* BGI 308-9 379), *Grasberger* Erzieh. III 472 481, *Oehler* RE λ. ἐφήβαρχος· πρβ ἄλλως ἀρχων ἐφήβων IG III₂ σ. 317, ὁ ἐπώ]νυμος ἀρχων III 1114₁₆· περὶ τῶν ἀξιωματῶν ἀρχων, στρατηγός, βασιλεύς, πολέμαρχος, Ἀρεο-
παγεῖται κλπ, τῶν κατὰ μίμησιν τῶν ὑπάτων τῆς πολιτείας ἀρχῶν, πρβ Σεμιτέλος AE 1862 197 κέ (=IG III 1160_{β5-20}, πρβ IG III 735₁₄₋₆), *Dittenberger* De eph. att. 48 (αὐτ. καὶ περὶ τοῦ IG III 1128₅), *Grasberger* Erzieh. 119³ 472 481, *Thalheim* RE V 2740· ἐφηβοφύλαξ, -κες Inscr. v. Perg. 486_{B7}, AM 1902 105_{αδ}. 108· συνέφη]βοὶ καὶ συμβιω[ταί IG III 1181, σκηναρχῶν, σύσκηνοι, ἀδελφοί, φίλοι (γοργοί, γνήσιοι), συστάται εὐνοοῦν-
τες ἀλλήλοις, *Dittenberger* De eph. att. 20, *Grasberger* Erz. III 116 κέ, *Thalheim* RE V 2740, *Graindor* BCH 1914 278· περὶ τοῦ σύστρεμμα, συστρεμματάρχαι, ἔθνη, ἐκ τῶν ἐθνῶν, ἐθνῶν τά-
γματα πρβ *Dittenberger* De eph. att. 18 κέ, *Grasberger* Erz. III 14 410 478, *Hermann + Bluemner* Privatalt.³ 323.

Ἐν τῇ ἐνθάδε ἐπιγραφῇ ὑπὸ λήμματι (στ. 1: **λοχαγοί**) ἀναγράφονται ἐν συνεχείᾳ (στ. 2-5) 11 λοχαγοὶ πατρόθεν (ἄνευ τοῦ δημόθεν), μετὰ τούτους δὲ κατὰ στίχους ἐν τρισὶ σελίσιν **ἐφηβοὶ** (πρβ ἀρ. 96₁ 97₁), 63 οἱ σύμπαντες (δρ. ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τοῦ α₆ καὶ α₁₂), πατρόθεν, κατὰ δήμους ἰδίῳ λήμματι ὀριζομένους τεταγμένοι. Οἱ ἐνθάδε δῆμοι εἰσιν ἀριθμὸν 17, πάντες τῆς Λεωντίδος φυλῆς, δὲν φέρονται δὲ τριῶν αὐτῆς δήμων δη-
μόται: Ἀλιμούσιοι, Κρωπίδαι, Παιονίδαι (πρβ *Sundwall* EB 83)· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι τῆς φυλῆς ταύτης τὸ ὄνομα γράφεται, ὡς γνωστόν, διὰ τοῦ **ω** (Λεωντίς), ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ ἐν IG II 803₈₉₇ νεῶς ὄνομα (ἐπὶ τὴν Λεωντίδα, πρβ Ἴπποθωντίς, *Κεκροπίς*, *Αἰαντεία*, *Πανδία*) καὶ τὸ ἐν II 2303 (ὁ λίθος δὲν κεῖται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ) ὄνομα

γυναικός, ἡ δῆμου τῆς φυλῆς ταύτης ἦν (Λεωντίς *Εὐχαρίδου*, *Δευκονοεὺς θυγάτηρ*) εἰσὶ διὰ τοῦ *ω* γεγραμμένα, τὸ δὲ ἐν IG II 835₆₂ γυναικὸς ὄνομα (*ἄ ἀνέθηκε Λεωντίς*) ἐγένετο. ὡς καὶ τὸ *Λεόντιον* (ἦ), παρὰ τὸ *λέων οντος*, πρβ *Kretschmer* GVI 26 (=DI 3140), *Meisterhans* GAI 25¹²⁹ 197¹⁶¹¹.

Τῶν Ποταμίων καὶ Δειραδιωτῶν ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ ἀναγράφονται ἰδίᾳ, παρεμπιπτόντων τῶν Σκαμβωνιδῶν καὶ Αἰθαλιδῶν καὶ Σουνιέων, τέσσαρες διάφοροι δῆμοι, οἷδε: 1) *Ποτάμιοι ὑπένερθεν*, 2) *Ποτάμιοι καθύπερθεν*, 3) *Ποτάμιοι Δειραδιῶται*, 4) *Δειραδιῶται*: τῷ πX 307/6 οἱ Αἰθαλίδοι καὶ οἱ Ποτάμιοι Δειραδιῶται μετετέθησαν ἐκ τῆς Λεωντίδος εἰς τὴν Ἀντιγονίδα· ἔκειντο δὲ οἱ δῆμοι Δειράδες καὶ Ποταμὸς ὁ μὲν πρὸς Α, ὁ δὲ πρὸς ΝΑ τῆς νῦν Κερατέας· *Koehler* AM 1885 106, IG II 864 859_{a19}, *Milchhoefer* AM 1893 283 284 RE II λ. *Attika* 2188 2199, *Tod* BSA 1902/3 156, *Sundwall* EB 83 88κ, *Kirchner* RhM 1892 551⁴ 554 1904 294 298 1906 350, *Larfeld* HGE II 176.

Περὶ τῶν λοχαγῶν παρ' Ἀριστοτέλει (ΑΠ 613) λέγεται: «χειροτονοῦσι δὲ καὶ ταξί[ι]άρχους δέκα, ἓνα τῆς φυλῆς ἐκάστης· οὗτος δ' ἡγεῖται τῶν φυλετῶν, καὶ λοχαγοὺς καθίσ[τ]ησιν», πρβ Ἰσαῖ. Θ' 14, Ἰσοκρ. ΙΕ' 71 (=117), *Schoemann + Lipsius* GA I 462. Οἱ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐπιγραφῇ λοχαγοὶ ἔχουσι πάντες ὁμωνύμους ἐν τοῖς ἐφήβοις. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἀπλῆ ὁμωνυμία· διότι πρῶτον μὲν οὕτως δις θὰ ἐτύγγανον τέσσαρες ἔχοντες ὁμωνύμους πατέρας, ὁ ἀπίθανον, ἔπειτα ἐν τῷ τῶν λοχαγῶν καταλόγῳ δὲν ἀναγράφονται τὰ δημόθεν, γινώσκονται δὲ ταῦτα ἐκ τῶν δημόθεν τῶν ὁμωνύμων ἐφήβων, εἴτα Δειραδιώτης εἷς καὶ μόνος ἀναγράφεται, λοχαγὸς τε (7^{ος}) καὶ ἐφηβος (β₈₅), ὁ δὲ πρῶτος τῶν Κηττίων ἐφήβων, 95_{a36}, εἶνε ἴσως ὁ ἰδίᾳ ἐν 96₁₁₋₁₃ τιμώμενος, δὲν ἀναγράφεται δὲ ὁ ταξίαρχος τῆς φυλῆς. Οἱ ἐνθάδε λοχαγοὶ εἰσὶ καὶ αὐτοὶ ἐφηβοί, οἱ ἀριστεῖς (πρβ IG III 735₁₅, ἄ. σ. 82_β) καὶ κορυφαῖοι, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἐφήβων, αὐτοὶ δῆλον ὅτι οἱ ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ ὁμώνυμοι. Οἱ λοχαγοὶ ³Πασιφῶν Παντήνορος καὶ ⁴Ἀρχέπολις Παντήνορος εἶνε Φρεάριοι (πρβ _{a9} καὶ _{a10}), ἐξανέψιοι (τὸ νῦν δεῦτεροι ἐξάδελφοι), ὡς εἰκάσαι, πλὴν εἰ τὰ πρὸς ἐγγραφήν τότε μὴ εἶχον ὡς πρότερον ἢ εἰ οἱ μὲν τῶν ἐφήβων ἦγον τὸν 1^{ον} ἐνιαυτὸν

οἱ δὲ τὸν 2^{ον}· οἱ λοχαγοὶ ⁶Σωσίστρατος Σωσιστράτου καὶ ¹⁰Σωσικλῆς Σωσιστράτου εἶνε Ποτάμιοι Δειραδιῶται, ὡσαύτως ἐξανέψιοι (πρβ _{β26} καὶ _{β25}). Οἱ δὲ λοχαγοὶ ⁵Παράμυθος Ἀντιγένου καὶ ⁸Δωσίθεος Ἀντιγένου, δὲν εἶνε συγγενεῖς· διότι οἱ ἐν τοῖς ἐφήβοις ὁμώνυμοι διαφόρων εἰσὶ δῆμων, ὁ μὲν Ποτάμιος ὑπένερθεν (πρβ _{β88}), ὁ δὲ Σκαμβωνιδῆς (πρβ _{β11}).

Ὡσαύτως τῶν ἐφήβων τινὲς εἰσὶ συγγενεῖς· καὶ ἀνεψιοὶ μὲν (τὸ νῦν ἐξάδελφοι, δηλ. πρῶτοι ἐξάδελφοι) ἴσως εἰσὶν οἱ Λευκονοεῖς Χαιρεφῶν Καλλιστράτου _{β40} καὶ Καλλίστρατος Σωτέλου _{β41}· ἐξανέψιοι δέ, ὡς εἰκάσαι, εἰσὶν οἱ Φρεάριοι Εὐπολις Καλλιιάδου _{a6} καὶ Εὐπολις Καλλιιάδου _{a12}, Ἀλκίμαχος Καλλιμάχου _{a7} καὶ Θεόδωρος Καλλιμάχου _{a8}, Πασιφῶν Παντήνορος _{a9} καὶ Ἀρχέπολις Παντήνορος _{a10} (πρβ περὶ τοῦ 3^{ου} λοχαγοῦ καὶ τοῦ 4^{ου} ἄ. σ. 83_a) καὶ οἱ Ποτάμιοι Δειραδιῶται Σωσικλῆς Σωσιστράτου _{β25} καὶ Σωσίστρατος Σωσιστράτου _{β26} (πρβ περὶ τοῦ 10^{ου} λοχαγοῦ καὶ τοῦ 6^{ου} ἄ. σ. 83_β), Διονύσιππος Εὐαγγέλου _{β29} καὶ Θάλλιππος Εὐαγγέλου _{β32}· ἐξανεψίων δὲ οὗτοι (τὸ νῦν τρίτοι ἐξάδελφοι) ἴσως εἰσὶ Πύρρος Παγκλέους _{β18} καὶ Φιλόφρων Παγκλέους _{β19} πρβ ἐν Ἐρετρίᾳ *Παπαδάκης* AD 1915 175.

Τὰ τῶν ἐνθάδε λοχαγῶν καὶ ἐφήβων ἔχουσιν ὡδε (δρ. ἀναγράψα σ. 84).

Οἱ λοχαγοὶ, πλὴν τινῶν ὁμοδῆμων, τοῦ 3^{ου} καὶ 4^{ου} καὶ τοῦ 10^{ου} καὶ 11^{ου}, δὲν ἀναγράφονται κατὰ δῆμων τάξιν· καὶ ὁ μὲν 3^{ος} καὶ 4^{ος} ἀναγράφονται καὶ ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ ὁμοῦ (_{a9 a10})· ὁ δὲ 10^{ος} καὶ 11^{ος}, Σωσικλῆς Σωσιστράτου καὶ Τιμήσιος Σημωνίδου, ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ φέρονται κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν τάξιν (_{β25 β27}), ἀλλὰ παρεμπιπτόντος Σωσιστράτου τοῦ Σωσιστράτου (_{β26}), τοῦ ἄλλως 6^{ου} λοχαγοῦ· ὁ Σωσίστρατος Σωσιστράτου καὶ ὁ Σωσικλῆς Σωσιστράτου ἐν μὲν τῷ τῶν λοχαγῶν καταλόγῳ φέρονται χωρὶς (6^{ος} καὶ 10^{ος}), ἐν δὲ τῷ ἐφηβικῷ ὁμοῦ μὲν, ἀντιστρόφως δὲ (_{β26 β25})· τέσσαρες ὁμόδημοι λοχαγοὶ, ὁ 1^{ος}, 6^{ος}, 10^{ος} καὶ 11^{ος}, ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ ἀναγράφονται ὁμοῦ πρῶτοι, πλὴν ὅτι ἐν τούτῳ ὁ 10^{ος} φέρεται, ὡς εἴρηται, πρὸ τοῦ 6^{ου}· πέντε λοχαγοὶ, ὁ 1^{ος}, 2^{ος}, 5^{ος}, 8^{ος} καὶ 9^{ος}, ἀναγράφονται πρῶτοι ἐν τοῖς οἰκειοῖς δῆμοις τοῦ ἐφηβικοῦ καταλόγου, ὁ δὲ 7^{ος} εἶναι ὁ μόνος, ὡς εἴρηται, Δειραδιώτης ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ.

ἀναγράφιον Α :		ἀναγράφιον Β :			
λοχαγοί :		λοχαγοί καὶ ἐφήβοι :			
ὄνομα :	δημόθεν :	α' : κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγραφὴν τῶν ἐφήβων :		β' : κατὰ τὸν τῶν ἐφήβων ἀριθμὸν :	
		λογ.	ἐφ.	λογ.	ἐφ.
1) Ἡγέστρατος Κλείππου 2	Σουნიεύς β24	1) Φρεάριοι	2 13	1) Φρεάριοι	2 13
2) Ἀγνίας Μακαράτου 2	ἐξ Οἴου γ8	2) Ὑβάδαι	5	2) Σουνιεῖς	4 10
3) Πασιφῶν Παντήνορος 2	Φρεάριος α9	3) Χολλεῖδαι	4	3) Κήττιοι	6
4) Ἀρχέπολις Παντήνορος 3	" α10	4) Ἐκαλεῖς	1	4) Ὑβάδαι	5
5) Παράμυθος Ἀντιγένου 3	Ποτάμιοι ὑπένερθεν β8	5) Πήληκες	2	5) Ποτάμιοι Δειραδιῶται.	5
6) Σωσίστρατος Σωσιστράτου 3/4	Σουნიεύς β26	6) Κήττιοι	6	6) Λευκονοῆς	1 5
7) Λυσανίας Μόλωνος 4	Δειραδιώτης β35	7) Ποτάμιοι ὑπένερθεν ..	1 2	7) Χολλεῖδαι	4
8) Δωσίθεος Ἀντιγένου 4	Σκαμβωνίδης β11	8) Σκαμβωνίδαι	1 2	8) Πήληκες	2
9) Φορύσκος Τιμοκράτου 4/5	Λευκονοεύς β37	9) Ποτάμιοι καθύπερθεν.	1	9) Ποτάμιοι ὑπένερθεν..	1 2
10) Σωσικλῆς Σωσιστράτου 5	Σουნიεύς β25	10) Αἰθαλίδαι	1	10) Σκαμβωνίδαι	1 2
11) Τιμήσιος Σημωνίδου 5	" β27	11) Ποτάμιοι Δειραδιῶται.	5	11) ἐξ Οἴου	1 2
		12) Σουνιεῖς	4 10	12) Κολωνῆς	2
		13) Δειραδιῶται	1 1	13) Ἐκαλεῖς	1
		14) Λευκονοῆς	1 5	14) Ποτάμιοι καθύπερθεν.	1
		15) ἐξ Οἴου	1 2	15) Αἰθαλίδαι	1
		16) Εὐπυρίδαι	1	16) Δειραδιῶται	1 1
		17) Κολωνῆς	2	17) Εὐπυρίδαι	1
			11 63		11 63

Λοχαγούς ἔχουσι τέσσαρας μὲν οἱ Σουνιεῖς, δύο δὲ οἱ Φρεάριοι, ἓνα δὲ ἕκαστος τῶν ἐξῆς δήμων: Λευκονοεῖς, Ποτάμιοι ὑπένερθεν, Σκαμβωνίδαι, ἐξ Οἴου, Δειραδιῶται. ἐφήβοι δὲ ἀναγράφονται: Φρεάριοι 13, Σουνιεῖς 10, Κήττιοι 6, Ὑβάδαι 5, Ποτάμιοι Δειραδιῶται 5, Λευκονοεῖς 5, Χολλεῖδοι 4, πέντε δὲ δήμοι (Πήληκες, Ποτάμιοι ὑπένερθεν, Σκαμβωνίδαι, ἐξ Οἴου, Κολωνεῖς) ἔχουσιν ἀνά δύο ἐφήβους, πέντε δὲ ἄλλοι (Ἐκαλεῖς, Ποτάμιοι καθύπερθεν, Αἰθαλίδαι, Δειραδιῶται, Εὐπυρίδαι) ἀνά ἓνα. Ὅτι τῆς κατ' ἀριθμὸν ἀνωμαλότητος ὁ λόγος δὲν εἶνε τὸ τῶν δήμων μέγεθος, εἰκάζεται ἔκ τινων δήμων, οἱ, καίπερ πλείους τοῦ ἐνὸς ἐφήβους ἔχοντες, λοχαγὸν οὐδένα ἔχουσι, λογιστέον δὲ ὅτι οἱ Δειραδιῶται, ἓνα μόνον ἐφήβον ἔχοντες (β35), ἔχουσι λοχαγὸν (7^{ος}). Ἀναλογία τις κατ' ἀριθμὸν λοχαγῶν καὶ ἐφήβων μόνον ἐν δυσὶ χωρὶς θεωρουμένοις ὑπάρχει δήμοις, οἱ καὶ τοὺς πλείστους ἔχουσι λοχαγούς τε καὶ ἐφήβους: Σουνιεῖς 4:10, Φρεάριοι 2:13. Ἀλλ' οἱ Κήττιοι, ἐξ ἐφήβους ἔχοντες, οὐδένα ἔχουσι λοχαγόν, ἔχουσι δὲ τούναντίον λοχαγόν οἱ πέντε ἐφήβους ἔχοντες Λευκονοεῖς, οἱ δὲ Ὑβάδαι, καίπερ ὡσαύτως πέντε ἔχοντες ἐφήβους, δὲν ἔχουσι λοχαγόν· καὶ πάλιν οἱ Χολλεῖδοι, τέσσαρας ἔχοντες ἐφήβους, δὲν ἔχουσι λοχαγόν, ἔχουσι δὲ λοχαγόν τρεῖς δήμοι, ἀνά δύο

ἐφήβους ἔχοντες: Ποτάμιοι ὑπένερθεν, Σκαμβωνίδαι, ἐξ Οἴου, οἱ δὲ Πήληκες καὶ Κολωνεῖς, ἀνά δύο ὡσαύτως ἔχοντες ἐφήβους, δὲν ἔχουσι λοχαγόν· πέρας δὲ τῶν ἀνά ἓνα ἐφήβον ἔχόντων πέντε δήμων, Ἐκαλέων, Ποταμίων καθύπερθεν, Αἰθαλιδῶν, Δειραδιωτῶν, Εὐπυριδῶν, μόνοι οἱ Δειραδιῶται, ὡς εἴρηται, ἔχουσι λοχαγόν.

Ἀπλῆς τινος ἀναλογίας ὑποτιθεμένης, οἱ μὲν λοχαγοὶ τῶν 10 φυλῶν ἦσαν ($11 \times 10 =$) 110, οἱ δὲ ἐφήβοι τῆς μὲν Λεωντίδος, ἐλλογουμένων καὶ τῶν ἐλλειπόντων τριῶν δήμων, ἦσαν ($63 + [17:3::63:\chi =] 11 \text{ ἢ } 12) 74 \text{ ἢ } 75$, τῶν δὲ 10 φυλῶν ἦσαν περὶ τοὺς 740 ἢ 750, πρβ *Kromayer Kl 1903* 50² 54³, *Beloch Bevoelker.* 69-71 *Kl 1905* 350 κέ 1906 74 κέ, *Sundwall IRA 22 27*, *Kirchner* ἐν *IG* 2II 478 πρβ *AM 1908* 207 ($\pi X \pm 100/9$ · *EM 2678*· ἐνθα, ὡς εἰκάσαι, ἔκειτο 23-ἐκατὸν δεκαδύο, ἀ[νθ' ὧ]ν (πρβ ἄλλως καὶ *IG* 2II 653_[13] II 5 385_[12] II 465_{[38] 41} 467[=SIG 521]₉₂, ἀντὶ ὄν *IG* I 59[=SIG³ 108]₈) - 26- δῆμον [πρ]οῖ-σταμ[έν]ο[ις] (εἰρήσθω καὶ ὅτι τὸ ἐν στ. 27 κενὸν εἶνε ἐνὸς γράμματος) - 30[-τὸν ἐπι-]· *Grasberger Erz.* III 91 114 497 κέ, *Thalheim RE V 2738* κέ· περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τῆς Τεγέας ἐφήβων πρβ *vHiller* ἐν *IG V2 50* (πρβ *Beloch Bevoelker.* 115 125 κέ).

95: Α') λοχαγοί⁽¹⁻⁵⁾.

95₁: λοχαγοί· περὶ τοῦ $\bar{\alpha}$ τῆς λέξεως ἄ. σ. 77_α.

95₂: 1) Ἡγέστρατος Κλείππου· Σουινεύς (πρβ_{β21})· ἄλλως ἄγνωστος.

95₂: 2) Ἀγνίας Μακαρτάτου· ἐξ Οἴου (πρβ_{γ8})· τῆς γνωστῆς ἐξ Οἴου οἰκίας, ἧς γενάρχης ὁ Βούσελος (Ἰσαϊ. ΙΑ' [δίκη πX ± 359/8], ΨΔημοσθ. ΜΓ' [δίκη πX ± 341]· στέμμα ἐν Kirchner PA 2921)· εἶνε υἱὸς Μακαρτάτου τοῦ Θεοπόμπου. Φέρονται δὲ δύο Μακαρτάτοι, ὁ Ἀπολῆξιδος καὶ ὁ Θεοπόμπου (PA 9659 9660)· καὶ ὁ μὲν Ἀπολῆξιδος δὲν ἦτο τοῦ αὐτοῦ τοῖς Βουσελίδαις δήμου, ἀλλὰ Προσπαλτίος, μήτρως τοῦ ἐξ Οἴου ὁμωνύμου, ὁ δὲ Θεοπόμπου εἰσποιήθη εἰς τὸν τοῦ θείου οἶκον (πρβ Ἰσαϊ. ΙΑ' 48 κέ), γενομένου δ' αὐτῶ υἱοῦ, οὗ τὸ ὄνομα δὲν μνημονεύεται παρὰ ΨΔημοσθένη, ἐξποιήσεν αὐτὸν εἰς τὸν αὐτὸν οἶκον εἰς τοὺς Προσπαλτίους (πρβ Ἰσαϊ. ΙΑ' 48 κέ, ΨΔημοσθ. ΜΓ' 76 κέ). Ὁ ἐνθάδε Ἀγνίας Μακαρτάτου ἐξ Οἴου, ἐὰν ὁ εἰρημένος ἐκποιήτος υἱὸς δὲν ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν τοῦ Θεοπόμπου οἶκον, ἴσως εἶνε νεώτερος υἱός.

95₂: 3) καὶ 4) Πασιφῶν Παντήνορος₂ καὶ Ἀρχέπολις Παντήνορος₃· Φρεάριοι, ἐξανέψιοι, ὡς εἰκάσαι, πρβ τοὺς ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ ὡσαύτως ὁμοῦ ἀναγεγραμμένους^{α9} καὶ^{α10} ἴσως τῆς οἰκίας Πασιφῶντος στρατηγοῦ ἐν Σάμῳ πX 410/9 (IG I 188=SIG³ 109₉₅²⁸, PA 11668). Ἄν ἐν τοῖς ἐν PA II σ. 626 ἐλλιπέσιν ὀνόμασιν ἀρ. 160-2 λανθάνουσι συγγενεῖς, ἀδελφον. Παντήνωρ ὄνομα ἄπαξ ἠύρηται ἐν Ἀττικῇ, ἀλλ' ἐτέρου δήμου (PA 11608). Ἀρχέπολις δὲ Φρεάριος δὲν ἀπαντᾷ, ἀλλὰ Ἀρχέπολις (οἶς ἐν Πλουτ. Θεμιστ. ΔΒ', ἐνθα καί, ὡς εἰκάσαι, ἄνευ τοῦ τ γραπτέου τοῦ ὄνομα, πρβ αὐτ. Δημόπολιν·=Πολίαρχος, Παυσ. Α' 37₁, PA 2383), υἱὸς τοῦ Θεμιστοκλέους, Φρεαρίου, ὡς γνωστόν, τῶν δῆμων ὄντος (Πλουτ. Θεμ. Α' Ε'), φέρονται δὲ καὶ τῷ Θεμιστοκλεῖ ὁμωνύμοι ἔκγονοι: PA 6651 6665 (=IG II 864_{β18} Θεμισθοκλῆς [περὶ τοῦ 2^{ου} θ πρβ SIG³ 39¹, Meisterhans GAI § 39⁹²⁵, Kretschmer GVI 149 κέ 151]· ἡ θέσις τοῦ πατρόθεν^(β19) κενῆ οὔσα ἐνδέχεται ἴσως νὰ ἀναπληρωθῇ [[Ἀρχεπόλιδος]]· ὁμοια κενὰ ἐν RIG 1525^{β25} ε18 ε20, πρβ καὶ IG II 469^{δ95}· 6666-6668·

στέμμα τῆς οἰκίας ἐν PA 6669· περὶ τοῦ ὀνόματος Θεμιστοκλῆς πρβ καὶ PA 6650 6652 6653 6653^α (=IG II 1048^ο Θεμιστοκλῆς Α[·, ἐνθα, εἰ ὁ ἀνήρ ἦν Φρεάριος, ἴσως δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ Ἀρχεπόλιδος, πρβ καὶ τὸ αὐτ. Θρα]σουλῆς Ἀπολλωνίου τῷ ἐνθάδε ἐν τοῖς Φρεαρίοις 95_{α16} Θρασουλῆς Θρασωνος).

95₃: 4) Ἀρχέπολις Παντήνορος· ἄρ. ἄ. 3).

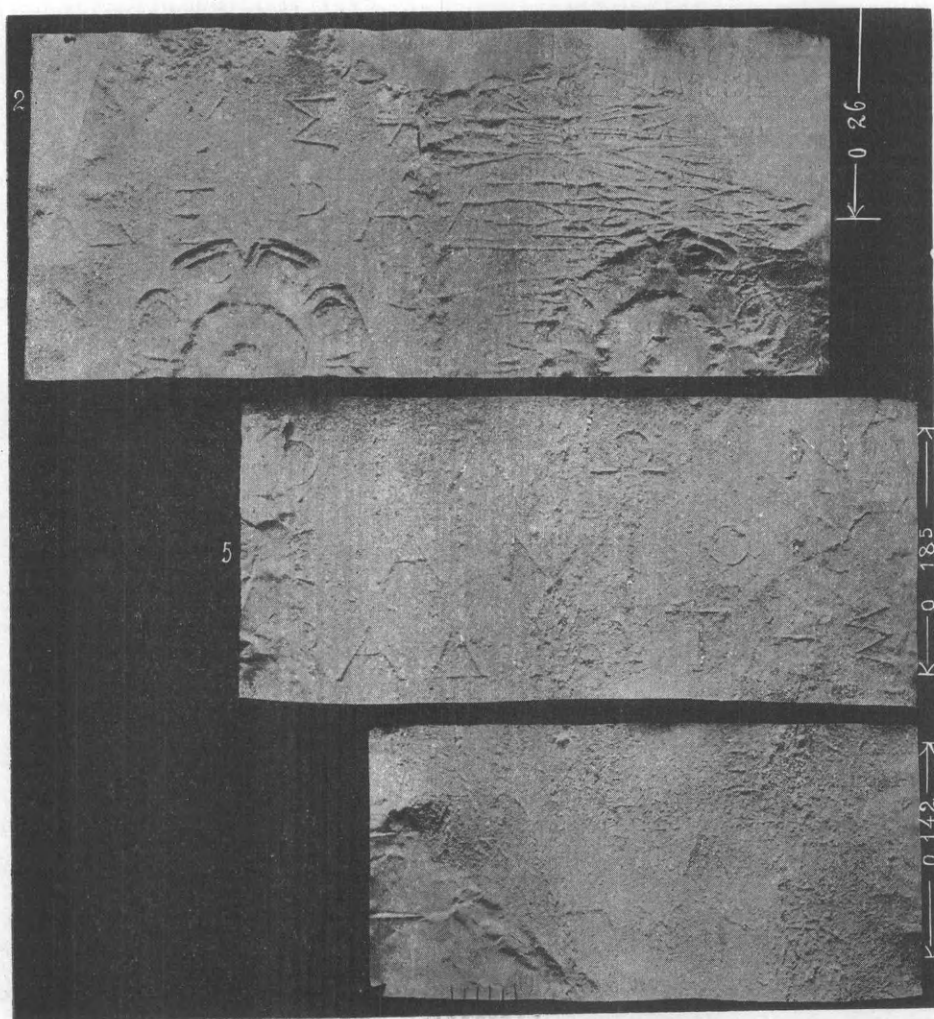
95₃: 5) Παράμυθος Ἀντιγένου· Ποτάμιος ὑπενέρθεν (πρβ_{β8})· τῆς αὐτῆς ἴσως οἰκίας ἦν ὁ ἐν IG II 2498, Ποτάμιος τῶν δῆμων, εἰ αὐτόθι ἔκειτο. ὡς καὶ ἐν ΑΕ 2311 ἀνεπληρώθη, Ἀντιγέν[ου]ς· ὁ ἐν τοῖς ἐξῆς, 8^{ος}, λοχαγὸς Δωσίθεος Ἀντιγένου₄ ἦν Σκαμβωνίδης (πρβ_{β11}), ὥστε δὲν ἦτο τούτων συγγενής.

95_{3/4}: 6) καὶ 10) Σωσίστρατος₄ Σωσιστράτου καὶ Σωσικλῆς Σωσιστράτου₅· Σουινεῖς (πρβ_{β26} β25)· ἐξανέψιοι, ὡς εἰκάσαι· διότι, καίπερ ἐν τῷ τῶν λοχαγῶν καταλόγῳ οὐχ ὁμοῦ γεγραμμένοι, ἐν τῷ ἐφηβικῷ φέρονται ἀντιστρόφως μὲν, ἀλλ' ὁμοῦ [πρβ ἄ. 3) καὶ 4)· πρβ ἄλλως τὰ περὶ τοῦ 5) καὶ τοῦ 8)]· πρβ PA 10752 (Νικησίων Σωσιστράτου, τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης), 13194 (Σω]σίβιος Σωσικλέους¹, τῆς 3^{ης} μεσοῦσης), 1719 (Ἀριστεὺς Σωσικλέους², ἔφηβος πX 101/0· πρβ IG III 1512 Στρατονίκη Φιλοτίδου Ἀθμονέως θυγάτηρ Σωσικλέους Σουινέως γυνή), ἀδήλου δὲ φυλῆς Σωσικλεῖς: PA 13230 (τῆς 5^{ης} φθινούσης), 13231 (Σωσικ[λῆς Ἀθηναῖ]ος), πX 360/9), 13232 (ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους μετὰ τὴν ἐν Χαίρωνείᾳ ἦτταν, πX 338/7).

95₄: 7) Λυσανίας Μόλωνος· Δειραδιώτης (πρβ_{β35}, μόνος Δειραδιώτης ἐν τῷ ἐφηβικῷ καταλόγῳ, ἄ. σ. 83_α 84_α)· Τούτου πατήρ, ὡς εἰκάσαι, εἶνε ὁ ἐν ἐπιτυμβίῳ τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἐπιγραφῇ IG II 1980 (=EM 10281)₄₋₆ (εἰκ. 4)· τὸ ἐκεῖ μνημεῖον εἶνε στήλη λευκοῦ μαρμάρου φέρουσα ἐπὶ τοῦ μετώπου ὑπὸ τοὺς πρώτους τρεῖς στίχους δύο ὀκτωπετάλους ρόδακας (διαμ. 0 195· καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου ρόδαξ· ὁ δεξιὸς κροτάφος νῦν κάτω κείμενος δὲν εἶνε ὁρατός), ἄνω δὲ παραλληλόγραμμον ἑγγλυμμα (± 0 29 × 0 10, βάθ. 0 06, χάριν ἀναγλύφου ἢ ἀνθεμίου), ἄνω καὶ κάτω καὶ τὰ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου κάτω ἐλλιπής, ὕψ. σφζ. 2 40 (ὕψ. ἄνωθεν μέχρι μὲν τοῦ

ἄνω τῶν ροδάκων χεῖλους 026, μέχρι δὲ τοῦ κάτω 045, ἐντεῦθεν δὲ μέχρι τῆς ἄνω τοῦ 4^{ου} στίχου ἄκρας 109, τῶν δ' ἐπομένων τριῶν στίχων (3-6) ὕψ. 0185, εἶτα κενὸν ὕψ. 0335, τῶν δὲ τελευ-

ταίων τριῶν στίχων ὕψ. 0142, εἶτα μέχρι τῆς κάτω τοῦ λίθου ἄκρας σφζ. ὕψ. 0193), πλ. 064-049, πάχ. 030· ἢ ἐπιγραφῆ (γρ. ὕψ. 0045⁽¹⁻⁶⁾ καὶ 0037⁽⁷⁻⁹⁾) ἔχει ὡδε :

4: IG II 1980: ἐπιτύμβιος Μόλωνος τοῦ Ἀνσανίου Δειραδιώτου καὶ τῶν οἰκείων.
(ἐκτυμμάτων ὀπισθία ὄψις· μνημείου ὕψ. 2 40.)

[δ ε ι ν α]
Δ]υσανί[ου
Δ]ειραδιώτη[ς.
(δύο ρόδακες.)
Μ]όλων
5 Δ]υσανίου
Δειραδιώτης.
δεινα] Ἀρχαίου
δημόθεν] θυγάτηρ,
δεινος(=1)] γυνή.

στ. 4 κατὰ τὸ εἰρημένον ὄνομα (95₄ 835) ἀναπληρωτέον Μ]όλων (τῆς αὐτῆς οἰκίας ἦσαν καὶ ΡΑ

11399 καὶ 9310· ἄλλοι Μόλωνες ἐν ΡΑ 10409-10413· εἰρήσθω καὶ εἰς Ἀλωπεκῆθεν (ἐν Ὀρωποῦ ἀναθηματικῆ ἐπιγραφῇ, IG VII 451, ΡΑ 10413^a)· ἄλλος Μόλων, ἀδήλου δήμου, ἀπαντᾷ ἐν IG II 1037 (=EM 8957· στ. 9), ἐνθα καί, ὡς εἰκάσαι, 8 Δ]άκων - 10 Θ]ίασος - 14 Δι(ἢ Εὐ)]αγόρας - 15 2]ν[ι(ἢ ν[η]- 16 2]μ[-]· στ. 8 ἐν τῷ τοῦ Ἀρχαίου δημόθεν κενὸν ± 7 1/8 γρ. (ι = 1/8), λχ' Ἀχαρνέω]ς, ἴσως δ' ἐνδέχεται ὅτι ἦν Παλληνέω]ς κατὰ τὸ ΡΑ 15107 (Χαίρεας Ἀρχαίου Παλληνεύς, πΧ 226/5 215/4, ἴσως ἀνεψιὸς [τὸ νῦν ἐξάδελφος]

ἢ ἀδελφίδου τοῦ ἐν PA 2576 Ἀρχωνίδου τοῦ Χαιρέου, πX 229/8), διὰ δὲ τὸ σφζόμενον λείψανον τοῦ **ς** τοῦ δημόθεν (στ. 8) ὁ Ἀρχένεως δὲν εἶνε τῆς οἰκίας τοῦ ἐν *Kirchner* AM 1904²⁴⁴ (πρβ *Sundwall* KI 1909³⁶⁷ = RIG 1525)^{γ4/5(5/6)} Προβαλισίου βουλευτοῦ (πρβ ἄ. σ. 78_{β30}· σ. 78_{β22} γρ. II₅ 1009^{β2}, ἐν δὲ _{β35} γρ. 1909³⁶⁷ κλπ IG II 469· σ. 80_β κατ. 14 γρ. 139² 140¹). Ἐάν ἡ μὲν ἐν στ. 7/9 (στ. 7: [±6, λχ *Παμφίλη*, πρβ ἄλλην ἐν PA 11522] Ἀρχένεου) ὑποτεθῆ τοῦ ἐν στ. 1 γυνή, ὁ δὲ ἐν στ. 4 Μόλων ὁ αὐτὸς τῶ ἐν IG II 1745 (*Λαμπ*[(λχιδῶ) δεῖνος]₂ *Αἰθαλ*[ίδου θυγάτηρ]₃ Μόλων[ος (ἢ[ος δὲ, πρβ *Larfeld* HGE II 851) γυνή]=PA 8987 10413), τὸ στέμμα εἶχεν ὧδέ πως:

Ἀρχένεως (οὐ Δειραδιώτης) (II 1980 ^{7/8})	+ Λυσανίας ¹ (II 1980 ² 5)	π (Αἰθαλιδης) II 1745 ^{1/2}
θ	υ	Μόλων + Λαμπ[-]
II 1980 ^{7/9}	II 1980 ¹ (9)	II 1980 ⁴ II 1745 ^{1/3} (II 1745 ³) (95 ⁴ β35)
		Λυσανίας ² 95 ⁴ β35.

95₄: 8) Δωσίθεος Ἀντιγένου· κατὰ τὸν ὁμώνυμον _{β11} Σκαμβωνίδης· ἄλλως ἄγνωστος· δὲν ἦτο τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ λοχαγὸς ⁵Παράμυθος Ἀντιγένου₃ δήμου· τοῦτο δὲ οὐχί ἐπειδὴ δὲν εἶνε ὁμοῦ ἀναγεγραμμένοι, ὡς ὁ ³Πασιφῶν Παντήνορος ἀναγέγραπται μετὰ τοῦ ⁴Ἀρχεπόλιδος τοῦ Παντήνορος ἐν _{2 3} καὶ _{α9 α10}, καὶ γὰρ καὶ ⁶Σωσίστρατος Σωσιστράτου_{3/4} καὶ ¹⁰Σωσικλῆς Σωσιστράτου₅, καίπερ ἐν τοῖς ἐφήβοις ὁμοῦ (ἀντιστρόφως, _{β26 β25}) ὄντες, ἐν τοῖς λοχαγοῖς χωρὶς ἀναγράφονται, ἀλλὰ ἐπειδὴ, καθάπερ τῶν ἄλλων λοχαγῶν πάντων, ὡς εἴρηται, τὰ ὀνόματα ἀπαντῶσιν ἐν τῶ ἐφηβικῷ καταλόγῳ, καὶ ὁ Δωσίθεος, εἴπερ ἦν τοῦ αὐτοῦ τῶ Παραμύθῳ δήμου, θὰ ἦτο ἐν τῶ αὐτῶ καὶ οὗτος δήμῳ ἀναγεγραμμένος.

95_{4/5}: 9) Φορύσκος ₅ Τιμοκράτου· Λευκονοεὺς (πρβ ἔφηβον _{β37})· Φορύσκος Τιμοκράτου Λευκονοιεὺς ἐν IG II 1001, καταλόγῳ τῆς Λεωντίδος, τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, PA 14967· τῆς αὐτῆς ἴσως οἰκίας εἶνε Τιμοκράτης PA 13778 (ἐν II 1040, καταλόγῳ τῆς Λεωντίδος, τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος), τῆς αὐτῆς δὲ Φορυσκίδης Ἀριστομένου PA 14965 (ἐν IG ²II 791[=II 334=SIG³

7 3 19

491, πρβ *Johnson* AJPh 1913³⁸⁶]_{α4} τὸ τελευταῖον ἐπὶ τοῦ λίθου σφζόμενον γράμμα εἶνε Λ, ὅθεν ὀρθῶς ἀνεπληρώθη *Λ*[ευκονοεὺς· αὐτ. ἐν _{αβεβ38} ἐπὶ τοῦ λίθου σφζεται $\gamma\rho\sigma$, ὅθεν ἀναγνωστέον λχ Θεόδω]ρος *Θημακ* [καὶ ἐν IG II 465^{β87} ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *Ἰοῖδοι*[ος Θεο]δώρου *Θημακεὺς*, ἔφηβος πX 105/4], ἐν δὲ _{αβεβ39} ἔκειτο [± 6^{1/2}(λχ *Πειθαγό* ἢ *Πυθαγό*)]*ρας*· αὐτ. ἐν _{αα18} ἴσως ἔκειτο *T*[μᾶλλον ἢ *K* ἢ *Σ*]*ίμων*· ἐν _{αα20} [πρβ SIG³ 491¹⁰] τὸ 2^{ον} γράμμα εἶνε ο, ὅθεν ἀναγνωστέον *B*]ιωτιός, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ²II 792[=II 335=*Roberts* + *Gardner* IGE II 59]₂₀ ἀναγνωστέον *Bo*]ιωτιός, διὸ δὴ καὶ παντάπασιν ἀπαλειπτέον τὸ ὄνομα *Ἐοῖω*τος ἀπὸ τε τοῦ *Pape* WGE καὶ τοῦ PA [3684 5082 II σ. 579₇₅], ἴσως δὲ καὶ ἐν IG XI₄ 1240 ὄφειλε χαραῖσαι *B*[ο]ιωτιός ἢ *Βι*(ο)γιός· περὶ τοῦ ἐν _{αβ24} *Στερι* πρβ *AD* 1915^{203 221} 1916 II 66α), Φορύσκος Ἀριστομένου PA 14966, Ἀριστοράνης Ἀριστομένου PA 2092· ἄδηλον ἂν ὁ ἐν II 986, θιασωτικῶ καταλόγῳ τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, Ἀριστήδης Φορυσκίδου(_{β25}, PA 1685^α) εἶνε Λευκονοεὺς. Χάριν τῶν ὀνομάτων ἀναγραφῆ- τωσαν ἐξ ἄλλων δήμων ἐνθάδε Φόβρος Μελιτεὺς PA 14964 (ἴσως Μελιτεὺς εἶνε καὶ ὁ ἐν *Wilhelm* AE 1905²²³+IG II 561, ψηφίσματι τῆς Κεχροπίδος, τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἀρχομένης ἢ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς 5^{ης}, ἐπαινούμενος Φορυσκίδης [=Sundwall NPA 168], ἴσως πατὴρ τοῦ προειρημένου Ἀριστήδου, ἐάν οὗτος εἶνε Μελιτεὺς), Φίλιππος Φορύσκου Παλληνεὺς PA 14498, *Φορύσ*κ[ος] *Ἀρι*στοκλέους [*Φαληρ*]εὺ[ς?]_? PA 14969, ἐκ δὲ Βοιωτίας Φορύσκιος (πατρωνυμικόν) IG VII 2724, Φορύστας VII 530.

95₅: 10) Σωσικλῆς Σωσιστράτου· ὄρ. ἄ. 6).

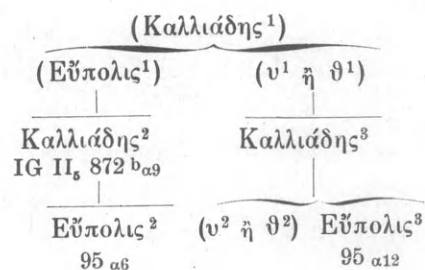
95₅: 11) Τιμήσιος Σημωνίδου· Σουნიεὺς (πρβ _{β271})· ἄλλως ἄγνωστος· Σημωνίδης (διὰ τοῦ **η**) δὲν ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικῇ, εἰρήσθω δέ, χάριν τοῦ ὀνόματος, *Σῆμος* (Ἀλέξανδρος Σήμου Ἀθηναῖος IG II 444₅₀, πX 161/0, PA 499), *Σημίας* (Φηγαιεὺς PA 12633, Φηγούσιος PA 12634), *Σημιάδης* (Λαμπτρεὺς PA 12632).

95: B') ἔφηβοι (_{α6-41 β7-41 γ7-14})·

95_{α6}· *Φρεάριον*· *Εὐπόλις* *Καλλιᾶδον*· τὰς τρεῖς ταύτας λέξεις, ἃς σφαλεῖς ὁ λιθουργὸς εἶχε παρα-

λιπών, ἐνεσφηνώκε μεταξύ τοῦ στίχου 5 καὶ τοῦ α7. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Φρεάριοι πρβ ἄ. σ. 80_α. Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφήβου ρητέον ὅτι ὅμοιον ὄνομα κεχάρακται καὶ ἐν α12. Ἐὰν ὑποθεθῆ ὅτι εἷς ἦν ὁ ἔφηβος, κακῶς δις ἀναγεγραμμένος, συμπεραντέον ὅτι, δέον αὐτὸν πρῶτον τῶν Φρεαρίων ἐφήβων ἀναγράψαι, σφαλῆς ἐχάραξε τὸ ὄνομα ἐν α12 καὶ εἶτα ἐπανορθώσας τῇ ἐνσφηνώσει (α6) τὸ σφάλμα ἐπελάθετο τὸ α12 ἐκκολάψαι, ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐνσφηνώσιν, πρὸ τῆς τοῦ α12 ἀναγραφῆς γενομένην, ἐπιλαθόμενος ὅτι εἶχεν αὐτὸ οὕτως χαράξας, ἔγραψεν αὐτὸ πάλιν ἐν α12. Ἄλλ' ἀμφοτέρων τῶν σκευμάτων τούτων ἀπιθάνων ὄντων, εἰκάζεται ὅτι δύο ὑπῆρχον ἔφηβοι ὅμοιον τὸ τε ὄνομα καὶ τὸ πατρόθεν φέροντες. Καὶ ἢ μὲν παρὰλειψις διὰ χώρου ἔλλειψιν ἠκέσθη ἐνσφηνώσει τε ἅμα καὶ συμπτύξει· δέον γὰρ ἐν δυοῖς τὰ παραλελειμμένα ἀναγράψαι στίχοις, ἐν μὲν τῷ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα λήμματα, τὸ Φρεάριοι, ἐν δὲ τῷ τὸ τοῦ ἐφήβου ὄνομα σὺν τῷ πατρόθεν, ἐχάραξε τὰς τρεῖς λέξεις ἐν ἐνί, α6· ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν ἐσράλη, εἰ παρέλειπε μὲν μόνον τὸ Εὐπολις Καλλιάρχου, ἐχάραττε δὲ προσηκόντως τὸ Φρεάριοι, θὰ ἠκάζετο ἴσως ὅτι εἶνε ἢ τῶν δύο ἐφήβων ὁμωνυμία· εἰκότερον εἶνε ὅτι παραχθῆς ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου Καλλιμάχου (α7), παρεμπεροῦς ὄντος τῷ Καλλιάρχου, ἀπεῖθε πρὸ τοῦ δέοντος ἀντὶ τούτου εἰς ἐκεῖνο. Ἐγὼ δὲ τὸ σφάλμα, ὅτε εἶχεν ἤδη γράψας οὐ μόνον τοὺς Φρεαρίους πάντας καὶ τὸ λήμμα Ὑβάδαι (α19), ἀλλὰ καὶ ἓνα γε τῶν Ὑβαδῶν, διότι ἄλλως τὸν νῦν ἐν α6 ἐνεσφηνωμένον θὰ ἀνέγραφεν ὁσονοῦν πρότερον ἐν τοῖς Φρεαρίοις ἢ καὶ τελευταῖον, ἤγουν ὑπὸ τὸ α18. ἐκκολάπτων ἐν ἀνάγκῃ τὴν βραχεῖαν λέξιν Ὑβάδαι καὶ ἀντεγράφων ἐπ' αὐτῆς τὸν ἐφήβον· ἴσως δ' ἴσως ἐνδέχεται καὶ ὅτι, ὅτε ἔγνων τὸ σφάλμα, εἶχεν ἤδη γράψας καὶ τὰς τρεῖς σελίδας, ἤγουν σύμπαντα τὸν κατάλογον, εἰ γέ τί που ἔστι κρίναι ἐκ τοῦ μεταξύ τοῦ στίχου 5 καὶ τῶν στίχων β7 καὶ γ7 μεταστιχίου, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ τε μεταξύ τοῦ στίχου 5 καὶ τοῦ α7 καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι (πρβ ἄλλως περὶ τοῦ 1^{ου} στίχου ἄ. σ. 74_α). Μετὰ τὸ Φρεάριοι Εὐπολις Καλλιάρχου (α6), ἃ εὐκρινῶς ἀναγινώσκονται, ἴχνη τινὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου ἄλλα ὀλίγη ὑψίτερον, πάντα πλὴν ἑνός, τοῦ ὡς τ φαινομένου, ἐλάττω, σφόδρα ἀμπίβολα, παρέχουσιν ὄψιν γραμμάτων,

ἃ ἴσως ἐνδέχεται νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς ταμιοῦν καὶ ἀναπληρωθῶσι (((Πο)))τάμιοι ὁ((πένερθεν)))· καὶ εἰκότερον μὲν ὅτι ταῦτα ἐκ τύχης τινὸς γενόμενα φαίνονται ὡς γράμματα· εἰ δ' ὑποθεθῆ ὅτι γραμμάτων εἰσι λείψανα, ἴσως ἐνδέχεται νὰ ὑποληφθῆ ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ 1^η σελίδι ἐνσφηνώσιν τοῦ Φρεάριοι ἠθέλησεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀντιστοίχως νὰ χαράξῃ ἐν τῇ 2^η σελίδι τὸ λήμμα Ποτάμιοι ὑπένερθεν καὶ ὅτι ἀρξάμενος τούτου καὶ μέχρι τοῦ ν χωρήσας μετέγνω καὶ ἐπιλαθόμενος αὐτὰ ἀπαλείψαι προσέθηκε τὸ Εὐπολις Καλλιάρχου, ὥστε τούτου τὸ τελευταῖον γράμμα, ν, ἐκάλυψε τὸ Π καὶ μέρος τοῦ μετὰ τοῦτο γράμματος, ο, τοῦ ὑποτιθεμένου Ποτάμιοι· τὸ δὲ ἐν τῇ 2^η σελίδι ἀπαντικρὺ τοῦ α7 νῦν καλῶς σφζόμενον Ποτάμιοι ὑπένερθεν (β7), δὲν εἶνε μετ' ἐκθέσεως κεχαραγμένον (πρβ ἄ. σ. 77_α), ἀλλ' οὕτως, ὥστε τὸ 1^{ον} γράμμα, Π, κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτῆς τῷ 1^ῳ γράμματι τοῦ ὑποκειμένου ὀνόματος Παράμνθος (β8) ἐπινοουμένης καθέτου. Δύο οὖν ὁμωνύμων Φρεαρίων τιθεμένων, α6 καὶ α12, καὶ ἀμφοτέρων ἐλλογουμένων, οἱ Φρεάριοι ἐφήβοι εἰσιν ἀριθμὸν τρεῖςκαίδεκα καὶ δὴ καὶ οἱ σύμπαντες ἐφήβοι ἐξήκοντα τρεῖς. Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο ὁμωνύμων προστεθῆτω ὅτι ἦσαν, ὡς εἰκάσαι, ἐξανέψιοι κατὰ τοιόνδε τι στέμμα:

περὶ δὲ τῶν δύο ὀνομάτων εἰρήσθω ὅτι Εὐπολις μὲν Φρεάριος οὐδεὶς ἄλλος ἠύρηται, Εὐπολις δὲ ἀπλῶς, ἀνευ τοῦ δημόθεν, ἀπαντᾷ ἐν PA 5934, ἄλλος ἐν PA 5935, ἄλλος ὁ γνωστός τῆς ἀρχαίας κωμωδίας ποιητῆς (ὁ Σωσιπόλιδος, PA 5936, πρβ Wilhelm UDA 107 115 123 167 178), ἅπαντες τῆς πX 5^{ης} ἑκατονταετηρίδος· Καλλιάρχου δὲ Φρεάριος ἠύρηται πρῶτανις ἐν Λεωντίδος καταλόγῳ IG II₅ 872^b α₉ (πX 400-350, Larfeld HGE II 177· περὶ τοῦ αὐτοῦ γραμματέως πρβ IG III 1038 1045, II₅ 871^b, Brillant SA 43¹ 116), PA

7803, ἴσως πατὴρ τοῦ ἐτέρου τῶν ἐνθάδε δύο ἐφήβων.

95_{α78}: Ἀλκίμαχος Καλλιμάχου καὶ Διόδωρος Καλλιμάχου· ἐξανέψιοι, ὡς εἰκάσαι (πρβ ἄ. σ. 83_β)· ἄδηλον ἂν εἶνε τῆς οἰκίας τοῦ ἐν IG II 864 (± πX 380) πρυτάνεως Πειθιάδου τοῦ Διοδώρου, PA 3968 3969 11757.

95_{α910}: Πασιφῶν Παντήνορος καὶ Ἀρχέπολις Παντήνορος· ὄρ. ἄ. σ. 85_α περὶ τῶν ἐν 3) καὶ 4) λογαγῶν.

95_{α11}: Ἐρμιππος Πυθέου· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{α12}: Εὐπολις Καλλιιάδου· ὄρ. ἄ. σ. 87_β περὶ τοῦ α6.

95_{α13}: Ξενοκράτης Ἀντιρήτου· ἄλλως ἄγνωστος· περὶ τῆς γραφῆς τοῦ δευτέρου ὀνόματος ὄρ. ἄ. σ. 77_α.

95_{α14}: Σώστρατος Φιλοκήδου· ἴσως υἱὸς τοῦ ἐν καταλόγῳ IG II 943 διαιτητοῦ (πX 325/4, PA 14511)· πρβ PA 13372-4 11412-4· περὶ τῆς γενικῆς -κήδου ἄ. σ. 78_α.

95_{α15}: Ἀρχιάδης Ἀρχίππου· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{α16}: Θρασυκλῆς Θράσωνος· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{α17}: Πυθόδωρος Δημοκλέους· τῆς οἰκίας, ὡς εἰκάσαι, τοῦ Κυδαθηναίως στρατηγοῦ Δικαιογένους, περὶ οὗ ἐξῆς ἐν 97_{α2-6}.

95_{α18}: Σμικρίας Ἐπι[3-40]ν· Σμικρίας ὄνομα ἐν τοῖς Φρεαρίοις δὲν ἀπαντᾷ· τοῦ πατρόθεν τὰ μετὰ τὸ Ε δύο γράμματα σχεδὸν βέβαια πι, μετὰ δὲ ταῦτα πρὸ τοῦ ο] ἐλλείπουν τρία γράμματα ἢ 3½ ἢ τὸ πολὺ τέσσαρα, ὥστε ἔκειτο γενικὴ πρωτοκλίτου ἢ δευτεροκλίτου ἢ λχ Ἐπιέλου ἢ Ἐπιείθου (πρβ Διοπέθου, IG II 478_{α36} Ξενοπέθου] ἢ Ἐπικράτου, πρβ ἄ. σ. 78).

95_{α19}: Ὑβάδαι·

95_{α20}: Μενεστρατίδης Ἴπποστράτου· ἄλλως ἄγνωστος· Μενεστρατίδης ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ ἄλλοι τῆς Ἀττικῆς.

95_{α21}: Λύκαιος Λυκαίου· Λύκαιος ὄνομα ἀνδρὸς οὐδαμοῦ ἄλλοι ἀπαντᾷ πλὴν ἐν Ἀνακρέοντος ἐλεγείῳ εἰς Ἀναξαγόρου τοῦ Αἰγινήτου ἔργον (πρβ Overbeck AS 433-6), Ἀνθολ. F'(οὕτως γρ. ἐν Pape WGE) 139.

95_{α22}: Φρύνιχος Φρυναίου· υἱὸς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ περὶ τὸ πX 342/1 τριηράρχου (IG II 803_{ε28}, PA 14997).

95_{α23}: Ἥγίας Ἥγιου· ἴσως τῆς οἰκίας τοῦ ἐν IG II 2607, ἐπιτυμβίῳ τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος, Δαισιάδου τοῦ Ἥγησιου (PA 3102).

95_{α24}: Ἀπολλόδωρος Λυσιστράτου· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{α25} **Χολλεῖδαι·**

95_{α26}: Λυσιστράτος Λυσικράτους· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{α27}: Φί[λ±2½]ος Αἰσχίνου· ἴσως ἔκειτο Φί[λιππ]ος, ἂν δὲ ὁ ἐν τῇ Πλάτωνος διαθήκῃ γείτων χωρίου Φίλιππος (Δλαερτ. Γ' 41) εἶνε τῆς αὐτῆς οἰκίας, ἄδηλον.

95_{α28}: Ἀμύντης Σωδάμου· υἱὸς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ ἐν IG II 943, καταλόγῳ τοῦ πX 325/4 διαιτητοῦ· ἴσως τῆς αὐτῆς εἶνε οἰκίας ὁ ἐν IG VII 301 (πρὸ τῆς πX 2^α ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, PA 12511) Πύρρος Ἀμύντου πρόξενος Ὀρωπίων. Περὶ Ἀμύντου καθ' ἑλίου πρβ τὸν ἐν IG II 793_{ε55} 794_{ε60 ε65(Ἀμύντης)} 795_{ε46 κλπ} ἀρχιτέκτονα (πX 357/6 κέ, PA 744) καὶ τὸν Λεωκράτους κηδεστήν Ἀμύνταν (Λυκοῦργ. κΛεωκρ. KB'-KΔ', Blass Att. Bereds.² III 2₁₁₁, PA 745)· περὶ τῆς καταλήξεως πρβ καὶ 1 Ἀμύ(ν)τας (ΑΜΥΤΤΙΤΑΣ) 2 Πα(ρ)μεν[ί]ωνος (πρβ ἄλλως PA 13177 13178, CIG 2856_{3/4}) 3 Ἀφιδναῖος IG II 1891 (PA 747), Ἀμύντας M[±3½ο]ν Παιανιεύς IG II 471_{β108} (ἔφηβος πX 123/2, PA 748· τὸ πατρόθεν ἦν, ὡς ἐκ τοῦ χώρου εἰκάσαι, M[ηδεῖο]ν, οὕτως δ' ὁ Ἀμύντας ἦν ἴσως ἀδελφὸς τοῦ ἐν PA 13548 Τελέστου, γραμματέως πX 107/6, ἐὰν δὲ ὡς πατρόθεν ὑποτεθῆ, καίπερ ἐνδεέστερον ἢ πρὸς τὸν χώρον ὄν, τὸ M[ηνίο]ν, ὁ Ἀμύντας ἦν ἴσως ἀδελφὸς τοῦ ἐν PA 4229 Διονυσίου, ἱερέως τοῦ Σαράπιδος πX 119/8· ἐν II 471_{β107} ἔκειτο ἴσως Ἀθηνάδης ^ (= Ἀ)[θηνά]δου Κυδαθηναίως, εἰ δὲ ὁ ἔφηβος οὗτος ἦν, ὡς εἰκάζεται [PA 223], ὁ αὐτὸς τῷ ἐν BCH 1882_{321 αφ. 9 6/7} [πρβ 1884 135²] ἱερεῖ τοῦ Σαράπιδος, ἀναπληρωτέον καὶ ἐκεῖ τὸ αὐτὸ πατρόθεν, ἤγουν ἐφ' ἱερέως Ἀθ[ηνά]δου τοῦ [Ἀθηνά]δου Κυδαθηναίως· πρβ ἄ. σ. 81_α)· περὶ τῆς γενικῆς τῶν εἰς -ας πρβ Meisterhans GAI 1207.

95_{α29}: Ναῦσις Γνάθωνος υἱὸς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ ἐν IG II 943 (καταλόγῳ τοῦ πX 325/4) διαιτητοῦ· Ναῦσις ὄνομα ἄρσ. δὲν ἀπαντᾷ, πρβ θηλ. Ναοῖς IG II 754₁₇.

- 95_{a30}· Ἐκαλεῖς· πρβ ἄ. σ. 79.
- 95_{a31}· Λυσιφῶν Φιλίσκου· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{a32}· Πήληγες·
- 95_{a33}· Ἴεροκλῆς Φεῖδωνος· υἱοῦς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ ἐν IG II 864 (τοῦ β' τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηριδος ἀρχομένης, *Sundwall* EB 83)_{γ6/7} πρυτάνεως Ἴεροκλείδου τοῦ Φεῖδωνος (PA 7471).
- 95_{a34}· Φιλῖνος Χαιρεστράτου· ἴσως τῆς οἰκίας τοῦ ἐν IG II 1306, ἀγωνιστικῆ ἀναθέσει τοῦ πX 339/8, ἐνθα ἴσως ἐνδέχεται νὰ ἀναπληρωθῆ ^{A β6}Νικόστρατος Φιλ[έου, τοῦ ἐν IG II 864_{γ8/14} πρυτάνεως (PA 14245), ὅστις ἴσως εἶχεν ἀδελφὸν Φιλῖνον πατροπάτορα τοῦ ἐνθάδε Φιλίνου, ἢ Νικόστρατος Φιλ[ίνου, ἴσως πάτρως τοῦ ἐνθάδε Φιλίνου.
- 95_{a35}· Κήττιοι·
- 95_{a36}· Λυσίστρατος Εὐξένου· πρῶτος τῶν Κηττιῶν ἐφῆβων· ὁμώνυμος, ἴσως ὁ αὐτός, τιμᾶται ἰδίᾳ ἐν 96₁₁₋₁₃ τελευταῖος ὑπ' ἄλλους τε καὶ τὸν διδάσκαλον.
- 95_{a37}· Ἀμφιτελίδης Φιλοκράτου· ἴσως υἱὸς ἢ ἀδελφιδοῦς τοῦ ἐν IG II 864 (πρβ ἄ. ἐν 95_{a33 a34/a45} πρυτάνεως Ἀμφιτέλου τοῦ Ἀμφιτελίδου.
- 95_{a38}· Σμίκυθος Ξενοκλέους· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{a39}· Σωσίστρατος Σωστράτου· » »
- 95_{a40}· Τιμόστρατος Τιμοκράτου· » »
- 95_{a41}· Ἐπικράτης Σπουδίου· » »
- 95_{β7}· Ποτάμιοι ὑπένερθεν· πρβ ἄ. σ. 83_α.
- 95_{β8}· Παράμυθος Ἀντιγένου· ὄρ. ἄ. σ. 85_β περὶ τοῦ ἐν 5) λοχαγοῦ.
- 95_{β9}· Ἐπικράτης Ἀριστοκράτου· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{β10}· Σναμβωνίδαι·
- 95_{β11}· Δωσίθεος Ἀντιγένου· ὄρ. ἄ. σ. 87_α περὶ τοῦ ἐν 8) λοχαγοῦ.
- 95_{β12}· Ταυρέας Αἰσίμου· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{β13}· Ποτάμιοι καθύπερθεν· ὄρ. ἄ. σ. 83_α.
- 95_{β14}· Δημοφάνης Ἀριστοφάνου· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{β15}· Αἰθαλίδαι·
- 95_{β16}· Ἐξώπιος Φαιδρίου· ἄλλως ἄγνωστος.
- 95_{β17}· Ποτάμιοι Δειραδιῶται· ὄρ. ἄ. σ. 83_α.
- 95_{β18}· Πύρρος Παγκλέους· Παγκλῆς ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ ἄλλοθι τῆς Ἀττικῆς πλὴν ἐν IG II 2497, ἐνθα, ὡς εἰκάσαι, ἔκειτο ¹Παγκλῆς (προσθ. ἐν PA 12522 καὶ τοῖς ἐν PA II σ. 604_β Ποταμίσις)

²Πύρρο(υ) ³Ποτάμιος, ⁴[Ἀρ]ίστι[(λγ)εια(ῆ)ιον, πρβ ἐξῆς ἐν τοῖς περὶ τοῦ 95_{β38}]] ⁵Φιλόφρωνος ⁶Ἀλαιεῖως (εἰρήσθω ὅτι καὶ ἐν BCH 1894₁₅₈ ἀρ. 2₁ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, Π)αγκλῆς)· ἢ Ἀρ]ίστι[εια ἦν υἱδῆ τοῦ Ἀλαιεῖως Κηφισοκλέους, οὗ ἡ οἰκία ἦν κατὰ κηδεστίαν συγγενῆς τῆ τοῦ Πύρρου. Ὑποτιθεμένων δὲ Ποταμίων Δειραδιωτῶν (πρβ PA 12522 12523) τοῦ τε εἰρημένου Παγκλέους καὶ τῆς ἐν IG II 1803 Σαννοῦς, ὁ ἐνθάδε (β₁₈) Πύρρος καὶ ὁ ἐξῆς ἐν β₁₉ Φιλόφρων εἰσὶν ἐξανεψίων υἱεῖς κατὰ τοιόνδε τι στέμμα (ὄρ. σ. 91).

95_{β19}· Φιλόφρων Παγκλέους· ὄρ. ἄ. ἐν β₁₈.

95_{β20}· 4)μων Ξενοκλέους· κατὰ τὰ σωζόμενα λείψανα τοῦ 1^{ου} ὀνόματος τὸ 1^{ον} γράμμα ἦν, ὡς εἰκάσαι, γ ἢ ε ἢ π, μετὰ τοῦτο δὲ ἴσως λείψανον γράμματος ὡσεὶ ἄκρον ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ υ, τὸ δὲ 3^{ον} φαίνεται ἔλαττον μὲν ἢ κατὰ θ, μᾶλλον δὲ ὡς ρ, τὸ δὲ 4^{ον} η μᾶλλον ἢ ε· κατὰ ταῦτα ἔκειτο ἴσως *Ευρήμων* μᾶλλον ἢ *Εὐδήμων* ἄλλως ἄγνωστος.

95_{β21}· Εὐάνδρος Εὐάνδρου· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{β22}· Σωσιγένης Σω[±2 $\frac{1}{3}$]υ· τοῦ πατρόθεν τὸ 1^{ον} γράμμα εἶνε, ὡς εἰκάσαι, Σ, μετὰ τοῦτο δὲ ὡσεὶ ἶγνος καμπύλης καὶ ± 2 $\frac{1}{3}$ γρ. καὶ λείψανον καθέτου γραμμῆς, ὥστε ἴσως ἔκειτο *Σωσίον* ἄλλως ἄγνωστος.

95_{β23}· Σουνιε[ῖς· ὄρ. ἄ. σ. 79_α 84_α.

95_{β24}· Ἠγέστρατος Κλείππου· ὄρ. ἔμπροσθεν σ. 85_α περὶ τοῦ ἐν 1) λοχαγοῦ.

95_{β25 26}· Σωσικλῆς Σωσιστράτου καὶ Σωσίστρατος Σωσιστράτου· ὄρ. ἄ. σ. 85_β περὶ τῶν ἐν 6) καὶ 10) λοχαγῶν.

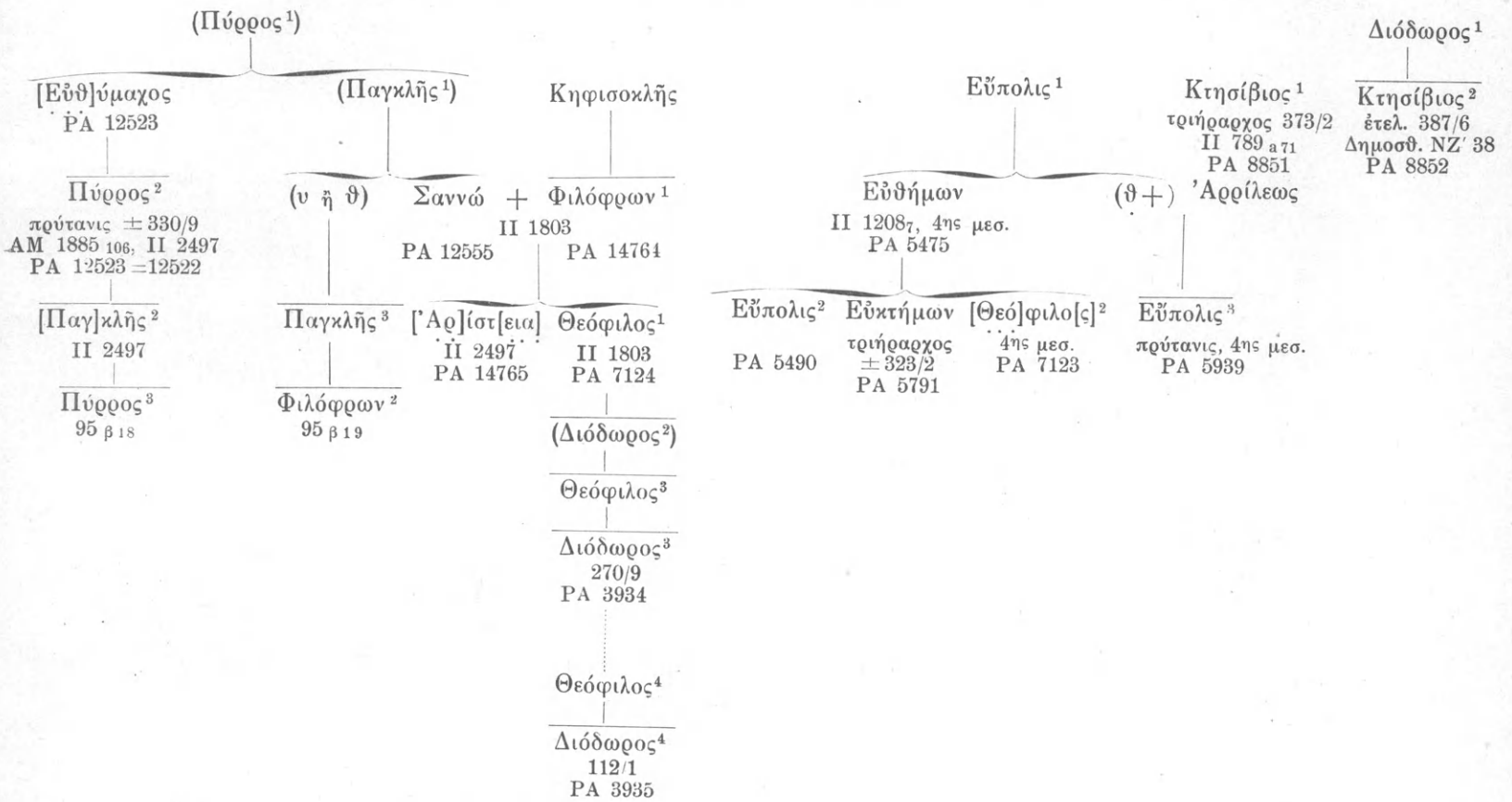
95_{β27}· Τιμήσιος Σημωνίδου· ὄρ. ἄ. σ. 87_β περὶ τοῦ ἐν 11) λοχαγοῦ.

95_{β28}· Ναυσίφιλος Κίμωνος· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{β29 32}· Διονύσιππος Εὐαγγέλου καὶ Θάλλιππος Εὐαγγέλου· ἄλλως ἄγνωστοι· ὄρ. ἄ. σ. 83_β.

95_{β30}· Μειδωνίδης Περικλέους· ἄλλως ἄγνωστος.

95_{β31}· Ἀρχέδειπνος Νικοδήμου· ἄλλως ἄγνωστος· τὸ ὄνομα Ἀρχέδειπνος οὐχ ἠύρηται, ὅσον ἐγῶδα, ἄλλοθι, προστεθῆτω δὲ καὶ εἰς τὰ ἐκ τοῦ ἀρχε- (πρβ ἀρχι-) σύνθετα, ἀρχεθέωρος κλπ, *Meisterhans* GAI 102 116, *Meyer* GG 143, *Schweizer* GPI 44, *Nachmanson* LFMI 24, *Τσερέπης* Σύνθετα 217.

95_{β32}· Θάλλιππος Εὐαγγέλου· ὄρ. ἄ. ἐν β₂₉ καὶ σ. 80_α.

95_{β33}· Δημοφῶν Εὐξένου· ἴσως ἀδελφὸς τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG II 2554, ἣτις ἐξεδόθη καὶ ἐν IG III 1289(Γ) μετὰ δύο μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τοῦ αὐτοῦ λίθου ἐπιφανείας (Α), ἡ δὲ ἐπὶ τῆς κάτω (κοίτης, Β)· ὁ λίθος (EM 9662) εἶνε τὸ δεξιὸν ἡμισυ ἐλλειπῆς, ὕψ. ± 0 14, πλ. 0 24, πάχ. 0 345, ἔφερε δὲ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἔγγλυμμα τὰ ἔμπροσθεν περιφερὲς μετὰ κεντρικοῦ τμήματος πρὸς ἐμπέδωσιν ἀγάλματος ἐπὶ συμφυοῦς πλίνθου· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ἐπιφανείας (II 2554 = III 1289 Γ) ἔκειτο ¹Κήθ[ων] (οὐχί, ὡς ἐν 1289 Γ₁, Κυδ...· διὰ τὸν χῶρον ἦττον πιθανὰ τὸ Κηθ[είδης, πρβ ΑΕ 2597, κλπ) ²Εὐξ[ένου] (διὰ τε τὸν χῶρον καὶ τὸ τοῦ τετάρτου γράμματος λείψανον ἦττον πιθανὰ τὸ Εὐξ[ε]θεοῦ, πρβ ΑΕ 2794, καὶ Εὐξ[ε]ίππου) ³Σουν[ιεύς] (προσθ. τὰ λείψανα τῶν δύο ὀνομάτων ἐν ΡΑ ὡς 8277^a καὶ 5879^a, πρβ ΡΑ II σ. 611₃₄₌₅₉), ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας (καθέτως πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς προσθίας κεχαραγμένη) ἐπιγραφή (III 1289 Α) ἀναγνωστέα ὧδε: ¹ἐπ[ὶ] [τ]ῆ[ς] ²Κ[α] [ἀ]πίθων ³Θ[α] ἢ Δυ[σίου] ³α[ρχῆς] (πρβ IG III 1104_{A3} ἐπὶ τῆς

Γαῖου Ἰουλίου Κασίου Στειριέως ἀρχῆς, 1164₁ ἐπὶ τῆς [Φ]λ(αβίου)) [Σωσι]γένους Παλλ[η]νέως ἀρχῆς, 1171_{A7} ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Γαῖου Κύντιου Ἰμέριου Μαραθωνίου, πρβ IG III₂ σ. 311, SIG 86_{110 115 125 306}₂₈ ⁴[ἀκ]ροφύ[λ]ακε[ς] ⁶Δ[ι]ώ[ξ]ι[π]πο[ς] Ἡρα-⁸[κλε- (ἀρχων Κάσιος εἶνε ὁ ἐν τῷ εἰρημένῳ IG III 1104_{A3}, πρβ III₂ σ. 312, vSchoeffler RE II 595 [λ. Archontes]: μX 123/4· ἄλλος ὁ ἐν IG III 1169_{A7}: ἀρχοντος Γ(αῖου)) Κασ(ίου)) Ἀπολλωνίου Στειριέως, πρβ vSchoeffler RE II 597: μX 203/4· πρβ Larfeld HGE II 332 348 362 492 494 495), ἡ δὲ ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας (παραλλήλως τῇ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κεχαραγμένη) ἐπιγραφή (III 1289 Β) ὧδε: ¹πυλωροὶ ²Διογένης (πρβ III 1104_{B28}) ³Πί[ος] Δάιος ⁴Διονόιος (πρβ III 1104_{B24}) ⁵[σαλπι]κ[α] (ἀπίθων σ) τῆς (οἱ πυλωροὶ καὶ ἐνθάδε διακρίνονται, ὡς εἰκός, τῶν ἀκροφυλάκων, πρβ IG III 1294 3906-3908, III₂ σ. 312, Graindor BCH 1914₂₇₂).

95_{β34}· Δειραδιῶται· ὄρ. ἄ. σ. 83_α.

95_{β35}· Λυσανίας Μόλωνος· ὄρ. ἄ. σ. 85_β περὶ τοῦ ἐν 7) λογαγοῦ.

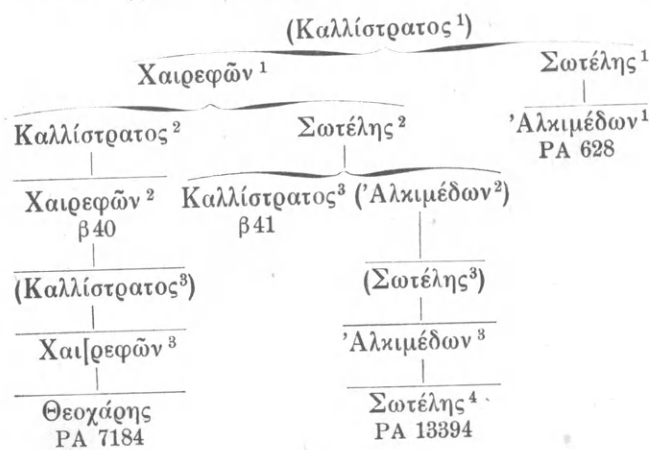
95_{β36}· Δευκονοῆς· ὄρ. ἄ. σ. 79_α.

95_{β37}· Φορύσκος Τιμοκράτους· ὄρ. ἄ. σ. 87_α περὶ τοῦ ἐν 9) λογαγοῦ.

95^{β38}. Δήμαρχος Ἀριστάνδρου· ἴσως τῆς αὐτῆς οἰκίας τῆ ἐν IG II 2297, ἐνθα περὶ μὲν τοῦ στ. 1 (Ἀρι-, προσθ. ἐν PA 2386 καὶ ὡς ἀρ. 1607^a καὶ τοῖς ἐν PA II σ. 574 Λευκονοεῦσι) καὶ 2 (Ἀρισ[τ-, προσθ. ἐν PA ὡς ἀρ. 1621^a) πρὸς τοῖς ἀρσενικοῖς καὶ τῷ Ἀριστῶ καὶ Ἀρίσιον (περὶ τῶν εἰς -ιον θηλυκῶν ὄρ. *Wilhelm* AM 1898 409 419, πρβ Ἀρίσιον Κρατίππου κανηφόρος *Sundwall* NPA 27· περὶ τῶν εἰς -ιον καὶ -ειον οὐδετέρων προσηγορικῶν πρβ *Mayer* GGP 419, Γαρδίκας Ἐπετηρ. πανεπιστ. 1910 249) πρβ καὶ Ἀρίστεια (IG II 754 755 756), ὁ καὶ προσθ. τοῖς ἐν PA ὡς ἀρ. 1679^a (πρβ IG III 1581· πρβ ἄ. σ. 90 ἐν τοῖς περὶ τοῦ 95^{β18}), Ἀρίστη (-τα), Ἀριστιδῶ, ἐν δὲ στ. 3 (Κυλ-, προσθ. ἐν PA ὡς ἀρ. 8942^a) ἔκειτο ἴσως Κύλ[ωνος, ἐν δὲ στ. 4 ἔκειτο Λευκονοεὺς (ἢ Λευκονοέως, ἀναλόγως), τὰ δ' ἐν στ. 5 δύο ὀνόματα Ἀρχεστράτη Κλε[- (=PA 2386) ἴσως προσθετέα τοῖς ἐν PA II σ. 574 καὶ 575 Λευκονοεῦσι, τὸ δὲ Κλε[- καὶ ὡς ἀρ. 8450^a.

95^{β39}. Θαρρέας Σατύρου· ἴσως τῆς οἰκίας Σατύρου, γραμματέως τῶν τριάκοντα (λογιστῶν, IG I 237₃₆ 238₂, πX 443/2 καὶ 442/1, PA 12603)· περὶ τῆς γραφῆς τοῦ Θαρρέας ὄρ. ἄ. σ. 80_β.

95^{β40 β41}. Χαιρεφῶν Καλλιστράτου καὶ Καλλίστρατος Σωτέλου· ἴσως ἀνεψιοὶ (τὴ νῦν ἐξάδελφοι)· ἐν IG II 1040, καταλόγῳ τῆς Λεωντίδος (τῆς πX 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης), ἴσως ἔκειτο ^{β10}Θεοχάρης Χαι[ρεφῶντος (PA 7184)· τῆς αὐτῆς οἰκίας ἦσαν ὁ ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ ^{β9}Σωτέλης Ἀλκιμέδωντος (PA 13394) καὶ ὁ ἐν IG 1001, ἄλλῳ καταλόγῳ τῆς Λεωντίδος (τῆς πX 4^{ης} μεσοῦσης), ¹¹Ἀλκιμέδων Σωτέλου (PA 628)· τὸ στέμμα ἴσως ἐνδέχεται ὅτι εἶχεν ὡδὲ πως:

95^{β41}. Καλλίστρατος Σωτέλου· ὄρ. ἄ. ἐν β40.
 95^{γ7}. ἐξ Οἴου.
 95^{γ8}. Ἀγνίας Μακαρτάτου· ὄρ. ἄ. σ. 85_a περὶ τοῦ ἐν 2) λοχαγοῦ.
 95^{γ9}. Στράτων Στρατωνίδου· ἄλλως ἄγνωστος.
 95^{γ10}. **Εὐπυρίδαι**.
 95^{γ11}. Εὐκτίμενος Εὐκτιμένου· ἄλλως ἄγνωστος.
 95^{γ12}. **Κολωνῆς**· ὄρ. ἄ. σ. 79_a.
 95^{γ13}. Αἰσχύλος Πρωτομάχου· πρβ Αἰσχ[ύ]-λιππος ἐκ Κολωνοῦ ἐν IG II 2212, ἐπιτυμβίῳ τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος.
 95^{γ14}. Θεόδωρος Ἀμφιμάχου· ἄλλως ἄγνωστος.

96-97 (κρόταροι)· στρατηγῶν τε καὶ ἄλλων στεφάνωσις.

Εἰρήσθω ἐνθάδε καθ' ἔλου περὶ τῶν ἐπὶ τῶν τοῦ λίθου κροτάφων ἀναγεγραμμένων (ἀρ. 96 καὶ 97) δήμου τε ὅπως ἔχουσι καὶ φυλῆς:

- Α') ἀριστεροῦ κροτάφου (96).
  - α') στρατηγὸς ὁ ἐπὶ τῆι χώραι: Κεφαλήθεν (Ἀκαμαντίδος),
  - β') σωφρονοστής: Λευκονοεὺς (Λεωντίδος, ἤγουν τῆς αὐτῆς καὶ οἱ ἔφηβοι φυλῆς, πρβ Ἀριστοτ. ΑΠ 42 2),
  - γ') διδάσκαλος: Δεκελεύς (Ἴπποθωντίδος)· τοῦτον στεφανοῦσιν ἐπιμεληταὶ οἱ ἐν τοῖς φρουραῖς, οἱ καὶ τὴν ἐξῆς στεφανοῦσι:
  - δ') ¹¹Δυσίστρατον ¹²Εὐξένου ¹³Κήτιον (Λεωντίδος· εἶνε ἴσως ὁ αὐτὸς τῷ ἐν 95^{α36} πρώτῳ τῶν Κητιῶν ἐφήβων).
- Β') δεξιῶ κροτάφου (97).
  - α') στρατηγὸς ἐπὶ τῷ Πειραεῖ: Κυδαθηναεὺς (Πανδιονίδος· ὁ δῆμος οὗτος μετετέθη σὺν ἄλλοις ὕστερον εἰς τὴν Ἀντιγονίδα, πρβ ἄ. σ. 83_a),
  - β') στρατηγὸς ἐπὶ τῆι Ἀκτεῖ: Περιθοίδης (Οἰνῆδος),
  - γ') κοσμητής: Ἐροιάδης (Ἀντιαχίδος),
  - δ') ἐπιμελητής: Ἀχαρνεὺς (Οἰνῆδος).

Ἐνθάδε στεφανοῦνται τρεῖς στρατηγοί: ὁ ἐπὶ τῆι χώραι (96), ὁ ἐπὶ τῷ Πειραεῖ (97), ὁ ἐπὶ τῆι Ἀκτεῖ (97)· παρ' Ἀριστοτέλει τὰ τῶν δύο ἐφηβικῶν ἐνιαυτῶν καὶ τὰ τῶν στρατηγῶν ἐκτίθενται ὡδὲ ἐν μὲν ΑΠ 42 περὶ μὲν τοῦ 1^{ου} ἐφηβικοῦ ἐπι-

αυτοῦ λέγεται: «₂-ἐπὶ δὲ δοκιμασθῶσιν οἱ ἔφηβοι, συλλεγόντες οἱ πατέρες αὐτῶν [κ]ατὰ φυλάς, ὁμόσαντες αἰροῦνται τρεῖς ἐκ τῶν φυλετῶν τῶν ὑπὲρ τετραράκοντα ἔτη γεγονότων, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι καὶ ἐπιτηδειοτάτους ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐφήβων, ἐκ δὲ τούτων ὁ δῆμος ἕνα τῆς φυλῆς ἐκάστης χειροτονεῖ σωφρονοστήν, καὶ κοσμητήν ἐκ τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἐπὶ πάντας. ₃σ[υ]λλαβόντες δ' οὗτοι τοὺς ἐφήβους, πρῶτον μὲν τὰ ἱερὰ περιῆλθον, εἴτ' εἰς Πειραιέα πορεύονται, καὶ φρουροῦσιν οἱ μὲν τὴν Μουνιχίαν, οἱ δὲ τὴν Ἀκτὴν. χειροτ[ο]νεῖ δὲ καὶ παιδοτρίβας αὐτοῖς δύο καὶ διδασκάλους, οἵτινες ὀπλομαχεῖν καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν καὶ καταπάλιπν ἀφιέναι διδάσκουσιν. — καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἐνιαυτὸν οὕτως διάγουσι»· περὶ δὲ τοῦ 2^{ου} ἐνιαυτοῦ (πρβ Πλάτ. Νόμ. 778, Busolt Staatsalt.² 306⁷) λέγεται αὐτόθι: «τὸν δ' ὕστερον (δηλ. ἐνιαυτὸν) — λαβόντες ἀσπίδα καὶ δόρυ παρὰ τῆς πόλεως, περιπολοῦσι τὴν χώραν καὶ διατρίβουσιν ἐν τοῖς φυλακηρίοις», μεθ' ὃ ἐπιφέρεται: «₅φρουροῦσι δὲ τὰ δύο ἔτη χλαμύδας ἔχοντες», ἐν δὲ ΑΠ 61₁: «χειροτονοῦσι δὲ καὶ τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἀρχὰς ἀπάσας, στρατηγὸς δέκα πρότερον μὲν ἀφ' [ἐκάστης τῆς] φυλῆς ἕνα, νῦν δ' ἐξ ἀπάντων· καὶ τούτους διατάττουσι τῇ χειροτονίᾳ, ἕνα μὲν ἐπὶ τοὺς ὀπλίτας, ὃς ἡγεῖται τῶν ὀπλιτῶν, ἂν ἐξίωσι, ἕνα δ' ἐπὶ τὴν χώραν, ὃς φυλάττει, κἂν πόλεμος ἐν τῇ χώρᾳ γίγνηται, πολεμεῖ οὗτος· δύο δ' ἐπὶ τὸν Πειραιέα, τὸν μὲν εἰς τὴν Μουνιχίαν, τὸν δὲ εἰς τὴν Ἀκτὴν, οἱ τῆς φ[υ]λ[α]κ[η]ῆς ἐπιμελοῦνται (καὶ) τῶν ἐν Πειραιεῖ ἕνα δ' ἐπὶ τὰς συμμ[ο]ρίας, ὃς τοὺς τε τριηράρχους καταλέγει — τοὺς δ' ἄλλους (δηλ. πέντε στρατηγούς) πρὸς τὰ παρόντα πράγματα ἐκπέμπουσιν»· πρβ Δείναρχ. κΦιλ. 1: «στρατηγὸς-ἐπὶ τὴν Μουνιχίαν καὶ τὰ νεώρια», 13: «ἐν οἷς καὶ ἡ Ἀκτὴ καὶ οἱ λιμένες εἰσὶ καὶ τὰ νεώρια» (περὶ τοῦ ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν στρατηγοῦ καὶ τῶν ἐπιμελητῶν καὶ τοῦ ἐπὶ τὰ ὄπλα στρατηγοῦ πρβ Wachsmuth RhM 1891₃₂₉, Gilbert HSA² I 180⁴ 257¹ 290 καὶ 364 421¹ [= Gilbert + Πολίτης ΕΑΔημοσ. βί. Α' 202¹ 287¹ 324 καὶ 408 473¹], SIG III σ. 152_β, Dittenberger De eph. att. 28). Περὶ τῆς τῶν στρατηγῶν χειροτονίας πρβ Ἀριστοτ. ΑΠ 62 β: «ἀρχεῖν δὲ τὰς μὲν κατὰ πόλεμον ἀρχὰς ἐ[ξ]εσ[τι] πλεονάκις». Τὰς ἀρ-

χαίρεσις τῶν στρατηγῶν καὶ ἱππάρχων καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς πόλεμον ἀρχῶν ἐποιοῦν «οἱ μετὰ τὴν F' πρυτανεύοντες» (Ἀριστοτ. ΑΠ 44₄), ἤγουν ἐν μηνὶ ἀνθεστηριῶν· ἀνελάμβανον δὲ τὴν ἀρχὴν οἱ στρατηγοὶ ἀρχομένου τοῦ Ἀττικοῦ ἐνιαυτοῦ, ἤγουν ἑκατομβαιῶνος πρώτη ἰσταμένου (Droysen He 1875 16, Gilbert HSA² I 245, Schaefer DsZ III 308¹)· περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν καὶ τῶν ἐφηβικῶν πραγμάτων καθ' ὅλου προέστασθαι ἤρξαντο οἱ στρατηγοὶ πρβ Δημοσθ. ΝΔ' 4-5, IG II 467_{37,8} 470 471, II 5 574^c (πρβ SIG² 518², 5468¹), Gilbert HSA² I 180 καὶ 350, Hermann + Thumser Staatsalt.⁶ 460, Thalheim RE V 2738. Μνημονευθῆτω ἐνθάδε ἡ ἀνατολόθεν τοῦ Ἀμφικραεῖου εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή, ἐν ἣ «στρατηγὸς ἐπὶ τὴν χώραν τὴν παραλίαν ₂Θούριος -» II 1194 (Lolling AM 1885₃₅₈, RIG 1025, Roberts + Gardner IGE II 208, SIG³ 468, Kirchner AM 1907 470, πρβ II 1195₂₁₃ II 5 1206^b_{1,2} II 5 104^a_{19/0}, Στάης ΠΑΕ 1891 16₁ [πρβ Wilhelm BGI 61], SIG² 518², Gilbert HSA² I 258¹). Κατὰ ταῦτα ἐνθάδε ἐφήβοι τὸν ἐπὶ τῇ χώρᾳ στρατηγὸν τιμῶντες νοοῦνται οἱ τὸν δεῦτερον τῆς αὐτῶν ἐφηβείας ἐνιαυτὸν ἄγοντες (πρβ Beloch KI 1905 351 353· περὶ Ἐρετρίας πρβ Παπαδάκης ΑΔ 1915 175²).

Σωφρονοσταὶ ἀπαντῶσι τελευταῖον τῷ πX 303/2 (IG II 5 565^b), ἀναφαίνονται δὲ ἄλλως ἐν τοῖς μοναρχικοῖς Ρωμαϊκοῖς χρόνοις. Κοσμητῆς δ' ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ πρῶτον ἐνθάδε καὶ ἀπὸ τοῦ πX 305/4 (IG² II 478₆ [28/9])· περὶ ἀντικοσμητοῦ πρβ IG III 1165₈₉₋₁₉ τοῦ πX ± 160/1, πρβ III 1125, Dittenberger De eph. att. 33· περὶ τοῦ ἐν ΨΠλάτ. Ἀξιόχ. 366^e «ἐπειδὴν δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφῆ, κοσμητῆς — γυμνασιαρχία — σωφρονοστάς» πρβ Grasberger Erzieh. III 465· περὶ παιδευτῶν πρβ Grasberger Erz. III 471 476 καὶ.

96 (ἀριστερὸς κρόταφος): Δεωσθένους τε καὶ ἄλλων στεφάνωσις·

96_{a2-6}· ₂στρατηγὸν τὸν ₃ἐπὶ τῇ χώρᾳ ₄Δεωσθένην ₅Δεωσθένου ₆Κεφαλῆθεν (Ἀκαμαντίδος)· εἶνε ὁ ἐπιφανὴς στρατηγὸς (Διοδ. ΙΖ' 111: «Δεωσθένην τὸν Ἀθηναῖον, ἄνδρα ψυχῆς λαμπρότητι διάφορον καὶ μάλιστα ἀντικείμενον τοῖς Ἀλεξάν-

δρου πράγμασιν, εἶλοντο στρατηγὸν αὐτοκράτορα», πρβ ΙΗ' 9-13), τριήραρχος (IG II 811^{325 121 126 29}), εὐπορος (*Sundwall* EB 23 25 28 66 68). Ἐκ τῆς ἐνθάδε ἐπιγραφῆς γινώσκεται τοῦ Λεωσθένους τὸ πατρὸθεν, ἐξ οὗ καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἐνθάδε τιμώμενος ἦν, ὡς καὶ ἠκάσθη (*ASchaefer* DsZ³ III 355²), υἱὸς τοῦ ἐν PA 9141 ὁμωνύμου στρατηγοῦ τοῦ πX 362/1, κυροῦται δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦ δημόθεν εἰκασία (PA 9142=9144). Ἐφρονεῦθη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἢ Λαμιακῷ καλουμένῳ πολέμῳ παρὰ τὴν Λάμιαν (πρβ ΨΠλουτ. Ἡθ. 846^d Δάμειαν) ἐν τῷ χειμῶνι τοῦ πX 323/2 «βληθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν λίθῳ» (Διοδ. ΙΗ' 13· Σουίδ.: «καὶ λίθῳ πληγείς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀρυλάκτως ἐπὶ τῆς περὶ τῆς πίπτει», πρβ *Koehler* SBAB 1890 572). Εἰρήσθω δ' ἐνθάδε ὅτι Ἑλληνικὸς μὲν καλεῖται ὁ πόλεμος οὗτος ἐν Πλουτ. Φωκ. ΚΓ', IG² II 448(=SIG² 163 =³317)₄₅ 467(=SIG² 180=³327)₆ 505¹ προσθετόν ἐν ἀρχῇ ὡς στίχον 1 τὸ θ' ἐο[ί = SIG² 187=³346]₁₈ [506₉] [546₁₄] πρβ 554(=SIG² 266=³329)₁₂, *Wilhelm* GGA 1903 793 BGI 58 59₂ κέ, *Vollgraff* Mn 1916 227, Δαμιακὸς δὲ ἐν Πλουτ. Πύρρ. Α', Πλουτ. Δημητρ. Γ' (ἀπὸ τῶν Δαμιακῶν), ΨΠλουτ. Ἡθ. 849^f (πρβ Ὑπερείδ. Ἐπιτάφ.), Διοδ. ΙΖ' 111 ΙΗ' 8 19, Στράβ. 433 446, Δλαερτ. Δ' 2 5, Παυσ. Ζ' 6 5 (ἐπὶ τὸν πρὸς Δαμίαν καλούμενον πόλεμον), Σχολ. Αἰσχίν. Β' 21, IG XII 5 444₁₀₉ (ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ γενομένου περὶ Λάμιαν Ἀθηναίους πρὸς Ἀντίπατρον) πρβ *HGuericke* Bellum Lamiacum (Lips. 1869), *HSchaefer* Der lami-sche oder hellenische Krieg (Viersen 1886), *Droysen* GH II₁ 44 κέ, *ASchaefer* DsZ II 327 III 355 372¹ 373 384, *Niese* GGMS I 200 κέ 205 κέ, *Lolling* AΔ 1892 56 (=IG² II 448), *Kromayer* KI 1903 50 κέ, *Beloch* KI 1905 349 κέ. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν, ὡς εἰκάζεται, ἐν μηνὶ μαΐῳ ἢ ἰουνίῳ τοῦ 324/3 (*Niebuhr* VAG II 505, *Droysen* GH I₂ 339 343 κέ 356, *Schaefer* DsZ III 351, *Beloch* GG III₂ 188, *Niese* GGMS I 186), μετὰ δὲ ταῦτα, κυρίως εἰπεῖν, μεγίστη δὴ τοῖς Ἑλλησιν ἐγένετο κίνησις (Διοδ. ΙΖ' 111 ΙΗ' 2 10, *Niebuhr* VAG III 33, *Schaefer* DsZ III 359, *Koehler* SBAB 1890 557, *Niese* GGMS I 191) καὶ «Ρόδιοι μὲν ἐκβλόντες τὴν Μακεδονικὴν φρουρὰν ἠλευθέρωσαν τὴν πόλιν, Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς Ἀν-

τίπατρον πόλεμον ἐξήνεγκαν τὸν ὀνομασθέντα Λαμιακὸν» (Διοδ. ΙΗ' 8), ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου τοῦ 323/2 (*Beloch* GG III₂ 74 189 KI 1905 353). Ὁ δὲ Λεωσθένης τῆς τε προαιρέσεως εἰσηγητὴς τῆ πόλει ἐγένετο καὶ τῆς στρατείας ἡγεμὼν κατέστη, τέλος δὲ τοῦ παντὸς συμμαχικοῦ, ὃ κατὰ πόλεις ἦγον στρατηγοί, ἄρχειν ἠρέθη καὶ ἐκόντων τὴν ἡγεμονίαν ἔλαβεν (Ὑπερείδ. Ἐπιτάφ. 3 6, Διοδ. ΙΗ' 9, Παυσ. Α' 25 5). Ἐκ Γαινάρου μετὰ μισθοφόρων, οὓς ἐξ Ἀσίας «ναυσὶν ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀνέσφσε καὶ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου» (Παυσ. Η' 52 5 πρβ Α' 25 5, Διοδ. Η' 9 ΙΖ' 111 «Λεωσθένην — μάλιστα ἀντικείμενον τοῖς Ἀλεξάνδρου πράγμασιν», *Schaefer* DsZ III 355 κέ), ἔπλευσεν εἰς Αἰτωλίαν χάριν κοινοπραγίας, «ἀσμένως δὲ τῶν Αἰτωλῶν συνυπακουσάντων καὶ διδόντων αὐτῷ στρατιώτας ἑπτακισχιλίους, — διαπεμπόμενος πρὸς τε τοὺς Λοκροὺς καὶ Φωκεῖς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πλησιοχώρους παρεκάλει τῆς αὐτονομίας ἀντέχεσθαι καὶ τῆς τῶν Μακεδόνων δεσποτείας ἐλευθερῶσαι τὴν Ἑλλάδα» (Διοδ. ΙΗ' 9)· περὶ τῶν Φωκῶν σφίζεται ψήφισμα, IG² II 367, γενόμενον τῷ πX 323/2 ἐπὶ □₂ [τῆς Ἐρεχθίδῃ (ἢ Κεχροπίῃ ἢ Ἀντιοχίδος) τρίτης προτιανῆς (ἢ πριανῆς) - πριανῆς] οὐδὲν ἐπὶ δέκα], ἤγουν περὶ τὴν 27^{ην} ὀκτωβρίου (ν. περὶ τοῦ ἐπεψήφισε₈ [ν πρβ AΔ 1915 212], δι' οὗ τιμῶνται ὄνο Φωκεῖς πρεσβεύσαντες πρὸς Ἀθηναίους (ἐπειδὴ Ἀσκληπιόδωρος κα₁₁ 10 Φωκῆς ἐπερ[εσβεν]₁₂ 11 τῶν Φωκῶν -, πρβ Διοδ. ΙΗ' 9 11, Παυσ. Α' 25 4, *Droysen* GH II₁ 50¹, *Lolling* AΔ 1892 62 70¹). Ἐκεῖθεν τοίνυν διὰ τούτων τῶν χωρῶν, συμμάχων γενομένων, ὁ Λεωσθένης ἐχώρησεν ἀκωλύτως πρὸς τὰς Θερμοπύλας, μέρος δ' ἐνταῦθα καταλιπὼν τῆς δυνάμεως κατήλθεν εἰς Πλαταιάς, ἔνθα καὶ μετὰ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἀποσταλέντων ἐνίκησε τοὺς Βοιωτοὺς καὶ Μακεδόνας καὶ Εὐβοέας καὶ τοὺς ἄλλους συμμαχοὺς αὐτῶν, μεθ' ὃ ἐπανελθὼν εἰς Θερμοπύλας ἐπελάβετο τῶν Λαμιακῶν πραγμάτων (Ὑπερείδ. Ἐπιτάφ. F' Η', Διοδ. ΙΗ' 9 11, Παυσ. Α' 1 3, *Niebuhr* VAG III 35 39 κέ, *Schaefer* DsZ III 363²). Μεταξὺ δ' ἐκατέρωθεν πεμφθέντες πρέσβεις τὰς πόλεις ἐπερχόμενοι ἐπήρον οἱ μὲν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν οἱ δὲ ὑπὲρ Ἀντιπάτρου, Ὑπερείδης καὶ Πολύευκτος, Πυθέας καὶ Καλλιμέδων ὁ ἐπίκλην Κάρα-

βος. Τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων πρώτη ἡ Σικυῶν κατὰ τὸ περὶ Εὐφρονος ψήφισμα (IG ²II 448₄ ποσιδεῶνος ἐκ[εἰ ἐπὶ δέκα, πX 323/2]) ἐγένετο σύμμαχος τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων. Τῶν δὲ νησιωτῶν, δέει τοῦ Μακεδονικοῦ στόλου ὑπερτέρου ὄντος, οὐδένες μετεῖχον τοῦ πρὸς Ἀντίπατρον ἀγῶνος, πλὴν τῶν Καρυσιῶν, ὅφ' ὧν καὶ ἐπέμφθη κατὰ τὸ IG ²II 467 Τιμοσθένης Δημοράνους σ] ὄνεδρος ἐπὶ τὸ [σ]τρα[τόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν] ₁₀συνμάχων, ὅστις καί, ἐπειδὴ κα[ὶ] ὅτι Ἀ]ντ[ίπατρος 13 (ἴσως ἐπεστράτευσεν, πρβ στ. ₂₂), οὐκ] ₁₇ἀπέστη τῆς [φιλι]ας, καὶ ὕστερον ₂₂-ἐβοήθησεν τ[ῶ]ι δήμῳ τῷ Ἀθηναίων, ἐστεφανώθη ὑπὸ τούτου τῷ πX 306/5 (πρβ Niese GGMS I 203). Τὰ ὀνόματα τῶν συμμάχων πόλεων ἀναγράφονται ἐν Διοδ. IH' 11, Παυσ. Α' 25₄ (περὶ Δολόπων, ὡς εἰκάζεται, γίνεται λόγος ἐν IG ²II 546 _{12/15} (πρβ Διοδ. IH' 11· τὸ IG ²II 236 [=IG II 160 + 184]_b (πρβ 10) ἀνάγεται εἰς τὸ πX 338/7, vScala BPW 1902 ₇₅₆, Wilhelm GGA 1903 ₇₈₄, Beloch GG III₁ 73³, AReinach RE 1913 67). Ταῦτα δ' ἐγίνοντο, « Λεωσθένους ἀνδραγαθοῦντος καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμία πολιορκούμενον » (Πλουτ. Δημοσθ. KZ', Schaefer DsZ III 367). Ὁ δὲ Ἀντίπατρος μεταξὺ ἐπεκαλεῖτο καὶ ἄλλοθεν ἐπικουρίαν, παρὰ Κρατεροῦ, Λυσιμάχου, Λεονάτου. Τότε δὲ καὶ ὁ Δημοσθένης, φυγὰς ὧν, « τοῖς ἐξ ἄστεως πρεσβεύουσι προσμείξας ἑαυτὸν ἠγωνίζετο καὶ συνέπραττεν ὅπως αἱ πόλεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι καὶ συνεχβαλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος »· ἐφ' οἷς καὶ ἴσθεις ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐψηφίσατο τῷ Δημοσθένει κάθοδον (Πλουτ. Δημοσθ. KZ', Πλουτ. Σύγκρ. Δημοσθ. καὶ Κικέρ. Δ', ΨΠλουτ. Ἡθ. 846^a, Justin. XIII 5, Σουῖδ. λ. Δημοσθένης: « Ἀλεξάνδρου δὲ ἐν Βαβυλῶνι τελευτήσαντος, ὁ Δημοσθένης κατῆλθε κληθεὶς », Droysen GH II₁ 62, Schaefer DsZ III 367-71 [πρβ Droysen καὶ Schaefer αὐτ. περὶ τῆς πρὸς Ὑπερείδην διαλλαγῆς τοῦ Δημοσθένους], Niese GGMS I 203, PA 3597)· τὸ ψήφισμα τοῦτο εἶπεν Δήμων², ἀνεψιὸς (=ν. ἐξάδελφος) τοῦ Δημοσθένους (Kirchner RhM 1906 349)· ἦν δὲ ὁ Δημοσθένης ἔτι φυγὰς, κατὰ τὴν Δημοσθ. 6^{ην} ἐπιστολὴν, ὅτε ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους κατεστάθη στρατηγὸς ὁ Ἀντίφιλος, καί, κατὰ Διόδωρον (IH' 13 « ἐπεφεύγει »), ὅτε ὁ Ὑπερείδης

εἶπεν ἐν τῷ Κεραμεικῷ τὸν ἐπὶ τῷ Λεωσθένει καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ τετελευτηκόσιν ἐπιτάριον (μετὰ τὴν Λεονάτου ἤτταν, Ὑπερείδ. Ἐπιταρ. Ζ', Niese GGMS I 205²· περὶ τοῦ ἐν Justin. XIII 5 καὶ ΨΠλουτ. Ἡθ. 846^a πρβ Droysen GH II₁ 62²· περὶ Ἀντιφίλου πρβ PA 1264 1269, Σβορώνος AE 1908 ₁₃₃· πρβ καθ' ἔλου περὶ τῆς Διοδώρου χρονολογίας Droysen GH I₂ 358 κέ). Περὶ τῶν τότε καὶ ὕστερον ὑπὸ τὸν Εὐετίωνα (πρβ Kirchner PA 5461 5463, Εὐετίων Ἀντοκλείδου Σφήτιος Wilhelm UDA 234 = IG ²II 354 ₃₂, Sundwall EB 24 28 34 NPA 41 76, RIG 1514 _{A B 17/8}, ἐν AE 1917 _{416 a12 446} βουλευτῆς ἐπίδους εἰς τὸ ἐν Ἀμφιαρείῳ ἀνάθημα τῆς τοῦ πX 328/7 βουλῆς) καὶ τὸν Κλεῖτον ἀντιπάλων στόλων καὶ τῶν ἐν Ἀμοργῷ καὶ Ἑλλησπόντῳ ναυμαχιῶν πρβ Διοδ. IH' 15, Πλουτ. Δημητρ. ΙΑ', Πλουτ. Ἡθ. 338^a 799^t, IG ²II 398 _{a 617} (αὐτ. ἴσως ἔκειτο ₁₁)—Ἀ]ντι]φάνης, πρβ ²II 505₉ Νικάνδρος Ἀντιφάνους Ἰλιεύς· πρβ Ferguson HA 17¹, Johnson ἐν ²II 398) 493 _{20/11} 505₁₈ (SIG³ 346⁹) 506₁₂ (Κλεῖτ-, πρβ Wilhelm AM 1897 187₉) 554 _{12 κέ}, IG XII₅ 444 (πρβ σ. 315 399) _{109 0} (Wilhelm AM 1897 187₉, Jacoby Marm. Par. 21 125), Droysen GH II₁ 66-71, Schaefer DsZ III 381 κέ, Beloch GG III₁ 76¹, Niese GGMS I 207, Kirchner ἐν IG ²II 505. Περὶ τῆς ὕστερον ἐν Ραμνοῦντι νίκης τοῦ Φωκίωνος, ἐν ἣ καὶ ὁ τῶν Μακεδόνων στρατηγὸς Μικίων ἔπεσε, πρβ Πλουτ. Φωκ. ΚΕ' Ἡθ. 188^e (Νικίων), Droysen GH II₁ 69¹ 70, Schaefer DsZ III 383. Ὁ Ἀντίπατρος ἐτιμήθη λήξαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων διὰ τοῦ ἐν IG ²II 402 ψηφίσματος· εἰσήχθη δὲ ἡ ὑπὸ τὸν Μένυλλον φρουρὰ εἰς τὴν Μουνηχίαν βοηδρομιῶνος εἰκάδι πX 323/2 (Πλουτ. Δημοσθ. ΚΗ' Φωκ. KZ' κέ, Droysen GH II₁ 79, Niese GGMS I 209⁵· περὶ τῶν ἀπὸ ἰκτ. 323/2-αὐγ. 322/1 πρβ καὶ Beloch KI 1905 349). Περὶ Ὄρωποῦ πρβ τὸ ἐν Ὄρωπῷ, ὡς λέγεται, εὐρεθὲν ψήφισμα IG ²II 375, ὃ ἐψηφίσθη τῇ τελευταίᾳ τοῦ πX 322/1 ἡμέρᾳ, {σκιροφορ}ῶνος ἐνη καὶ ν[έ]αι, καὶ τὸ ἐν τῷ Πολυπέρχοντος δόγματι, ὃ ἐξεδόθη τῷ πX 319/8, φερόμενον: « — Ὄρωπὸν δὲ Ὄρωπίους ἔχειν καθάπερ νῦν » (Διοδ. IH' 56 6· πρβ ΨΛουκιαν. Δημοσθ. ἐγκώμ. 44, Droysen

GH II₁ 81 212, *Schaefer* DsZ III 389, *Dürnbach* De Orop. 44, *Beloch* GG III₂ 354 κέ).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς γνωστῆς τοῦ Λεωσθένους στρατηγίας, ἡγουν τῆς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ πX 323/2. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ἐνθάδε ἐπιγραφῆς γινώσκεται ὅτι ὁ Λεωσθένης συνεστεφανώθη Φιλοκλεῖ, κοσμητῆ τῶν ἐφήβων ὄντι (97^{a7-10}), ἀνάγκη ὅπως καὶ τὰ κατὰ τοῦτον ἐνθάδε μεταξὺ ἐλλογηθῶσι. Ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγραφὴ ἔχει ὧδε:

97^{a7-10} ⁷κοσμητὴν ⁸Φιλοκλέα ⁹Φορμίωνα
¹⁰Ἐροιάδην (ἡ λέξις δασύνεται ἐν IG I₂ 492^{B8}
 τῷ Ἐροιάδο, *Meisterhans* GAI 86/7^{73b}. Ἴππο-
 θωντίδος) εἶνε, ὡς ρηθῆσεται, ὁ γνωστός στρατηγός
 (*Schaefer* DsZ III 307 κέ 324 κέ 345 κέ, PA
 14521), οὗ καὶ νῦν πρῶτον γινώσκεται τὸ πατρό-
 θεν ἄμα δ' ἀσφαλῶς καὶ τὸ δημόθεν, καί, ὡς φαί-
 νεται (οὕτως καὶ ὑπὸ *Gilbert* ἐν HGA² I 257¹
 ἠκάσθη), ὁ αὐτὸς τῷ ἐν IG II 811_γ τριηράρχῳ
 (196^{τάδ} εἰσεπράξαμεν χρήματα παρ¹⁹⁷ τριηράρχων
 ἐπὶ Κηφισοδώρου ἀρ¹⁹⁸χοντος [πX 323/2]: παρὰ
 Φιλοκλέους Ἐροιάδο ¹⁹⁹ἐπισκευὴν τριήρους Βοη-
 θείας, πρβ II 812^{a143 κέ}, II₄ σ. 84, PA 14541)
 τῆς αὐτῆς ἴσως οἰκίας ἦν ὁ ἐν IG II 944 (ἄμφιβο-
 λον ἂν διαιτητῶν εἶνε ὁ κατάλογος, πρβ *Sundwall*
 EB 32 κέ)^δ ⁵⁴Φορμί[σ]ος ⁵⁵Χαροιάδ[ου] (Ἐροιά-
 δης, πX ± 325/4, PA 14947)· πρβ ἀδήλου δή-
 μου PA 14945 14946 (πρβ τὸν Ὑπὲρ Φορμισίου
 λόγον τοῦ Ὑπερείδου [Ἀποσπ. EA' 173] καὶ τὸν
 Κατὰ Φορμισίου ἀσεβείας λόγον τοῦ Δεινάρχου
 [Διονυσ. Ἀλικ. Δείν. I' 652₂])· εἰ ὁ ἐν IG² II 1042
 (πX 368/7) στρατηγός Φορμί[ων] (PA 14950)
 ἦν Ἐροιάδης, τούτου ἴσως ἦν υἱὸς ὁ Φιλοκλῆς· εἰ-
 ρήσθω δὲ ὅτι καὶ περὶ τοῦ γνωστοῦ στρατηγοῦ Φορ-
 μίωνος ἀδήλον πῶθεν ἦν τῶν δήμων, πρβ Πausan.
 A' 2310: «ἀναχωρήσας οὖν ἐς τὸν Παιανιέα δῆμον
 ἐνταῦθα εἶχε δίαιταν» (v *Wilamowitz* Aus Kydath.
 67, *Hitzig*+*Bluemner* Pausan. I 54 263, *Frazer*
 Pausan. I 34 564 II 289 VI 126, *Kirchner* He
 1896²⁵⁹ PA 14958), πρβ ἄλλους Φορμίωνα ἐν
 PA 14948 14949 14951 14952· μνημονευθήτω
 δὲ καὶ Φιλοκλῆς, γαμβρὸς Εὐξενίππου, πρβ τὸν
 Ὑπὲρ Εὐξενίππου περὶ τοῦ ἐν Ἀμφικρατεῖ ἐνουπνίου
 μεταξὺ τοῦ πX 330/9 καὶ 324/3 ρηθέντα λόγον
 τοῦ Ὑπερείδου (Ὑπερείδ. ὑΕὐξεν. MA', PA 5886
 14520), πρβ ἄλλους Φιλοκλέας ἐν PA 14516-19

14522 (ἀρχιτέκτων, IG II 811^{δ123 [ε8]} 812^{a111},
 πX 323/2 καὶ ὀλίγῳ ὕστερον) 1523-30. Περὶ τοῦ
 στρατηγοῦ Φιλοκλέους ἐν τῷ κατ' αὐτοῦ λόγῳ τοῦ
 Δεινάρχου λέγεται: α₁₈-ὄς οὐσίαν ἔχων πολλήν
 καὶ παίδων ἀρρένων οὐκ ὄντων αὐτῷ, καὶ οὐδενὸς
 ἄλλου δεόμενος ὦν (ἂν) ἄνθρωπος μέτριος δεηθείη,
 οὐκ ἀπέσχετο χρημάτων διδομένων κατὰ τῆς πατρί-
 δος», ἔτι δέ: α₁-φάσκων κωλύσειν Ἄρπαλον εἰς
 τὸν Πειραιᾶ καταπλεῦσαι, στρατηγὸς ὑφ' ὑμῶν ἐπὶ
 τὴν Μουνιχίαν καὶ τὰ νεώρια κεχειροτονημένος,
 β₂-καὶ γράψας κατ' ἑαυτοῦ ψήφισμα καὶ θανάτου τι-
 μησάμενος ἐὰν εἰλήφῃ τι τῶν χρημάτων ὦν Ἄρπα-
 λος εἰς τὴν χώραν ἐκόμισεν, γ₁₂-τρὶς μὲν ἢ τετρά-
 κις ἱππαρχικῶς ἀνδρῶν καλῶν κάγαθῶν, πλεονάκις
 δ' ἢ δεκάκις στρατηγὸς ὑφ' ὑμῶν κεχειροτονημένος
 οὐκ ἄξιός ὦν, δ₁₃-οὐχ οἱ τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων
 ἐλεοῖντ' ἂν - ἀλλ' οἱ προδοθέντες ἂν ὑπὸ Φιλο-
 κλέους, εἴ τιν' οὗτος παρέλαβε καιρόν· ἐν οἷς καὶ
 ἡ Ἀκτὴ καὶ οἱ λιμένες εἰσὶ καὶ τὰ νεώρια, ε₁₄-τὸν
 δῆμον ἅπαντα κατήγορον τούτου γεγενημένον καὶ
 προκεχειρικῶτα πρῶτον τῶν ἄλλων ἐπὶ τὸ τὴν τι-
 μωρίαν ἐν ὑμῖν δοῦναι. ε₁₅-καὶ ὁ μὲν δῆμος ἅπας
 οὐτ' ἀσφαλὲς οὐτε δίκαιον νομίζων εἶναι παρακατα-
 θέσθαι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, ἀπεχειροτόνησεν αὐ-
 τὸν ἀπὸ τῆς τῶν ἐφήβων ἐπιμελείας», ἡγουν, ὡς
 ὑπὸ *Dumont* ἐν Ess. s. l'éphéb. att. I 169 ἠκά-
 σθη (πρβ *Hermann*+*Thumser* Staatsalt.⁶ 460⁴,
Grasberger Erz. III 475² 477, *Gilbert* HSA²
 I 391¹. *Schaefer* DsZ III 308¹ 346) καὶ ἐκ τῆς
 ἐνθάδε ἐπιγραφῆς δῆλον γίνεταί, ἀπεχειροτόνη-
 σεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοσμητείας (πρβ Ἀριστοτ.
 ΑΠ 42₂ «αἰροῦνται τρεῖς -, οὗς ἂν ἡγῶνται βελ-
 τίστους εἶναι καὶ ἐπιτηδειοτάτους ἐπιμελεῖσθαι τῶν
 ἐφήβων, ἐκ δὲ τούτων ὁ δῆμος ἕνα τῆς φυλῆς ἐκά-
 στης χειροτονεῖ σωφρονιστήν, καὶ κοσμητὴν ἐκ τῶν
 ἄλλων Ἀθηναίων ἐπὶ πάντας», IG III 1160_a τοῖς
 περὶ τ[ῆ]ν ⁴⁸ἐπιμελείαν αὐτῶν τε[τ]α⁴⁹γμένους, *Dit-
 tenberger* De eph. att. 13¹²). Ἐπειδὴ δὲ ἐν μὲν
 τῇ ἐπιγραφῇ ὁ Φιλοκλῆς στεφανοῦται ὡς κοσμη-
 τῆς, ἐν δὲ τῷ λόγῳ τοῦ Δεινάρχου φέρεται ἀποκε-
 χειροτονημένος, ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἀρχαιοτέρα τοῦ
 λόγου. Ὁ Φιλοκλῆς, ὅτε ὁ Ἄρπαλος φυγῶν ἐξ
 Ἀσίας μεθ' ἑξακισχιλίων μισθοφόρων καὶ πεν-
 τακισχιλίων ταλάντων κατέπλευσεν εἰς τὴν Ἀτ-
 τικὴν ἵνα ἐμποίησιν στάσιν πρὸς τὸν Ἀλέξαν-
 7 3 19

δρον, ἦν στρατηγὸς ἐπὶ τὴν Μουνιχίαν καὶ τὰ νεώρια (*Schaefer* DsZ III 308¹, ἄ. σ. 93_a). Ἀπῆρε δ' ὁ Ἀρπαλος, ὡς εἰκάζεται, περὶ τὸ ἔαρ τοῦ πX 325/4 ἐκ Κιλικίας ἐλπίζων ὅτι οὐ μόνον τοῖς Ἀθηναίοις μάλιστα διὰ τὴν Σάμον καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς ἕνεκα τῶν Οἰνιαδῶν ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων ἀπῆρεσκεν ἢ πρὸς τοὺς φυγάδας περὶ καθόδου ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, περὶ ἧς παρὰ Διοδώρῳ (IH' 8) φέρεται: «διόπερ ὑπογύων ὄντων τῶν Ὀλυμπίων ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Νικάνωρα τὸν Σταγυρίτην, δοὺς ἐπιστολὴν περὶ τῆς καθόδου· ταύτην δὲ προσέταξεν ἐν τῇ πανηγύρει διὰ τοῦ νικῆσαντος κήρυκος ἀναγνωσθῆναι τοῖς πλήθεσι. τούτου δὲ ποιήσαντος τὸ προσταχθὲν λαβῶν ὁ κήρυξ ἀνέγνω (δηλ. ἀγομένων τῶν Ὀλυμπίων, ἤγουν ἰουλίου φθίνοντος [v.], τοῦ πX 324/3) τὴν ἐπιστολὴν τήνδε - »· τὰ τῆς προσταξέως ταύτης (περὶ τῆς λέξεως πρβ Ὑπερείδ. κΔημοσθ. IE' ἐπιταγμάτων, RIG 417 [πρβ 462] διάγραμμα⁴⁵ [μα, πρβ καὶ Διοδ. IH' 55] διάγραμμα καὶ ἐν IH' 56 διαγράμματα, O'Hoffmann GD II 119 διαγράφα πολλάκις ἐνικῶς καὶ ἄπαξ, D 32/3, πληθυντικῶς) ἦσαν ἤδη τῷ Ἀρπάλῳ πρότερον γνωστά, ὡς καὶ ἐκ τοῦ πλήθους συνάγεται τῶν φυγάδων, οἵτινες ἦσαν «ἀπηντηχότες ἅπαντες ἐπὶ τὴν πανήγυριν, ὄντες πλείους τῶν δισμυρίων» (Διοδ. IH' 8), πρβ Δείναρχ. κΔημοσθ. : «₈₁ — Δημοσθένης — νῦν εἰς Ὀλυμπίαν, ἐπεὶ Νικάνωρι διὰ τῆς ἀρχεθεωρίας ἐντυχεῖν ἐβούλετο. ₈₂ — ἐπειδὴ δὲ τοὺς φυγάδας Ἀλέξανδρον ἔφασαν κατάγειν καὶ Νικάνωρ εἰς Ὀλυμπίαν ἦκεν, ἀρχεθέωρον αὐτὸν ἐπέδωκε τῇ βουλῇ¹⁰³· καὶ σὺ πάντων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων διειλεγμένος Νικάνωρι καὶ κεχρηματικῶς <ἐν Ὀλυμπίᾳ> περὶ ὧν ἠβουλήθη» (πρβ Droysen GH I 2 276, *Schaefer* DsZ III 308 315 317, *Niese* GGMS I 178¹· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν Δείναρχ. κΔημ. 5 ἴσως ἔκειτο: εἴπερ) μέλλει τῇ πατριδί τισ αἰτία, ἐν δὲ 25 ἴσως: εἴαν τισ ὄπλα διὰ τῆς χώρας τῆς Ἀθηναίων). Καὶ τὸν μὲν τοῦ 325/4 ἐνιαυτὸν ὁ Φιλοκλῆς ἦν, ὡς εἴρηται, στρατηγός, εἰς δὲ τὸν ἐπεχεῖ ἐνιαυτὸν, 324/3, χειροτονηθεὶς κοσμητῆς ἐστεφανώθη μετὰ τινα χρόνον, ἴσως ἰσταμένου τοῦ βοηθρομιῶνος (πρβ ἄ. σ. 81_a), ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἐπὶ τῇ τότε κοσμητείᾳ ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ προτέρου ἐνιαυτοῦ στρα-

τηγείᾳ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου ἅπαντος (Δείν. Γ' 14) ἀπεχειροτονήθη ἀπὸ τοῦ κοσμητεῦεν, πέρασ δέ, τρίς ἐξεληλεγμένος ὑπὸ τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς, ἐξ γε μηνσίν, οὓς ἡ βουλή αὐτὴ ἐζήτησεν, ὕστερον τῆς κατηγορίας (ἢ καθ' ὄλου ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις κατηγορία ἐγένετο μετὰ τὴν εἰς Ὀλυμπίαν μετάβασιν τοῦ Δημοσθένους), ἤγουν ἐν τῷ χειμῶνι τοῦ 324/3, ἐκδοθείσης τῆς τοῦ Ἀρείου πάγου ἀποφάσεως, εἰσελθὼν εἰς τὸ δικαστήριον ὤφλε τῶν Ἀρπαλείων μετὰ τὸν Δείναρχου λόγον (Δείναρχ. κΦιλ. 1 3-5 7 12-16 18 19 22 πρβ Δείν. κΔημοσθ. 45 105, Δημοσθ. Ἐπιστ. Γ' 31, Διονυσ. Ἀλικ. Δείν. I', *Schaefer* DsZ III 324 325³ 326¹ 329 346)· περὶ τῆς τριηραρχίας αὐτοῦ πρβ ἄ. σ. 96_a· εἰρήσθω δὲ ὅτι καὶ ὁ Δημάδης, ὁ μακεδονίζων ρήτωρ, ὅστις ἐν τῇ περὶ τῶν Ἀρπαλείων ζητήσῃ «ἐψηφίσατο θεὸν τὸν Ἀλέξανδρον τρισκαίδέκατον» (Αἰλιαν. ΠΙ Ε' 12, πρβ Δλαερτ. F' 63: «ψηφισαμένων Ἀθηναίων Ἀλέξανδρον Δίονυσον, καμέ, ἔρη [δηλ. Διογένης], Σάραπιν ποιήσατε»), ἐρ' ὅ καὶ ἐπεβλήθη αὐτῷ ζημία ἑκατὸν ἢ δέκα ταλάντων, κατεδικάσθη μὲν τότε μετὰ τῶν ἄλλων ὡς εἰληφῶς ἐξακισχιλίους χρυσοῦ στατηῆρας, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν Ἀθήναις, ὕστερον δέ, ὅτε ἤλθεν ἡ πρώτη περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου φήμη, καὶ πάλιν, μετὰ τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, ἀναφαίνεται ἐν τοῖς πράγμασι (Αἰλιαν. ΠΙ Β' 19 Ε' 12, Ἀθῆν. 251^b, πρβ Δημάδ. Ἀποσπ. 12[20] 34[42] 44[52], *Sauppe* OA II 315, Ὑπερείδ. Α' 25, Δείναρχ. Α' 94, Πλουτ. Ἡθ. 219^e, *Droysen* GH I 2 273 κέ, 281 284, *Schaefer* DsZ III 325 351 387, *Beloch* GG III 1 50 61, *Niese* GGMS I 208, *Kirchner* PA 3263, ΑΔ 1915 195 201 224).

Κατὰ ταῦτα ὁ Λεωσθένης ὡς συστεφανωθείς τῷ Φιλοκλεῖ κοσμητεῦοντι ἐστρατήγησε καὶ τὸν τοῦ πX 324/3 ἐνιαυτὸν (πρβ ἄ. σ. 94_β).

96_{β26}: ²σωφρομιστὴν ⁴Θυμοχάρην ⁵Δημοχάρου ⁶Λευκονοέα (Λεωντίδος)· τῆς Δημοσθένους οἰκίας· Δημοχάρης¹ Λευκονοεὺς φέρεται ἀνὴρ τῆς Δημοσθένους μητραδέλφης («ὁ τὴν τηθίδα τὴν ἐμὴν ἔχων» Δημοσθ. ΚΖ' 818, PA 3715)· ὁ δὲ πατὴρ τοῦ ἐνθάδε Θυμοχάρους εἶνε, ὡς εἰκάσαι, Δημοχάρης² ὁ Λάχνητος¹, ἀδελφιδοῦς τοῦ Δημοσθένους,

« ἀνὴρ καὶ κατὰ πόλεμον ἀγαθὸς (πρβ Πολύβ. ΙΒ' 13⁵ «στρατηγίας αὐτὸν ἠξιῶσθαι») καὶ κατὰ τοὺς πολιτικούς λόγους οὐδενὸς χείρων· ἔστι δ' αὐτοῦ εἰκὼν ἐν τῷ προταναίῳ εἰσιόντων πρὸς τὴν ἐστίαν ἐν δεξιᾷ ὁ πρῶτος περιεζωσμένος ἅμα τῷ ἱματίῳ καὶ ξίφος· οὕτω γὰρ δημηγορῆσαι λέγεται, ἡνίκα Ἀντίπατρος ἐξήτει τοὺς ρήτορας» (ΨΠλουτ. Ἡθ. 847^ο. ΡΑ 3716)· τὸ τῆς οἰκίας στέμμα ἐκτίθεται ἐν ΡΑ 3597, προστεθήτω δὲ ὅτι ὑπὸ Kirchner (RhM 1906 349) κρίνεται ὅτι ὁ ἐν τῷ στέμματι Δημομέλης³ ἦν ἀδελφὸς τοῦ Δήμωνος¹ καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Δημοσθένους καὶ δὴ καὶ ὅτι ὁ Δήμων² Δημομέλους² ἦν ἀνεψιὸς (νῦν ἐξάδελφος) τοῦ Δημοσθένους, ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ (πΧ 350/9· πρβ Δημοσθ. ΑΒ' 31, Πλουτ. Δημοσθ. ΚΓ' ΚΖ', ΨΠλουτ. Ἡθ. 846^α, IG II 1654)· ἴσως ἐνδέχεται ὅτι ὁ ἐνθάδε θυμοχάρης ἦν ὁ ἐν IG II 787^{ΑΒ20} ὠνη-((τῆς)) θυμοχάρ[ης] — (ἀδήλου δήμου, πΧ 350/9-300/9, ΡΑ 7407)· εἰρήσθω δὲ καὶ Καλλίας θυμοχάρους Ἀθηναῖος (ἀδήλου δήμου), Δηλίων πρόξενος, ἐν IG XI₄ 527 (τῆς πΧ 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἀρχομένης, ΡΑ 7824· πρβ IG XI₄ 528, τῆς πΧ 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος φθινοῦσης).

96^{α7-9 β7-10}· ^{α7}ἐπιμεληταὶ ^{α8}οἱ ἐν τοῖς ^{α9}[φ]ρουρίοις ^{β7}διδάσκαλον ^{β8}Πυθα[-β9⁵ - 5¹/₃]οκλέου ^{β10}Δεκελέα· περὶ μὲν τοῦ πρώτου ὀνόματος εἰρήσθω ὅτι ὀνόματα, ὁμοίως ἀρχόμενα, Ἀθηναίων μὲν εἰσι τάδε: Πυθαγγελοῦ ἢ Πυθάνγελοῦ (ΡΑ 12335, ἀδήλου δήμου· ἄλλος ἐν ΡΑ 5462, Κηφισιεύς· ἄλλος ἐν Pape WGE), Πυθάρατος (πατήρ Δεκελέως βουλευτοῦ ἐν βουλευτικῷ καταλόγῳ τοῦ πΧ 335/4, Kirchner AM 1904 244 [πρβ Sundwall KI 1909 366=RIG 1525]^η· ¹⁶Διονυσόδοτος ¹⁷Πυθαράτιον· ἄλλος ἐν ΡΑ 12339, ἀδήλου δήμου, ἀρχων τοῦ πΧ 271/0), Πυθανδροίδης (ΡΑ 12338, Ἀχαρνεύς), ἄλλοι δὲ ἀπαντῶντα τάδε: Πυθαγόρας, Πυθαίνετος, Πύθαρχος· ἐνθάδε, ἐὰν ἔχῃ τινὰ μετὰ τὸ Πυθα ὑποθετῶσιν ὡς δύο γραμμάτων ἄνω λείψανα, ἴσως ἔκειτο Πυθα[ίνετον] ἢ, ἐλλογουμένου καὶ τοῦ πατρόςθεν τοῦ εἰρημένου βουλευτοῦ, Πυθά[ρατον] (ἴσως ἀδελφιδόου ἢ υἱοῦς τοῦ Διονυσόδοτου)· ἐν δὲ τῷ πατρόςθεν πρὸ τοῦ οκλέου, ὑποφαίνονται κάτω ἔχοντες ὡσεὶ τὸ κάτω καθέτου γραμμῆς, τοῦ ι ἢ τοῦ τ, πρὸ τούτου δὲ λοξῆς γραμμῆς ἔχοντες, ἀμφίβηλον, ἐκ τύχης μᾶλλον γενόμενον, ὡς τὸ κάτω

τοῦ δεξιῦ σκέλους τοῦ α· καὶ ἂν μὲν μὴ ἐλλογηθῶσι τὰ ἔχῃ ταῦτα, ἴσως κατὰ τὸ εἰρημένον Διονυσόδοτος ἔκειτο Διονυσ]οκλέου, ἐλλογουμένου δὲ τοῦ τῆς καθέτου ἔχοντες, διὰ τὸν χῶρον ἀπίθανα μὲν εἰσιν ἔνθεν μὲν τὸ Ἀσκληπι-, ἔνθεν δὲ τὸ Δικαι- καὶ Παντ- καὶ Πεδι- καὶ Πιστ-, ἐνδεχόμενον δὲ τὸ Ἄριστ-, πιθανώτερα δὲ τὸ Θεμιστ- καὶ Μεμιστ- καὶ Στρατ-· ὄνομα Στρατοκλῆς ἀπαντᾷ ἐν IG II 944, καταλόγῳ τοῦ πΧ ± 325/4, ὡς πατρόςθεν δύο Δεκελέων διαιτητῶν, οἱ εἰσιν οἵδε: Θεόδωρος Στρατοκλέους (ΡΑ 6862), Σάννιος Στρατοκλέους (ΡΑ 12551), ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καταλόγῳ ἀπαντᾷ διαιτητῆς καὶ Πύθων Σαννίου (ΡΑ 12468), ἀδελφιδόου τοῦ Θεοδώρου.

96¹¹⁻¹³· ¹¹Ανσίστρατον ¹²Εὐξένον ¹³Κήτιον (Λεωντίδος)· ὁ αὐτὸς ἴσως τῷ ἐν 95^{α36} πρώτῳ τῶν Κητιῶν ἐφρήβων· ἄδηλον ἂν ἀπλῶς ὡς ἀριστέα ἢ ἐξ ἄλλου λόγου στεφανοῦσιν αὐτὸν ἐνθάδε ἐπιμεληταὶ οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις.

97 (δεξιὸς κρόταφος): Δικαιογένους καὶ Φερεκλείδου καὶ Φιλοκλέους καὶ ἐπιμελητοῦ στεφάνουσις·

97^{α2-6}· ²στρατηγὸν ³ἐπ[ι] τῷ Πειραεῖ ⁴Δικαιογένην ⁵[[Μενεξένου]] ⁶Κυδαθηναέα (Πανδιονίδος)· ἐν ^{α5} δὲν διακρίνονται γράμματα, ἀλλὰ γραπτέον, ὡς εἰκάσαι, τὸ ἄλλοθεν γνωστὸν τοῦ ἀνδρὸς πατρόςθεν, Μενεξένου. Εἶνε ὁ ἐν ΡΑ 3776 Δικαιογένης⁴, εὐπορώτατος (Sundwall EB 23 25 28), στρατηγὸς τοῦ πΧ 324/3 καὶ τοῦ 323/2, πρβ IG II 811^{β188/9}, ἐνθα κατὰ τὰ ἐνθάδε ἀναπληρωτέον σ]τρατηγῶ[ι] ἐπ¹⁸⁹[ι τῷ Πειραεῖ] Δικαιογένε[ι, ^{γ134/5} ἐπὶ τοῦ ἐπιτυμβίου βάρου Π 2232 ἀναγγεγραπταὶ μετὰ τῆς γυναικὸς Εὐκολίνης (τῆς Ἀριστογαίτωνος Ἀφιδναίου) καὶ τοῦ υἱοῦ Μενεξένου³· τῆς αὐτῆς οἰκίας εἶνε ὁ ἐν 95^{α17} (ἄ. σ. 89^α) ἐφρήβος Πυθόδωρος Δημοκλέους Φρεάριος, τούτου δὲ τοῦ Δημοκλέους πάππος, ὡς εἰκάσαι, ἦν ὁ ἐν ΡΑ 3511 Δημοκλῆς Φρεάριος, οὗ ἀποθανόντος τὴν γυναικα, ἀδελφὴν οὔσαν Δικαιογένους², ἢ (κατὰ διόρθωσιν τοῦ Weissenborn ἐν Ἰσαίου Ε' 26) τὴν θυγατέρα ὁ Δικαιογένης² ἔδωκε Πρωταρχίδῃ Ποταμίῳ (ΡΑ 12285)· ἦν δὲ ὁ Δικαιογένης² υἱοῦς Δικαιογένους¹, ἀνεψιὸς (τὸ νῦν ἐξάδελφος) Δικαιογένους³, πατροπάτορος τοῦ στρατηγοῦ Δικαιογένους⁴· πρβ Kirchner He 1896 260, ΡΑ 3773-6, ὅπου

καὶ τὸ στέμμα τῆς οἰκίας (πρβ τὸν « Περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου » λόγον τοῦ Ἰσαίου πρβ ἄλλως PA 3771 3772). Ἡ ἐνθάδε στεφάνωσις ἀνάγεται εἰς τὴν τοῦ πX 324/3 στρατηγίαν (πρβ ἄ. σ. 97_β).

97_{β2-6} στρατηγὸν ἐπὶ τεῖ Ἀκτεῖ Φερεκλείδην Φερεκλέους Περιθοίδην (Οἰνηῶδος) εἶνε ὁ ἐν PA 14187, ἀπαντᾷ δὲ ἐν ἀργυρῶν ἐξελευθερικῶν φιαλῶν καταλόγῳ IG II 772_{Aβ7.8 11/2 15/6} (Φερεκλείδην Φερεκλέου Περιθοίδην [περὶ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς -ου καὶ τῆς αἰτιατικῆς -η πρβ ἄ. σ. 78_α 79_α] ἐν Βα2 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ἀκέστριαν) καὶ ὡς στρατηγὸς ἐν IG II 5 1219^b, Ραμμουντος ἐπιγραφῆ, ἐν ἣ « οἱ στρατιῶται ἐστεφάνωσαν τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν περιπόλαρχον] ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης] τῆς εἰς τοὺς στρατιώτας »_{α5} στρατηγὸς_{α6} Φερεκλείδης_{α7} Φερεκλέους_{α8} Περιθοίδης_{β5} περιπόλαρχος_{β6} Ἀριστομένης_{β7} Καννονοῦ_{β8} Φιλαίδης » ἦν δέ, ὡς εἰκάζεται, εὐπορος (Sundwall EB 28, πρβ 30). Ὁ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ ἐνιαυτὸς γινώσκεται νῦν ἐκ τῆς ἐνθάδε ἐπιγραφῆς (ἄ. σ. 97_β 98_β περὶ τῶν συστρατῆγων Λεωσθένους καὶ Δικαιογένους καὶ τοῦ κοσμητοῦ Φιλοκλέους).

97_{α7-10} κοσμητὴν Φιλοκλέα Φορμίωνος Ἐρουιάδην (Ἰπποθωντίδος) ὄρ. ἄ. σ. 96_α (σ. 96_β 19 γρ. τὰ νεώρια).

97_{β7-10} ἐπιμελητὴν Νικόδωρον Φιλοθήρου Ἀχαρνέα (Οἰνηῶδος). τοῦ ἐν IG II 608 (πρβ Larfeld HGE II 157 775 827 839 944· ὁ λίθος δὲν κεῖται ἐν τῇ μονῇ)_{β15} τὸ ὄνομα (PA II σ. 524₃₇₅) ἴσως ἦν Νικόδωρος Ἀχαρνέ[ς] αὐτ. ἴσως ἔκειτο : 1- ἐαυτοῦς] ἀνεγκλήτους (πρβ IG II 564 [=SIG 429] + Wilhelm AE 1905₂₂₄ AM 1914₁₇₉)₁₄, II 5 597^c [=SIG 605]₉, II 613 617 624 [=Ziehen 44 =RIG 1559]_{II 7/8}, SIG 225₁₄, 491₅ 540_{163/4} 545₂₂ 215₇ 843₁₁)₂ παρεσκευάσιν ἐν ταῖς εὐ[θ]ύναι[ς] καὶ ἐν τῷ [προϊέρωι ἐνιαυτῷ (ἢ ἐν τῷ [λόγῳ] [πρβ SIG 727]₁₆) καὶ διὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου [ἐ]πι[π]η[ν]έθησαν καὶ ἐστεφαν[ώ]θησαν (περὶ τοῦ τέλους τοῦ 3^{ου} στίχου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ 4^{ου} ὑποτίθεται ἦτοι ἔκθεσις τοῦ ε ἐπὶ τέλει τοῦ 3^{ου} στίχου, ὡς ἐνθάδε δεδήλωται, ἢ συγκατάταξις τοῦ αἰ τοῦ ἐν τῷ 4^ῳ στίχῳ καὶ, ὀηλ. η[μ]ι[ν]έθησαν καὶ ἐστεφαν[ώ]θησαν).

ἐπὶ τέλει τοῦ 12^{ου} στίχου, εἰ, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων οὐ εἰκάσαι, καὶ τὸ ν μετὰ τὸ δῆμ[ο] ἐκεχάρακτο, ἔκειτο ἐν ἐκθέσει) -₅[- ε]πα[ι]νέσαι (=Δ)[η]ε[μ]έαν (ἢ {Φ}[ι]λέαν) Ἀντιφῶντο[ς] 9(=δημόθεν)] καὶ στεφανῶσαι χρο[σ]τῶι στεφάνωι ἀπ[ὸ] δ^α δραχμῶν, τῆς δ[ὲ] [ποιήσεως] τοῦ σ[ε]φάνου ἐπιμελ[ηθῆναι αὐτίκα μάλα (πρβ IG 2II 223_{B 13 κέ})] {τ}οῦ[ς] (ἢ ἐπιμελ[ηθῆναι τοὺς στρατη]χ[ρο]ν[οῦ]ς [ἢ τοὺς ἱεροπο]ιοῦ[ς]) ἐπὶ τὴν θυ[σ]ίαν καὶ τὸ ἀνά[θημα (πρβ ΑΔ 1916 II 64_β κέ, πρβ IG II 595₁₂ μερίσαι τοὺς ἐπὶ τὴν ἐπισκευήν) κτλ, μετὰ δὲ τὸν 11^{ον} στίχον ἀνεγράφοντο ἐπὶ δύο σελίδων (α, β) ὀνόματα ἀνδρῶν (ἄνευ τοῦ πατρόθεν) δημόθεν, (πρβ στ. 10/1), ἄ, τάξεώς τινος κατὰ φυλὰς εἰκαζομένης, ἴσως εἶχον ὡδέ πως: ἐπὶ μὲν τῆς ἀριστερᾶς σελίδος: α₁₂ Ἀνδροκύδης Κυ[δαντίδης] (2^α φυλῆς· ἢ Κυ[δαθηναίους], 3^η, PA 876: Ἀνδροκύδης Φιλάργου Κυδαθηναίους), α₁₃ Νικῆρατο[ς] (=γ ἢ ε ἢ ξ ἢ π· λχ Παιανίους ἢ Πρασιεὺς ἢ Προβαλίσιος, 3^η· ἢ Ἐκαλεὺς [πρβ ἄ. σ. 80_α] ἢ Εὐπυρίδης ἢ ἐξ Οἴου ἢ Παιονίδης ἢ Πήληξ ἢ Ποτάμιος, 4^η· ἀπίθανον Ζυπεταιῶν, 7^η), α₁₄ Ἡγησίας Δ[ευκονοεὺς] (4^η· ἦττον πιθανὰ τὸ Δ[ακιάδης] [6^η], Δ[αμπιτρὺς] [1^η], Δ[ουσιεὺς] [6^η]), α₁₅ Ἀφ[α]ρ[α]ρ[ε]ύ[ς] (ἢ Ὀφλί[α]ς ἢ Ἀφ[α]ρ[α]ρ[ε]ύ[ς] ἢ Ὑφ[α]ρ[α]ρ[ε]ύ[ς] ἢ Ὑψ[α]ρ[α]ρ[ε]ύ[ς]) [δημόθεν] (5^η), α₁₆ Ἀριστείδ[ης] δημόθεν (6^η), α₁₇ Κ[τη]σίας Μ[ε]λι[τι]εὺς (προσθ. ἐν PA· 7^η), α₁₈ Ἀρχιππος (προσθ. ἐν PA) [δημόθεν (πρβ PA 2561: Ἀρχιππος Φορμίωνος Πειραιεύς· 8^η), α₁₉ Εὐκλε[ίδης] (ἢ Εὐκλε[ι]τος ἢ Εὐκλέων· περὶ τοῦ ἐν IG II 469_{8,97} ὀνόματος ὄρ. ἄ. σ. 78_β) δημόθεν (πρβ PA 2152: Ἀρίστων Εὐκλέωνος Ἀφιδναῖος· 9^η), α₂₀ -]ο[- δημόθεν (10^η), α₂₁ Τ[ει]σ[- προσθ. ἐν PA] δημόθεν (-^η), α₂₂ -]μ[- δημόθεν (-^η), ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς σελίδος: β₁₂ δεῖνα] {Π}[α][ι]ονί[δ]ης (4^η), β₁₃ Κάλλιππος Κεφαλ[ῆ]((θεν)) (5^η), β₁₄ Φιλ[ό]στρατος Πόρ[ιος] (5^η), β₁₅ Νικόδωρος Ἀχαρνέ[ς] [τὸ εἰρημένον· 6^η], β₁₆ Φιλ[ό]κοκράτης (Ἀ)[λ](α)[ι]ε[υ]ς Αἰξων., 7^η), β₁₇ Νικάν[ω]ρ Τ[ε]ρ[ε]ν[ε]μ[ε]ν[ε]ύ[ς] (7^η), β₁₈ Ὀν[ο]μακλή[ης] Ἐλαιούσιος (8^η), β₁₉ δεῖνα δημόθεν]εὺ[ς] (8^η), β₂₀ δεῖνα] Ἐλευσίσιος (8^η), β₂₁ δεῖνα]ς Ἀφιδναῖος (9^η), β₂₂ δεῖνα -]ο[- (=δημόθεν· 9^η ἢ 10^η). ἐὰν δὲ ὑποτεθῆ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς τῶν δώδεκα φυλῶν χρόνους (πρβ Kirchner RhM 1904₂₉₄ κέ, Sundwall EB 88 κέ, ἄ. σ. 83_α), τὰ τῶν ὀνομά-

των εἶχον ἴσως ὡδέ πως: α_{12} Ἀ]νδροκύδης Κυ]δα-
θνηαῖός: φυλῆς 1^{ης} (=πρώην 3^{ης}), α_{13} Ν]ικῆρατο[ς
Ἐνπειαιών: 2^{ας} (=π7^{ης}), α_{14} Ἡ]γησίας Δ[αμπιρέυς:
3^{ης} (=π1^{ης}), α_{15} : 7^{ης}, α_{16} : 8^{ης}, α_{17} : 9^{ης}, α_{18} : 10^{ης},
 α_{19} : 11^{ης}, α_{20} : 12^{ης}, α_{21} : -^{ης}, α_{22} : -^{ης}, β_{12} : 6^{ης},
 β_{13} : 7^{ης}, β_{14} : 7^{ης}, β_{15} : 8^{ης}, β_{16} : 9^{ης}, β_{17} : 9^{ης}, β_{18} : 10^{ης},
 β_{19} : 10^{ης}, β_{20} : 10^{ης}, β_{21} : 11^{ης}, β_{22} : 12^{ης}.

Περὶ τοῦ χρόνου τοῦ μνημείου πρῶτον μὲν εἰ-
ρήσθω ὅτι σωφρονιστῆν (πρβ σωφρονιστῆν 96_{β2})
τελευταῖον ἀπαντῶσιν, μὴ ἐλλογουμένων τῶν Ρω-
μαϊκῶν χρόνων, τῷ πX 303/2 (IG II 565^b,
ἄ. σ. 93_β). Ἐπειτα, ἐπειδὴ δύο δῆμοι, οἱ Αἰθα-
λίδαι καὶ οἱ Ποτάμιοι Δειραδιῶται, τῷ πX 307/6
μετετέθησαν ἐκ τῆς Λεωντίδος εἰς τὴν Ἀντιγονίδα
(ἄ. σ. 83_α), ἡ ἐπιγραφή, ὡς καὶ τοὺς δύο τούτους
δήμους περιέχουσα (95_{β15 β17}), δὲν εἶνε τοῦ ἔτους
τούτου νεωτέρα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐνθάδε ἀναγραφόμε-
νοι πάντες εἰσὶν Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ Ὠρώπιοι ἐπὶ Πο-
λυπέρχοντος ἡγετονομοῦντο (ἄ. σ. 95_β), ἡ ἐπιγραφή
δὲν εἶνε οὐδὲ τοῦ χρόνου ἐκείνου νεωτέρα· ἀπὸ τού-
του δὲ τοῦ πορίσματος καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων
καὶ τὰ γραμματικά τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἀπάδουσι.
Ἄλλα δὲ τεκμήρια πρὸς ὄρισμὸν τοῦ τῆς ἐπιγραφῆς
χρόνου πορίζει ἡ ἐν αὐτῇ μνεῖα γνωστῶν ἀνδρῶν,
Φρυναίου τοῦ περὶ τὸ πX 342/1 τριηράρχου, οὗ,
ὡς εἰκάσαι, υἱὸς εἶνε ὁ ἐν 95_{α22} ἀναγραφόμενος
ἔφηβος, καὶ τῶν στρατηγῶν Φερεκλείδου (97_{β2-6})
καὶ Δικαιογένους (97_{α2-6}) καὶ Λεωσθένους (96_{α2-6})
καὶ τοῦ κοσμητοῦ Φιλοκλέους (97_{α7-10})· καὶ περὶ μὲν

τοῦ Φερεκλείδου ἦν μὲν γνωστὸν ὅτι ἐγένετο στρα-
τηγός, ἀλλ' ὁ χρόνος τῆς τούτου στρατηγίας μέ-
χρι τοῦδε δὲν ἦτο ἀκριβῶς γνωστός· ἐκ δὲ τῆς ἐν-
θάδε μνεῖας τοῦ Δικαιογένους, στρατηγῆσαντος δῖς,
τόν τε τοῦ πX 324/3 ἐνιαυτὸν καὶ τὸν τοῦ 323/2,
συνάγεται ὅτι εἰς τὸν ἕτερον ἀναβιβαστέα ἡ ἐπι-
γραφή· οὗτος δὲ πάλιν ὁ χρόνος περιορίζεται κατὰ
τὸ τεταρτημόριον ὑπὸ τῆς τοῦ Λεωσθένους μνεῖας·
ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λεωσθένης ἔπεσε στρατηγῶν ἐν τῷ
χειμῶνι τοῦ 323/2, εἰς τὸν χειμῶνα τοῦτον ἀνα-
κτέος ὁ ὑστατος τῆς ἐπιγραφῆς χρονικὸς ὅρος.
Ἐπειδὴ δὲ τοῦ Λεωσθένους μέχρι τοῦδε δὲν ἦτο
ἄλλη παρὰ ταύτην ἀσφαλῶς γνωστὴ στρατηγία,
ὡς χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς θὰ ὠρίζετο ὁ πρὸ τοῦ
Ἑλληνικοῦ πολέμου ἀρχομένου, ἤγουν ὁ πρὸ τοῦ
φθινοπώρου τοῦ 323/2· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἐνθάδε
στεφανώσεως τοῦ Φιλοκλέους κοσμητεύοντος (ἄ.
σ. 97_α) συνάγεται ὅτι ὁ Λεωσθένης καὶ πρότερον,
ἤγουν τὸν τοῦ 324/3 ἐνιαυτὸν, ἐστρατήγησεν (ἄ.
σ. 96_β), εἰς ταύτην τὴν στρατηγίαν προσνεμητέον
τὴν ἐπιγραφὴν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Φιλοκλῆς ἐν τῷ χει-
μῶνι τοῦ 324/3, ὅτε ὁ Δεινάρχου λόγος ἐρρήθη,
οὐκέτι ἐκοσμήτευσεν, ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς συ-
στέλλεται εἰς τὸν μεταξύ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς
ἀποχειροτονίας τοῦ Φιλοκλέους· πέρασ δέ, ἐπειδὴ
ὁ τῆς ἐφηβείας ἐνιαυτός ἤρχετο, ὡς εἰκάζεται, ἐν
τῷ βοηδρομιῶνι μηνί (ἄ. σ. 81_α), φαίνεται ὅτι
τότε ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἐγένετο ἡ στεφάνωσις.

Βασίλειος Λεονάρδος.

IG II 455

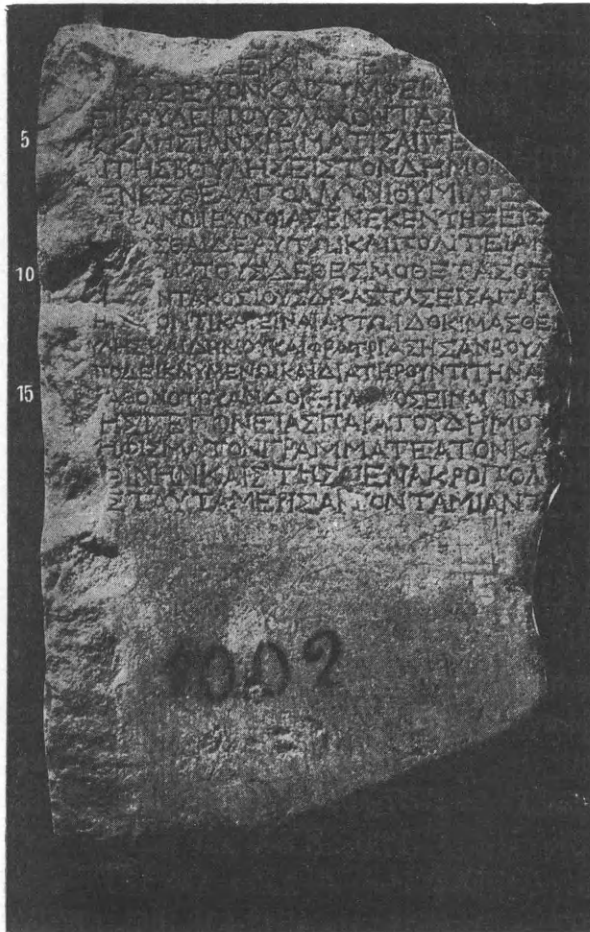
ὑπὸ

Βασιλείου Λεονάρδου.

πολιτεία Μενεσθεῖ Ἀπολλωνίου Μιλησίῳ. Στήλη
λευκοῦ μαρμάρου (EM 7587), ἄνω καὶ δεξιὰ καὶ
κάτω ἐλλειπῆς, τὰ ἀριστερὰ (ὅσον σφίζεται) ἀκέ-
ραιοι, πλὴν ὅτι τὰ πρῶτα τῶν στίχων ἐκάστων
γράμματά εἰσιν ἀποκεκρουμένα, ὑψ. ὡς 0 45, πλ. ὡς
0 27, πᾶχ. 0 09· γρ. ὑψ. 0 0085 (στ. 1-7 16-19)
καὶ 0 007 (στ. 8-15), μτγρ. ὡς 0 004, μτστ.

0 003-0 005. ἠυρέθη ἐν ταῖς πρὸ τοῦ Παρθενῶνος
σκαφαῖς τῆ 2^α ἀπριλίου 1839. ὄρ. **εἰκ.** σ. 101.

Οἱ στίχοι 8-15 ἔχουσι πλείω τῶν ἄλλων γράμ-
ματα (πρβ γρ. ὑψ.). Ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ στίχου
ἐκάστου ἐγένετο κατὰ λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γραμ-
μάτων τοῦ σφζομένου τμήματος τοῦ οἰκείου στί-
χου (ἐν ἐβλαμμένων ἐπιγραφῶν κειμένοις τηρητέον

IG II 455: πολιτεία Μενεσθεῖ Ἀπολλωνίου Μιλήσιου.
(μνημείου [ὑψ. ὡς 0 45] φωτογράφημα.)

τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν παρὰ τὴν βλάβην σωζομένων γραμμάτων, πρβ ΑΕΛ σ. 7_α), κατὰ ταῦτα δ' εἰκάζεται ὅτι ἐν τισὶ στίχοις καὶ ἰδίᾳ τῷ 10^ῳ καὶ 17^ῳ καὶ 18^ῳ τὰ ἐν δεξιᾷ ἐλλείποντα ἦσαν πυκνότερον κεχαραγμένα ἢ καὶ ὅτι τὸ δεξιὸν ἄκρον τῶν στίχων τούτων ἐξεῖχεν ἐπὶ τοῦ λίθου μᾶλλον ἢ τὸ τῶν ἄλλων, κυρίως δ' εἰπεῖν, ἦττον ἢ ὅσον ἐν τῇ μεταγραφῇ διὰ τὴν ἀπλῶς κατὰ τὰ εἰρημένα ἐπιζητηθεῖσαν ἀκρίβειαν ἐξέχει (ἐν τῇ ἀναπληρώσει καθ' ὄλου τὸ πλατὺ γράμμα, λχ Α, ἐλλογεῖται ὡς κατίσχον χῶρον τριῶν που ἰῶτα σὺν τοῖς μεταξὺ δυοῖ μεταγραμματίοις· πρβ ΑΔ 1915₂₀₀₋₁).

1· τὸ μετὰ τὸ ο γράμμα ἦν, ὡς εἰκάσαι, υ ἢ ι, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἦν ἴσως ν ἢ γ ἢ π· ἐκεῖτο δ' ἴσως ο[ῦν (ἢ λ)ο[ιπ-)] - (λχ - τιμαῖσθαι ἢ τιμαῖν).

2· πρβ Larfeld HGE II 740 799 831.

3· καλῶς ἔχον· πρβ RIG 543₁₂ 552(=DI 4250)₁₈ 842(=IG IX₂ 1109)₁₃, Δείναρχ. Α' 90,

±3 ἐπειδὴ] οὔ[ν ± 22 τιμαῖσθαι
το]ύς [ἀπ]οδεικν[υ]μέν[ους τὴν πρὸς Ἀθηναίους εὐνοίαν
κα]λῶς ἔχον καὶ συμφέρο[ν· ἐστίν] □ ἀγαθεῖ τύχει δεδόχθαι
τ]εῖ βουλεῖ τοὺς λαχόντας [προέδρους εἰς τὴν ἐπιούσαν
5 ἐ]κκλησίαν χρηματίσαι πε[ρὶ τούτων, γνώμην δὲ συμβάλλεσ
θ]αι τῆς βουλῆς εἰς τὸν δῆμον [ὅτι δοκεῖ τεῖ βουλεῖ ἐπαινεῖσαι
Μ]ενεσθεῖ Ἀπολλωνίου Μιλήσιον καὶ στεφανῶσαι θαλλοῦ
στε]φάνωι εὐνοίας ἔνεκεν τῆς εἰς [τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων·
δε]δόσθαι δὲ αὐτῶι καὶ πολιτείαν [δοκιμασθέντι ἐν τῶι δικασ
10 τη]ρίωι □ τοὺς δὲ θεσμοθέτας, ὅτ[αν πληρῶσι δικαστήρια εἰς ἓνα
καὶ πε]ντακοσίους δικαστάς, εἰσαγαγ[εῖν αὐτῶι τὴν δοκιμασίαν καὶ
μῆ [παρ]όντι καὶ εἶναι αὐτῶι δοκιμασθέν[τι κατὰ τὸν νόμον γράψασθαι
φ]υλῆς καὶ δήμου καὶ φρατρίας ἧς ἂν βούλ[ηται· εἶναι δ' αὐτῶι καὶ εἰς τὸ λοιπὸν
ἀπ]οδεικνυμένωι καὶ διατηροῦντι τὴν αὐτὴν αἴρεσιν εὐρέσθαι καὶ ἄλλο
15 ἀ]γαθὸν ὅτου ἂν δοκῆ ἀ[ε]ῖος εἶναι □ ἵνα δὲ καὶ ὑπόμνημα αὐτῶι ὑπάρχη
τ]ῆς γεγρονείας παρὰ τοῦ δήμου [δωρεᾶς, ἀναγράψαι τότε τὸ
ψ]ήφισμα τὸν γραμματέα τὸν κατὰ πρυτανείαν εἰς στήλην
λι]θίνην καὶ στήσαι ἐν ἀκροπόλ[ει, τὸ δὲ γενόμενον ἀνάλωμα
εἰ]ς ταῦτα μερίσαι τὸν ταμίαν τ[ῶν στρατιωτικῶν.

πρβ ἄλλως IG II 595_{14,5}· καὶ συμφέρο[ν Ross, καὶ συμφερό[ντως Πιττάκης, Ραγκαβῆς, Koehler, πρβ SIG III σ. 408_{β, κέ}, IG II 414₄· πρὸ τοῦ ἀγαθῆι ὑπῆρχεν, ὡς εἰκάσαι, ἐνὸς γράμματος κενόν, πρβ ἡμίσεος γράμματος κενὸν ἐν στ. 10 πρὸ τοῦ τοὺς καὶ στ. 15 πρὸ τοῦ ἵνα.

7· περὶ τοῦ Μενεσθέως καὶ τοῦ χρόνου ὅρ. Wilhelm WS 1912₄₂₃ ἀρ. 6.

9· δεδόσθαι· ἐν IG II 401₁₄ δίδοσθαι (οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου).

9/0· δεδόσθαι δὲ αὐτῶι καὶ πολιτείαν [δοκιμασθέντι ἐν τῶι δικαστ]ηρίωι· πρβ Larfeld HGE II 787, Wilhelm AM 1914₃₀₅ ἀρ. 7(=EM 7552)₉ 305 ἀρ. 8 (=IG II 437+428=WS 1912₄₂₄ κέ)₃₂ 3 306 ἀρ. 10 (=IG II 5 534_{4,5}· Hartel (ἐν ASU 273, πρβ 237 κέ) : [δοκιμασθέντι ἐν δικαστ]ηρίωι· Ραγκαβῆς: [κατὰ τὸν νόμον τὴν δωρεάν αἰτησα]μένωι, Koehler: [κατὰ τὸν νόμον αἰτησα]μένωι, πρβ Buermann

JePhs 1878/9³⁴⁸, Dittmar LS 1891^{123 151} κέ, Schmitthenner CAH 30 κέ, IG II 423 (= Πιττάκης AE 1842⁵⁷⁸ ἀρ. 1004 (εβκ. 1004) κ) αἰ [πρ]οξεν[ί]αν] καὶ γῆς καὶ ο[ὐκίας ἐγκτησιν] αἰτησα[μέ]νοι κατὰ τὸν νόμον, Π 438 (= Πιττάκης AE 1839²²¹ ἀρ. 237 (εβκ. 237), Ραγκαβῆς AH 490) καὶ π[ολιτείαν αἰτησαμέ]ν[18]νοι κατὰ τὸν νόμον (οὕτως καὶ Ραγκαβῆς, πλὴν ὅτι μεταξὺ ἀναπληροῦ καὶ τὴν δωρεάν, καὶ Larfeld ἐν HGE II 785 787 πρβ 782 814·5· στ. 18/9 ἀναπληρωτέον [ν εἶναι δέ(ῆ δ')] αὐτῶι καὶ εἰς τὸ] ¹⁹λοιπὸν [οὕτως γρ. καὶ ἐν Larfeld HGE II 799], πρβ Πιττάκης: ἐς τὸν] ¹⁹λοιπὸν, Ραγκαβῆς: καὶ ἐς τὸ] ¹⁹λοιπὸν πρβ IG II 5 385^c καὶ εἰς τὰ] ¹⁹λοιπὰ, πρβ ἄλλως IG I 32^{A 24} ²Π 448^{s1} - καὶ τὸ λοιπὸν -, ²Π 478²² -] καὶ τὸ λο[ιπὸν -] περὶ τοῦ ἐν ²Π 169⁷ πρβ Wilhelm WS 1912⁴²⁰ AM 1914²⁸⁵ κέ [= ²Π 472 + 169]· στ. 20 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ὅτου ἄν, οὕτως δὲ ἀναπληρωτέον καὶ ἐν Π5 407^c [οὕτως καὶ Lolling (ΑΔ 1888¹⁸⁴⁹)], ὡσαύτως δέ, ὡς εἰκάσαι, καὶ ἐν Π5 451^c (στ. 4), ἐνθα καὶ ἐν μὲν στ. 4/5 ἴσως ἔκειτο ἵνα δὲ καὶ [ὑπόμνημα ὑπάρχει αὐτῶι τῆς εὐχαρ]ιστίας, ἐν δὲ στ. 6 μᾶλλον τόδε τὸ ψήφισμα, ἐν δὲ στ. 8/9, ὡς εἰκάσαι, εἰς τε τῆ[ν στήλην καὶ τὴν ἀναγραφὴν -] (πρβ Larfeld HGE II 724·5), ὡσαύτως δὲ ἐν Π 414 κατὰ τὸν χώρον ἔκειτο ε[ὐρέσθ]^ (=α)[ι π]α[ρὰ] ²¹τοῦ δήμου, μεῖζον [, ὅτου(οὐχὶ οὐ)] ἄν [περὶ τοῦ ὅτου ἄν καθ' ὅλου πρβ Larfeld HGE II 799]· ἐν τῷ αὐτῷ (Π 438) στ. 22 γρ., ὡς ἐν ΑΔ 1916^{π63} κ κατ. 2 εἰρηται, ἀν[αγράφαι τόδε τὸ ψήφισμα]· ἐν τῷ ἐνθάδε (Π 455) θὰ ἀνεπληρωτο [καὶ ἐκγόνων ἀεὶ τῶι προεσβυ]τάτωι, ἀλλὰ τοῦτο λέγεται περὶ τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως, πρβ IG ²Π 510 (γρ., ὡς ἐν IG II 275 ἀνεπληρώθη, νεῖωι καὶ αὐτῶι [πρβ 513⁷] καὶ ἐκγόνων ἀεὶ] τῶι προεσ[βυ]τάτωι) 513 (= IG II 276, ἐνθα ἴσως ὀρθῶς ἀνεπληρώθη ⁸καὶ ἐκγόνων ἀεὶ τῶι προεσβυτάτωι καὶ π], δηλ. μετὰ τοῦ ἀεὶ στ. 6 ἴσως ἔκειτο να μερίσαι τὸν ταμίαν τὸν χειροτ]ορημένον, πρβ ἄλλως στ. 12, Larfeld HGE II 776 κέ· στ. 13 κατὰ τὸν χώρον μᾶλλον, ὡς ἐν IG II 276 ἀνεπληρώθη, δραχμὰς ἐκ τῶν κατὰ ψηφίσματα) 646^{35/6} 657^{64/5} 682^{82/3} (τὸ ἀεὶ ἐπὶ τέλει: καὶ ἐκγόνων τῶι προεσβυ⁸⁹τάτωι ἀεὶ), πρβ 450^b δοῦναι δὲ αὐτῶι καὶ [σίτ]ησιν ἐμ πρυτανείωι κα[ὶ] πρ[ο]σεδρίαν ἐν ἅπασιν τοῖς ἀγ[ῶ]σιν τοῖς τῆς πόλεως καὶ ἐ[κ]γόνων τῶι

προεσβυτάτωι (ἄνευ τοῦ ἀεὶ), Szanto GBuergerr. 57, Larfeld HGE II 780 κέ· πρβ ἄλλως περὶ πολιτογραφίας IG II 5 441^f + Π 427¹⁰, Π5 451^d + Π 395¹⁵, Wilhelm AE 1912^{248 12/3} AM 1914³⁰³ ἀρ. 6 [1]-1 300 304-6 311 314 315^a· πρβ καὶ Wilhelm AM 1914³⁰⁷⁻³¹⁰ ἀρ. 11 (= GI II 407, πρβ Π 398) δοθῆναι αὐτῶι [¹⁷πολιτείαν -].

10· τοὺς δὲ θεομοθείας, δ[ι]αν πληροῦσι δικαστήρια· πρβ DI IV ¹⁶⁰_a σ. 881 πληρῶν δὲ τ[ὸ δ] ²³ικαστήριον, IG II 300 (= ²Π 646)⁴⁸ (πρβ ΑΔ 1916^{π66} κ³ κέ) 401¹⁶ κέ Π5 451^f Π 809 (= RIG 604, SIG³ 305)⁴², Wilhelm WS 1912^{424/5} (πρβ AM 1914³⁰⁵ ἀρ. 8 = IG II 437 + 428)³³ AE 1912²⁴⁸ (πρβ AM 1914³⁰⁴)^{β10} AM 1914²⁹⁷ (+ IG II 5 417^c + 451^g)³ 299 (= IG II 402 + 411)¹⁵ 305 [πρβ 315^a] ἀρ. 7 (= Ἀκροπ. 927 = EM 7552)¹⁰ 312 (= IG ²Π 451^d + Π 395)⁷, Dittmar LS 1891¹⁵⁸, Schmitthenner CAH 31, Bruck Ph 1893^{404 414} 9, Φωτιάδης Αθ 1902^{241 357} 1903³, Larfeld HGE II 790· περὶ τοῦ δ[ι]αν καὶ ὡς πρβ Θουκυδ. (Krueger index λ. ὡς) Γ' 37⁵ (ὡς) Α' 44² Γ' 33² Ε' 55² Ζ' 74¹ Ζ' 81⁶ Η' 51² Η' 56³ Η' 87³ (καὶ γὰρ ὡς), IG II 401¹⁷, Π5 417^c + Wilhelm AM 1914²⁹⁵ κέ (297³) + Π5 451^g, Π5 451^d + Π 395⁷ (Wilhelm AM 1914³¹¹ δ[ι]αν [καὶ ὡς], Π5 534^c (= Wilhelm AM 1914³⁰⁶ ἀρ. 10)⁵ ([- δ[ι]αν καὶ ὡς -]), DI 1832¹¹ 2160⁷ (καθὼς καὶ ὡς), IG IX² 234¹ (στ. 3/4 πρβ Ἀρβανιόπουλος RPh 1911¹³⁴ [χοῦ]ρα[ς] ψιλᾶς πέλε]θρα), Wilhelm GGA 1898²⁰⁴ BGI 231¹.

11/2· καὶ μ[ὴ] ¹²παρ[όν]τι· οὕτως Buermann JePhs 1878/9³⁶², πρβ Dittmar LS 1891²³⁵, Wilhelm WS 1912⁴²³ κέ AE 1912^{248 13} 249^β (IG II 400² καὶ μ[ὴ] παρόντος, 401²¹ καὶ μ[ὴ] [παρόν]τος, Π5 451^f ¹⁸ καὶ μ[ὴ] παρόν[τι], πρβ Larfeld HGE II 790, Wilhelm AM 1914³⁰⁵ ἀρ. 8)

12/3· γράμματα ¹³φυλῆς καὶ δήμου καὶ φρατρίας ἧς ἄν βούλ[ηται]· εἰρήσθω ὅτι ἐν ²Π 448 ἴσως ἔκειτο ²¹(οἱ στίχοι ἀριθμοῦνται ἐλλογομένου καὶ τοῦ θε[ο]ί, ὡς 1^{ου} στίχου) ναῖον αὐτὸν καὶ ἐγγόνους [αὐτοῦ, εἶναι δὲ Εὐφρονα κ] ²²αὶ φυλῆς καὶ δήμου καὶ φρατρίας ἧς ἄν [ἀπογράφηται] ²³ὧν οἱ νόμοι κελεύουσιν (αὐτ. ἴσως ἔκειτο ¹¹φίλην καὶ σύμμαχον [οὔσ]αν [βοιηθεῖν, πρβ στ. 47 κέ· αὐτ. ἴσως α[ὐ]τὸν [Διονυσίων [τῶν] μεγά] ²⁷λων), πρβ ²Π 109^b καὶ εἶνα[ι] αὐτὸν φυλῆς] ¹³ῆστινος [ἀ]ν

ἀπογράφηται (οὕτως ἐπὶ τοῦ λίθου) κ[α]ι [δήμου
καί] ¹³φρατρίας, 472 + 169 ⁶κ^ε, I 64^{4/5}, ²Π 17
(ΑΔ 1916 Π 67 ^α/_{25/6} 25^{6/7}, *Wilhelm He* 1889¹⁴⁴
WS 1912⁴²⁰ AM 1914^{285 293}, ΑΔ 1916 Π 64 ^α,
IG I 59(=SIG³ 108, πρβ *Wilhelm AEM* 1894^{37 κ^ε})
- εἶναι δὲ Θρασύ¹⁶[βολον Ἀθηναίων εἶναι δὲ δέμο
κ]αί φρατρίας ὁ¹⁷[ν ἂν βόλειται □ ἀπογραφασάμε-
νο]ν (ἢ ὁ¹⁷[νπερ ἂν βόλειται □ γραφασάμενο]ν - ¹⁹[ε
εἶναι δὲ αὐτοῖ καὶ εὐρέσθαι π]αρά), IG ²Π 237
ἐλ[έ]σ[θα]ι δὲ [α]ὐτοῦ[ς] φυλῆ[ν] καὶ δῆμον καὶ
φρα²²[τριαν ἧς ἄ]ν βο[ύλων]ται εἶναι (πρβ στ. 25/6,
²Π 554[=*Bleekmann IGS* 41]²⁹⁻³¹, RIG 348^{5 6}),
ἐν ²Π 438 ἔκειτο ἴσως καὶ το³ς ἐκγόνο[υς] α[ὐτοῦ
καὶ ἐξεῖναι αὐ]τῶι γράφασθαι φ[υλῆς καὶ δῆμου
κα] ⁵ι φρατρίας ἧς ἂν β[ούληται κατὰ τὸ]ν νόμον
[ἔπω]ς ἂν φαί[νηται ἢ βουλή κα]ι ὁ δῆμος ὁ Ἀθη-
ναίω[ν - (οἱ στίχοι, ὡς ἐκ τοῦ 5/6 συνάγεται, εἶ-
χον ἄνα 27 γράμματα, ἐπειδὴ δὲ τοῦ μὲν λίθου σώ-
ζεται τὸ ἀριστερὸν ἄκρον, ὁ δὲ 4^{ος} στίχος, ὡς γε πι-
θανὸν φαίνεται, πρὸ τοῦ τ τοῦ τῶι δὲν εἶχεν ἄλλο
γράμμα, οἱ στίχοι διαιρετέοι ὡς ἄνω δηλοῦνται,
πλὴν ὅτι ἐν στ. 6 ἢ 7 κατὰ τὴν ἐνθάδε ἀναπλήρωσιν
ὑποτίθεται ἤτοι ἔκθεσις τοῦ α ἐπὶ τέλει τοῦ 6^{ου} στί-
χου ἢ, ὁ καὶ εἰκότερον, συμπαρατάξις τῶν τελευ-
ταίων δύο γραμμάτων τοῦ φαί[νηται, ἥττον δὲ πι-
θανὸν ὅτι ἡ ἀνωμαλότης ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ
7^{ου} στίχου, ἥγουν συγκατάταξις τοῦ αἰ τοῦ καὶ ὡδε
καί]· στ. 1 ἴσως [2] ἐλε[νθερία -, πρβ ²Π 654^{16 34/5}],
πρβ ²Π 553 ε[ἶ]ναι δὲ α[ὐτὸν καὶ Ἀθ]¹⁴ηναίων καὶ
φυλῆς καὶ δῆμ[ο]ν κ[α]ι φρατρ[ίας] εἶναι ¹⁵α[ὐτῶι
ἀδοουσίασθαι ἧς ἂν β[ο]ύληται (πρβ ἀδοούσιον=
ἐραστὸν καθ' Ἡσύχιον, ἀρεστὸν, Ἀδόσιος SIG
550^{3/4 2 11}, Ἀδοούσιος *Ε*ενοφ. ΚΠ Ζ' 41 Η' 67,
Φαδώσιος BCH 1897^{555 18 19} [*Sadée* BTD (ἐν Diss.
philol. Hal. τόμ. 16^ο, 1903) 177 185], *Dittmar*
LS 1891¹⁸⁷, *Herwerden* LSD², *Χαριτωνίδης* Ποικ.
Φιλολ. Α' 103 856), ²Π 654 καὶ [ἐ⁴⁸ξ]εῖναι αὐτῶι
γράφασθαι φυλῆς κ[α]ι δῆμον καὶ φρατρίας ἧς ἄμ
βού⁵⁰ληται, Π 589 κατανεῖμαι δὲ α¹⁵ὐτὸν καὶ εἰς
τριακάδα ἦν ἂν αὐτὸς βούλη¹⁹ται, IV 1 (=OGI 329,
πρβ *Wilhelm* AE 1912²⁴⁹ Αἰγίνης) καὶ [ἐγγρ]ά-
ψασθαι (OGI καὶ γράφασθαι) ⁴⁴φυλῆς καὶ δῆμου οὗ
ἂν [βούλη]ται (στ. 7/8 ἴσως τ[ῆς τε] π[ραγ]ματικῆς),
IV 748 (=SIG³ 162· Τροζήνος) τοῖς εὖ ποιου²⁰σιν
αὐτόν· εἶμεν δὲ αὐτὸν καὶ φυ²¹λῆς ἄς κα λάχη· τὸν

20 3 19

δὲ δεκαδῆ ἐ²²πιπλαρῶσαι ἤδη· Φιλήσιος εἶπε (πρβ
Wilhelm Jh 1908⁷³)· ἔλαχε φυλῆς Σχελιάδας,
IG V₂ 495¹ ἁ πάτρα τῶν Προσυμναίων, πρβ IX₂
458 (πρβ AE 1900¹¹²· Θεσσαλίας)⁷⁻¹⁰ (στ. 9/0
ἴσως εἴλετο ἔμμεν Ἀ[λε(ῆ)λο]ναδ[ῆ] [ο]ργεαδ[ῆ] ἢ [ιμο-
νιδ πρβ IX₂ 582] ἢ [ισοννιδ πρβ IX₂ 1098] ἰάουν·
πρβ IX₂ 459 511 1036, *Thumb* HGD 242· περὶ
τοῦ ἐν IX₂ 460 [πρβ AE 1900^{111 15 κ^ε}] ἐσ[γ]ραφάν
πρβ πρὸς τῶ 1229 ὀν⁴¹γραφάν καὶ *Kern* IM 26
ἀνγρα[ψ]ιν²⁶ καὶ ὄγγραψ[ιν]²⁹, περὶ δὲ τοῦ 460¹¹
πρβ AE 1900^{111 14} ἢ ἴσως Κόνα[ρ]ος πρβ Κόννα-
ρος· τὸ ἐν IX₂ 825¹ εἰκάζεται ἐν AE 1900⁷¹ {T}ρό-
φιμε, πρβ AE 1900^{111 13}· αὐτ. σ. 111 κατ. 9 γρ.
οὔνε=IG IX₂ 460⁵, πρβ *Thumb* HGD 245 πρβ
243· σ. 112¹⁸ ἀπάλειψον τὸ τῶν· σ. 112²⁹ γρ.
δύναται δὲ· ἐν IX₂ 899¹ ἴσως Φίλιππο[ν]), XII₅
717 (πρβ σ. 336· Ἄνδρου) ε[ξ]ε[ἶ]ναι δὲ αὐτοῖς
καὶ φυλῆς γενέσθαι ἧς ἂν βούλωνται καὶ φρατρίας
ἧς ἂν προσπέσωνται (ὡσαύτως 716 [πρβ *Hiller*
AM 1909¹⁸⁵] 720^{4/5}, *Βογιαζίδης* AE 1911⁷⁶· ἐν
721 [πρβ σ. 336]³ ἴσως ἔκειτο ἀλει]ουρηγίας,
πρβ AE 1916^{219/0 30/1}· περὶ τοῦ XII₅ 722 πρβ
Βογιαζίδης Αθ 1910^{97 κ^ε}, Βάσης αὐτ. 345 κ^ε· ἄλλας
ἐπιγραφὰς ὄρ. *Hiller* AM 1909^{185 κ^ε}, *Βογιαζί-
δης* AE 1911^{69 κ^ε}, *Saueiuc* AM 1911^{1 κ^ε} [περὶ
τῶν γραμματέων πρβ XII₅ 714^{9/0 16/7}, *AREinach*
RE 1913^{61 68 215} ΑΔ 1915^{202 207 κ^ε} 1916 Π 63^α
AE 1917^{46β}], *AREinach* RE 1913^{215 κ^ε}), XII₈
267 (Θάσου) ἰέναι δ' αὐτοὺς καὶ ἐ[πι] ¹⁰πάτριον ἦν
ἂν πείθωσιν (στ. 11 ἴσως γ[έ]νηται· ἐν 266⁶ ἴσως
π[ρο]σεργά[σ]εται), XII₅ 821 (Τήνου) καὶ πρὸς φυ-
λῆν καὶ φρατρίαν προσγρά[ψ]α[σθαι] ὅπ[ο]ιαν ¹²ἄμ
βούλων[τα]ι (πρβ 798 κ^ε· ἐν 798²³ φράτ[ρα]μ, ἐν 819^{20/2}
825^{26/8} 826^{21/3} προσγραφεμένοις πρὸς φυλῆν καὶ
φρατρίαν ἦν ἂν βούλωνται), XII₇ 392 (Ἀμοργοῦ)
ἐπικε¹⁷κληρῶσθαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν τῶν ¹⁸συνγενῶν
φυλῆν τὴν Βασιλειτῶν κα¹⁹λουμένην, πρβ SIG 479
(Ἰλίου) κ¹³αἰ Ἰλιείας εἶναι καὶ εἰς φυλῆν εἰσιόντα¹⁴
ἦν ἂν θέλωσιν (ἐν SIG 169¹⁹ ἴσως ἀγορά[ξ]ωσιν),
OGI 218 (=Bleekmann IGS 8· Ἰλίου) ^Α₃₀ καὶ πο-
λίτης ἔστω [κα]ι εἰς [φυλ]ῆν ἐξέστω αὐ[τ]ῶ[ι]³¹ εἰσελ-
θεῖν ἦν ἂν βούληται, OGI 220 (Ἰλίου) ἐξεῖναι δ'
αὐτῶι καὶ ²⁰εἰς φυλῆν καὶ φρατρίαν ἦν ἂν βού²¹λη-
ται εἰ[σ]ῆ[γ]ε[γ]ράφασθαι, DI 5501 (Μιλήτου) πα-
τριᾶς Νειλειδῶ[ν], φρήτρας Πελαγονιδῶν, RIG

464 (Ίάσου) καὶ ἐκγόνοις καὶ κατατάξαι (οὕτως, ὡς ἐν JHS 1888³⁴¹ κείται, γραπτέον ἐν RIG 464 καὶ ἐν Larfeld HGE I 526³) αὐτὸν εἰς φυλὴν καὶ πατριήν, SIG² 162(=312)²⁹⁻³² 183(=333=RIG 367)²⁷⁻³⁰ (Σάμου· στ. 10/3 πρβ v Wilamowitz Isylos v. Epid. 37⁸, Wilhelm GGA 1900¹⁰⁵ [RIG 367], Βάσης Ἀθ 1904^{626/7}, Παπαβασιλείου ΑΕ 1905^{35/6}, Wilhelm BGI 60¹²(πρβ¹⁴ 53^{10/1}) Jh 1909¹⁴¹ [B^{5/6}], IG² II 212^{19/0} 360^{42/3}, Meisterhans GAI 207¹⁷· στ. 17/8 ἴσως καὶ = τινχάνειν τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας τοῦ δήμου, δηλ. τῆς παρὰ τοῦ δήμου ἐπιμελείας, ἄν του δέηται), πρβ ἄλλως στ. 20/3), OGI 10 (Ἐφέσου)^{16/7 20}, RIG 477 (Στρατονικείας)^{18,9}, RIG 417 (Καλύμνης)^{61,2}, OGI 49 (Πτολεμαῖδος) καταχωρίσαι¹⁵ [α]ὐτὸν εἰς φυλὴν Πτολεμαῖδα καὶ δήμον B[ερε]¹⁶νικέα, DI 5271 5272 (Νεαπόλεως· φρητρία, φρητορα, ἄλλοφρη[ή]-τορα, φρηταρχος), πρβ Szanto ABuerger. 1 κέ

GBuerger. 53 κέ, SReinach TEG 364, Larfeld HGE I 521 κέ II 787 κέ 841 GE³ 399 κέ.

14/5· διατηροῦντι τὴν α[ὐτὴν αἵρεσιν εὐρέσθαι (εὐρέσθαι ἀναπληροῦ καὶ Παγκραβῆς) καὶ ἄλλο¹⁵ ἀγ]αθὸν οἶον ἄν· καὶ ἐν IG II 5 407^{c 8/9} ἀναπληρωτέον μᾶλλον εἶναι δ[ὲ αὐτῶι διατηροῦντι τὴν αὐ^(αχ 9)τὴν αἵρεσιν (ἄνευ τοῦ τῶι δήμῳ) εὐρέσθ]αι κ[αὶ] ἄλλο ἀγα[θὸν οἶον ἄν (πρβ Dittmar LS 1891 76 tab. II, Lolling αὐτ. 417)· καὶ ἐν II 605 (κατὰ τὸ ἐπὶ τοῦ λίθου μετὰ τὸ αὐτὴν κενὸν) ἀναπληρωτέον μᾶλλον τὴν αὐτὴν [αἵρε]σιν· περὶ τοῦ οἶου ἄν πρβ ἄ. σ. 102_a· πρβ Larfeld HGE II 799.

16/7· τόδε τὸ¹⁷ ψ[ήφισμα (πρβ ΑΔ 1916 π 63, ἄ. σ. 102_a)· οὕτως (μετὰ τοῦ τόδε) καὶ Πιττάκης καὶ Ross καὶ Παγκραβῆς.

Βασίλειος Λεονάρδος.

IG II 1032

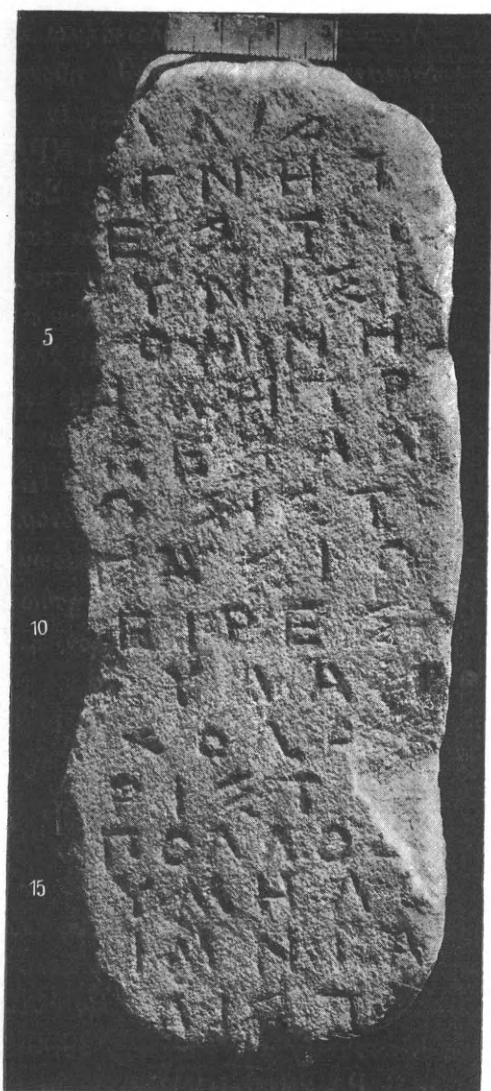
ὑπὸ

Βασιλείου Λεονάρδου.

Ἀκαμαντίδος δημοτῶν κατάλογος. Πεντεληκοῦ λίθου ἀπόκομμα (EM 8684), περίξ τε καὶ ὀπίσω ἐλλιπέες, ὕψ. 018, πλ. 007, πᾶχ. ὡς 0048· γρ. ὕψ. 0006, μτγρ. 0004-001, μτστ. ± 0003. ἠύρέθη ἐν ταῖς πρὸ τοῦ ἐπὶ Ρηγίλλῃ Ὀιδείου σκαφαῖς τῇ 24^η ἰουλίου 1857. ὄρ. εἰκ. σ. 105.

Ἐκ τῶν σφζομένων τριῶν λημμάτων, ⁷Κεφαλ[ῆθεν ¹⁰Εἰρεσ[ίδαι (T)ειρεσ[ίας θά ἦτο ἀπίθανον] ¹²Χολα[ργεῖς, δηλοῦται ὅτι ὁ κατάλογος εἶνε δημοτῶν τῆς Ἀκαμαντίδος. Τὰ δημόθεν, ὡς ἐκ τῶν σφζομένων (7 10 12) δῆλον, ἦσαν ἐν εἰσθέσει κεχαραγμένα. Τὰ σφζόμενα τῶν δημοτῶν ὀνόματα ἦσαν ἅπαντα ἐν ὀνομαστικῇ πτώσει, οὐδὲν δὲ ἐν γενικῇ (πατρόθεν)· διότι, ὡς ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ ἐλλειπόντων γραμμάτων φαίνεται, τὸ ἀρκτικὸν αὐτῶν γράμμα ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς νοητῆς καθέτου· δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ κάτωθεν τοῦ κυρίου ἐκάστου ὄνομα εἶνε πατρόθεν καὶ νὰ ἀναγνωσθῇ λχ₈ Σ]ω-σίστρατος ⁹Α]γασίω[νος· διότι, ἀναγνωσκομένου

τοῦ 12^{ου} στίχου ὡς Χολα[ργεῖς, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εἰρεσίδου, ἐνὸς καὶ μόνου ὄντος (11), δὲν κείται ἄλλο ὄνομα· ἐπειδὴ δὲ τὰ δημοτικά ἄρχονται σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ τὰ τῶν δημοτῶν καθέτου καὶ οὐχὶ δεξιώτερον ὥστε τοὺς τῶν δημοτικῶν στίχους συμμέτρως πως ἔχειν πρὸς τοὺς τῶν καὶ τὸ πατρόθεν ἅμα φερόντων δημοτῶν, εἰκότερον ἴσως ὅτι πατρόθεν δὲν ὑπῆρχον οὐδὲ δεξιόθεν τῶν ὀνομάτων τῶν δημοτῶν. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ὀνομάτων ἐκάστων ὀλίγα, ἐν ἣ δύο ἢ τὸ πολὺ τρία, γράμματα ἐλλείπουσιν, δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι μικρὸν μόνον τοῦ λίθου μέρος ἐν ἀριστερᾷ ἀπεκόπη, ἤγουν δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ὁ σφζόμενος κατάλογος ἐκεῖτο πρὸς τῇ ἀριστερᾷ τοῦ λίθου ἄκρᾳ· ἡ ὄλη ἐπιγραφή διήρητο, ὡς φαίνεται, εἰς σελίδας, ὧν μιᾶς μέρος ἦν τὸ σφζόμενον ἀπότμημα, ἄνωθεν δὲ τῶν σελίδων ἐκεχάρακτο κοινὸν τὸ γενικὸν τῆς ἐπιγραφῆς λῆμμα· καὶ πόστη μὲν ἦν ἡ σφζομένη σελίς, τυγχάνει δὲν ἄδηλον, πάντως δὲ, ὡς κατὰ τὰ εἰρημένα εἰκάσαι, δὲν

IG II 1032: Ἀκαμαντίδος δημοτῶν κατάλογος.
(μνημείον [ὑψ. 0 18] φωτογράφημα.)

ἦτο ἢ πρώτη· εἰ δὲ ἀνεγράφοντο καὶ τῶν ἄλλων ἐννέα φυλῶν ὀνόματα, ἀριστερόθεν μὲν τῆς σφισμένης σελίδος, τῆς Ἀκαμαντίδος, πέμπτης κατὰ τὴν τῶν δημοσίων γραμμάτων (πρβ ΑΔ 1915²⁰² κατ. 12 κατ. 1916 π 63 α κατ. 14 κατ. Αἰσχίν. Γ' 58 89 92 135, IG XII⁵ 721²²) τάξιν οὔσης, ὑπῆρχον τέσσαρες μετὰ τῶν οἰκείων λημμάτων σελίδες: 1) Ἐρεχθίδος, 2) Αἰγῆδος, 3) Πανδιονίδος, 4) Λεωντίδος, δεξιόθεν δὲ αἱ πρόσλοιποι πέντε: 6) Οἰνῆδος, 7) Κερκροπίδος, 8) Ἰπποθωντίδος, 9) Αἰαντίδος, 10) Ἀντιοχίδος (πρβ λχ Kirchner AM 1904 244 [πρβ Sundwall KI 1909³⁶⁶] = RIG 1525).

[1]-6· Αἱ ἄνωθεν τοῦ ἑΚεφαλῆθεν ἐξ λέξεις εἰσὶ πᾶσαι δημοτῶν ὀνόματα, ἐλλείπει δὲ τούτων τὸ δημόθεν· εἶνε δὲ καὶ ἢ ἐν στ. 3 λέξις τοιοῦτον

[1] [Σφῆτιοι]

1 Καλλ[ι]σ[θ]ένης

Διόγνητος

Θέστιος

Φρουνίσκος

5 Θεόμνηστος

Δημήτριος

Κεφαλῆθεν

Σωσίστρατος

Ἀγασίωv

10 Εἰρεσίδαι

Βούλαρχος

Χολαργεῖς

Ἀριστ-

Ἀπολλόδωρος

15 Εὐμηλος

Μιμνίας

Φιλιστίδης

ὄνομα, διότι ἀναπλήρωσις Ἐσι[αεῖς] ἀσυμβάτως ἔχει ἐνθάδε, ἅτε τοῦ δήμου τούτου οὐ τῆς Ἀκαμαντίδος ὄντος· καὶ ἂν μὲν τὸ τελευταῖον τῶν σφισμένων τοῦ ὀνόματος τούτου γραμμάτων ὑποτεθῆ ὡς ο, ὅπερ οὐ πάνυ πιθανόν, θὰ ἀνεπληροῦτο ἴσως (κατὰ τὸ CIG 5638 [= IG XIV 434]₂) Μ[ε]στο[ς], ἐὰν δὲ ὑποτεθῆ ω, θὰ ἀνεπληροῦτο ἴσως Ν[έ]στω[ρ] (πρβ PA 1510, Roussel BCH 1908⁴²⁸ = Sundwall NPA 132), ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ὡς Πόριος τῶν δήμων (πX 105/4, PA 4339 10657), ἠϋρηται δὲ καὶ Διόγνητος (πρβ στ. 2) Εὐάλκου Πόριος (Tod BSA 1901/2²²⁵ = RIG 1538, πρβ ΑΔ 1915²¹⁴_{a18/9}, ^β/₂ τῆς πX 4⁷⁵ ἐκτονταετηρίδος, Sundwall NPA 54), θὰ ἐνεδέχετο ἴσως ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι πέντε ἦσαν Πόριοι· ἐὰν δὲ

τὸ εἰρημένον γράμμα τεθῆ ὡς ι, θὰ ἀνεπληροῦτο ἴσως Θ]έσι[ος· τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Ἀττικῇ ἀπαξ μόνον ἀπαντᾷ, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐν δῆμῳ τῆς Ἀκαμαντίδος, ἀλλ' ὡς Κυδαθηναίους (Μόσχος Θεοστίου, γραμματεὺς πX 368/7, PA 10461, πρβ 10463), εἰρήσθω δὲ ἐνθάδε ὅτι ὁ ἐν IG II 431 (πρβ ΑΔ 1915 218 219 1916 Π 66^{α28})_{[12]28} γραμματεὺς Μόσχος (πX ± 212/1, PA 10462) δὲν ἦτο Κυδαθηναίους, ἀλλ', ὡς ὑπὸ Roussel (Ἐνία πανεπιστ. 191285) ἀνεγνώσθη, Ἀγκυλῆθεν (ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀκριβῶς εἰπεῖν, κεῖται, ὡς ὑπὸ Kirchner, καθ' ἃ ὕστερον ἐπέστειλεν, ἐπὶ ἐκτύμματος ἀνεγνώσθη, Ἀγκυλῆθεν). Μὴ ἐλλογομένου δὲ τοῦ ἐν στ. 3 ὀνόματος ἐν τῇ περὶ τοῦ τῶν ἐξ ὀνομάτων δήμου ζητήσῃ, τὰ ἄλλα πέντε ὀνόματα ἀπαντῶσιν ἐν δήμοις τῆς Ἀκαμαντίδος, τέσσαρα μὲν ἐν τοῖς Σφηττίοις ἢ ἐν τοῖς Προσπαλτίοις, ἐν δὲ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς δήμοις (πρβ PA)· καὶ τὸ μὲν ⁵Θε]ομνη[-, ὅπερ ἦν Θε]όμνη[στος μᾶλλον ἢ Θε]ομνή[μων, ἠύρηται ἐν τοῖς Προσπαλτίοις (Θε]όμνηστος^{α10} καὶ Θεομνήμων^{α4 10}, ἀδελφιδοῦς καὶ θεῖος, IG II 990, PA 8816· τὸ Θεομνήμων καθ' ὄλου μόνον ἐκεῖ ἀπαντᾷ, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἀνὴρ δις· ὁ ἐν IG II₅ 251^b [=²II 478, πρβ ΑΕ 1917 46^{α3}] Θε]όμνη[στος^{α48} καὶ Πυ]θόδω[ρος^{α47} [=PA 6971 12428] εἶνε Ἰωνίδαί, Sundwall NAP 94 147), ἐν δὲ τοῖς Σφηττίοις δὲν ἀπαντᾷ, ἠύρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς Κεφαλῆθεν (Θε]όμνη[στον IG II₅ 773^b₁₃, PA 6967), ἀλλὰ τοῦτο τὸ δημόθεν ἐκτὸς κεῖται τῆς παρούσης ζητήσεως, ἅτε σφζομένου τοῦ οἰκείου λήμματος (στ. 7), ἔτι δὲ ἠύρηται καὶ ἐν τοῖς Ἑρμείοις (Μήμιος Θεομνήστου, PA 10105), ἀλλ' ἐν τούτοις οὐδὲν ἄλλο τῶν ἐνθάδε πρώτων ἐξ ὀνομάτων ἀπαντᾷ· τὸ δὲ ¹Κα]λλ[ι]σ[-, ὃ ἦν Κά]λλ[ι]ς ἢ Κα]λλ[ι]σ[θένης ἢ Κα]λλ[ι]σ[τ- (λχ Κα]λλ[ι]σ[τρατος· ἐν IG II 1047₈ ἴσως ἐκεῖτο Καλλίσ]τρα[τος Φρονίσκου Σφήτιος, πρβ III 1235-Φρονίσκου Σφήτι]ος, III 2037 Φρονίσκος Φρονίσκου Σφήτιος· PA 14999), ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Προσπαλτίοις (Καλλισθένης καὶ, ὡς ἐκ τοῦ ἐκεῖ Καλλιστράτη εἰκάσαι, Καλλίστρατος), ἴσως δέ, ὡς εἰκασταί, καὶ ἐν τοῖς Σφηττίοις· τὸ δὲ ²Δι]όγνη[τος ἠύρηται ἐν τε τοῖς Προσπαλτίοις καὶ ἐν τοῖς Σφηττίοις, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς Κεφαλῆθεν, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς νῦν δὴ ἐρρήθη, δὲν ἐλλογεῖται ἐνθάδε· τὸ δὲ ⁶Δ]ημήτρ[ιος, ὃ καὶ ἄλλοθι τῆς

Ἀκαμαντίδος (ἐν ἀδήλῳ δῆμῳ καὶ ὡς Κικυννεύς, Sundwall NPA 48 49) ἠύρηται, ἐν μὲν τοῖς Προσπαλτίοις δὲν ἀπαντᾷ, ἐν δὲ τοῖς Σφηττίοις ἠύρηται τρίς (PA II σ. 614, NPA 49)· πέρασ δὲ τὸ ⁴Φρ]υνίσκ[ος μόνον ἐν τοῖς Σφηττίοις ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικῇ. Κατὰ τὰ εἰρημένα ἔστιν εἰκάσαι ὅτι τὰ πρώτα ἐξ ὀνομάτων εἶνε Σφήττιοι μᾶλλον ἢ Προσπαλτίοι τῶν δήμων· ἀδήλον εἰ πρὸ τοῦ πρώτου τῶν σφζομένων στίχων καὶ ἄλλοι τοῦ αὐτοῦ δήμου καὶ ὅποσοι ἀνεγράφοντο κάτοικοι καὶ εἰ πρὸ τούτων ἐφέροντο ἄλλων δήμων καὶ τίνων, ἀδήλα δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τὸ τελευταῖον (¹⁷) τῶν σφζομένων τοῦ λήμματος Χολα]ργεῖς ὀνομάτων (πρβ ἄ. σ. 104^β καὶ ἐν τοῖς περὶ τῶν σελίδων).

8· Σ]ωσίστ[ρατος· εἰρήσθω ὅτι ἐν IG ²II 787_{β,εβ11} ἐκεῖτο Σώ]μᾶλλον ἢ Εὔ]στρ[ατος Σωσιστράτου Κεφαλ(ῆθεν)].

11· εἰ πρὸ τοῦ υ ἐσφζετο ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει, ΑΕ 3169, ὡς αὐτόθι καὶ ἐν τῇ ἐκ ταύτης ἀντιγραφείσῃ IG 1032 φέρεται, κ, ἴσως ἐκεῖτο Σκ]ύλα[ξ (πρβ IG II add. 737_{B20})· καίτοι νῦν πρὸ τοῦ υ οὐδὲν σφζεταί, ἢ δ' ἐνθάδε βλάβη εἶνε, ὡς γε φαίνεται, σύγχρονος τῇ ἄλλῃ τοῦ λίθου ζημίᾳ· εἰ δ' οὖν καὶ τότε μὴ ἐσφζετο ἄλλο πρὸ τοῦ υ γράμμα, ἴσως ἀναπληρωτέον Βο]ύλα[ρχος· μνημονευθήτωσαν ἐνθάδε οἱ ἐν PA 2909 2910 Βούλαρχοι (ὁ ἐν PA 2910=IG II 968 εἶνε τῆς αὐτῆς φυλῆς: Βούλ(α)ρχος Δ(α)μοκλέα [πρβ Meisterhans GAI 120^{1098 1099} 134¹¹⁸³, ἄ. σ. 89_β] (Ἄ)κ(α)μ(α)-^{ν31}(ΩΛΝ)τίδος φυλῆς, πX 168/7-164/3· PA 2909: Βούλαρχος], πX 186-146) καὶ ὁ ἐν PA 2914 Βουληκλῆς Βουλαρχίδου (=IG II 946₁₀: Βοληκλέος τῷ Βολαρχίδο, τῆς πX 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἀρχομένης).

14· Ἀ]πολλόδ[οιος ἢ Ἀ]πολλόδ[ωρος.

16· Μ]υμνία[ς ἢ Μ]υμνιά[δης, πρβ Μίμωνων κλπ· ἀπίθανον Δ]υμνία[ς ἢ Πο]υμνία[ς.

17· Φιλ]ιστ[ίδης ἢ Φιλ]ιστ[ίων ἢ Φιλ]ιστ[ος κλπ. εἰρήσθω ἐνθάδε Ἐένων Φιλίστ[ου] ⁵Ἀθηναῖος DI 2089_{πρβ 1415} (Δελφ., πX ± 145/4, PA 11325).

Ἐν ΑΕ 1917 σ. 40_{α13} γρ. Κηφισῶ).· σ. 40_α κἀτ. 8 γρ. 245· σ. 40_β πρβ Solmsen ULV 156 190 213· σ. 42_β κἀτ. 8 πρβ SIG² 495(=3227=IG ²II 223)_[B16 C15] 519_{43 62} (ἐπὶ τὸ ἀνάθημα) ⁴⁹(εἰς τὸ ἀνάθημα).· σ. 42_β κἀτ. 5 (περὶ τοῦ ἐπιδόμου καὶ ἐπίδοσις) γρ. 791(=SIG³

491)³⁰(ἐπέδωκαν)^{16 19 23}, SIG 619(ἐπι)δό₁₇[σε]ων) III 310, IG XII₇ 24₉ 22₂₀ πρβ σ. 150, XII₅ σ. 379, XII₈ σ. 213, ΑΔ 1916 Π 71_α κάτ. 1) UDA 233 χέ· σ. 44_{β16} γρ. Τριεμεσε[ύς]· σ. 46_{β3} γρ. Σωτῶς (IG III 1160_{ζ55} 1163_{β74} (Εἰωνός Σωτῶ, ὡς εἰκάσαι) 1193_{β39 40} 1306_{α46}, πρβ Ἐπαφροῦ[ς] Ριζάκος ΑΕ 1912_{40 270α4/5} [=IG V₁ 1188]₇, πρβ IG V₂ σ. 154, XIV 1575₂, Καμυΰ ΨΔημοσθ. Μ' 37, πρβ ἄλλως DI III₂ 4951^ο[σ. 417] Μαργύλος₂ Ἐπιτόν₃ Ἐπίτονος Μαργύλ_υ, 4951^ι Εὐένιος₂ Ἐπιτόνω), σ. 46_β κάτ. 16 10 γρ. ἦν· σ. 46_β κάτ. 2 πρβ Ἰπερείδ. Γ' 48/9 ὑμῖν τὸν γ[ρ]αμματεῖα ὑπαναγνῶναι τὴν τε εἰσαγγελίαν καὶ τὸν νόμον -, πρβ Αἰσχίν. Α' 147· σ. 47_β κάτ. 16 πρβ Ἀριστοτ. ΑΠ 28₁, ἢ [ος₂₇δ]ιατελοῦσιν· σ. 47_β κάτ. 10 κ^ε γρ. πρβ² Π [429₆=Wilhelm UDA 221₆] [435₆ (ἢ ἀεὶ)] [456_(b 14) (πρβ ΑΔ 1916 Π 69 α)] [545₂₀]· σ. 47_β κάτ. 5 γρ. Α 13 16· σ. 231_α κάτ. 23 γρ. Pausan. I 341· σ. 231_α κάτ. 20 πρόσθ. γρ. ὕψ. 0 008, μετὰ κεντρον 0 012, μεταστίχιον 0 005· σ. 231_α κάτ. 8 γρ. Au 1906 (=I) 13· σ. 231_α κάτ. 7 γρ. ἴσως μᾶλλον ἢ Φαῖ[δ]ρος κλπ], σ. 231_{β15} γρ. (⁶⁰α_{5/6})· σ. 232_{β3} γρ. ἀρότου· σ. 232_{β5} γρ. μῆ· σ. 232_{β56} γρ. Λ□· σ. 233_{α14} πρβ Herwerden LSD²· σ. 233_{α18} γρ. 1907₂₁₂ κέ· σ. 233_{α20} γρ. Porro Annuar. 1914₃₉₉, IG· σ. 233_{β7} πρβ Maysen GGP 432· σ. 233_{β19/0} ἐν ΙΡΕ ἀπαντᾷ πολλάκις ὑπὲρ τῆς πόλεως εὐσταθίας: I 52 54 59(εὐσταθίας) 63 75(εὐσταθίας) 79 IV 15 23(- ὑπὲρ τῆς πόλεως εὐσταθίας), ἐν δὲ I 57 κεῖται ὑπὲρ εὐσταθίας τῆς πόλεως καὶ εἰρήνης, ἐν δὲ I 62 80 ὑπὲρ εὐσταθίας τῆς πόλεως, ἐν δὲ I 64 ὑπὲρ τῆς πόλεως εἰρήνης, ἐν δὲ I 77 ὑπέ[ρ] εἰρήνης κ[αὶ] πολυκαρπ[ία]ς κα[ὶ] ἀνδραγαθίας τῆς π[ό]λεως, ἐν δὲ I 82 ὑ[π]ὲρ τῆς πόλεως εὐποσία[ς] καὶ εἰρήνης, ἐν δὲ I 83 ὑπ[ὲρ] τῆς πόλεω[ς] εὐπο[σ]ίας, ἐν δὲ IV 18 ὑπὲρ τῆς πόλεως εὐποσίας, πρβ Κουμανούδης ΛΑΣ λ. εὐποσία εὐποσιάρχης εὐποσιάρχῆσαντα, Herwerden LSD² I λ. εὐβοσίας καὶ εὐποσία κλπ, IG XII₈ 526₁ ὁ μέγας εὐποσιάρχης· σ. 234_α κάτ. 17 κ^ε πρβ Ἰππώνακτ. Ἀποσπ. (Hoffmann GD III σ. 141 29· πρβ Kuehner + Gerth GG I 68), Ἀριστοφ. Εἰρ. 829, Πλάτ. Γοργ. 511^α, ΨΔημοσθ. ΜΖ' 77, Δημοσθ. Ἐπιστ. Γ' 30, Αἰσχίν. Α' 97 Β' 167, Λουκ. Λεξιφ. 2· σ. 235_α κάτ. 18 γρ. DI IV σ. σ. 236_{α21} πρόσθ. γρ. ὕψ. ὡς 0 01, μτγρμ. ± 0 005, μτστ. 0 005-0 009· σ.

236_α κάτ. 18 πρβ v Wilamowitz He 1886₁₀₅· σ. 236_α κάτ. 1 πρβ IG² Π 96₅ εἶπε· σ. 237_{β8/9} γρ. 415), πρβ καὶ IG XI₄ 1024_{2 5}· σ. 239_α κάτ. 8 γρ. ἄνω ἦσαν· σ. 239_α κάτ. 5 γρ. μεταξὺ τοῦ βορειοτάτου· σ. 240_{α15} γρ. ἀ· σ. 241_α τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στ. 9 σημείον (τεθήτω εἰς τὴν τοῦ στ. 8· σ. 241_α κάτ. 10 πρόσθ. ὅτι ἐκ βοθρίου, ἐν τῷ σφζομένῳ τοῦ ἀριστεροῦ ἄνω ἄκρου μέρει ὄντος, δηλοῦται ὅτι τὸ ἐλλεῖπον μέρος ἀποκαταγὲν ἡρμόσθη πάλαι διὰ γόμφου.

Ἐν ΑΔ 1916 Π 63_{β18} πρβ IG² Π 223_B (πX 343/2) ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα¹⁶ [ἐπὶ τὸ ἀνάθημα τῆς βουλῆς, IG II₅ 563^b (=SIG 519. πX 334/3) ἐπιγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐπὶ τὸ ἀνάθημα^{[43] 62}, ἀναγ[ρ]άφαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα εἰς τὸ ἀνάθημα⁴⁹, Lolling ΑΔ 1889₁₂, ΑΕ 1917_{42β}· ἐν ΑΔ 1916 Π 64-76 ἐν τῇ κεφαλίδι γρ. Δελτίου 1916· σ. 64_{α 5} γρ. 570₁₂,² Π 96₅, πρβ ΑΕ 1917₂₃₆ α κάτ. 1· σ. 64_{α6} πρβ Αἰσχίν. Γ' 11 προσηγγράφουσι γὰρ πρὸς τὰ ψήφισματα στεφανοῦν τὸν ὑπεύθυνον, ἐπειδὴν· σ. 64_α κάτ. 21 πρβ γαστροποτις IG XI₂ 199_{B 79}· σ. 64_α κάτ. 19 γρ. HGD 137 138 156 192 208 231 244 264 392, πρβ δεδωκούσας BCH 1898_{73 11}, δεδωῶση²⁷ [δεδωῶ]σα²⁹ δεδωῶσα³⁰ Ziehen LGS 69 [REG 1899(=XII)72 244 1900(=XIII)126], προγεγονοίσας²⁰ OGI 767^{11 21}· σ. 64_α κάτ. 12 γρ. II 554^b (σ. 421)· σ. 64_α κάτ. 4 ἀντι³¹ γρ. 16· σ. 65_α κάτ. 16 (IG II 620) πρόσθ. ἢ γρ[αμματεῖα ± 24] 5 μερίσαι [δ'] α{ὐ}[τ]οί[ς], πρβ Φουρίκης Ἄθ 1918_{385 388 393}· σ. 65_β κάτ. 4 γρ. AM 1914₂₆₆· σ. 65_β κάτ. 2 πρβ IG I 38_{Ig 13/4},² Π 652_{17/8} 657_{54/5} (πρβ Φίλιος ΑΕ 1890_{77/8}, Schmittthener CAH 31) 667_{15/6} 682_{68/9} 721₈ πρβ 21 (Dittmar LS 1891₁₅₈, Wilhelm AM 1914₂₈₂) 729 + 442_{6/7} (τὸ 442 χωριστέον κατὰ τὸ 729: [- τῆς β₄₍₌₁₀₎ουλήης -] [- ἐπαι₅₍₌₁₁₎νέσαι -], Wilhelm AM 1914₂₆₆) 801_{3/4} 802_{1/2}, Δημοσθ. ΙΘ' 185, Αἰσχίν. Α' 63, Buermann JcPh^s 1878/9₃₅₀, Reusch DDC 58-61₈ 138· σ. 66_{α2} γρ. ἀναγ[ρ]άφαι· σ. 66_{α7} ἀντι Β' γρ. Δ'· σ. 66_{α19} πρβ Δραγούμης Ἄθ 1917₂₇₂ εἰς Ἡσυχ. δυ{σ}δεκάτη καὶ δυῶν (πρβ τὸ τοῦ λαοῦ δυωνῶν)· σ. 66_α κάτ. 16 πρβ DI IV σ. 929 γνά[φαλλα (πρβ κνέφαλλον, Πολυδ. I' 35-42, Wilhelm Jh 1903₂₃₆₋₉, Meyer GG 101 335), ἐγβάλλω κλπ, Ἐχφαντος κλπ, ἔχθεσις, Βαχχίων κλπ,

πρῆγμα σ. 69_{α17} γρ. ἐποή[σατ]ο (οὕτως καὶ Larfeld ἐν HGE II 741=940), πρβ· σ. 69_{α26} πρβ ἡρ-
γ]ασμένων RIG 1503_{ABC8} [πρβ RIG 1504₁₂],
ἐργάσατο κλπ DI IV σ. 915 971· σ. 69_α κἀτ.4
ἀντὶ 466 γρ. 466· σ. 69_{β18} ἀντὶ 16 γρ. 16· σ.
69_β κἀτ. 2 (Παυσ. F' 174) γρ. τοῦ Α ἢ τιθεμένου
τοῦ ἀρθρου δ ἀντὶ τοῦ Α· σ. 70_{β19} γρ. ξεν τῆμ.
σ. 71_α κἀτ.9 πρβ IG II 624(=Ziehen LGS 44,
RIG 1559)_{β1}, SIG² 221(πρβ Wilhelm GGA
1903₇₉₀=SIG³ 502)₁₂ 276 (πρβ Wilhelm GGA
1900₉₈ 1903₇₉₄ BGI 261)₁₂ 717₄ III σ. 257
(ἀξιόω), IG XII₃ 331(=RIG 1002)₁₆, XII₅ 482₉
(πεισθεῖς), Le Bas + Waddington IGL_V 403₄
[- ἀξιωθεῖς -] πρβ Wilhelm BGI 197), Wilhelm

UDA 221(-ἀ]ξιωθέντα) 222· σ. 71_α κἀτ.1 πρβ ἄ.
σ. 106_β εἰς ΑΕ 1917_{42β} κἀτ.5· σ. 71_β κἀτ.6 πρβ SIG
605(=II₅ 597^ο)₁₁ III σ. 256· σ. 73_{α8} πρβ ἐπέ₁₇κλωσε
IG VII 455· σ. 73_β κἀτ. πρβ βολομένοι κλπ ΑΕ
1917_{231β}, Ἀριστοτ. ΑΠ 27₃ 29₃· σ. 73_β κἀτ.12 πρβ
SIG 727₉₀· σ. 74_α κἀτ.10 VII 235=ΑΕ 1917₂₃₁·
σ. 74_α κἀτ.5 γρ. 214, 1912₂₅₆, Στάης ἐφημ.
«Ἀθῆναις» 24 11 08 ἀρ. 2203 καὶ CRCongrès
archéol. Caire 1909₂₀₉ καὶ Marbres et bronzes
τοῦ ΑΑΜ [21910] 2756 [σ. 45], Σβορώνος ΕΑΜ
B' 492 [φύλλ. 19-20], εἰρήσθω δὲ ὅτι ἐν PAS
1897₄₃₈₁ ἀναγνωστέον Θάλλουσαν [γυναικὸς ὄνομα].
σ. 75_α κἀτ.1 γρ. Ἡ τῶν ἐπιγραφῶν· σ. 76_{κἀτ.2} γρ.
(ἐντ. 15 6 17).

Ἀναγράφιον τῶν ἐν ΑΕ 1916₁₂₁ 1917₃₉₋₄₈ 231-242 1918₇₃₋₁₀₈ ΠΑΕ 1916₆₅ ἐξεταζομένων.

(α = ἀριστερὰ [στίλη σελίδος], β = δεξιὰ.)

σύγγραμμα	ΑΕ			σύγγραμμα	ΑΕ		σύγγραμμα	ΑΕ		ΠΑΕ
	1916	1917	1918		1917	1818		1917	1918	
ΑΕ 1913 _{216α}	121α	—	—	IG II 1037	—	86β	IG *II 811	—	81β	
1917 _{47β}	—	—	107α	1040	—	92α	IV 1	—	103α	
Ἀθῆναιος 540 ^c	—	40β	—	1047	—	106α	V ₁ 60	—	78β	
AM 1908 ₂₀₇	—	—	84β	II ₅ 1048 ^c	—	85β	VII 235	231	—	
BCH 1882 ₃₂₁	—	—	89β	II 1306	—	90α	307	236α	—	
1884 _{135f}	—	—	—	1614	—	79α	397	237α	—	
1894 ₁₅₈	—	—	90β	1745	—	87α	3055	233α	—	
Δείναρχ. Α' 5	—	—	97α	1891	—	89β	IX ₂ 458	—	103β	
25	—	—	97α	1980	—	85β	460	—	103β	
DI 5315	—	231β	—	2297	—	92α	825	—	103β	
> IV σ. 851	—	231α	—	2497	—	90α	899	—	103β	
IG I 59	—	—	103α	2498	—	85β	XI ₄ 1024	237β	—	
II ₅ 407 ^c	—	—	102α	2554	—	91α	1240	—	87β	
>	—	—	104β	4239	—	80α	XII ₅ 721	—	103β	
II 414	—	—	102α	1163	—	107α	XII ₈ 266	—	103β	
431	—	—	106α	1289	—	91α	267	—	103β	
438	—	—	102α	*II 169)	—	102α	570	233α	—	
>	—	—	>	472)	—	—	OGI 220	—	103β	
II ₅ 451 ^c	—	—	102α	223	46β	—	483	—	—	65
II 455	—	—	100	354	46β	—	Pape WGE λ. Ἐρωτικὸς	—	87β	
465	—	—	87β	398	—	95β	Παπινιαν.	—	—	65
467	—	—	80α	438	—	103α	Ἀστυνομ. μονοβ.	—	—	
469	—	—	78β	442)	—	107β	Digest. XLIII 10 _{1,2}	—	—	
471	—	—	81α	729)	—	102β	PAS 1897 ₄₃₈	—	108β	
>	—	—	89β	448	—	95α	Παυσαν. F' 17 ₄	—	108α	
605	—	—	104β	467	—	102α	Πλούτ. Θεμ. ΑΒ'	—	85α	
608	—	—	99α	472)	—	—	RÉG 1890 ₆₉	—	82α	
620	—	—	107β	169)	—	—	RIG 464	—	104α	
772	—	—	99α	478	46α	—	1525	—	78β	
787	—	—	98α	510	—	102α	SIG ² 50 (= ³ 108)	—	103α	
811	—	—	98β	513	—	102α	169 (= ³ 330)	—	103β	
864	—	—	85α	729)	—	107β	183 (= ³ 333)	—	104α	
907	—	45β	—	442)	—	—	232 (= ³ 491)	—	87β	
II ₅ 1009 ^b	—	—	78β	787	—	106β	251 (= ³ 413)	47β	—	
II 1021	—	—	78α	791	—	87α	479 (= ³ 355)	—	103β	
1032	—	—	104	792	—	87β	—	—	—	

Βασίλειος Λεονάρδου.

Ἀγγελίαι

ἀναγράφιον: Α') Ἀθηνῶν: Περικλειον ὄψειον Β') Ἀμφιάρειον.

Α') Ἀθηνῶν:

Περικλειον ὄψειον.

Αἱ ἐν τῷ ὄψειῳ τοῦ Περικλέους ἀνασκαφαὶ ἡμῶν αἰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 ἀρξάμεναι, δαπάνη τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη 1915 καὶ 1916 (πρὸς ΑΕ 1914 κέ) πρὸς ἐντελῆ ἀποκάλυψιν αὐτοῦ. Τὸ παρελθὸν ἔτος 1917 ἔνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως ἡμῶν δὲν ἠργάσθημεν· καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πολλὰ καὶ ποικίλα δυσχέρεια ὑπῆρξαν, ἥτοι ἡ σπάνις τῶν ἐργατῶν καὶ δὴ ἡ μεγάλη ὑψοσις τῶν ἡμερομισθίων ὡς ἐκ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως, τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀγωνιζομένης τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς δυσχερείας ταύτας ἡ ἐταιρεία ἐν μέτρῳ ἀπεφάσισε καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τὴν ἐξακολούθησιν ὅλων ἐν γένει τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργουμένων ἀνασκαφῶν καὶ νέας εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη τῆς παλαιᾶς καὶ τῶν νέων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπεχείρησεν. Καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὄψειῳ ἐξηκολούθησαμεν δι' ὀλίγων ἐργατῶν ἐπὶ τρίμηνον περίπου τὰς ἐργασίας καὶ οὕτως ἠδυνήθημεν νὰ ἀποκαλύψωμεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἐργασίας τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος, οὗ τὰ θεμέλια εὐρέθησαν ἐν καλῇ καταστάσει· σφύζονται δὲ καὶ ὀρθοστάται, ὧν τινες κατὰ χώραν. ἐφ' ὧν Ἰσταντο οἱ λίθινοι κίονες, οἱ περιθέοντες κατὰ τὸν Βετροῦδιον τὸ ὄψειον, ὅπερ ὁ Πausanias (Α' . 26) καλεῖ «κατασκευάσμα». Ὅπισθεν δὲ καὶ ὑψηλότερον εὐρέθη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς βορείου ταύτης πλευρᾶς ὁ βράχος ἀποκεκομμένος ἔμπροσθεν μὲν καθέτως ἄνωθεν δὲ ὀριζοντίως, ὡς εὐρομεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν, ἀπετέλει δὲ οὗτος τὸ διάζωμα ἢ τὸν λεγόμενον *περίπατον*, ὅστις ἦτο διὰ πλακῶν ἐστρωμένος. Ὅπισθεν δὲ ὑπῆρχον τὰ μαρμάρια ἐδώλια, ὧν περὶ τὰ δεκαπέντε ἐν ὅλῳ τεμάχια εὐρομεν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἡμῶν, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ χώραν. Ταῦτα δὲ, ὡς ἀλλαχοῦ εἴπομεν, φέρουσι κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ἀνάγλυπτον γλαῦκα (πρὸς ΑΕ 1914 160 εἰκ. 18 19 19α).

Ἐν τῷ ἄνω στρώματι καὶ εἰς βάθος ἐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους, 0 60, κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος εὐρομεν ἐπίσης θεμέλια οἰκιῶν ἐκ μεγάλων εἰργασμένων λίθων τροχμαλοπαγῶν, εἰλημμένων καὶ τούτων ἐκ τοῦ ἐγγὺς ἀναλήμματος τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου. Τὰ θεμέλια τῶν οἰκημάτων τούτων δὲν φθάνουσι μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀλλ' ἐξικνοῦται εἰς βάθος μόλις 3 μέτρων ἐν ᾧ τὸ στερεὸν ἔδαφος ἔνθα τὰ θεμέλια τοῦ ὄψειου ἔχουσι βάθος 6 1)2 μέτρων. Ἐν τοῖς ὑπογείοις τῶν οἰκιῶν τούτων εὐρομεν, πλείστους παμμειγίστους πίθους ἐν τῇ γῆ κεχωμένους χρησιμεύοντας εἰς ἐναπόθεσιν δημητριακῶν καρπῶν, τινὲς τούτων, ἐπιχειρισμένοι ἔσωθεν δι' ἀμμοκονίας ἐχρησίμευον δι' ἐναπόθεσιν ὑγρῶν, ὕδατος, οἴνου, ἢ καὶ ἐλαίου.

Αἱ οἰκίαι αὗται, ὡς εἰκόμεν, θὰ ἀνηγέρθησαν πᾶσαι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν (1455), ἥτοι ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἡ ἐπίχουσις καὶ ἐνταῦθα εἶναι μεγίστη υπερβαίνουσα τὰ 6 μέτρα, προήλθε δὲ ἐν μέρει ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν κλιτύων τῆς ἀκροπόλεως ἀπὸ ἐκατονταετηρίδων κατεργασμένων χωμάτων, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως κατεχώσθη ὁ χώρος οὗτος καὶ ἐκ τῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου ἀπορριφθέντων ἐνταῦθα χωμάτων. Ὁ πυκνὸς συνοικισμὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς πόλεως, ὅστις σήμερον καλεῖται *Πλάκα* κατακείτο ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας κατὰ τοὺς ἐπὶ τουρκοκρατίας χρόνους καὶ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐπανάστασιν· κατὰ περίεργον σύμπτωσιν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐνταῦθα ἐποθετεῖτο ὁ τῶν Κοδαθηναίων δῆμος, περὶ οὗ ἐν

τῷ περὶ δήμων τοῦ ἄστεως συγγράμματι ἡμῶν ἀπεδείξαμεν (Die Deme von Attika, Leipzig 1886 σ. 2 5 7).

Εὐρήματα κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀξία λόγου δὲν εἴχομεν ἄλλα, πλὴν ἐνὸς ἐδώλιου μαρμαρίνου σχεδὸν σώου ἐκ τοῦ ὄψειου προερχομένου, φέροντος ἐπίσης κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος ἀνάγλυπτον γλαῦκα. Ἡ ἐργασία ἡμῶν ἦτο ἀνιαρά, διότι κύριος σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκχωμάτωσις τοῦ χώρου πρὸς ἐντελῆ ἀποκάλυψιν ὀλοκλήρου τῆς ΒΔ πλευρᾶς ὡς καὶ τῆς Δ, ἔνθα ἐλπίζομεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὴν εἴσοδον τοῦ ὄψειου.

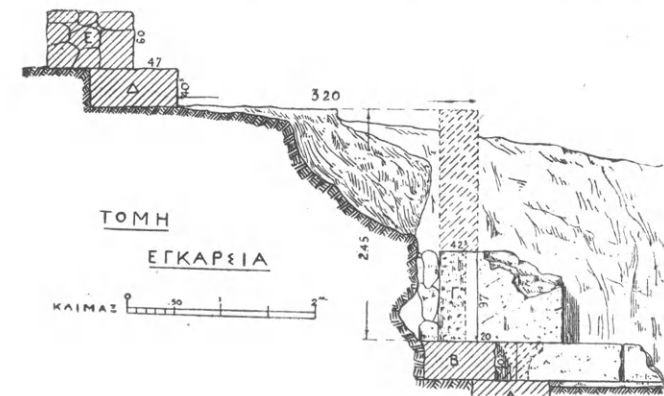
Μετὰ τὰ ὑφ' ἡμῶν ἄνω ἐκτεθέντα δημοσιεύομεν παρὰ πόδας ὅσα εὐηρηστήθη νὰ γράψῃ ὁ φίλος συναδελφός καὶ ἀρχιτέκτων κ. Ἀ. Ὀρλάνδος περὶ τοῦ ὄψειου τούτου ἐπισκεψάμενος καὶ μετ' ἐπιστάσεως ὑπὸ ἀρχιτεκτονικῆν ἔποψιν μελετήσας τοῦτο.

«Τὸ οἰκοδόμημα ἀνηγέρθη ἐν μέρει ἐντὸς καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ πετρώματος, ὅπερ κατὰ τὴν ΝΑ τῆς Ἀκροπόλεως γωνίαν τυγχάνει νὰ εἶναι οσοαθρομένη μάργα. Ἐπωφεληθέντες τὴν φυσικὴν κλιτὴν τοῦ ἐδάφους ἀνέωξαν διὰ κατατομῆς τοῦ βράχου μέγα ὀρθογώνιον παραλληλεπίπεδον, οὗ αἱ ἀκριβεῖς διαστάσεις καθορισθήσονται εὐθὺς ὡς καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀφαίρεσις τῆς παρὰ τὸ ΝΔ πέραις ἐπιχώσεως.»

«Πρὸς τὸ παρὸν ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς ρηθείσης ὀρθογωνίου σκάφης ἀπεκαλύφθησαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἡ ΒΑ καὶ μέγα μέρος τῆς ΒΔ (τὸ οἰκοδόμημα ἀποκλίνει κατὰ 28° ἀπὸ τοῦ μαγνητικοῦ βορρᾶ).»

«Ἀμφότεραι αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι πλευραὶ τοῦ ρηθέντος ὀρθογωνίου εἶναι ἐσωτερικῶς ἐπενδεδυμένα διὰ τοίχου ἐκ σκληροῦ πορφυροῦ παραμειγμένου μετὰ κρυσταλλικοῦ ἀσβεστολίθου. Ὁ τοίχος ἀπαρίζεται ἐκ τῶν ἐξῆς μερῶν.»

«Ἰον Ἐξ εὐθνητηρίας Α (ὄρ. εἰκ. τομῆς τοῦ κυρίου), ἧς ἡ ἄνω

Περικλειον ὄψειον.

ἐπιφάνεια ὑπερέχει νῦν τῆς ἐπιφανείας τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τῆς σκάφης (ὄρχηστρας;) κατὰ 0 05 - 0 07, πιθανώτατα λόγω ἀφαιρέσεως τῶν πλακῶν, δι' ὧν θὰ ἦτο πάλοι ἡ ὄρχηστρα ἐστρωμένη.»

«2ον Ἐξ ἀναβαθμοῦ Β ὕψους 0 405 καὶ πάχους 0 76 κειμένον κατὰ 0 58 ἐσώτερον τοῦ ἐξωτερικοῦ χεῖλους τῆς εὐθνητηρίας. Οἱ λίθοι, ἐξ ὧν ὁ ἀναβαθμὸς σύγκειται, ἔχουσι τοὺς μὲν πλαγίους

ἀρμούς καλῶς δι' ἀναθυρώσεως ἀρμόττοντας, τὴν δὲ προσθίαν ὄμωσ ἐπιφάνειαν ἀνώμαλον.»

«3ον Ἐξ ὀρθοστατῶν Γ, κειμένων κατὰ 0 22 ἐσώτερον τῷ ἀναβαθμῶν. Ἐκ τῶν ὀρθοστατῶν εἷς καὶ μόνον διεσώθη κατὰ χώραν, ὁ τῆς ΒΑ γωνίας ἔχων μήκος 1 33, ὕψος 0 97 καὶ πᾶχος 0 44 (αἱ διαστάσεις, αἵτινες ἀναφέρονται ἐν ΑΕ 1915 152, δὲν εἶναι ἀκριβεῖς). Φέρει δ' ὀρθοστατῆς οὗτος προσηπυκός (0 015) τμήμα τοῦ καθέως ἐπ' αὐτὸν χωροῦντος σκέλους τοῦ τοίχου, ὅστις ἐπεξετέλειτο κατὰ τὴν ΒΑ καὶ τὴν ΒΔ ὕγιες πλευρὰς ὡς συνάγεται ἐκ τῆς πλατείας ἀναθυρώσεως ἣν φέρει ὁ σφζόμενος ὀρθοστατῆς ἐκατέρωθεν, ἥτοι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ῥηθείσης ἀποφύσεως. Τὸ ἀκριβὲς ὕψος τοῦ τοίχου δὲν γνωσκομέν, διότι ἄλλοι ἀνώτεροι τῶν ὀρθοστατῶν δόμοι δὲν περιεσώθησαν. Εἶναι ὁμῶς πιθανώτατον ὅτι θὰ ἐξικνεῖτο κατὰ 2 45 ἄνω τοῦ ἀναβαθμοῦ ἥτοι μέχρι τῆς ὀριζοντίως ὠμαλισμένης ἐπιφανείας τοῦ βράχου, ἥτις ἀπετέλει τὸ διάζωμα. Κύριος σκοπὸς τοῦ τοίχου ἦτο ἡ ἐπέκδοσις τοῦ βράχου ἐσωτερικῶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ συγκράτησις τῶν χωμάτων, δι' ὧν ἐπιηροῦντο τὰ μεταξὺ τοίχου καὶ βράχου κενὰ ἐπετυγγάνετο ἡ ὀριζοντιότης τοῦ ἐδάφους τοῦ 3 20 εὐρέως διαζώματος. Φαίνεται δὲ μάλιστα ὅτι διὰ τὸ ἀσθενὲς πᾶχος τοῦ ἐξεταζομένου τοίχου (0 425) κατεσκευάσθησαν αἱ κατὰ τόπους (5-6 μ.) σφζόμεναι ἐνισχυτικαὶ ἀντηρίδες (0 46+0 60) αἱ ἐισχωροῦσαι εἰς τὸ σῶμα τοῦ βράχου. Εἰς τὰς ἀντηρίδας δὲ ταύτας ἐχρησιμοποιήθησαν πορρόλιθοι προσερχόμενοι ἐξ ἄλλου κτερίου, ὡς δεικνύει ἡ ἀντιστραμμένη ἀναθύρωσις, καὶ ὑποτομὴ ἦν φέρουσι. Συνδέονται δ' αἱ ἀντηρίδες πρὸς τοὺς λίθους τοῦ τοίχου διὰ χονδρῶν πειοσχημῶν συνδέσμων ὧν, ὡς γνωστὸν, χρεῖσις ἀποκλειστικῆ ἐγένετο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς μάλιστα χρόνους.»

«Κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ διαζώματος ἀνευρέθη σειρὰ λίθων Δ ὕψους 0 405 καὶ πλάτους 0 90 ἔχοντων τοὺς ἀρμούς καλῶς ἀρμόττοντας καὶ μίαν ὄρατὴν ἄρα, τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν. Οἱ λίθοι οὗτοι δύνανται ἄριστα νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς ἐδώλια.»

«Ἐπὶ τῶν λίθων Δ βαίνει 0 47 ἐσώτερον τοῖχος Ε μεταγενεστέρων χρόνων ἐξ ἀργῶν τὰ πολλὰ λίθων, ἀντικαταστήσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀρχαιότερον τοῖχον ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὐρισκόμενον οὗ λείψανα συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ ἀνακατασκευῇ.»

«Ὡς ἐν τῷ ἄνω διαζώματι, οὕτω καὶ κάτω περὶ τὴν ὀρχήστραν εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ὑπῆρχον ἐδώλια καὶ δὴ κατὰ τὴν προέκτασιν τῶν λίθων Β, τὴν βεβαιότητά μου δὲ στηρίζω ἐπὶ τῶν ἐξῆς κυρίως λόγων: Ὡς εἶπον ἤδη, ἡ καὶ σήμερον ὄρατὴ ἐξωτερικὴ σειρὰ τῶν λίθων Β εἶναι ἀνωμάλως λελαξευμένη, τόσον μάλιστα πολὺ ὥστε, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιμελείας μεθ' ἧς ἐξετελέσθη τὸ οἰκοδόμημα, ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι προορίζετο νὰ εἶναι ὄρατὴ. Θὰ ὑπῆρχε λοιπὸν ἀναγκαιῶς πρὸ αὐτῆς σειρὰ τις λίθων, δι' ὅσας μάλιστα ὑπάρχει καὶ προσφορώτατον θεμέλιον, ἡ ἄλλως ὑπερβολικῶς (10 58) πλατεία εὐθυντηρία Α. Τὸ ὕψος τῆς ἐλλειπούσης σειρᾶς ἐδωλίων (ὧν εὐκολοτάτη ἡ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἀφαίρεσις λόγῳ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως συνδέσμων) ἦτο 0 405 ἀκριβῶς δηλαδή τόσον ὅσον καὶ τὸ ὕψος τῶν ἐδωλίων Δ τοῦ ἄνω διαζώματος. Τὸ ἀκριβὲς ὄμῳ πλάτος αὐτῶν (πάντως ἔλασσον τῶν 0 58) ἀγνωστὸν, ὡς ἀγνωστὸν καὶ ἡ διατομὴ αὐτῶν, ἦν ἐσχεδιάσα δι' ἐισυγμένης γραμμῆς ἐν τῷ διαζώματι ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν θεάτρων)».

Ἀθήνησι

Παναγιώτης Καστριώτης.

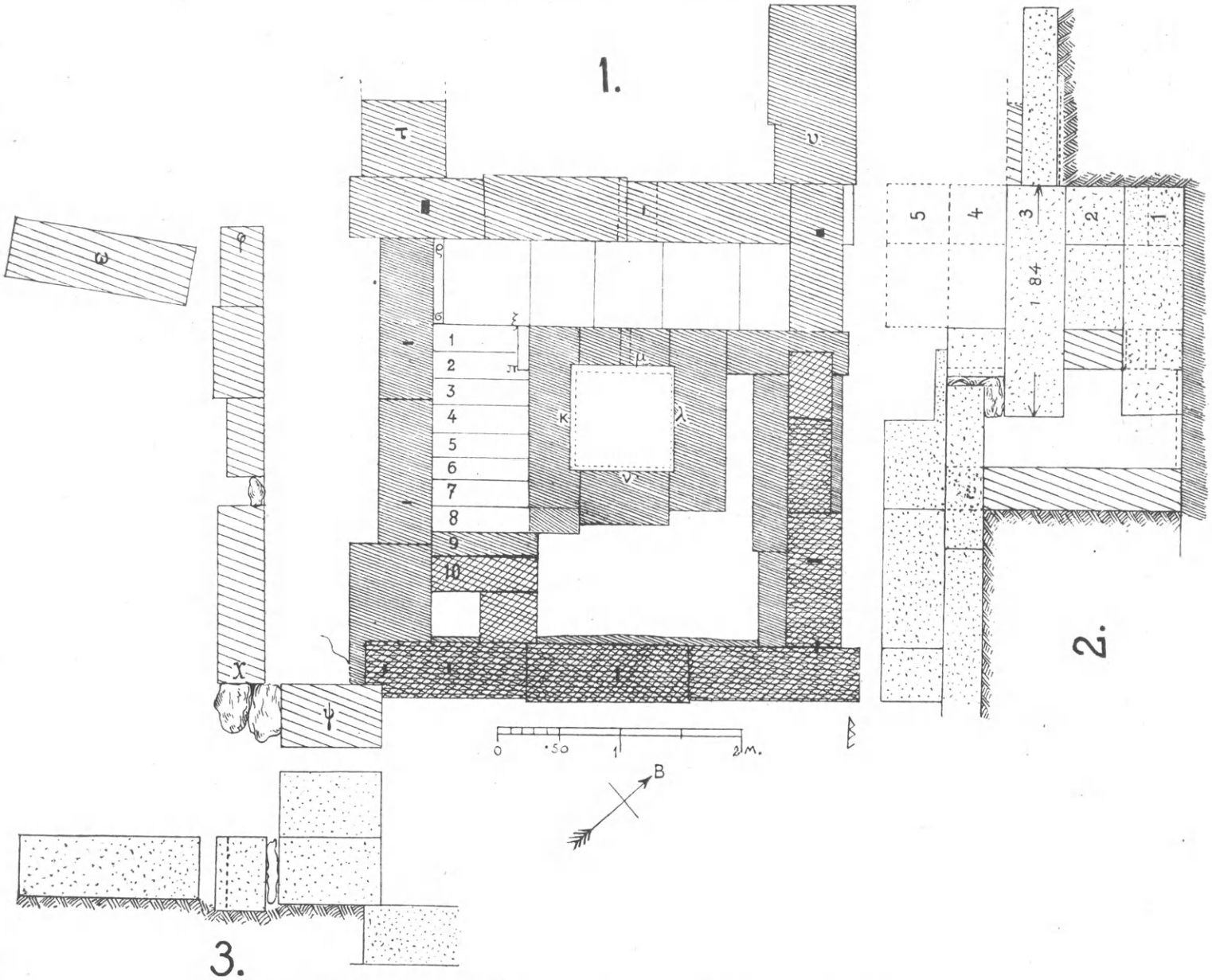
Β') Ἀμφιάρειον.

Τῷ 1918 ἐπανελήφθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τῆς χαράδρας ὄχθης ἡ τοῦ χειμερινοῦ καταγωγίου ἔρευνα, ἀπεκαλύφθη δὲ ἅπαν σχεδὸν τὸ βόρειον σκέλος τῆς διπλεύρου καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὁμοτεγοῦς στοᾶς (ΑΕ 1917 239 εἰκ. 1 ἀρ. 27 29—41). Ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο μάλιστα ἐκ τῶν ἐν νεωτέροις χρόνοις καταπιπτόντων χωμάτων τῆς βορείου κλειτύς τοῦ προσκειμένου ὄρους (πρβ ΑΕ 1917 240 5/6). Τοῦ ἐκ δυσμῶν 5ου οἰκήματος (16) τὸ θύρωμα ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐνεφράχθη κοινοῖς λίθοις καὶ τισὶ κεραμιδίω ἀποτημάμασι, ἐγένετο δὲ τοῦτο ἴσως ἵνα τὸ 5ον οἶκημα συνδεθῇ διὰ θυρώματος μετὰ τοῦ 4ου (15). Οἱ κίονες συνέκιντο, ὡς εἰκάσαι, ἐκ δύο ὑψηλῶν σφονδύλων, ἠῤῥέθησαν δὲ τινες τῶν κάτω σφονδύλων (30 34 36 38 39 40) κατὰ χώραν. Καὶ εἷς μὲν τῶν δυσμικωτάτων (30) σφζεται εἰς ὕψος 1 44, εἷς δὲ τῶν μέσων (34) εἰς ὕψος 1 96, ἄλλος (36) εἰς 0 75, ἄλλος (37) εἰς 1 20· ἔτι δὲ ἠῤῥέθησαν σφονδύλοι τινες πεπτωκότες, ὧν εἷς, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ὕψους (1 69) εἰκάσαι, εἶνέ τινος τῶν πλησίον κίωνων, ἐπειδὴ δὲ ἠῤῥέθη βορρᾶθεν μὲν τῶν κίωνων 39 καὶ 40 δυσμῶθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ διανόμου (38) καί, ὡς ἐκ τῆς κάτω περιγλυφῆς δῆλον, εἶνε ὁ κάτω σφονδύλος, τῶν δὲ πλησίον κίωνων 36—39 τὰ κάτω σφζονται κατὰ χώραν, εἰκός ὅτι εἶνε τοῦ παρὰ τὸν διάνομον κίονος (40). Τῶν μικρῶν εὐρημάτων μνημονευθήσαν στάθμια πῆλινα πυραμιδοειδῆ, ὧν ἐν ἔφερε σφραγίδα (τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐργαστηριάρχου κλπ, πρβ Nilsson TALindos 57 59 60, ΑΕ 1916 121), κατεαγῶτων ἀγγείων σύνδεσμοι μολυβδοῖ, λόγων ἀποτημάματα. Τὰ εὐρεθέντα νομισματὰ Ἀθηνᾶζε κομισθέντα κατετέθησαν ἐν τῷ νομισματικῷ μουσεῖῳ (NM 1918 10'), εἶνε δὲ ἐν ἀργυροῦν Βοιωτῶν (κάνθαρος) καὶ χαλκῶν παντοδαπά, Ἀθηναίων (Ζεὺς πολιεὺς κεραυνοδόλος), Βοιωτῶν, Αἰτωλῶν, Μακεδονίας (Ἀντιγόνου Γονατᾶ [Σάτυρος ἐγέρων τρόπαιον] καὶ Φιλίππου Ε' [ἱπέυς στεφανῶν τὸν ἵππον]), Μεγαρέων, Φωκίων, Χαλκιδέων.

Πρὸς τῇ ἄλλῃ ἐργασίᾳ χάριν τῆς πρὸς τὸν χεῖμακρον πλημυροῦντα ἀσφαλείας τῆς προπέρυσιν ἀποκαλυφθείσης κρήνης (ΑΕ 1916 119 ΠΑΕ 1916 65) ὠρθώθη λίθοις ἰκανοῖς ἔρμα ἐπὶ τῆς κοίτης πρὸς τῇ κρήνῃ, ἠῤῥετίσθη δὲ προσφόρος καὶ ἡ κοίτη, ἵνα μὴ μέγας καὶ πολὺς πρὸς τὴν κρήνην ῥέων ὑποσκάπη αὐτήν. Τὸ κτίσμα σύγκειται ἐκ δεξαμενῆς τετραπλεύρου (εἰκ. I καὶ 4αβγδεζηθα) καὶ περιδούλου τετραπλεύρου μετὰ κλίμακος μεταξὺ, εἰς τὸν ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς δεξαμενῆς κρουὸν καταγούσης, εἶνε δὲ ἰσόδομον, τῆς πΧ 4ης ἑκατονταετηρίδος, διὰ πλινθίδων ὑποσκληροῦ ἀσβεστολίθου ἰσοῦψῶν μὲν καθ' ὅλου (± 0 48) καὶ πῶς που ἰσοπλατῶν (0 275—0 47, 0 42—0 465 0 49) ἔστι δ' ὅπου καὶ ἰσομήκων ὠκοδομημένων, τὰς ὄρατὰς ἐπιφανείας, ἦγουν τῆς μὲν δεξαμενῆς τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ δὲ περιδούλου τὰς ἐσωτερικὰς, εὐθυτόμους ἔχον. Καὶ ἡ μὲν δεξαμενὴ, ἐπὶ τοῦ στομίῳ ἐκ τεσσάρων (καὶ ἐνὸς ἐλάττονος, εἰκ. I καὶ 4 σηζ-ἄνω ἀλλήλοισι ἰσοπέδων λίθων συγκειμένη, ἔχει βάθος μὲν ± 1 92, πλάτος δὲ ἐσωτερικὸν ἐπὶ μὲν τοῦ στομίῳ ± 0 85 [ἀπὸ Δ πρὸς Α, εἰκ. I κλ] καὶ ± 0 87 [ἀπὸ Β πρὸς Ν, εἰκ. I μν] (οὕτως γρ. ἐν ΑΕ 1916 119α 20/1 ΠΑΕ 1916 65 κατ. 4), ὑπὸ δὲ τὰ χεῖλη μέγρι τοῦ πυθμένους κατὰ δόμους κανονικῶς πῶς διάφορον (ἐν εἰκ. I καὶ 4 ἡ διαφορά δηλοῦται διὰ στικτῶν γραμμῶν) ἡ γὰρ βόρειος καὶ ἡ δυσμικὴ πλευρὰ σύγκειται ἐκ τεσσάρων στοιχίων, ὧν οἱ λίθοι ἕκαστον κατίσχουσιν ἅπαν τοῦ τοίχου τὸ πᾶχος, τοῦτο δὲ φαίνεται πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας, ἔπειτα ἐπὶ τῆς δυσμικῆς ἔξω, ἔνθα προφαίνεται τὸ δυσμικὸν ἄκρον τοῦ τε πρώτου, ἦγουν τοῦ κατωτάτου, τῆς βορείου πλευρᾶς στοιχίου, ὅστις καὶ ἐξέχει τοῦ δυσμικοῦ στοιχίου ± 0 083 (εἰκ. I επ), καὶ τοῦ τρίτου αὐτῆς στοιχίου, εἶτα ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς δεξαμενῆς παρεῶν, αἵτινες, καίπερ ἔτι καὶ νῦν ὅλως τῷ ἐπιχρίματι κάλλιστα σφζομένῳ κεκαλυμμένοι, φέρουσιν ἀντιστοιχίως τοῖς δόμοις ὀμαλάς, ὡς εἰπεῖν, ἀνω-

→ χαράδρα → πρὸς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

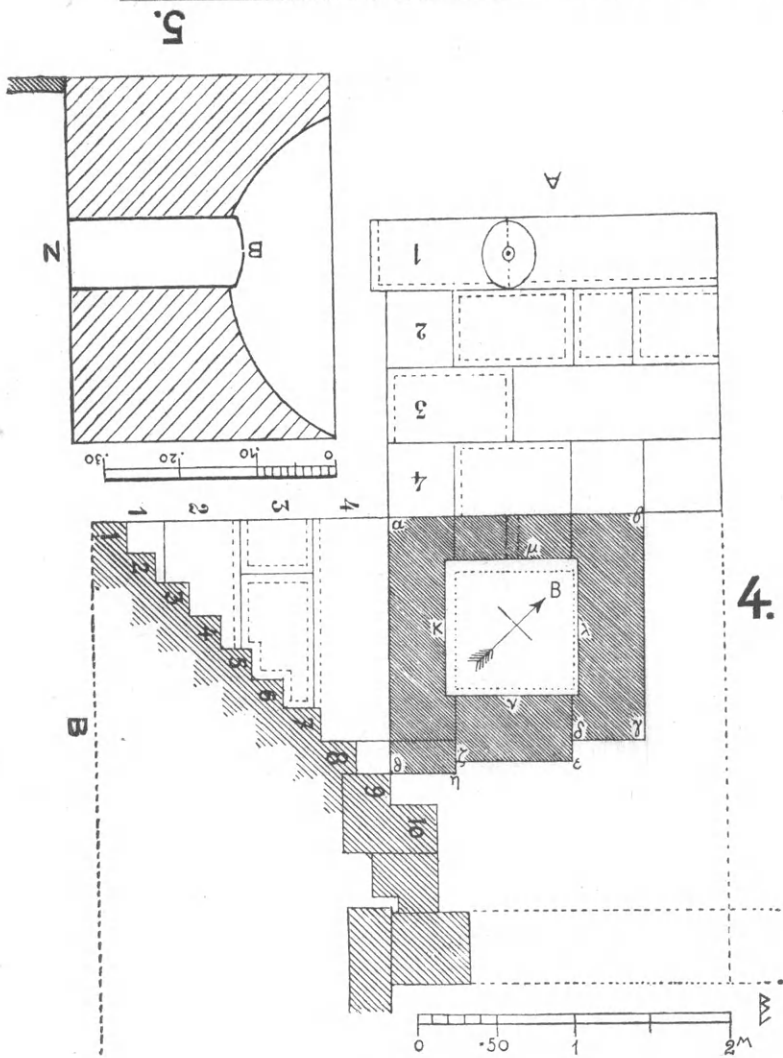
(ἐν τῇ περιγραφῇ ἀνατολικὸν νοεῖται ἁπάντοτε τὸ βορροανατολικόν, ἀναλόγως δὲ καὶ τὰλλα.)

κρήνη

- 1: ἰχνογραφία.
- 2: ἀνατολόθεν ὀρθογραφία καὶ τῆς δεξαμενῆς καὶ τοῦ λίθου τ τομῆ.
- 3: παρῖνον τοίχου (φχ) κλπ νοτόθεν ὀρθογραφία.

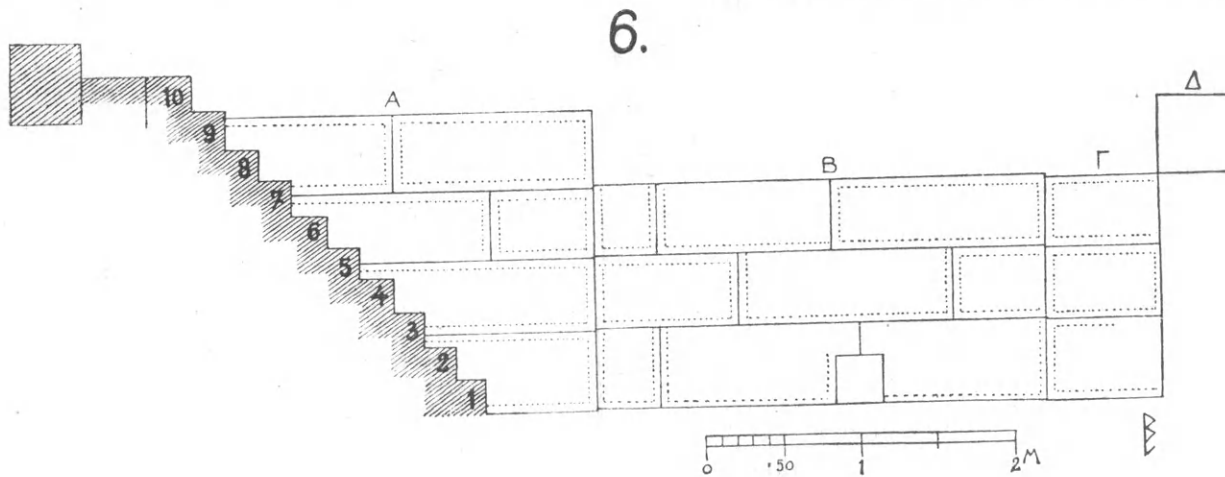
μαλότητας, αἷς καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ δόμους τὸ χρίμα. Ἡ εἰρημένη διαφορά εἶνε ἐλάσσων μὲν ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ, ἧς καὶ πῶς εὐθύτομος ἐστὶ μέχρι πυθμένος ἢ παρειᾶ, προφανεστέρα δὲ ἐν τῇ βορείῳ καὶ τῇ δυσμικῇ, ἧς καὶ μάλλον ἀπέξεσται εἰσω βαθμηδὸν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ὁ 4ος νόμος ἤγουν ὁ ἀνώτατος λίθος (εἰκ. 1, καὶ 4, κ). Ὁ βόρειος τοῖχος εἶνε τὸ πάχος ἐλάττων τῶν ἄλλων· ὁ μὲν γὰρ ἔχει πάχος ἐν μὲν τῷ 1φ νόμῳ 0 335, ἐν δὲ τῷ 3φ (0 275-0 345 (εἰκ. 4), οἱ δὲ 0 35-0 44 0 415 0 47. Τὸ ἐπίχριμα ἐπὶ μὲν τοῦ πυθμένος εἶνε, ὡς εἰκάσαι, ± 0 02, ἐπὶ δὲ τῶν παρειῶν ἔλαττων, τὸ δὲ ὑπὸ τὸ ἐπίχριμα δάπεδον εἶνε, ὡς ἐκ τοῦ τῆς βορείου διόδου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐξῆς, εἰκάσαι, διὰ μεγάλων πλακῶν ἐστρωματισμένον. Ὁ κρουνοὺς κεῖται ἐν τῷ κατωτάτῳ τοῦ βορείου τοίχου νόμῳ, ὅστις κατὰ μήκος σύγκειται ἐκ

δύο λίθων (ὑψ. 0 465, πλ. ἢ μήκ. 1 335+0 903=2 238, πάχ. 0 335· οὕτως γρ. ἐν ΑΕ 1916 119α₂₂ ΠΑΕ 1916 65 κατ. 2), εἶνε δὲ ὀχετὸς σωληνοειδῆς διὰ τοῦ τῶν δύο λίθων ἄρμου ἠγμένος, ἔχων διάρρουν ± 0 09 καὶ περιειλημένος χαλκῷ ἐλάσματι, ὅπερ, πρὸς Β κεκλειμένον, ἔχει θεϊκῆς σχῆμα (εἰκ. 3, 4, 5· ἐν εἰκ. 1 καὶ 2 ὑποδηλοῦται στικταῖς γραμμαῖς)· καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ αὐτοῦ (εἰκ. 5 Ν) δὲν εἶχεν εὐθύς ἐπὶ τοῦ χοίματος τοῦ πυθμένος τὸ κάτω ἄκρον, ἀλλ' ὑψίτερον (± 0 15), τὸ δὲ ἐξωτερικόν τοῦ χαλκώματος ἄκρον (εἰκ. 5 Β) ὑπόκρυτον ὃν δὲν ἐξικνεῖται μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς τῶν δύο λίθων ἐπιφανείας, ἀλλὰ 0 115 νοτόθεν αὐτῆς, ἐνταῦθα δέ' οἱ δύο λίθοι, ἔχοντες τὸν ἄρμον ἀντιστοίχως τῷ κέντρῳ τοῦ κρουνοῦ, εἰσὶν ἐλλειψιοσχημῶς περὶ τὸ ἄκρον τοῦ κρουνοῦ κεκοιλαμένοι καὶ χρίματι ὕψος σχε-

κρήνη
 4: αβγδεζηθα = δεξαμενῆς ἰχνογραφία.
 Α = δεξαμενῆς βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις.
 Β = δεξαμενῆς δυσμικῆς πλευρᾶς δυσμικῆ ὄψις
 καὶ κλίμακος καὶ νοτίου τοίχου τομῆ.
 5: δεξαμενῆς κρηνοῦ τομῆ (ἐκ Ν πρὸς Β).

δὸν στοιχιαίῳ ἐπαλληλιμμένοι, ἦγουν ἀπὸ κορυφῆς μέχρι κάτω πλὴν μικροῦ μέρους (ὑψ. ὅσον πρὸς ἐπὶ 0 05 ἀπὸ τοῦ δαπέδου· κοιλιάσματος διάμετρος καθέτως μὲν 0 415, ἐπιπέδως δὲ 0 375) τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ γαλιώματος ἄκρον ἐξέχει τῆς ἐπαφῆς τοῦ περὶ αὐτὸ ἐπιχρίματος ± 0 02 καὶ ἔχει ἐν τῷ κέντρῳ ἐλάχιστον τρήμα (διαμ. ± 0 002). Μεταξὺ δὲ δύο τῶν τῆς δεξαμενῆς πλευρῶν, τῆς τε δυσμικῆς καὶ τῆς βορείου, καὶ τῶν τοῦ περιβάλλου ἀντιστοίχων διαλέλειπται διόδος γαμοειδῆς, ἣς τὸ δυσμικὸν σκέλος κατίσχει κλίμακος δέκα λίθινων ἀναβασμῶν ἄγουσα εἰς τὸ βόρειον σκέλος, εἰς ὃ ἐκβάλλει ὁ τῆς δεξαμενῆς κρηνοῦ τὸ πλάτος τῆς κλίμακος ἐπὶ μὲν τοῦ 1ου, ἦγουν τοῦ κατωτάτου, ἀναβασμοῦ καὶ ὅλου σχεδὸν τοῦ 2ου ἕνεκα τοῦ προέχοντος, ὡς εἴρηται, ἄκρου τοῦ κατωτάτου στοιχοῦ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς δεξαμενῆς εἶνε 0 69, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς ἔξ ἀναβασμῶν 0 77 - 0 80, ἐπὶ δὲ τοῦ 9ου καὶ 10ου 0 89· ὕψος δ' ἔχουσιν οἱ ἀναβασμοὶ ἕκαστος τὸδε: ὁ μὲν 1ος τὸ μέγιστον, 0 22, ὁ δὲ 2ος 0 198, οἱ δ' ἐξῆς ἔξ 0 205 - 0 215, ὁ δὲ 9ος 0 235, ὁ δὲ 10ος 0 255, βάθος δὲ ὁ μὲν 6ος ἔχει τὸ ἐλάχιστον, 0 19, οἱ δὲ πρῶτοι πέντε καὶ ὁ 7ος καὶ 8ος καὶ 9ος 0 195 - 0 215· τὸ δὲ βόρειον τῆς διόδου σκέλος ἔχει πλάτος ± 0 715, συνέστρωται δὲ τὸ δάπεδον ἔξ μεγάλαις πλασίν, αἵτινες ἐπέχουσιν ἅμα εὐθυντηρίας τάξιν εἰσχωροῦσαι ὑπὸ τοὺς οἰκίους τῆς δεξαμενῆς καὶ τοῦ περιβάλλου τοίχους· τῶν πλακῶν τούτων ἡ δυσμικωτάτη (εἰκ. 1, α), κεῖται ὀλίγῳ (0 01) ταπεινότερον τοῦ τῶν ἄλλων ἐπιπέδου, ἀπὸ Α πρὸς Δ 0 65 μόνον ὁρατὴ οὖσα. Ὁ δὲ περιβάλλων (εἰκ. 1) ἔχει ἐσωτερικὸν πλάτος μεταξὺ μὲν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου καὶ τοῦ δυσμικοῦ ± 2 915, μεταξὺ δὲ τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου ὀλίγῳ μείζον (πρὸς καὶ τὸ πλάτος τῆς δεξαμενῆς), 3 268. Τῶν τοίχων ἡ μὲν ἐσωτερικὴ ὄψις εἶνε, ὡς εἴρηται, εὐθύτομος, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ πάχους τῶν λίθων ἔχει πως ἀνωμαλῶς. Καὶ ὁ μὲν νότιος τοίχος διὰ τὴν πρὸς βορρᾶν καταφορὰν τοῦ ἐδάφους ἀντιστοιχεῖ τῷ ὕψ. τοῦ δυσμικοῦ τοίχου δόμῳ, ὅστις ἐλλείπει, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ ὕψους κεῖται καὶ τὸ νότιον ἡμισυ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου· τοῦ δὲ δυσμικοῦ τοίχου σφίζονται οἱ κάτω τέσσαρες στοιχοί, τοῦ δὲ βορείου τοίχου καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βορείου τῆς διόδου σκέλους σφίζονται οἱ κάτω τρεῖς στοιχοί· τὰ μέτωπα τοῦ πέμπτου νόμου εἰσὶν εὐτενέστερον ἢ τὰ τῶν ἄλλων ἐξεργασμένα, τὰ δὲ μέτωπα τῶν τῆς διόδου λίθων φέρουσι περιτενείας (εἰκ. 4 καὶ 6). Οἱ λίθοι ἐν ταῖς τῶν τοίχων γωνίαις συμβέβληται κατ' οἰκοδομικὴν δέσιν (ὁ ἀνατολικὸς ἄκρῆος λίθος τοῦ 2ου δόμου τοῦ βορείου τοίχου εἰσχωρῶν ὑπὸ τὸν 3ον τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου δόμον ἐξέχει ἀνατολόθεν αὐτοῦ ± 0 07, εἰκ. 1· πρὸ φορημῶν καὶ

κρήνη
 6: Α = νοτίου τοίχου καὶ κλίμακος τομῆ (ἐκ Ν πρὸς Β) καὶ δυσμικοῦ τοίχου ἀνατολικῆ ὄψις,
 Β = βορείου τοίχου νοτία ὄψις,
 Γ = ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βορείου τῆς διόδου σκέλους (= τμήματος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου) δυσμικῆ ὄψις,
 Δ = δεξαμενῆς βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις (ᾧ. εἰκ. 4Α).

παρά μῆκος). Τοῦ κατωτάτου νόμου τοῦ βορείου τοίχου ὁ ἀνατολικὸς καὶ ὁ μέσος λίθος μόνον ἐν τῷ ἄνω μέρει (ὅσον που ἐπὶ 0 18 ἀπὸ κορυφῆς) ἀρμόττουσι πρὸς ἀλλήλους, ὑπὸ τὸν ἀρμόν δὲ μέγρι τοῦ διαπέδου ἀνέωκται τετράγωνος ὄγκος (εἰκ. 6· ἐν εἰκ. 1 καὶ 2 ὑποδηλοῦνται στικταῖς γραμμαῖς), ὕψος καὶ πλάτος ποδιαῖος ($\pm 0 30$ · ὁ ποδιαῖος λόγος καὶ ἄλλοι τοῦ κτίσματος ἐμφαίνεται· ἐπὶ τῶν τοῦ περιδόλου τοίχων πλάτος πηγυαῖον ἢ τριῶν που ἡμιποδίων, πρὸς *Lattermann GBauinschr. 4 16 30*³), δι' οὗ ἀπωγστεύοντο εἰς τὴν χαράδραν τὰ τῆς διόδου ὕδατα· τὸ κέντρον τοῦ ὄγκου τούτου δὲν κεῖται ἀκριβῶς καταντικρῶ τοῦ κέντρον τοῦ τῆς δεξαμενῆς κρουνοῦ (ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ τοῦ περιδόλου τοίχου ἐκεῖνο μὲν ἀπέχει $\pm 1 24$, τοῦτο δὲ 1 338). βορρᾶθεν τοῦ βορείου τοίχου ἐξεῖχον πρὸς τὴν χαράδραν δύο σκέλη ὡς ἀντηρίδες (εἰκ. 1 τ,υ). Ἡ εὐθυνηρία τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, ἢ καὶ μᾶλλον ὄρατὴ ἔνδον, καὶ ἡ τοῦ νοτίου καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἄνω ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων μογλοδόθρια καὶ οἱ τὸρμοι δηλοῦνται ἐν εἰκ. 1. Τὴν εἴσοδον εἶχε τὸ κτίσμα, ὡς εἰκάσαι, ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ, ἐνθα καὶ ὁ τῆς δεξαμενῆς ἀντιστοιχῶν λίθος τοῦ πέμπτου νόμου ἐπικέκοπται ὑπολόξως κατὰ κεφαλὴν ἀπὸ κορυφῆς ὅλος πλὴν μικροῦ μέρους (ὅσον που ἐπὶ 0 095 ἀπὸ τῆς βάσεως), εἶνε δὲ καὶ τὸ πᾶχος ἐλάττων ἅπας ὁ λίθος (0 365· ὁ νοτόθεν τούτου λίθος ἔχει

πλάτος $\pm 0 445$ · ὁ πρὸς τὸν βορρῆον τοίχον κάθετος λίθος τοῦ 3ου νόμου τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, ὁ καὶ πάντων μακρότατος [1 84· ὕψ. 0 475· εἰκ. 2], ἔχει πλάτος $\pm 0 465$, ὁ δὲ μέσος τοῦ 5ου νόμου τοῦ νοτίου τοίχου 0 46, ὁ δὲ μέσος τοῦ 3ου νόμου τοῦ βορείου τοίχου 0 49, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνω λίθοι ἔχουσιν ἄνω πλάτος, ὡς εἶρηται, πῆχυον, 0 42-0 45). δυσμῶθεν τοῦ δυσμικοῦ τοίχου ὡς ἔρυμα τοῦ κτίσματος σφίζεται τοίχος μαλακῶν πώρων (εἰκ. 1 καὶ 3, φχ), μήκ. 3 70, ὕψ. $\pm 0 62$, παρὰ δὲ τὸ νότιον ἄκρον ἐν καθέτῳ πρὸς αὐτὸν γραμμῇ κεῖνται ἐπαλληλῶς δύο ἐξεργασμένοι λίθοι (ἐκατέρου ὕψος $\pm 0 53$ · εἰκ. 1 καὶ 3, ψ) καὶ μεταξύ μεγάλαι τινὲς κοινοὶ λίθοι· οἱ τοῖχοι οὗτοι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἡ βορρανατολικὴ τῶν δύο λίθων γωνία κεῖται ἐπὶ τῆς νοτοδυσμικῆς γωνίας τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ περιδόλου (εἰκ. 3), φαίνονται ὄντες ὑστέρων χρόνων. περὶ κρηνῶν πρὸς καὶ Ὀρλάνδος ΑΕ 1911 200 1916 94. Δυσμῶθεν τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ ἐρύματος σφίζεται πεπτωκῶς πῶρος (ω), μήκ. $\pm 1 45$, πλ. 0 50, πᾶχ. 0 25 (εἰκ. 1 καὶ 3), ἐκεῖτο δὲ πάλαι, ὡς εἰκάσαι, ἐπὶ τῆς ἀντηρίδος τῆς δεξιᾶς τοῦ χειμάρρου ὄχθης (πρὸς ΠΑΕ 1884 πίν. Ε' Ν).

Βασίλειος Λεονάρδος.

Ἐκδοθήσεται τόδε τὸ τεύχος (1—3: σ. 1-114) τῇ 27 3 19.

εἰκόνες·

σελ.	εικ.	
1	1	Φυλῆς· Ἄρμα ἐκ βορρᾶ ὀρούμενον.
2	2	» » ἐκ Χασιᾶς »
3	3	» Πανός ἄντρον· πρόθυρον.
4	4	- - - στόμιον.
6	5	- - - ὄρους κλειτύς.
7	6	- - - πρόθυρον καὶ τὰ ἄνωθεν αὐτοῦ.
10	7	- - - στρωμάτων τομή.
12	8	- - - » ἐγκατακρήμινις καὶ ἔξαρις.
16	9	- - - λύχνοι.
17	10	- - - »
20	11	- - - προθύρου δεξιὰ πλευρά.
22	12	- - - ἐπιγραφή.
23	13	- - - »
»	14	- - - ἐπίγραμμα εἰς Πᾶνα.
24	15	- - - » » »
25	16	- - - ἐπιγραφή.
26	17	- - - ἀνάγλυφον ἐπιγεγραμμένον.
27	18	- - - ἐπιγραφή· ὀνομάτων κατάλογος.
28	19	- - - ἠλεκτρικὸν ἔλασμα, ἐφ' οὗ ἐκκρούστωις ἀνθρωπίνη μορφή καὶ φυτά.
»	20	- - - ἠλεκτρικὸν ἔλασμα ἐπιγεγραμμένον.
34	{1 } {1α }	Νικοπόλεως· διαστύλου ἀνάγλυφα.
35	{2 } {2α }	» » »
36	3	» τοῦ αὐτοῦ ἀποτμήματα.
37	4	- κιόκρανον Βυζαντιακόν.
»	5 (-)	κιοκράνα Βυζαντιακὰ ἐν Κορίνθῳ.
38	6	- κιοκράνον Βυζαντιακόν.
39	7	- κιονία καὶ κιονόκρανα Βυζαντιακά.
40	8	- διαστύλων ἢ φατνωμάτων καὶ φιάλης ἀποτμήματα.
»	9	- χαλκᾶ περίπτα καὶ σταυρός καὶ σιδηροῦν μαγαίριον.
41	10	- κεραμίδων ἐσφραγισμένων ἀποτμήματα.
42	-	Θεσσαλονίκης· ἐπιγραφή· Ἰουστινιανοῦ διάγραμμα.

σελ.	εικ.	
53	1	Μυκηθῶν· ὄστρακα.
54	2	» »
»	3	» »
55	4	» »
56	5	» »
67	-	Τρίκκης· κτίσμα παρὰ τὸν Ληθαῖον (διάγραμμα).
74	1	Ἀμφιαρείου· ἐπιγραφή· Λεωντίδος λοχαγῶν τε καὶ ἐφήβων κατάλογος.
76	2	- - Λεωσθένους τε καὶ ἄλλων στεφάνωσις.
»	3	- - Δικαιογένους καὶ Φιλοκλέους καὶ ἄλλων στεφάνωσις.
86	4	(-) IG II 1980 (Μόλωνος Δειραδιώτου καὶ τῶν οἰκείων στήλη ἐπιτύμβιος).
101	-	IG II 455 (Μενεσθεῖ Μιλησίῳ πολιτεία).
105	-	» » 1032 (Ἀκαμαντίδος δημοτῶν κατάλογος).
109	-	Περίκλειον ὠδεῖον (τομή).
111	1	Ἀμφιαρείου· κρήνη (ἰχνογραφία).
»	2	- - ἀνατολόθεν ὀρθογραφία καὶ τῆς δεξαμενῆς καὶ τοῦ λίθου τ τομή.
»	3	- - πωρίνου τοίχου (φχ) κλπ νοτόθεν ἰχνογραφία.
112	4	- - αβγδεζηθα = δεξαμενῆς ἰχνογραφία. A = δεξαμενῆς· βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις. B = δεξαμενῆς δυσμικῆς πλευρᾶς δυσμικὴ ὄψις καὶ κλίμακος καὶ νοτίου τοίχου τομή.
»	5	- - δεξαμενῆς· κρουνοῦ τομὴ (ἐκ N πρὸς B).
112	6	- - A = νοτίου τοίχου καὶ κλίμακος τομὴ (ἐκ N πρὸς B) καὶ δυσμικοῦ τοίχου ἀνατολικὴ ὄψις, B = βορείου τοίχου νοτία ὄψις, Γ = ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βορείου τῆς διόδου σκέλους (= τμήματος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου) δυσμικὴ ὄψις, Δ = δεξαμενῆς· βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις (ὄρ. εἰκ. 4A).

πρόγραμμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος·

Τῆς ἐκδόσεως ἐπιμελοῦνται τρεῖς τῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας συμβούλων. Τὰς ἐπιστολάς ἐπιγράφειν Βασιλεῖω Λεονάρδῳ, διευθυντῇ τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου.

Δημοσιεῦνται ἀρχαιολογικαὶ πραγματεῖαι καὶ ἀγγελίαι, μάλιστα δὲ περὶ εὐρημάτων καὶ πορισμάτων τῶν τῆς ἑταιρείας ἀνακαφῶν, διὰ βραχέων καὶ ἐν γλώσῃ καθαρευούσῃ τε καὶ εὐπρεπεῖ συντεταγμέναι.

Ἐκδίδονται κατ' ἔτος τέσσαρα τεύχη σχήματος τετάρτου ἀποτελοῦντα τόμον ἕξ καὶ ἐνενήκοντα σελίδων καὶ πλέον μετ' εἰκόνων καὶ πινάκων, ὅποταν δέη' τιμὴ δὲ τοῦ τόμου ἐκάστου πέντε καὶ εἴκοσι δραχμαί.

Οἱ συντάκται λαμβάνουσι δώδεκα καὶ ἡμισυ δραχμῆς τῆς σελίδος ἐκάστης, ἐλλογουμένων καὶ τῶν εἰκόνων καὶ πινάκων, καὶ τῶν ἑαυτῶν πραγματειῶν ὅσας ἂν βούλωνται ἀντίτυπα καταβάλλοντες τῷ τυπογράφῳ τὴν τιμὴν.

Τὰ χειρόγραφα τῶν δημοσιευομένων κατατίθενται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ.

Ἡ ΑΕ διαμείβεται πρὸς ἀρχαιολογικὰ περιοδικά.

βιβλία ἀρτιφανῆ·

	δραχ.
Γλυπτὰ τοῦ Ἀθηνῆσιν Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, κατάλογος περιγραφικός· ὑπὸ Π. Καββαδίου· τόμος 1 ^{ος} : ΑΑΜ 1-1044. Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 504. 1890/2.....	8.—
Γλυπτὰ τοῦ Ἀθηνῆσιν Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, κατάλογος περιγραφικός· ὑπὸ Π. Καστριώτου· τόμος 1 ^{ος} : ΑΑΜ 1-2725. Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 436. 1908.....	5.—
Guide illustré du musée national d'Athènes· par V. Stais· volume I.: Marbres et bronzes· II ^e édition. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες XVI καὶ VIII καὶ II καὶ 376, μετὰ πολλῶν εἰκόνων. 1910.....	5.50
volume II.: Collection mycénienne. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες XVI καὶ 172, μετὰ πολλῶν εἰκόνων. 1909.....	3.50
Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν· ὑπὸ Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλου, ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 77, πίνακες 2. 1908....	2.—
Guide de Delphes· par Ant. D. Kéramopoulos, éphore des antiquités. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 79, πίνακες 2. 1909....	2.—
Θεσσαλικά μνημεῖα· ὑπὸ Ἀ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, δ. φ., ἐφόρου τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιοτήτων· μέρος 1 ^{ον} (τεύχη τέσσαρα): Περιγραφή τῶν γραπτῶν Παγασαίων στηλῶν τοῦ ἐν Βόλῳ μουσείου. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 464, εἰκόνες 45. 1909.....	8.50
Ἱστορία τῶν καλῶν τεχνῶν· ὑπὸ Κωνσταντίνου Γ. Ζησίου, καθηγητοῦ τοῦ α' ἐν Ἀθῆναις γυμνασίου καὶ τοῦ Ἀρσακείου· μέρος 1 ^{ον} : α') Εἰσαγωγή περὶ τοῦ καλοῦ, β') Ἡ τέχνη παρὰ τοῖς Ἀνατολικοῖς λαοῖς, γ') Ἀρχαία Ἑλληνικὴ τέχνη. Ἐκδίδεται δαπάναις τῆς Φιλεκαπιδευτικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 7 καὶ 296, εἰκόνες 103. 1910.....	2.70
Ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μουσεῖον· ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 190, εἰκόνες 23. 1911.....	3.—
Προϊστορικὴ ἀρχαιολογία· ὑπὸ Π. Καββαδίου, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Σχῆμα μέγα 8 ^{ον} , σελίδες 880, εἰκόνες 820. 1909/14.....	25.—
Fuehrer durch die Ruinen von Tiryns· von Georg Karo (kaiserlich deutsches archaeologisches Institut in Athen). Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 36, εἰκόνες 15, μετὰ τοπογραφικοῦ πίνακος. 1915.....	2.50
Ὁ ἐν Στράτῳ τῆς Ἀκαρνανίας ναὸς τοῦ Διός, κείμενον καὶ σχέδια· ὑπὸ Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, διδάκτορος τῆς φιλολογίας· ἀρχιτέκτονος ἐπὶ τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἀρχαίων μνημείων. Σχῆμα 4 ^{ον} , σελίδες 18, εἰκόνες 22, πίνακες 2 (ἰχνογραφία καὶ μήκους τομῆ). 1916.....	2.—
Ἐπιγραφαὶ χριστιανικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος· ὑπὸ Κωνσταντίνου Γ. Ζησίου, καθηγητοῦ, προέδρου τῆς Βυζαντιολογικῆς ἑταιρείας· μέρος 1 ^{ον} : Πελοπόννησος, τεῦχος α': Ἐπιγραφαὶ Λακεδαίμονος. Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 102, μετὰ πολλῶν εἰκόνων. 1909/17.....	2.—